

รายงานฉบับสมบูรณ์

ชื่อโครงการ   ต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์
Creative Tourism Model

โดย

ชื่อคณะทำงาน   อาจารย์ สุดแดน วิสุทธิลักษณ์ และคณะ
หน่วยงาน   คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ได้รับการสนับสนุนงบประมาณ ประจำปี ๒๕๕๔

จาก   องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน
(องค์การมหาชน)

ได้รับทุนสนับสนุนงบประมาณ ประจำปี ๒๕๕๔

จาก องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน)

บทสรุปผู้บริหาร

วัตถุประสงค์ข้อที่ ๑: เพื่อให้ นักศึกษา คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้มีประสบการณ์ตรงจากการนำความรู้จากการศึกษามาประยุกต์สร้างมูลค่าของวัฒนธรรมชุมชนผ่านกระบวนการท่องเที่ยว

ตามที่ได้รับมอบหมายจากองค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (อพท.) คณะทำงาน “โครงการต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์” คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้วางแผนให้นักศึกษาจากคณะฯ จำนวนสองกลุ่มเข้ามามีส่วนร่วมโดยผ่านประสบการณ์ตรงเพื่อที่จะเรียนรู้คุณค่าของชุมชนและนำความรู้จากการศึกษามาประยุกต์สร้างมูลค่าของวัฒนธรรมชุมชนผ่านกระบวนการท่องเที่ยว

นักศึกษาในกลุ่มแรก คณะทำงานได้คัดเลือกนักศึกษาจากโครงการวิจัยทางสังคม (ปี ๔) จำนวน ๔ คนที่มีความสนใจในกิจกรรมของโครงการและได้มอบหมายให้เข้าร่วมดำเนินงานนับตั้งแต่การลงสำรวจในพื้นที่พิเศษ ๔ และ ๕ โดยรับผิดชอบในพื้นที่ละ ๒ คน เพื่อร่วมเรียนรู้ในกระบวนการคัดสรรกิจกรรมที่มีต้นทุนทางวัฒนธรรมและธรรมชาติที่มีศักยภาพเพื่อพัฒนาให้เป็นกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ นักศึกษาได้เข้าร่วมเรียนรู้ในกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่คณะทำงานได้คัดเลือกไว้จำนวน ๖ กิจกรรม (การผลิตสังคโลก ที่ อ.เมืองเก่า จ.สุโขทัย การทำผ้าหมักโคลนและการทำข้าวเป็็บ (ก๋วยเตี๋ยวพระร่วง) ที่ อ.ศรีสัชชนาลัย การทำพระพิมพ์ดินเผา ที่ อ.นครชุม จ.กำแพงเพชร การทำต้นผึ้ง ที่พระธาตุศรีสองรัก อ.ด่านซ้ายและการผลิตผ่านนมฝ้าย ที่ อ.เชียงคาน จ.เลย) เพื่อให้นักศึกษาได้เรียนรู้โดยตรงผ่านการปฏิบัติจริงในพื้นที่ ซึ่งจะช่วยให้มีความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในคุณค่าและความสำคัญของกิจกรรม ขณะเดียวกันนักศึกษาจะได้เรียนรู้เกี่ยวกับกระบวนการสร้างมูลค่าของวัฒนธรรมชุมชนผ่านกระบวนการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ หลังจากนั้น นักศึกษากลุ่มนี้ยังได้มีส่วนร่วมในการจัดเส้นทางทดลองการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ “จากดินถึงดวงดาว” (๒๕-๒๗ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๕๕ ที่อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย-ศรีสัชชนาลัย-กำแพงเพชร) ซึ่งคณะทำงานได้เชิญสื่อมวลชน บริษัททัวร์และบุคคลทั่วไปร่วมเดินทาง (จำนวนทั้งสิ้น ๓๒ คน) โดยนักศึกษากลุ่มดังกล่าวนอกจากจะได้ร่วมปฏิบัติงานและสังเกตการณ์แล้วยังได้เข้าร่วมประเมินผลความสำเร็จของโครงการด้วย นับได้ว่านักศึกษาในกลุ่มแรกนี้ ได้ร่วมเรียนรู้ในกระบวนการของโครงการต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ตั้งแต่เริ่มต้นจนจบกระบวนการ

นักศึกษาในกลุ่มที่สอง คณะทำงานจัดให้นักศึกษาคณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา ที่ลงทะเบียนเรียนในรายวิชา ม.๓๓๓ วัฒนธรรมและสังคมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จำนวน ๖๗ คน เข้าร่วมเรียนรู้ในกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่พิเศษ ๕ จังหวัดเลย (วันที่ ๑๕-๑๗ มีนาคม พ.ศ.๒๕๕๕) โดยแบ่งนักศึกษาออกเป็นสองกลุ่ม โดยเข้าร่วมทดลองทำกิจกรรม การทำต้นผึ้ง ที่บ้านผู้นำชุมชน (บ้านเจ้าพ่อกวน) อ.ด่านซ้าย จ.เลย และการทำผ้าหม่นวม ที่แหล่งผลิตผ้าหม่นวม อ.เชียงคาน จ.เลย โดยที่นักศึกษาทั้งสองกลุ่มนอกจากจะได้เรียนรู้ผ่านการปฏิบัติแล้วยังได้ผลิตสื่อความรู้-สื่อความหมายของกิจกรรมเป็นภาพเคลื่อนไหว (Clip) เพื่อนำเสนอในห้องเรียนและเผยแพร่ในวงกว้างต่อไป

โดยผ่านกระบวนการทำงานดังกล่าว นอกจากนักศึกษาทั้งสองกลุ่มจึงได้เรียนรู้และทำความเข้าใจในสังคมวัฒนธรรมของพื้นที่ท่องเที่ยวอย่างลึกซึ้งแล้ว นักศึกษายังได้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้เกี่ยวกับปัญหาและข้อจำกัดรวมถึงการประเมินผลในกิจกรรมต่าง ๆ ที่ทางคณะทำงานได้คัดเลือกขึ้นเพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ด้วย นับเป็นโอกาสของการนำความรู้จากการศึกษามาประยุกต์สร้างและตระหนักถึงคุณค่า-มูลค่าของวัฒนธรรมชุมชนผ่านกระบวนการท่องเที่ยว

วัตถุประสงค์ข้อที่ ๒: เพื่อรวบรวมข้อมูล งานศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism) ทั้งในประเทศและต่างประเทศเพื่อกำหนดเป็นนิยาม ความหมายและคุณสมบัติของกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

จากการรวบรวมข้อมูล ศึกษานิยาม คุณสมบัติ และรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism) คณะทำงาน พบว่า การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism) ได้รับการสนับสนุนและส่งเสริมจากองค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) มาตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๔๔ ดังประกาศว่าด้วยความหลากหลายทางวัฒนธรรม (The Universal Declaration of Cultural Diversity) ซึ่งสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างวัฒนธรรม โดยเล็งเห็นว่า การสร้างการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ (Creating New Tourism Opportunities) จะช่วยส่งเสริมการดำรงอยู่ของความหลากหลายทางวัฒนธรรมและขณะเดียวกันก็จะช่วยสร้างการสนทนาข้ามวัฒนธรรม อันจะนำมาซึ่งความยั่งยืนของชุมชนและสันติภาพของโลก

คำและความหมายของ Creative Tourism นั้นเกิดขึ้นมาจาก Crispin Raymond และ Greg Richards ที่ได้ร่วมกันกำหนดและให้คำนิยามการท่องเที่ยวแนวใหม่นี้ในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๔๒-๒๕๔๓ ว่า Creative Tourism (การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์) หมายถึง การท่องเที่ยวซึ่งมอบโอกาสให้กับผู้เดินทางในการพัฒนาศักยภาพ การสร้างสรรค์ของตน ผ่านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยประสบการณ์จริง ที่เป็นไปตามลักษณะเฉพาะของพื้นที่เป้าหมายที่ได้ท่องเที่ยว (“tourism which offer visitors the opportunities to develop their creative potential through active participation in courses and learning experiences which are characteristic of the holiday destination where they are undertaken”) (Richards and Raymond, ๒๐๐๐:๑๘)

ในการประชุมนานาชาติครั้งแรกของ การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่จัดขึ้นที่เมืองซานตา เฟ สหรัฐอเมริกาในปี พ.ศ. ๒๕๕๑ (Santa Fe International Conference on Creative Tourism) ได้กำหนดคำนิยามของการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ขึ้นใหม่เป็น “การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ คือ การท่องเที่ยวที่มุ่งไปสู่ความผูกพันแลประสบการณ์ อันแท้จริง ซึ่งได้มาจากการเข้าไปมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ด้านศิลปะ มรดกทางวัฒนธรรมหรือคุณลักษณะเฉพาะของพื้นที่” (Creative Tourism is a tourism directed toward an engaged and authentic experience, with participative learning in the arts, heritage or special character of a place. Wurzburger: ๒๐๐๙, pp.๑๗)

พันเอก ดร.นาฬิกาติภัก แสงสนิท ผู้อำนวยการองค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) หรือ อพท. ซึ่งเป็นองค์กรที่บุกเบิกเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในประเทศไทย ได้กำหนดความหมายของ “การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism)” ว่าหมายถึง “การท่องเที่ยวที่สัมพันธ์กับประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม วิถีชุมชนและเอกลักษณ์สถานที่ โดยนักท่องเที่ยวได้เรียนรู้เพื่อสร้างประสบการณ์ตรงร่วมกับเจ้าของวัฒนธรรม และมีโอกาสได้ใช้ชีวิตร่วมกันกับเจ้าของสถานที่ และเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม วิถีชุมชนและเอกลักษณ์ของสถานที่ ไม่ใช่กิจกรรมที่เน้นรายได้ของชุมชน แต่เป็นกิจกรรมที่เน้นคุณค่าของชุมชนเท่านั้น”

ดังนั้น เมื่อประมวลคุณสมบัติหลักของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ จึงกล่าวได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism) ต้องประกอบไปคุณสมบัติหลักดังต่อไปนี้ คือ ความผูกพันระหว่างนักท่องเที่ยวกับเจ้าของบ้าน (engaging), การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม (cross-cultural experience), มีความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในพื้นที่ท่องเที่ยว (deep understanding) และการเข้าร่วมเชิงปฏิบัติในกิจกรรม (participate)

จากการศึกษาและเก็บข้อมูลในพื้นที่พิเศษ ๔ และ ๕ คณะทำงานได้กำหนดค่านิยมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ โดยพิจารณาให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมวัฒนธรรมไทยและของการท่องเที่ยวไทยในปัจจุบัน ไว้ดังนี้

ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

“การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ คือ การท่องเที่ยวที่สนับสนุนให้นักท่องเที่ยวได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อทำความเข้าใจในคุณค่าทางสังคม วัฒนธรรม และสภาพแวดล้อมของพื้นที่ท่องเที่ยวอย่างลึกซึ้งโดยผ่านประสบการณ์ตรงร่วมกับเจ้าของพื้นที่หรือเจ้าของวัฒนธรรม” (คณะทำงาน, ๒๕๕๕)

คำสำคัญ คือ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Exchange), ทำความเข้าใจในคุณค่าทางสังคม วัฒนธรรม และสภาพแวดล้อม (Spirit of Place), ผ่านประสบการณ์ตรงกับเจ้าของวัฒนธรรม (Experience)

โดยคณะทำงานได้กำหนดคุณสมบัติของ “การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์” ว่าจะต้องประกอบด้วยคุณสมบัติทั้งในเชิงพื้นที่และในเชิงกระบวนการ ดังนี้

คุณสมบัติในเชิงพื้นที่

- มีความหลากหลายและโดดเด่นทางวัฒนธรรมและ/หรือธรรมชาติ
- มีความตระหนักรู้ในคุณค่าของชุมชนโดยเจ้าของวัฒนธรรม

คุณสมบัติในเชิงกระบวนการ

- มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม
- มีประสบการณ์ตรงร่วมกับเจ้าของวัฒนธรรม
- มีกระบวนการที่นำไปสู่ความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในพื้นที่ท่องเที่ยว
- ไม่ทำลายคุณค่าของชุมชนและนำไปสู่สมดุลทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม

ข้อเสนอของคณะทำงานทั้งในประเด็นของการให้นิยามการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่สอดคล้องกับสังคมรวมถึงข้อเสนอเกี่ยวกับคุณสมบัติในเชิงพื้นที่และคุณสมบัติในเชิงกระบวนการดังกล่าว คณะทำงานถือเป็นข้อเสนอหลักสำหรับ “โครงการต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์” ที่จะนำไปใช้เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่พิเศษอื่นต่อไป

วัตถุประสงค์ข้อที่ ๓: เพื่อค้นหากิจกรรมที่มีต้นทุนทางวัฒนธรรมและธรรมชาติที่มีศักยภาพ เพื่อพัฒนาให้เป็นกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

คณะทำงานได้คัดสรรกิจกรรมที่มีศักยภาพจากพื้นที่ที่ศึกษาที่มีต้นทุนในทางวัฒนธรรมและธรรมชาติ เพื่อจะพัฒนาให้เป็นต้นแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ได้ทั้งสิ้น ๖ กิจกรรม คือ

พื้นที่พิเศษ ๔ อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย-ศรีสัชชนาลัย-กำแพงเพชร

- การทำเครื่องสังคโลก ที่ อ.เมืองเก่า จ.สุโขทัย
- การทำผ้าหมักโคลน และการทำข้าวเป็บ ที่ บ้านนาต้นจั่น อ.ศรีสัชชนาลัย จ.สุโขทัย
- การทำพระพิมพ์ดินเผา ที่ อ.นครชุม จ.กำแพงเพชร

พื้นที่พิเศษ ๕ จังหวัดเลย

- การทำผ้าหม่นวม ที่ อ.เชียงคาน จ.เลย
- การทำต้นผึ้ง ที่ อ.ด่านซ้าย จ.เลย

โดยกิจกรรมดังกล่าวมีศักยภาพสูงและพร้อมที่จะพัฒนาเป็นต้นแบบของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เป็นพื้นฐานของการที่จะเป็นกิจกรรมที่เอื้อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม ผ่านการมีส่วนร่วม ด้วยการลงมือปฏิบัติ และขณะเดียวกันในกิจกรรมดังกล่าวจะช่วยให้นักท่องเที่ยวที่เข้าร่วมมีความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในลักษณะพิเศษของพื้นที่

วัตถุประสงค์ข้อที่ ๔: เพื่อจัดทำรูปแบบเส้นทาง (Route) ท่องเที่ยวกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

คณะทำงานได้จัดทำรูปแบบเส้นทางท่องเที่ยวขึ้นสองเส้นทาง ในพื้นที่พิเศษ ๔ และ ๕ โดยในพื้นที่พิเศษ ๔ จัดให้มีการทดลองการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ Creative Kingdom Creative City "จากดินถึงดวงดาว" (อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย-ศรีสัชนาลัย-กำแพงเพชร) โดยมุ่งเน้นการนำเสนอเส้นทางที่สอดคล้องกับลักษณะพิเศษของพื้นที่คือ เป็นอุทยานประวัติศาสตร์แห่งชาติและเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรม โดยจัดเส้นทางที่พิจารณาว่าจะช่วยให้นักท่องเที่ยวมีความเข้าใจลึกซึ้งในลักษณะเฉพาะของพื้นที่ท่องเที่ยว และขณะเดียวกันก็มีเวลาและโอกาสที่จะได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับชุมชนและผู้ประกอบการในพื้นที่ โดยที่จัดให้มีการบรรยายและสนทนาในหัวข้อ “จากดินถึงดวงดาว” ในพื้นที่ก็เพื่อที่จะเชื่อมโยงให้นักท่องเที่ยวได้ตระหนักและสร้างความเข้าใจอย่างลึกซึ้งใน “จิตวิญญาณของพื้นที่” (Spirit of Place) ที่ได้ท่องเที่ยว โดยเชิญกลุ่มซึ่งมีส่วนร่วมในเรื่องของการท่องเที่ยว คือ กลุ่มสื่อมวลชน กลุ่มบริษัทท่องเที่ยว กลุ่มประชาชนทั่วไป กลุ่มคนรุ่นใหม่ ได้เข้าร่วมทดลองการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ และเพื่อสะท้อนความคิดเห็นและให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เพื่อที่จะได้ประมวลข้อมูลและนำเสนอผลเพื่อการปรับปรุงและพัฒนาการท่องเที่ยวต้นแบบต่อไป

ในพื้นที่พิเศษ ๕ คณะทำงานได้เสนอเส้นทางท่องเที่ยว Creative Culture Creative Nature “ดอกฝ้าย (ผ่านนม) ห่มให้หายหนาว ธรรมะ (ต้นผึ้ง) ห่มใจ” โดยพิจารณาว่า จังหวัดเลย โดยเฉพาะในพื้นที่พิเศษ ๕ นั้น มีความโดดเด่นและมีศักยภาพทั้งในทางธรรมชาติและวัฒนธรรม เป็นพื้นที่ที่เป็นรอยต่ออย่างลงตัวของธรรมชาติและวัฒนธรรม การจัดให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้การทำผ้าห่มนมที่ผลิตจากดอกฝ้าย และการมีโอกาสดำเนินกิจกรรมด้วยตนเองเพื่อที่นำไปถวายกับพระธาตุศรีสองรักนั้นจะช่วยให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้อย่างลึกซึ้งและจะสามารถเข้าใจถึงลักษณะพิเศษและ “จิตวิญญาณของพื้นที่” ในพื้นที่พิเศษ ๕ ที่มีความโดดเด่นทางธรรมชาติและขณะเดียวกันชุมชนก็สามารถปรับตัวให้เข้ากับธรรมชาติอันหนาวเย็นได้ด้วยวัฒนธรรม (ผ่านนมและต้นผึ้ง)

โดยที่เส้นทางท่องเที่ยวของทั้งสองพื้นที่ แม้จะจัดให้เดินทางท่องเที่ยวในพื้นที่ซึ่งบางพื้นที่เป็นที่รู้จักกันมาแต่เดิมก็ตามที แต่เส้นทางต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้สื่อความหมายของพื้นที่เดิม ด้วยความหมายใหม่ และขณะเดียวกันก็ได้ให้เวลาและโอกาสอย่างมากสำหรับนักท่องเที่ยวที่จะได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ในชุมชนผ่านกิจกรรมที่ต้องมีส่วนร่วมเพื่อนำไปสู่ความผูกพันระหว่างกันและนำไปสู่ความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในพื้นที่ของการท่องเที่ยว

วัตถุประสงค์ข้อที่ ๕: เพื่อประชาสัมพันธ์กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของ อพท.

หลังจากที่คณะทำงานได้เลือกสรรกิจกรรมที่มีศักยภาพและความโดดเด่นในพื้นที่พิเศษ ๔ และ ๕ แล้ว ได้จัดให้มีการแถลงข่าวเปิดตัว "โครงการต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์" เมื่อวันที่ ๒๘ มีนาคม พ.ศ.๒๕๕๕ ณ โรงแรมเอเชีย เพื่อประชาสัมพันธ์กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ โดยได้จัดกิจกรรมสาธิต ๔ กิจกรรม คือ การวาดลวดลายลงบนเครื่องสังคโลก, การทดลองทำพระพิมพ์จากดินเหนียว (กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่พิเศษ ๔), การทดลองทำดอกไม้แห้งและเรียนรู้การทำผ่านนม (กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่พิเศษ ๕) รวมถึงการจัดทำ DVD Presentation เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ร่วมกับการสนทนากับ พันเอก ดร.นาฬิกาอติภักดิ์ แสงสนิท ผู้อำนวยการองค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) และผู้บริหารของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โดยท่านรองศาสตราจารย์ พรชัย ตระกูลวรานนท์ รองอธิการบดีฝ่ายบริการวิชาการและวิจัย, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ จิราภา วรเสียงสุข คณบดีคณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา ร่วมกับคุณสิทธิศักดิ์ ปฐมวารี รักษาการผู้จัดการพื้นที่พิเศษ ๔ (อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย-ศรีสัชชนาลัย-กำแพงเพชร), คุณประเสริฐ กมลวาทินิศ รักษาการผู้จัดการพื้นที่พิเศษ ๕ (จังหวัดเลย) ร่วมกับหัวหน้าคณะทำงาน ซึ่งนอกจากจะได้สื่อถึงความสำคัญและเป้าหมายของโครงการต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ให้เป็นที่รู้จักแก่สื่อมวลชนและสาธารณชนในวงกว้างแล้ว คณะทำงานยังได้ออกแบบโลโก้ของโครงการฯ และปรับปรุงรูปแบบเว็บไซต์ www.creativetourism.com ขึ้นใหม่เพื่อใช้เป็นพื้นที่ของการเผยแพร่ สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ให้กับสาธารณชนและผู้ที่มีความสนใจสามารถเข้าถึงได้โดยไม่มีข้อจำกัดในเรื่องเวลาและพื้นที่

นอกจากนั้นทางคณะทำงานยังได้เผยแพร่ความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ผ่านการให้สัมภาษณ์ผ่านรายการวิทยุของหัวหน้าโครงการและมีสื่อมวลชน (หนังสือพิมพ์และนิตยสาร) หลายหน่วยงานที่ได้ตีพิมพ์เผยแพร่เรื่องราวเกี่ยวกับโครงการต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ภายหลังจากที่ได้มีโอกาสร่วมเดินทางไปกับเส้นทางท่องเที่ยวในพื้นที่พิเศษ ๔ “จากดินสู่ดวงดาว”

เป้าหมายของคณะทำงานในการประชาสัมพันธ์กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ขององค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ก็เพื่อที่จะสร้างความตระหนักรู้ของสาธารณชนเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของอพท.ในฐานะที่เป็นผู้บุกเบิกเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของประเทศ และพยายามสร้างความเข้าใจและสื่อความหมายเรื่องการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism) ให้เป็นที่รู้จักอย่างแท้จริง

กิตติกรรมประกาศ

ภายใต้บันทึกข้อตกลงความร่วมมือในเชิงวิชาการระหว่างคณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กับองค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) หรือ อพท. ศึกษาโครงการ “ต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์” ทางคณะทำงานได้รับการสนับสนุนอย่างดียิ่งจากผู้บริหารของทั้งสองหน่วยงาน โดยมี พันเอก ดร.นาฬิกาอติภักดิ์ แสงสนิท ผู้อำนวยการ อพท., ผู้บริหารของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ รองศาสตราจารย์ พรชัย ตระกูลวรานนท์ รองอธิการบดีฝ่ายบริการวิชาการและวิจัย และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ จิราภา วรเสียงสุข คณบดีคณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ในระหว่างการลงเก็บข้อมูลในพื้นที่ คณะทำงานได้รับความช่วยเหลือเป็นอย่างดีจาก คุณสิทธิศักดิ์ ปฐมวารี รักษาการผู้จัดการพื้นที่พิเศษ ๔ (อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย-ศรีสัชนาลัย-กำแพงเพชร) ที่ร่วมให้คำปรึกษามานับตั้งแต่เริ่มต้นงาน, คุณประเสริฐ กมลวิทนินดา รักษาการผู้จัดการพื้นที่พิเศษ ๕ (จังหวัดเลย) และโดยเฉพาะจากเจ้าหน้าที่ของ อพท. ผู้ร่วมปฏิบัติงานในพื้นที่ได้ช่วยส่งเสริมให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างราบรื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อผ่านการประสานงานจากคุณสุธีร์ สว่างอารมณ์ และคุณธนภุต ภัทร์ธราธร เจ้าหน้าที่พัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน อพท. ผู้แข่งขัน

คณะทำงานขอแสดงความขอบคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.จิรวัดน์ พิระสันต์ ที่ได้ให้คำแนะนำและมอบข้อมูลการศึกษาอย่างละเอียดเกี่ยวกับ ชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย แก่คณะทำงาน ซึ่งช่วยให้การสำรวจพื้นที่เริ่มต้นได้รวดเร็วขึ้น

คณะทำงานขอแสดงความขอบคุณต่อความช่วยเหลือของ ชุมชน และคณะบุคคลในพื้นที่ระหว่างการเก็บข้อมูลในเขตพื้นที่พิเศษ ๔ และ ๕ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับกลุ่มที่คณะทำงานได้คัดเลือกให้เป็นพื้นที่ต้นแบบของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ คือ ศูนย์ศึกษาและอนุรักษ์เตาสังคโลก (เตาทุเรียง บ้านเกาะน้อย อ.ศรีสัชนาลัย), ร้านทองสมสมัย ต.ท่าชัย อ.ศรีสัชนาลัย จ.สุโขทัย, หัวหน้าและเจ้าหน้าที่ของอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย-ศรีสัชนาลัยฯ, หัวหน้าและเจ้าหน้าที่ของพิพิธภัณฑสถานสุวรรณายก อ.สุวรรณคโลก จ.สุโขทัย, สุเทพสังคโลก อ.เมืองเก่า สุโขทัย, ป้าเสงี่ยม แสงวงลามและกลุ่มอาชีพทอผ้าบ้านนาต้นจัน หมู่บ้านอุตสาหกรรมชุมชนเพื่อการท่องเที่ยว ต.บ้านดึก อ.ศรีสัชนาลัย จ.สุโขทัย, คุณสมหมาย พยอม แผล่งเรียนรู้ การทำพระเครื่อง ต.นครชุม อ.นครชุม จ.กำแพงเพชร และคุณสมชาย เตือนเพ็ญ

ในเขตพื้นที่พิเศษ ๕ คณะทำงานขอแสดงความขอบคุณ เจ้าพ่อกวน ถาวร เชื้อบุญมี และกลุ่มพ่อแสน ผู้ดูแลพระธาตุศรีสองรัก อ.ด่านซ้าย, กำนันทองหล่อ เสวตวงษ์ อ.เชียงคาน รวมถึงองค์การบริหารส่วนตำบลกสะทอน อ.ด่านซ้าย จ.เลย, ชุมชนบ้านนาป่าหนาด ต.เขาแก้ว อ.เชียงคาน จ.เลย และองค์การบริหารส่วนตำบลนาซาว บ้านศรีโพธิ์แท่น ต.นาซาว อ.เชียงคาน จ.เลย

คณะทำงานหวังว่า การศึกษาโครงการต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในครั้งนี้ จะช่วยสื่อความหมายและช่วยสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ให้เพิ่มมากขึ้นและโครงการนี้จะมีส่วนผลักดันและสนับสนุนให้ การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นอีกทางเลือกของการพัฒนาการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่เพื่อนำไปสู่ความสมดุลและยั่งยืนของชุมชนสมตามเจตนารมณ์ขององค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน)

คณะทำงาน
มิถุนายน ๒๕๕๕

ชื่อโครงการ	ต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์		
ชื่อผู้รับทุน	คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์		
ชื่อคณะทำงาน	๑. อาจารย์ สุตแดน	วิสุทธิลักษณ์ ¹	หัวหน้าคณะทำงาน
	๒. อาจารย์ ดร.พิเชฐ	สายพันธ์ ²	ผู้รับผิดชอบในพื้นที่
	๓. อาจารย์ อรุมา	เตพละกุล ³	ผู้รับผิดชอบในพื้นที่
	๔. อาจารย์ ดร.ธีระ	สินเดชารักษ์ ⁴	ผู้จัดการโครงการ
	๕. คุณ อัครินทร์	โมกไธสง	ผู้ประสานงานโครงการ
หน่วยงานสังกัด	คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์		
หมายเลขโทรศัพท์	๐ ๒๖๙๖ ๕๘๐๐		
ได้รับทุนสนับสนุนงบประมาณ	ประจำปี ๒๕๕๔ จำนวนเงิน ๙๙๘,๘๐๐ บาท		
ระยะเวลาในการวิจัย	๙ เดือน ตั้งแต่ ตุลาคม ๒๕๕๔ ถึง มิถุนายน ๒๕๕๕		

บทคัดย่อ

โครงการต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism Model Project) เป็นโครงการที่มีเป้าหมายเพื่อนำเสนอต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในประเทศไทย โดยศึกษาแนวคิดและรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จากข้อมูลต่าง ๆ ทั้งในและต่างประเทศเพื่อกำหนดนิยามความหมาย คุณสมบัติรูปแบบ พร้อมเสนอตัวอย่างต้นแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่เหมาะสมในประเทศไทย

โครงการได้กำหนดพื้นที่เป้าหมายที่มีศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณีหรือการดำเนินชีวิตของชุมชนที่โดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ในพื้นที่พิเศษ ๔ อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย-ศรีสัชชนาลัย-กำแพงเพชร และพื้นที่พิเศษ ๕ จังหวัดเลย จากการดำเนินงานของโครงการได้เลือกกิจกรรมต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จากพื้นที่ดังกล่าวเพื่อนำเสนอเป็นตัวอย่าง ๕ กิจกรรม คือ การทำผ้าหมักโคลนและข้าวเปียบ้านนาต้นจัน การทำเครื่องปั้นสังคโลกสุโขทัย การทำพระพิมพ์ดินเผากำแพงเพชร การทำและบูชาต้นผึ้งพระธาตุศรีสองรัก และการทำผ้าหม่มวมเชียงคาน พร้อมเสนอตัวอย่างเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์สองเส้นทางในพื้นที่พิเศษ ๔ และ ๕

คณะทำงานได้ชี้ให้เห็นว่าการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เป็นกระบวนการที่คนและทิศทางใหม่ของการท่องเที่ยวในปัจจุบัน เป็นเครื่องมือของการทำความเข้าใจในคุณค่าของความหลากหลายทางวัฒนธรรม ผ่านการเรียนรู้และมีประสบการณ์ร่วมในพื้นที่ท่องเที่ยวแต่ละแห่ง ซึ่งนอกจากจะช่วยส่งเสริมให้เกิดการตระหนักรู้ในคุณค่าต่างๆ ของชุมชนในแหล่งท่องเที่ยวเหล่านั้นแล้ว ยังเป็นการส่งเสริมพัฒนาศักยภาพของการสร้างสรรค์ให้กับนักท่องเที่ยวเอง เพื่อที่จะนำประสบการณ์ที่ได้จากการเดินทางท่องเที่ยวไปใช้ในวิถีชีวิตของตนเองอีกด้วย

¹ DEA (Ethnologie), Université Paris ๑๐ (Nanterre) อาจารย์ประจำคณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มือถือ ๐๘ ๔๖๕๔ ๖๑๐๐ Email: suddan_frontier@yahoo.com

² Ph.D. (Anthropology), The University of Social Sciences & Humanities, Hanoi (Vietnam National University) อาจารย์ประจำคณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มือถือ ๐๘ ๑๘๓๕ ๔๒๘๑ Email: piminh@yahoo.com

³ M.Sc. (Urban Environmental Management) Asian Institute of Technology อาจารย์ประจำคณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มือถือ ๐๘ ๙๑๑๔ ๒๐๙๖ Email: L_Ornuma@hotmail.com

⁴ Ph.D. (Demography), Mahidol University อาจารย์ประจำคณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มือถือ ๐๘ ๑๐๐๑ ๙๓๙๒ Email: teera.sd@gmail.com, tera@tu.ac.th

ได้รับทุนสนับสนุนงบประมาณ ประจำปี ๒๕๕๔

จาก องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน)

Title	Creative Tourism Model	
Researcher	Lecturer Suddan Wisudthiluck ⁵	(Chief)
	Lecturer Dr.Pichet Saiphan ⁶	(Area in Charge)
	Lecturer Ornuma Teplakul ⁷	(Area in Charge)
	Lecturer Dr.Teera Sindecharak ⁸	(Project Manager)
	Mr.Akarin Mokthaisong	(Coordinator)
Affiliation	Faculty of Sociology and Anthropology, Thammasat University	
Duration	October ๒๐๑๑ – June ๒๐๑๒	

Abstract

This research project aims to find out the definition of the creative tourism and how to construct the creative tourism in Thailand as an pilot project. The literature review has been collected and synthesized to make sure what the creative tourism is, which patterns suitable and also approach the creative tourism model in Thailand.

Designated Area of Sukhothai-Kamphaenphet Historical Parks and Designated Area of Loei Province are the target areas to study in this project. We founds that there are at least five creative tourism activities in those areas: creating, doing and learning with Thai cotton dyed in bark and ‘Kao Perb’ Pra Ruang Noodle, Celadon, Barked Clay Votive Tablet, ‘Ton Phueng’ stupa wax tree, and Cotton Blanket. The routes for creative tourism also have been created and evaluated.

We particularly point out that ‘Creative Tourism’ is the new paradigm and trend of the present tourism. It leads to the understanding in the value of cultural diversity by the process of learning and sharing experience in each tourist place. This will substantiate the local people concerning their communities' value as well as providing the tourist themselves enrich the capability of creativity which they experienced from the traveling to make use of practicing in their every day lifes.

⁵ DEA (Ethnologie), Université Paris ๑๐ (Nanterre). Lecturer, Faculty Sociology and Anthropology, Thammasat University. Mobile: (๖๖) ๐๘ ๔๖๕๔ ๖๑๐๐ Email: suddan_frontier@yahoo.com

⁶ Ph.D. (Anthropology), The University of Social Sciences & Humanities, Hanoi (Vietnam National University). Lecturer, Faculty Sociology and Anthropology, Thammasat University. Mobile: (๖๖) ๐๘ ๑๘๓๕ ๔๒๘๑ Email: piminha@yahoo.com

⁷ M.Sc. (Urban Environmental Management) Asian Institute of Technology Lecturer, Faculty of Sociology and Anthropology, Thammasat University Mobile: (๖๖) ๐๘ ๙๑๑๔ ๒๐๙๖ Email: L_Ornuma@hotmail.com

⁸ Ph.D. (Demography), Mahidol Universtiy. Lecturer, Faculty of Sociology and Anthropology, Thammasat University. Mobile: (๖๖) ๐๘ ๑๐๐๑ ๙๓๙๒ Email: teera.sd@gmail.com, tera@tu.ac.th

สารบัญเรื่อง

	หน้า
บทสรุปผู้บริหาร.....	ก
กิตติกรรมประกาศ.....	ซ
บทคัดย่อ.....	ฉ
Abstract.....	ญ
สารบัญเรื่อง.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ฐ
สารบัญภาพประกอบ.....	ฑ

บทที่ ๑ บทนำ

๑. หลักการและเหตุผล.....	๑
๒. วัตถุประสงค์.....	๓
๓. พื้นที่เป้าหมาย.....	๓
๔. วิธีการดำเนินงาน.....	๔
๕. แผนการดำเนินงาน ระยะเวลาดำเนินการ แผนการปฏิบัติงาน และงบประมาณ.....	๔
๖. ผลที่คาดว่าจะได้รับ.....	๗
๗. หน่วยงานที่รับผิดชอบและคณะทำงาน.....	๗

บทที่ ๒ ตอบโจทย์

๑. วัตถุประสงค์ข้อที่ ๑.....	๘
(เพื่อให้ให้นักศึกษาคณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้มีประสบการณ์ตรงจากการนำความรู้จากการศึกษามาประยุกต์สร้างมูลค่าของวัฒนธรรมชุมชนผ่านกระบวนการท่องเที่ยว)	
๒. วัตถุประสงค์ข้อที่ ๒.....	๓๗
(เพื่อรวบรวมข้อมูล งานศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism) ทั้งในประเทศและต่างประเทศเพื่อกำหนดเป็นนิยาม ความหมายและคุณสมบัติของกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์)	
๓. วัตถุประสงค์ข้อที่ ๓.....	๕๙
(เพื่อค้นหากิจกรรมที่มีต้นทุนทางวัฒนธรรมและชาติที่มีศักยภาพเพื่อพัฒนาให้เป็นกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์)	
๔. วัตถุประสงค์ข้อที่ ๔.....	๖๙
(เพื่อจัดทำรูปแบบเส้นทาง (Route) ท่องเที่ยวกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์)	
๕. วัตถุประสงค์ข้อที่ ๕.....	๘๗
(เพื่อประชาสัมพันธ์กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของ อพท.)	

สารบัญเรื่อง (ต่อ)

หน้า

บทที่ ๓ บทสรุปและข้อเสนอแนะ

๑. บทสรุป.....	๑๐๘
๒. ข้อเสนอแนะ	๑๑๐

เอกสารอ้างอิง.....	๑๑๑
--------------------	-----

ภาคผนวก

ก. รายงานการประชุมคณะทำงานและคณะทำงานร่วม.....	๑๑๘
ข. รายงานสรุปผลการลงพื้นที่.....	๑๕๔
ค. ผลการทดลองกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่พิเศษ ๔ อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย-ศรีสัชนาลัย-กำแพงเพชร.....	๑๗๐

ประวัติคณะทำงาน.....	๑๗๙
----------------------	-----

สารบัญตาราง

หน้า

ตาราง ๒-๑ รูปแบบประสบการณ์ของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์.....๔๘

สารบัญภาพประกอบ

	หน้า
ภาพประกอบ ๒-๑	การสาธิตวิธีการย่างพริกเขียว ๔๐
ภาพประกอบ ๒-๒	เวิร์คช็อปสอนการปั้นหม้อดินเผาบนจานหมุน ๔๑
ภาพประกอบ ๒-๓	การประชุมกลุ่มย่อยด้วยวิธี Open Space Technology ๔๑
ภาพประกอบ ๒-๔	การเดินรำแบบพื้นเมืองของชนเผ่าโซโซชนเผ่าตั้งแต่วันออก ๔๓
ภาพประกอบ ๒-๕	งานเลี้ยงอาหารค่ำในระหว่างการประชุม ๔๕
ภาพประกอบ ๒-๖	การเลื่อนไหลของวัฒนธรรมการท่องเที่ยวจากแบบเดิมสู่แบบใหม่ ๔๖
ภาพประกอบ ๒-๗	การเปลี่ยนผ่านจากการท่องเที่ยววัฒนธรรมสู่การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ๔๗
ภาพประกอบ ๒-๘	ศิลปินถ่ายทอดความรู้ให้กับนักท่องเที่ยว ๕๑
ภาพประกอบ ๒-๙	การค้าขายสินค้าพื้นเมืองในเส้นทางการค้าโบราณ ๕๒
ภาพประกอบ ๓-๑	ผ้าหมักโคลน บ้านนาต้นจัน จ.สุโขทัย ๖๑
ภาพประกอบ ๓-๒	ข้าวเป็็บ (ก๋วยเตี๋ยวพระร่วง) บ้านนาต้นจัน จ.สุโขทัย ๖๓
ภาพประกอบ ๓-๓	เครื่องสังคโลก สุเทพสังคโลก จ.สุโขทัย ๖๔
ภาพประกอบ ๓-๔	พระพิมพ์ดินเผา แหล่งเรียนรู้การทำพระเครื่องนครชุม จ.กำแพงเพชร ๖๕
ภาพประกอบ ๓-๕	ดอกฝ้ายและผ้าทอหม่มฝ้ายที่เขียงคาน จ.เลย ๖๖
ภาพประกอบ ๓-๖	ต้นฝ้ายที่พระธาตุศรีสองรัก อ.ด่านซ้าย จ.เลย ๖๘

บทที่ ๑

บทนำ

๑. หลักการและเหตุผล

การท่องเที่ยวเป็นการเปิดมุมมองหรือเพิ่มประสบการณ์ชีวิตให้กับตนเอง สร้างความสุข ความสนุกสนาน ความเพลิดเพลิน ความบันเทิงใจ และก่อให้เกิดการเรียนรู้ใหม่ ๆ ให้กับตนเอง ปัจจุบันกระแสการท่องเที่ยวได้มีการตื่นตัวเป็นอย่างมากทำให้มีการเดินทางของนักท่องเที่ยวไปเที่ยวชมแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก อีกทั้งยังมีการเสนอรูปแบบของการท่องเที่ยวที่มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้นเพื่อเพิ่มความแปลกใหม่ที่ น่าสนใจและดึงดูดใจให้กับนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศมากยิ่งขึ้นอีกด้วย

การท่องเที่ยวในปัจจุบันมุ่งเน้นไปที่การแสวงหารายได้จากการท่องเที่ยว นั่นคือการส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ เป็นจำนวน เพื่อเป็นการเพิ่มรายได้ให้กับชุมชนและประเทศ ผลกระทบสิ่งหนึ่งที่ตามมาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้คือความเสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยวที่เกิดจากนักท่องเที่ยว เช่น ชยะที่มีปริมาณมากเกินความสามารถในการกำจัด น้ำเสียในชุมชนที่ไม่สามารถบำบัดได้ทัน ทรัพยากรการท่องเที่ยวถูกทำลาย เช่น การเหยียบบนปะการัง การเก็บก้อนหินหรือต้นไม้ไปเป็นของที่ระลึก เป็นต้น หรือการท่องเที่ยวที่ไม่สนใจจิตวิญญาณของชุมชน หมายถึง การเข้ามาเที่ยวเพียงเพื่อถ่ายรูปเป็นที่ระลึก หรือแวะรับประทานอาหารระหว่างการเดินทาง เป็นต้น การท่องเที่ยวลักษณะนี้ชุมชนไม่ได้รับประโยชน์แต่อย่างใด นอกจากรายได้เพียงเล็กน้อยแต่ชยะหรือน้ำเสียที่เกิดจากนักท่องเที่ยวกลับมีเป็นจำนวนมาก ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องให้ความรู้และความเข้าใจกับชุมชนเพื่อสร้างเกราะป้องกันโดยอาศัยแนวคิดของการท่องเที่ยวชุมชน ซึ่งเป็นการนำวัฒนธรรมหรือของดีในชุมชนที่เป็นเอกลักษณ์หรือแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจที่มีอัตลักษณ์ของชุมชนมานำเสนอนักท่องเที่ยวอย่างถูกวิธี การนำเสนอในรูปแบบที่มีความน่าสนใจและรูปแบบที่ไม่ซ้ำกับชุมชนอื่น เรียกว่า “การสร้างสรรคแหล่งท่องเที่ยว” หมายถึง การนำวัฒนธรรม ประเพณี และสิ่งที่ดีงามของชุมชน หรือแหล่งท่องเที่ยวที่มีอยู่เดิมมาสร้างสรรครูปแบบการท่องเที่ยวแบบใหม่ให้มีความน่าสนใจ ภายใต้วความเข้มแข็งของชุมชนที่ยังคงไว้ซึ่งความเป็นเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของชุมชนให้เป็นที่ดึงดูดของนักท่องเที่ยวมาเที่ยวอย่างยั่งยืนจนถึงรุ่นลูกหลาน การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนเปลี่ยนแปลงได้แต่ไม่เปลี่ยนไป สามารถจัดการทรัพยากรทางการท่องเที่ยวได้อย่างคุ้มค่า ใช้อย่างประหยัดเพื่อลูกหลาน สิ่งใดควรรักษาก็ต้องรักษาอนุรักษ์ไว้ สิ่งใดต้องแก้ไขเปลี่ยนแปลงตามสถานการณ์ปัจจุบันก็สามารถทำได้ตระหนักในคุณค่าของภูมิปัญญาไทย ประเพณีวัฒนธรรมดั้งเดิม รวมทั้งทรัพยากรธรรมชาติด้วย นั่นคือ “การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์”

คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้ผลิตบัณฑิตที่มีความสามารถในการวิเคราะห์ สังเคราะห์ วิพากษ์ ปรากฏการณ์ทางสังคม และสามารถศึกษาวิจัยปรากฏการณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมได้อย่างเป็นระบบ หลักสูตรของคณะมีวัตถุประสงค์เพื่อให้บัณฑิตเข้าใจสังคมโดยเฉพาะอย่างยิ่งสังคมไทยที่ปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง สามารถค้นหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับองค์ประกอบของวัฒนธรรม ตลอดจนกลไกของสังคม คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้มีแนวทางการฝึกสอนนักศึกษาเชิงประยุกต์เพื่อให้มีมุมมองที่กว้างมากขึ้น สามารถเข้าสู่งานที่หลากหลาย และในขณะเดียวกันก็เป็นการพัฒนาศักยภาพของชุมชนต่าง ๆ ที่มีทุนทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าและเป็นมรดกทางสังคมที่สืบทอดกันมาจากรุ่นต่อรุ่นให้เป็นที่โดดเด่น มีความน่าสนใจ และมีการอนุรักษ์รักษาไว้โดยคนในชุมชนมิให้สูญหายไป ดังนั้นการสร้างพัฒนาศักยภาพของชุมชนและเพิ่มคุณค่าของวัฒนธรรมในท้องถิ่น “การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์” จึงเป็นแนวทางที่เหมาะสมที่สุดในการดำเนินการพัฒนาชุมชนและวัฒนธรรมท้องถิ่น

การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (ดร.มัทริกา พุกษาพงษ์) ให้ความหมายว่า เป็นการท่องเที่ยววิถีชีวิตที่ทำให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้เกี่ยวกับการใช้ชีวิตของผู้คนในท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นวิถีชีวิต การประกอบอาชีพ อาหารการกิน ศิลปหัตถกรรม และอื่นๆ ที่สะท้อนให้เห็นถึงเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของชุมชน และผู้คนเจ้าของพื้นที่ โดยมุ่งเน้นให้นักท่องเที่ยวมีปฏิสัมพันธ์กับคนในพื้นที่ ผ่านการพูดคุยสนทนาและผ่านกิจกรรมทดลองปฏิบัติต่างๆ เช่น การทดลองทำอาหาร การทดลองทำศิลปหัตถกรรม ตลอดจนการทดลองใช้ชีวิตตามแบบอย่างผู้คนในชุมชน หรือการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ (Home Stay) ซึ่งเป็นกิจกรรมทางเลือกสำหรับนักท่องเที่ยวส่วนหนึ่งที่มีความสนใจในวัฒนธรรมความเป็นอยู่ของคนไทยในมิติที่มีความลึกมากขึ้น โดยจะสามารถเข้าใจในวัฒนธรรมอันมีเอกลักษณ์ของผู้คนและสถานที่นั้นๆ ผ่านประสบการณ์ตรงที่เรียกว่าเป็นเวทีการเรียนรู้แบบมีชีวิต

การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนจำเป็นต้องมีการสร้างสมดุลของชุมชนใน ๓ ส่วน คือ ด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม หากมุ่งเน้นรองรับนักท่องเที่ยวจำนวนมากเพื่อสร้างรายได้ในระยะเวลายาวนานจนเกินไป อาจทำให้ละเลยการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม อาจละเลยการดูแลสุขภาพความเป็นอยู่และทำให้เสน่ห์ของชุมชนหายไป กลายเป็นการทำลายแหล่งท่องเที่ยวโดยไม่รู้ตัว แต่หากมุ่งเน้นในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมหรือศิลปวัฒนธรรมมากเกินไปและไม่มีการปรับตัวเพื่อเปิดรับนักท่องเที่ยว ก็อาจทำให้ประชาชนในชุมชนขาดรายได้หรือมีรายได้ไม่เพียงพอในการยังชีพก็เป็นได้ การพัฒนาการท่องเที่ยวจึงจำเป็นต้องคำนึงถึงทั้ง ๓ ส่วนเพื่อให้ชุมชนมีความสมดุลและสามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างยั่งยืน ดังนั้น “การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์” จึงเป็นแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในประเทศไทยได้เป็นอย่างดี เพราะนอกจากจะสร้างความสุนทรีย์ให้กับนักท่องเที่ยวแล้ว ยังช่วยสร้างรายได้ให้กับชุมชนที่สามารถรักษาเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของตนไว้ได้อีกด้วยจึงได้จัดทำ “โครงการต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์” โดยมีวัตถุประสงค์ในการสร้างฐานความรู้ความเข้าใจในแนวคิดของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ และเผยแพร่ไปยังภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ให้สามารถเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน และพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมของชุมชนนั้น ๆ ได้อย่างยั่งยืน เป็นต้นแบบในการพัฒนาชุมชนอื่น ๆ ต่อไป รวมทั้งการค้นหากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่พิเศษของ อพท. รวมทั้งการจัดทำเส้นทางการท่องเที่ยวที่ดำเนินการได้จริง เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวที่สนใจการท่องเที่ยวที่ให้ประสบการณ์การดำเนินชีวิตของชุมชนและเข้าใจวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณีของชุมชนได้อย่างถ่องแท้

ดังนั้น คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์จึงได้จัดทำ “โครงการต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบวัฒนธรรมของชุมชนผ่านกระบวนการการท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวสามารถเรียนรู้ เข้าใจ และสัมผัสวัฒนธรรมการดำรงชีวิตของชุมชนได้อย่างลึกซึ้ง รวมทั้งเป็นการสร้างฐานความรู้ความเข้าใจในแนวคิดของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และเผยแพร่ไปยังภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ให้สามารถเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน การพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมของชุมชนนั้น ๆ ได้อย่างยั่งยืน เป็นต้นแบบในการพัฒนาชุมชนอื่น ๆ ต่อไป รวมทั้งการค้นหากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่พิเศษของ อพท. รวมทั้งการจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวที่ดำเนินการได้จริงเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวที่สนใจในการท่องเที่ยวที่ให้ประสบการณ์การดำเนินชีวิตของชุมชนและเข้าใจวิถีชีวิตวัฒนธรรม ประเพณีของชุมชนได้อย่างถ่องแท้

๒. วัตถุประสงค์

- ๑) เพื่อให้ นักศึกษา คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้มีประสบการณ์ตรงจากการนำความรู้จากการศึกษามาประยุกต์สร้างมูลค่าของวัฒนธรรมชุมชนผ่านกระบวนการท่องเที่ยว
- ๒) เพื่อรวบรวมข้อมูล งานศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism) ทั้งในประเทศและต่างประเทศเพื่อกำหนดเป็นนิยาม ความหมายและคุณสมบัติของกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์
- ๓) เพื่อค้นหากิจกรรมที่มีต้นทุนทางวัฒนธรรมและธรรมชาติที่มีศักยภาพ เพื่อพัฒนาให้เป็นกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์
- ๔) เพื่อจัดทำรูปแบบเส้นทาง (Route) ท่องเที่ยวกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์
- ๕) เพื่อประชาสัมพันธ์กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของ อพท.

๓. พื้นที่เป้าหมาย

พื้นที่ที่มีศิลปะ วัฒนธรรมและประเพณี หรือวิถีการดำเนินชีวิตของชุมชน ที่โดดเด่น เป็นเอกลักษณ์ ซึ่งคณะทำงานได้กำหนดพื้นที่พิเศษ ๔ อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย-ศรีสัชนาลัย-กำแพงเพชร และพื้นที่พิเศษ ๕ จังหวัดเลย เป็นสองพื้นที่เป้าหมายในการดำเนินโครงการ ทั้งนี้เนื่องมาจากพื้นที่พิเศษ ๔ เป็นพื้นที่เขตอุทยานประวัติศาสตร์ ซึ่งได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลก มีความเหมาะสมในเชิงพื้นที่เพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี และศาสนสถาน อีกทั้งยังเป็นพื้นที่ควรค่าแก่การเป็นแหล่งเรียนรู้ศึกษาและถ่ายทอดความรู้ไปสู่ประชาชนเพื่อรองรับการพัฒนาเมืองอันเนื่องมาจากการท่องเที่ยว ในขณะที่พื้นที่พิเศษ ๕ จังหวัดเลยนั้นเป็นพื้นที่ฟื้นฟูเศรษฐกิจภาคบริการและการท่องเที่ยวให้มีคุณภาพมาตรฐานระดับสากลตามนโยบายของรัฐบาล นอกจากนี้ จังหวัดเลยยังเป็นพื้นที่ที่มีความเชื่อมโยงการท่องเที่ยวหลายแห่ง ได้แก่ นาแห้ว-ด่านซ้าย-ภูเรือ, ท่าลี่-เชียงคาน-เมืองเลย และ ภูกระดึง-หนองหิน และภูหลวง

๔. วิธีการดำเนินงาน

- ๑) รวบรวมข้อมูล งานศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism) ทั้งในประเทศและต่างประเทศเพื่อกำหนดเป็นนิยาม ความหมายและคุณสมบัติของกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์
- ๒) รวบรวมข้อมูลกิจกรรมท่องเที่ยวของชุมชนที่มีต้นทุนทางวัฒนธรรมและธรรมชาติ
- ๓) ค้นหากิจกรรมที่มีต้นทุนทางวัฒนธรรมและธรรมชาติที่มีศักยภาพ เพื่อเชื่อมโยงกับข้อมูลพื้นฐานของพื้นที่สร้างเป็นเรื่องราวเนื้อหาของกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีสร้างสรรค์บนข้อเท็จจริง
- ๔) จัดทำรูปแบบเส้นทาง (Route) ที่เชื่อมโยงกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ให้เป็นเส้นทางที่สนใจสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาเยี่ยมชม
- ๕) การประชาสัมพันธ์การดำเนินงานการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของ อพท.

๕. แผนการดำเนินงาน ระยะเวลา แผนการปฏิบัติงาน และงบประมาณ

๕.๑ แผนการดำเนินงาน

กิจกรรม	รายละเอียด
๑. การจัดทำองค์ความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์	๑. รวบรวมข้อมูล งานศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism) ทั้งในประเทศและต่างประเทศเพื่อกำหนดเป็นนิยาม ความหมายและคุณสมบัติของกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ๒. รวบรวมข้อมูลกิจกรรมท่องเที่ยวของชุมชนที่มีต้นทุนทางวัฒนธรรมและธรรมชาติ ๓. กำหนดนิยาม ความหมาย คุณสมบัติของกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์
๒. ประชาสัมพันธ์การเปิดโครงการต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์	๑. แลงข่าวการเปิดโครงการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ๒. ประชาสัมพันธ์ข่าวในเว็บไซต์ อพท. และสื่อต่างๆ
๓. คัดเลือกกิจกรรมที่มีศักยภาพที่จะเป็นการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์	๑. คัดเลือกกิจกรรมที่มีต้นทุนทางวัฒนธรรมและหรือทางธรรมชาติและมีความศักยภาพในการดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว ๒. นำกิจกรรมมาสร้างเรื่องราวความเป็นมาที่อิงข้อมูลพื้นฐานของพื้นที่ ให้มีความน่าสนใจในการท่องเที่ยวและชุมชนจะเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ด้วยตนเอง

ได้รับทุนสนับสนุนงบประมาณ ประจำปี ๒๕๕๔

จาก องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน)

กิจกรรม	รายละเอียด
	๓. ประชุมกลุ่มชาวบ้านเพื่อรับฟังความคิดเห็น ๔. จัดทำรูปแบบเส้นทาง (Route) การท่องเที่ยว กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนและพื้นที่ เชื่อมโยงอย่างน้อย ๒ เส้นทางต่อ ๑ พื้นที่
๔. ประชาสัมพันธ์กิจกรรมท่องเที่ยวที่ได้รับการพัฒนาให้เป็นกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์	๑. ประชาสัมพันธ์กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ๒. ประชาสัมพันธ์เส้นทางกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ๓. ประสานบริษัทนำเที่ยว หน่วยงานภาครัฐและเอกชน และหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อท่องเที่ยวเส้นทาง การท่องเที่ยวกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ๔. ประเมินผลที่ได้รับจากการท่องเที่ยวเส้นทางกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชน

๕.๒ ระยะเวลาดำเนินการ

๙ เดือน ระหว่าง ตุลาคม ๒๕๕๔ – มิถุนายน ๒๕๕๕

๕.๓ แผนการปฏิบัติงาน

กิจกรรมที่	รายละเอียด	เดือนที่									ผลลัพธ์ที่คาดว่าจะได้รับ	
		1	2	3	4	5	6	7	8	9		
๑	จัดทำองค์ความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์											๑) กำหนดนิยาม ความหมาย และคุณสมบัติของกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ๒) ทราบข้อมูลกิจกรรมที่มีต้นทุนทางวัฒนธรรมและหรือทางธรรมชาติของชุมชน
	+ รวบรวมข้อมูลงานศึกษาทั้งในและต่างประเทศเพื่อกำหนดนิยาม ความหมาย และคุณสมบัติของกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์											
	+ รวบรวมข้อมูลกิจกรรมท่องเที่ยวของชุมชนที่มีต้นทุนวัฒนธรรมและธรรมชาติ											
	+ กำหนดนิยาม ความหมาย คุณสมบัติของกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์											
๒	ประชาสัมพันธ์การเปิดโครงการต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์											๑) อพท.เป็นที่รู้จักในฐานะผู้ริเริ่มและเป็นองค์กรชั้นนำในการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ๒) การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย
	+ แลกข่าวเปิดโครงการ											
	+ ประชาสัมพันธ์ข่าวในเวปไซต์ อพท.และสื่อต่าง ๆ											
***	รายงานความก้าวหน้า											
๓	คัดเลือกกิจกรรมที่มีศักยภาพที่เป็นการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์											๑) กิจกรรมที่มีศักยภาพในการดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว ๒) รับฟังความคิดเห็นของชาวบ้าน ๓) เรื่องราว (story) ที่น่าสนใจในการท่องเที่ยวชุมชน ๔) เส้นทางกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนและพื้นที่เชื่อมโยง
	+ คัดเลือกกิจกรรมที่มีต้นทุนทางวัฒนธรรมและหรือทางธรรมชาติและมีศักยภาพในการดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว											
	+ ประชุมกลุ่มชาวบ้าน											
	+ นำกิจกรรมมาสร้างเป็นเรื่องราว											
	+ จัดทำรูปแบบเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์											
๔	ประชาสัมพันธ์กิจกรรมท่องเที่ยวที่ได้รับการพัฒนาให้เป็นกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์											๑) กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นที่รู้จัก ๒) ได้รับความร่วมมือจากภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมและเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ๓) ได้ทดลองจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จริง ๔) ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงจากการ
	+ ประชาสัมพันธ์กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์											
	+ ประชาสัมพันธ์เส้นทางท่องเที่ยว											
	+ ประสานบริษัทนำเที่ยว หน่วยงานภาครัฐและเอกชน และหน่วยงานต่าง ๆ											
	+ ทดลองใช้											
	+ ประเมินผลที่ได้รับ											
***	รายงานฉบับสมบูรณ์											

ได้รับทุนสนับสนุนงบประมาณ ประจำปี ๒๕๕๔

จาก องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน)

๕.๔ งบประมาณ ๙๙๘,๘๐๐ บาท

รายการ	รวม	ร้อยละ
หมวดการจัดประชุมและสนับสนุนการทดลองการนำเที่ยวกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์	๓๗๘,๐๐๐	๓๗.๘๔
หมวดนักพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จำนวน ๖ คน	๑๓๒,๐๐๐	๑๓.๒๒
หมวดค่าใช้สอย	๑๕๐,๐๐๐	๑๕.๐๒
หมวดวัสดุอุปกรณ์ค่าประสานงานและอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง	๑๔๐,๘๐๐	๑๔.๑๐
หมวดค่าเดินทางและที่พัก	๑๙๘,๐๐๐	๑๙.๘๒
รวมทั้งสิ้น	๙๙๘,๘๐๐	๑๐๐.๐๐

๖. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- ๑) ชุมชนต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ที่มีการพัฒนาตามแนวคิดของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ รวมทั้งความสำคัญของการรักษาเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์
- ๒) กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่ที่มีศิลปะ วัฒนธรรมและประเพณี หรือวิถีการดำเนินชีวิตของชุมชน ที่โดดเด่น เป็นเอกลักษณ์
- ๓) รูปแบบเส้นทาง (Route) การท่องเที่ยวกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์
- ๔) การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย
- ๕) อพท. เป็นที่รู้จักในฐานะผู้ริเริ่มและเป็นองค์กรชั้นนำในการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

๗. หน่วยงานที่รับผิดชอบและคณะทำงาน

๗.๑ หน่วยงานรับผิดชอบ

คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

๗.๒ คณะทำงาน

๑) อาจารย์ สุดแดน	วิสุทธิลักษณ์	หัวหน้าคณะทำงาน
๒) อาจารย์ ดร.พิเชฐ	สายพันธุ์	ผู้รับผิดชอบในพื้นที่
๓) อาจารย์ อรรอุมา	เตพละกุล	ผู้รับผิดชอบในพื้นที่
๔) อาจารย์ ดร.ธีระ	สินเดชารักษ์	ผู้จัดการโครงการ
๕) คุณอัครินทร์	โมกไชสง	ผู้ประสานงานโครงการ

ได้รับทุนสนับสนุนงบประมาณ ประจำปี ๒๕๕๔

จาก องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน)

บทที่ ๒ ตอบโจทย์

วัตถุประสงค์ที่ ๑.

เพื่อให้ นักศึกษา คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้มีประสบการณ์ตรงจาก การนำความรู้จากการศึกษามาประยุกต์สร้างมูลค่าของวัฒนธรรมชุมชนผ่านกระบวนการท่องเที่ยว

รายละเอียดเกี่ยวกับวิชา

ชื่อสถาบันอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

วิทยาเขต/คณะ/ภาควิชา คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา(โครงการพิเศษหลักสูตรวิจัยสังคม)

๑. รหัสและชื่อรายวิชา

๑.๑ รหัส ม.๓๓๓/AN๓๓๓

๑.๒ ชื่อรายวิชา วัฒนธรรมและสังคมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้/Cultures and Societies in Southeast Asia

๒. จำนวนหน่วยกิต ๓ หน่วยกิต

๓. หลักสูตรและประเภทของรายวิชาและอาจารย์ผู้สอน

๓.๑ เป็นรายวิชาในหลักสูตรสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยสังคม

๓.๒ เป็นวิชาเลือก

๔. อาจารย์ผู้รับผิดชอบรายวิชาและอาจารย์ผู้สอน คือ อาจารย์ ดร.พิเชฐ สายพันธ์และคณะ

๕. ภาคการศึกษา/ปีการศึกษา ๒/๒๕๕๔

๖. รายวิชาที่ต้องเรียนมาก่อน (pre-requisite) สอบได้ ม.๒๐๑ หรือโดยอนุมัติจากผู้บรรยาย

๗. รายวิชาที่ต้องเรียนพร้อมกัน –

๘. สถานที่เรียน ห้อง ๔๐๓๕ อาคาร SC ธรรมศาสตร์ศูนย์รังสิต

๙. วันที่จัดทำหรือปรับปรุงรายละเอียดของรายวิชาครั้งล่าสุด ๑/๑๒/๒๕๕๔

คำอธิบายรายวิชา

การศึกษาประเทศต่าง ๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทั้งประเทศบนผืนแผ่นดินใหญ่และประเทศบน เกาะ โดยเน้นการวิเคราะห์เปรียบเทียบการจัดระเบียบและการเปลี่ยนแปลงสถาบันต่าง ๆ ในทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ศาสนา และวัฒนธรรม

กำหนดการ

โครงการศึกษภาคสนามวัฒนธรรมอาเซียนสองฝั่งโขง
วันพฤหัสบดีที่ ๑๕ - วันอาทิตย์ที่ ๑๘ มีนาคม ๒๕๕๕
ณ อ.นครไทย จ.พิษณุโลก อ.นาแห้ว และ อ.ด่านซ้าย จ.เลย
วิชา ม.๓๓๓ วัฒนธรรมและสังคมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
(โครงการปริญญาตรีการวิจัยทางสังคม)
ภาคเรียนที่ ๒ ปีการศึกษา ๒๕๕๔

วันพฤหัสบดีที่ ๑๕ มีนาคม ๒๕๕๕

๒๑.๐๐ น.   เดินทางออกจาก มธ.ศูนย์รังสิต

วันศุกร์ที่ ๑๖ มีนาคม ๒๕๕๕

๐๕.๐๐ น.   ถึง อ. นครไทย จ.พิษณุโลก

๐๕.๐๐ - ๐๖.๓๐ น.   แวะรับประทานอาหารเช้า ในตัวอำเภอ นครไทย

๐๗.๐๐ - ๐๘.๐๐ น.   เดินทางไปอุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า อ.นครไทย จ.พิษณุโลก ฟังบรรยายสรุป
ความเป็นมาของพื้นที่ภูหินร่องกล้า จากเจ้าหน้าที่อุทยาน ๑ คน
(กลุ่มศึกษา ๑ : ชายแดนลาว-ไทย: พรหมแดนภาคพื้นดิน)

๐๘.๐๐ - ๑๑.๐๐ น.   ศึกษาจุดยุทธศาสตร์พรมแดนไทย-ลาว และจุดสำคัญทางประวัติศาสตร์: ร.ร.
การเมือง, สำนักอำนวยการ, หมู่บ้านมวลชน, ผาสูง, ลานหินปุ่ม ให้คำแนะนำโดย
เจ้าหน้าที่ของอุทยานฯ ๑ คน

๑๑.๐๐ - ๑๒.๐๐ น.   รับประทานอาหารกลางวัน ร้านค้าภายในตัวอุทยานฯ

๑๒.๐๐ - ๑๔.๐๐ น.   ออกเดินทางไป บ้านแสงภา ต.นาแห้ว อ.นาแห้ว จ.เลย (เปลี่ยนขึ้นรถเข้าหมู่บ้านที่
ที่ว่าการอำเภอด่านซ้าย)

๑๔.๐๐ - ๑๖.๓๐ น.   ศึกษาความเป็นมา รูปแบบทางสถาปัตยกรรม ของวัดโพธิ์ชัย ต.นาแห้ว อ.นาแห้ว
ให้คำแนะนำโดยวิทยากรในท้องถิ่น ๑ คน

(กลุ่มศึกษา ๒: พุทธศาสนาสายสัมพันธ์ไทย-ลาว กรณีพุทธศิลป์จากสถาปัตยกรรมและ
จิตรกรรมฝาผนังบ้านแสงภา)

(กลุ่มศึกษา ๓: ชุมชนไทย-ลาวบ้านแสงภาและกลุ่มชุมชนสองฝั่งโขงเมืองเลย)

๑๖.๓๐ - ๑๗.๓๐ น.   แยกย้ายเข้าที่พัก

๑๗.๓๐ - ๑๘.๓๐ น.   รับประทานอาหารเย็นที่บ้านพักของตนเอง

๑๘.๐๐ - ๒๑.๐๐ น.   สรุปและอภิปรายผลประจำวัน

วันเสาร์ที่ ๑๗ มีนาคม ๒๕๕๕

- ๐๗.๐๐ – ๐๘.๐๐ น.   รับประทานอาหารเช้าที่ที่พัก
- ๐๘.๐๐ – ๑๐.๐๐ น.   ออกเดินทางไป อ.ด่านซ้าย จ.เลย
- ๑๐.๐๐ – ๑๑.๐๐ น.   นมัสการ และศึกษาความเป็นมาของพระธาตุศรีสองรัก รูปแบบการแบ่งเขตแดนในอดีตระหว่างล้านช้างและสยาม,
(กลุ่มศึกษา ๔: พระธาตุศรีสองรักและความสัมพันธ์ไทย-ลาว)
(กลุ่มศึกษา ๕: กลุ่มทำต้นไม้ clip)
- ๑๑.๐๐ – ๑๒.๐๐ น.   ศึกษาพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านผีตาโขน และชุมชนผีตาโขน ตัวแทนความเชื่อผีในอดีตให้คำแนะนำโดยวิทยากรของพิพิธภัณฑ์ ๑ คน
(กลุ่มศึกษา ๖: ผีตาโขนและระบบความเชื่อผีในอุษาคเนย์)
- ๑๒.๐๐ – ๑๓.๐๐ น.   รับประทานอาหารกลางวันที่ตัวตลาด อ.ด่านซ้าย
- ๑๓.๐๐ – ๑๕.๐๐ น.   เดินทางไปอ.เชียงคาน เยี่ยมชมสภาพภูมิประเทศที่แก่งคุดคู๋ แนวแม่น้ำโขงพรมแดนไทย-ลาว เชียงคาน และวัดศรีเชียงคาน
(กลุ่มศึกษา ๗: ชายแดนไทย-ลาว: พรมแดนแม่น้ำโขง)
- ๑๖.๐๐- ๑๘.๐๐ น.   ศึกษาย่านชุมชนอนุรักษ์เมืองเก่าเชียงคาน การปรับตัวกับการท่องเที่ยวสมัยใหม่, ศึกษากลุ่มทำผ้าไหมฝ้าย แนะนำโดยวิทยากรในท้องถิ่น ๑ คน
(กลุ่มศึกษา ๘: ย่านชุมชนอนุรักษ์เมืองเก่าเชียงคาน)
(กลุ่มศึกษา ๙: วัดเก่าเชียงคาน พุทธศิลป์ในสถาปัตยกรรมและจิตรกรรมฝาผนัง)
(กลุ่มศึกษา ๑๐: กลุ่มทำผ้าไหมฝ้าย clip)
(กลุ่มศึกษา ๑๑: เลยและปัญหาท่องเที่ยวสองฝั่งโขง)
- ๑๘.๐๐ – ๑๙.๐๐ น.   รับประทานอาหารเช้า ที่ อ.เชียงคาน
- ๑๙.๐๐ – ๑๙.๓๐ น.   แยกย้ายเข้าที่พัก
- ๑๙.๓๐ – ๒๑.๐๐ น.   สรุปและอภิปรายผลประจำวัน

วันอาทิตย์ที่ ๑๘ มีนาคม ๒๕๕๕

- ๐๖.๐๐ – ๑๐.๐๐ น.   รับประทานอาหารเช้า พร้อมศึกษาวิถีชีวิตที่ตลาดเช้า
- ๑๐.๐๐ – ๑๒.๐๐ น.   ออกเดินทางกลับ
- ๑๒.๐๐ – ๑๓.๐๐ น.   แวะรับประทานอาหารเช้าที่ อ.ชุมแพ
- ๑๓.๐๐ – ๑๘.๐๐ น.   เดินทางกลับ มธ.ศูนย์รังสิต

ผลงานของนักศึกษา

นักศึกษาได้เสนอผลงานจากกระบวนการเรียนรู้และการศึกษาพร้อมด้วยการทดลองเข้าไปมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์กิจกรรมต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่พิเศษ ๕ จังหวัดเลย ซึ่งมีนักศึกษา ๒ กลุ่มที่เลือกเข้าร่วมศึกษาและทดลองกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์นี้ คือ กิจกรรมการทำผ้าหม่นวมฝ้ายเชียงคาน และกิจกรรมการทำต้นผึ้งบูชาพระธาตุศรีสองรัก

๑) กลุ่มกิจกรรมการทำผ้าหม่นวมฝ้ายเชียงคาน ประกอบด้วยนักศึกษาเข้ากระบวนการทดลองทำกิจกรรมนี้จำนวน ๕ คน โดยความร่วมมือกับร้านสุณีพรผ้าหม่นวม อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย เนื่องจากทางร้านเป็นผู้ทำผ้าหม่นวมเก่าแก่ตามแบบประเพณีของชาวเชียงคาน มีการสืบทอดปฏิบัติมาอย่างต่อเนื่อง มีจิตใจอนุรักษ์อาชีพท้องถิ่นของตน และมีความสนใจที่จะเข้าร่วมเป็นผู้แนะนำการทำผ้าหม่นวมในโครงการนำร่องสรรหาตัวอย่างกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์กับทางโครงการ ผลการปฏิบัติของนักศึกษาได้ประมวลและสรุปผลเป็นวิดิทัศน์กิจกรรมความยาวประมาณ ๑๐ นาที

๒) กลุ่มกิจกรรมการทำต้นผึ้งบูชาพระธาตุศรีสองรัก ประกอบด้วยนักศึกษาเข้ากระบวนการทดลองทำกิจกรรมนี้จำนวน ๕ คน โดยคำแนะนำจากกลุ่มเจ้าพ่อกวน อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย เนื่องจากกลุ่มเจ้าพ่อกวนเป็นกลุ่มผู้นำพิธีที่มีบทบาทสำคัญต่อการบูชาพระธาตุศรีสองรักและเป็นกลุ่มปฏิบัติประเพณีที่สืบเนื่องมาแต่โบราณ อีกทั้งยังมีความรู้ในแบบแผนการปฏิบัติอย่างละเอียด ซึ่งจะให้ความเข้าใจต่อประเพณีและคุณค่าทางวัฒนธรรมอย่างถูกต้อง ผลการปฏิบัติของนักศึกษาได้ประมวลและสรุปผลเป็นวิดิทัศน์กิจกรรมความยาวประมาณ ๑๐ นาที

ผลการเรียนรู้ประเมินโดยอาจารย์

ผลการเรียนรู้ของนักศึกษาจากการประเมินเบื้องต้นได้ชี้ให้เห็นว่า การเข้าร่วมทำกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยนักศึกษาทดลองทำตัวเป็นนักท่องเที่ยวได้ผลเป็นอย่างดีคือ นักศึกษาสามารถทดลองทำกิจกรรมดังกล่าวทั้งที่ไม่เคยมีประสบการณ์เหล่านั้นมาก่อนเลยได้อย่างประสบความสำเร็จในด้านขั้นตอนและการบรรลุวัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ คือ

ในด้านขั้นตอนของการทำกิจกรรมสามารถดำเนินกิจกรรมตามขั้นตอนตั้งแต่ต้นจนจบกระบวนการภายในเวลาไม่เกิน ๓ ชั่วโมง ซึ่งเป็นเวลาที่เหมาะสมสำหรับนักท่องเที่ยวในการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ตามแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งในท้องถิ่น ซึ่งถือว่าไม่มากและไม่น้อยจนเกินไป

การปฏิบัติกิจกรรมสามารถปฏิบัติอย่างคำนึงคุณค่าของวัฒนธรรมในท้องถิ่น และเป็นไปตามคติความเชื่อและแบบแผนประเพณีปฏิบัติที่มีอยู่

การเข้าร่วมกิจกรรมทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และการสร้างทักษะในด้านการเรียนรู้ของนักศึกษาที่มีต่อกิจกรรมแต่ละประเภท

นักศึกษาสามารถเข้าใจและเข้าถึงคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งได้อย่างลึกซึ้งขึ้น

นอกจากการพานักศึกษาลงศึกษาเรียนรู้กระบวนการท่องเที่ยวผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่ตามที่ได้ให้รายละเอียดข้างต้นแล้ว คณะทำงานยังได้คัดเลือกนักศึกษาจากโครงการวิจัยทางสังคม (ปี ๔) จำนวน ๔ คนที่มีความสนใจในกิจกรรมของโครงการและได้มอบหมายให้เข้าร่วมดำเนินงานนับตั้งแต่การลงสำรวจในพื้นที่พิเศษ ๔ และ ๕ โดยรับผิดชอบในพื้นที่ละ ๒ คน เพื่อร่วมเรียนรู้ในกระบวนการคัดสรรกิจกรรมที่มีต้นทุนทางวัฒนธรรมและธรรมชาติที่มีศักยภาพเพื่อพัฒนาให้เป็นกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ นักศึกษาได้เข้าร่วมเรียนรู้ในกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่คณะทำงานได้คัดเลือกไว้จำนวน ๖ กิจกรรม (การผลิตสังคโลก ที่ อ.เมืองเก่า จ.สุโขทัย การทำผ้าหมักโคลนและการทำข้าวเป็ญ (ก๋วยเตี๋ยวพระร่วง) ที่ อ.ศรีสัชชนาลัย การทำพระพิมพ์ดินเผา ที่ อ.นครชุม จ.กำแพงเพชร การทำต้นผึ้ง ที่พระธาตุศรีสองรัก อ.ด่านซ้ายและการผลิตผ่านนมฝ้าย ที่ อ.เชียงคาน จ.เลย) เพื่อให้นักศึกษาได้เรียนรู้โดยตรงผ่านการปฏิบัติจริงในพื้นที่ ซึ่งจะทำให้มีความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในคุณค่าและความสำคัญของกิจกรรม ขณะเดียวกันนักศึกษาจะได้เรียนรู้เกี่ยวกับกระบวนการสร้างมูลค่าของวัฒนธรรมชุมชนผ่านกระบวนการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ หลังจากนั้นนักศึกษากลุ่มนี้ยังได้มีส่วนร่วมในการจัดเส้นทางทดลองการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ “จากดินถึงดวงดาว” (๒๕-๒๗ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๕๕ ที่อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย-ศรีสัชชนาลัย-กำแพงเพชร) ซึ่งคณะทำงานได้เชิญสื่อมวลชน บริษัททัวร์และบุคคลทั่วไปร่วมเดินทาง (จำนวนทั้งสิ้น ๓๒ คน) โดยนักศึกษากลุ่มดังกล่าวนอกจากจะได้ร่วมปฏิบัติงานและสังเกตการณ์แล้วยังได้เข้าร่วมประเมินผลความสำเร็จของโครงการด้วย นับได้ว่าในศึกษาในกลุ่มแรกนี้ ได้ร่วมเรียนรู้ในกระบวนการของโครงการต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ตั้งแต่เริ่มต้นจนจบกระบวนการ

ผลงานเชิงประจักษ์ที่เป็นรูปธรรมของนักศึกษากลุ่มนี้คือ การจัดทำบันทึกภาคสนาม (Field Note) และผลการประเมินในการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ตามเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่คณะทำงานได้ร่วมกันกำหนดและสร้างสรรค์ขึ้น ซึ่งเป็นความเห็นและสิ่งที่นักศึกษาได้เรียนรู้สะท้อนผ่านบันทึกประสบการณ์บอกเล่าผ่านตัวอย่างบางส่วนดังนี้

พื้นที่พิเศษ ๔ อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย-ศรีสัชชนาลัย-กำแพงเพชร

บันทึกสนาม

วันศุกร์ที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕

ออกเดินทางไปจังหวัดสุโขทัยจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต เวลาประมาณ ๑๓.๓๐ น. เดินทางด้วยรถตู้ระหว่างทางมีการแวะพักรถที่จุดพักรถตลอดเส้นทาง ตลอดจนแวะรับประทานอาหารกลางวันอีกด้วย การเดินทางเป็นไปอย่างราบรื่น หากแต่เมื่อเข้าไปสู่อำเภอบ้านนาต้นจั่น ตำบล บ้านตึก อำเภอ ศรีสัชชนาลัย จังหวัด สุโขทัย ขณะนั้นเป็นเวลากลางวันแล้วประมาณ ๒๐.๓๐ น. จะพบว่าทางเข้าของหมู่บ้านนั้นมีตึกมากเนื่องจากไม่มีไฟถนนที่คอยส่องนำทาง ยิ่งเดินทางมาถึงในตอนกลางคืนด้วยแล้วนั้นก็ยิ่งทำให้เกิดความสับสนในการเดินทาง คณะเดินทางก็ตามหาบ้านพักที่จะเข้าพักไม่พบ จนกระทั่งสอบถามชาวบ้านและติดต่อกับเจ้าของบ้านพักจึงถึงจุดหมายคือ โฮมสเตย์ของป่าระบอง

เมื่อถึงบ้านพักป่าระบองกำลังเตรียมอาหารเย็นให้พวกเราอยู่ ประกอบไปด้วย น้ำพริกกะปิกับผัก แกงส้ม ไข่เจียว ดูเป็นอาหารที่พบเห็นได้ทั่วไปแต่กลับให้ความรู้สึกเหมือนทานข้าวที่บ้าน อาจเป็นด้วยบรรยากาศที่เป็นกันเอง (ข้าพเจ้าเองก็ได้มีโอกาสช่วยประกอบอาหารมื้อนี้ด้วยเล็กน้อย) จึงทำให้รู้สึกอบอุ่นแม้อากาศตอนกลางคืนจะค่อนข้างเย็นก็ตาม

หลังจากรับประทานอาหารเย็นกันเสร็จก็ได้มีการประชุมกันวางแผนการทำงาน ทั้งภายในคณะทำงานจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และจาก อพท. (องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน) ที่ได้ร่วมกันวางแผนงาน โดยคร่าวๆ เป็นการพูดคุยเกี่ยวกับกิจกรรมที่จะต้องทำในวันต่อไป โดยนัดว่าต้องเตรียมตัวให้พร้อมในเวลา

ได้รับทุนสนับสนุนงบประมาณ ประจำปี ๒๕๕๔

จาก องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน)

ประมาณ ๗.๐๐ น. เพื่อดูกิจกรรมการทำผ้าหมักโคลน และข้าวเป็ป ระหว่างทำงานก็มีการผลัดกันอาบน้ำเนื่องจากห้องอาบน้ำมีเพียงห้องเดียว และเมื่อประชุมเสร็จก็เข้านอน โดยการนอนนั้นเจ้าของบ้านพักได้เตรียมที่นอน หมอน ผ้าห่ม ให้พร้อมกับกางมุ้งเพื่อกันยุง แม้จะมีเครื่องปรับอากาศ แต่อากาศตอนกลางคืนของที่นี่กลับเย็นจนเวลานอนต้องห่มผ้าห่ม (อาจเป็นเพราะในช่วงเวลานี้เป็นฤดูหนาวด้วยอากาศจึงเย็นกว่าปกติ)

บันทึกสนาม

วันเสาร์ที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕

ตื่นเช้ามาการสัมผัสกับอากาศที่เย็น หลังจากอาบน้ำเสร็จข้าพเจ้าได้มีโอกาสไปช่วยป่ากระปุกเก็บยอดคะน้า ถั่วฝักยาว มาทำอาหาร ซึ่งป่ากระปุกบอกว่าที่นี่นิยมปลูกผักสวนครัวไว้กินใช้ภายในบ้าน อันเนื่องมาจากความห่างไกลจากตลาด ในตอนเช้าจะมีรถกระบะบรรทุกพืชผัก เนื้อสัตว์ ข้าวของเครื่องใช้ในครัวเรือนออกมาขาย เสมือนตลาดเคลื่อนที่ ให้ชาวบ้านได้มาจับจ่ายซื้อของเพื่อประกอบอาหาร วันนี้ป่ากระปุกทำน้ำพริกอ่อง ขาหมู ผัดถั่วแขก ให้ทาน ผักต่างๆก็ได้จากการปลูกเองซึ่งทำให้ผักมีความสด รสชาติหวานกรอบเป็นอย่างมาก เมื่อชมให้ป่ากระปุกฟัง ป่าจึงพาพวกเราไปดูแปลงปลูกผักอีกทีของน้องสาวป่ากระปุก ซึ่งอยู่ไม่ไกลจากบ้านพักนัก ระหว่างเดินไปดูจะสังเกตเห็นว่าบ้านแต่ละหลังนั้นจะปลูกด้วยไม้เลื้อยเป็นส่วนใหญ่แต่ละหลังมีอาณาบริเวณมาก คนส่วนใหญ่เดินทางกันด้วยรถจักรยานยนต์ ภาษาที่พูดก็จะมีสำเนียงของคนภาคเหนืออีกด้วย

หลังจากนั้นเราก็กได้เดินไปที่บ้านที่ทำผ้าหมักโคลน เราพบว่ามีนักท่องเที่ยวกลุ่มหนึ่งได้ยื่นฟังป่าเสงี่ยม แสงสว่าง ประทานกลุ่มโฮมสเตย์ของที่นี่เล่าถึงประวัติบ้านนาต้นจันว่า ที่บ้านนาต้นจันนี้ได้ชื่อว่าบ้านนาต้นจันเพราะมีต้นจันขึ้นเยอะ ชาวบ้านส่วนใหญ่อพยพมาจากภาคเหนือมาตั้งรกรากที่นี่ มีอาชีพทำนา ปลูกผลไม้ ผู้หญิงเมื่อว่างจากการทำนาก็จะทอผ้าไว้ใส่กันเอง ที่บ้านนาต้นจันนั้นเริ่มได้รับความสนใจจากการที่ยังคงรักษาศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ต่างไว้ทำให้มีผู้สนใจอยากเข้ามาศึกษา สืบทอด วัฒนธรรมท้องถิ่นนี้ ซึ่งตลอดทั้งปี บ้านนาต้นจันจะมีกิจกรรมต่างๆมากมายหลายอย่าง เช่น ตักบาตรข้าวใหม่ ชาวบ้านจะรวมตัวกันทำขนมจิ้น ข้าวหลาม มาตักบาตร นำข้าวสารมากองรวมกัน ขายเพื่อนำเงินเข้าวัด หรือจะเป็นงานแห่น้ำขึ้นโฮงสร่งน้ำเจ้าพ่อเมืองดั่ง ก็จะมีชาวบ้านจากหลากหลายหมู่บ้านใกล้เคียงมารวมตัวกัน จัดขบวนสร่งน้ำเจ้าพ่อเมืองดั่ง ซึ่งชาวบ้านนับถือ การไหว้ผีที่ชาวบ้านนับถือได้แก่ เจ้าพ่อท่าด่าน(ผีที่ปกป้องคุ้มครองหมู่บ้านในสมัยที่มีการทำสงคราม)และเจ้าพ่อพญาแก้ว(ผีที่ชาวบ้านเชื่อมาจากทางเหนือเพื่อให้ชาวบ้านมีที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ) เป็นต้น หลังจากมีนักเรียนจากโรงเรียนที่ร่วมมือกับชาวบ้านเข้ามาศึกษาวิถีชีวิตดั้งเดิมตามโครงการสืบสานประเพณี ทำให้ชาวบ้านต้องจัดเตรียมที่พักอาศัยเป็นจำนวนมากเพื่อรองรับนักเรียนหลายร้อยคน เกิดเป็นโฮมสเตย์ขึ้นมา และมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเรื่อยๆจากการสนับสนุนของหน่วยงานหลากหลายหน่วยงาน ทั้งการประชาสัมพันธ์จากสื่อที่ช่วยให้ผู้คนรู้จักบ้านนาต้นจัน การส่งชาวบ้านไปศึกษาดูงานที่ประเทศญี่ปุ่น ก็ช่วยส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มชาวบ้านที่ทำโฮมสเตย์มากขึ้น

นอกจากนี้ภูมิปัญญาของชาวบ้านในเรื่องการทอผ้า ก็ได้พัฒนานำไปสู่การทำผ้าหมักโคลน อันเกิดจากเดิมชาวบ้านใส่ผ้าที่ทอเองไปทำนา เลอะดินโคลน สังเกตเห็นว่าผ้าที่ใช้นั้นมีสีสลายมากขึ้น จึงทดลองทำผ้าหมักโคลนจนประสบความสำเร็จ สามารถเพิ่มมูลค่าให้กับผ้าฝ้ายได้เป็นอย่างดี โดยสีที่ใช้อยู่หมักก็มาจากธรรมชาติไม่ใช้สารเคมีแต่อย่างใด โดยการทำผ้าหมักโคลนมีวัตถุประสงค์ดังนี้

ส่วนผสม

๑. ครั้ง + ลูกมะเกลือตำครึ่งละ ๕ กิโลกรัม ต่อน้ำ ๒๐ ลิตร

๒. ไม้ฝางแช่ครึ่งละ ๕ กิโลกรัม ต่อน้ำ ๒๐ ลิตร

๓. โคลน ๑๕ กิโลกรัม ต่อน้ำ ๓๐ ลิตร

๔. น้ำ ๓๐ ลิตร ต่อ ๑ กระทะ

๕. เกลือ ๗ ช้อนโต๊ะ

ได้รับทุนสนับสนุนงบประมาณ ประจำปี ๒๕๕๔

จาก องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน)

๖. ผงซักฟอก ๓ ข้อนโต๊ะ

๗. พื้น ๑๒ กิโลกรัม ต่อ ๑ กระทะ

ลูกมะเดื่อให้สีดำ ไม้ฝางให้สีแดง

ขั้นตอนการผลิตก็มีดังนี้

๑. นำเส้นด้ายสีขาวเอามาล้างน้ำให้สะอาด

๒. นำเส้นด้ายที่ย้อมแล้วมาย้อมคราม

๓. นำไปตากให้แห้งแล้วเอามาซักให้สะอาด

๔. นำเส้นด้ายไปปั่นหลอดนำเส้นด้ายที่ปั่นหลอดเอาไปทอเป็นผืน แล้วนำผ้าเป็นผืนมาหมักโคลน

การหมักโคลนมีขั้นตอนดังนี้

๑. นำโคลนมา ๑๕ กิโลกรัมมาผสมกับน้ำ ๓๐ ลิตร

๒. กรองโคลนด้วยผ้าขาวบางเพื่อแยกเศษไม้หรือผงออก

๓. นำผ้าที่ทอได้เป็นผืนมาแชโคลนไว้ 1 คืน

๔. ผ้าที่แชโคลนไว้มาซักให้สะอาดแล้วนำไปย้อมสีธรรมชาติ

ผ้าที่ได้จากการหมักโคลน ๑ คืบมาต้ม

หลังจากได้ผ้าหมักโคลนแล้วจึงนำผ้ามาตัดเย็บเป็นเครื่องนุ่งห่มหรือข้าวของอื่นๆจำหน่ายทั้งที่หมู่บ้านและออกจำหน่ายตามงานแสดงสินค้าในกรุงเทพฯ ซึ่งสร้างรายได้ให้กับกลุ่มช่างทอผ้าเป็นรายได้เสริม กล่าวคือเมื่อทอผ้าเสร็จจะได้รับค่าตอบแทนและมีการแจกบัตรแสดงจำนวนที่ขายได้เมื่อสิ้นปีจะปันผลให้ตามบัตรที่แต่ละคนได้รับ ดังนั้นยิ่งผลิตมากก็จะได้เงินมากขึ้นตาม โดยเฉลี่ยแล้วจะได้รับคนละประมาณ ๓, ๐๐๐ บาทต่อเดือน เป็นรายได้เสริมให้กับชาวบ้านอีกทาง ซึ่งคนในหมู่บ้านจะทอผ้าหลังจากว่างงานหลักคืออาชีพทำนา มีได้ทอผ้าทุกวันเพื่อเป็นกิจกรรมดึงดูดใจนักท่องเที่ยวเท่านั้น

อาหารที่ขึ้นชื่อของที่นี่คือ “ข้าวเป็ป” หรือที่หลายคนรู้จักในชื่อ “กวยเตี๋ยวพระร่วง” นั้นเอง แต่เดิมนั้นด้วยความที่ตัวหมู่บ้านห่างไกลจากตัวเมือง แต่คนในหมู่บ้านอยากทานกวยเตี๋ยวเช่นกัน จึงคิดค้นกวยเตี๋ยวประยุกต์ให้คนในหมู่บ้านได้ลิ้มรสกวยเตี๋ยว

ข้าวเป็ป (เป็ป แปลว่า พับ) เป็นการนำข้าวสาร (ข้าวเจ้า) มาแช่น้ำไว้สามชั่วโมง แล้วนำมาวางบนตะแกรงเอาใบมะละกอบิด นำไปตากแดด แล้วก็ล้างทุกวันๆ ให้ครบ ๔ วัน พอวันที่ ๕ แล้วก็เอาไปยี้ พอยี้เสร็จก็เอาไปกรองด้วยผ้าขาวบางให้เหลือแต่ก้อนแป้ง เสร็จแล้วใช้ความร้อนจากเตาฟืน (ถ้าไม่ใช่เตาฟืนจะทำได้ช้า) ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของบ้านนาต้นจั่น เตาจะก่อด้วยปูนมีลักษณะเป็นเหมือนรางน้ำ สูงประมาณ ๘๐ เซนติเมตร กว้างประมาณ ๕๐ เซนติเมตร ความยาวขึ้นอยู่กับจำนวนเตา ปลายด้านหนึ่งของเตาเปิดโล่งเพื่อใส่ฟืน อีกด้านจะก่อปูนปิดและมีท่อระบายอากาศ ด้านบนของเตาจะก่อปูนมีลักษณะโค้ง และเจาะเป็นรูวงกลมเพื่อวางกะทะ แล้ววางหม้อปล่องคลุมปากหม้อด้วยผ้าขาวบางบนกะทะอีกทีและมีฝาปิด รอบๆหม้อปล่องจะใช้ด้ายวางรองหม้อปล่องเพื่อให้ตั้งตรงและกันความร้อนให้อยู่บริเวณกันหม้อ ต้องคอยเติมน้ำเรื่อยๆ หม้อปล่องไม่ให้แห้งมิฉะนั้นหม้อจะแตกได้ เอาแป้งที่เป็นก้อนแล้วมาใส่น้ำพอสมควร กวนจนมีความข้นพอสมควร นำไปเทบนผาขาวบางทำเหมือนข้าวเหนียวปอกหม้อ แล้วเอาผักและถั่วงอกวางลงบนแป้ง ที่สุกแล้ว ใช้ไม้ปาดที่ละด้านทั้งสี่ด้านแล้วพับเข้าหาตรงกลาง และทำน้ำซุบแบบกวยเตี๋ยว สามารถดื่มหนึ่งลงไปเพิ่มคุณค่าทางโภชนาการได้อีกด้วย ซึ่งด้วยภูมิปัญญาที่นำมาประยุกต์ใช้ก็จะทำให้ได้กวยเตี๋ยวที่เมื่อลองชิมแล้วจะพบว่าก็มีรสชาติเหมือนกวยเตี๋ยวเส้นใหญ่ไม่แตกต่างเลยทีเดียว

ได้รับทุนสนับสนุนงบประมาณ ประจำปี ๒๕๕๔

จาก องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน)

นอกจากนี้ยังมีการนำแป้งที่นึ่งแล้วมาทำเป็นอาหารอย่างอื่น เช่น ข้าวแค้น นำมาผสมกับพริกแล้วไปตากแห้งสามารถรับประทานได้เลย หรือนำมานึ่ง ใส่เนื้อสัตว์กับผักแล้วห่อแบบข้าวเป็รับประทาน หรือนำแป้งที่นึ่งแล้วไปทอดกรอบแล้วรับประทานกับข้าว

ข้าวเป็

อาหารชนิดนี้ชาวบ้านก็ได้ทำออกจำหน่ายตามงานต่างๆที่มีโอกาสไปออกร้านแสดงสินค้า ป้าเสียมเล่าให้ฟังว่า มีคนให้ความสนใจกับก้วยเตี้ยแบบฉบับบ้านนาต้นจัน เป็นอย่างมากถึงขนาดคนต่อแถวกันยาวเหยียดเพื่อให้ได้ชิม ประกอบกับสื่อได้ให้ความสนใจกับวิถีชีวิตของชาวบ้านนาต้นจันที่ยังคงสืบสานและดำรงชีพ วัฒนธรรม วิถีชีวิต แบบดั้งเดิมให้คนรุ่นใหม่ได้เข้ามาศึกษา โดยมีทั้งกลุ่มนักเรียน นักศึกษา นักท่องเที่ยว ที่กระจายข้อมูลหลังจากได้มาสัมผัสบ้านนาต้นจัน สื่อโทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ ที่ให้ความสนใจนำเสนอภาพการท่องเที่ยวในเชิงวัฒนธรรมของบ้านนาต้นจัน ทำให้ทุกวันนี้มีผู้คนมากหน้าหลายตาได้ให้ความสนใจ เข้ามาชิมข้าววัฒนธรรมที่มีได้ปรุงแต่งของชาวบ้าน ช่วยสืบสานลักษณะพิเศษของชาวบ้านนาต้นจันให้คงอยู่อย่างมั่นคง ข้าพเจ้าจึงเห็นว่า การทำงานของสื่อนี้มีผลต่อการท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก หากสื่อนำเสนอภาพลักษณ์บ้านนาต้นจันเป็นพื้นที่อนุรักษ์เชิงวัฒนธรรม แต่มีการปรุงแต่ง สร้างสิ่งอำนวยความสะดวกขึ้นมาเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวมากขึ้นแล้วนั้น สิ่งตามมาอาจจะได้ผลตรงกันข้าม นักท่องเที่ยวกลับแสวงหาความจริงแท้ของวัฒนธรรม เมื่อชาวบ้านปรับตัวผันตัวเองสู่ตลาดแล้วกลับมีผลทำให้วิถีชีวิตดั้งเดิมเลือนหายไปเลย นักท่องเที่ยวจะอยากมาเที่ยวอีกหรือไม่ ในอีกแง่มุมหนึ่ง หากสังคมได้เฝ้าระวังการเคลื่อนไหวไม่มีความเป็นพลวัตสังคมนั้นจะดำรงอยู่ได้เช่นไร นี่คือสองแง่มุมที่ข้าพเจ้าเห็นว่า ภาพลักษณ์ของชุมชนเป็นสิ่งที่สำคัญในการดึงดูดผู้คนให้มาท่องเที่ยวและก็เป็นตัวกำหนดวิถีชีวิตของชาวบ้านในอนาคตด้วยเช่นกัน

หลังจากบ้านนาต้นจันแล้วข้าพเจ้าได้ไปชมการทำสังคโลกที่สุเทพสังคโลก ตั้งอยู่ที่ ต.เมืองเก่า อ.เมือง จ.สุโขทัย ซึ่งเปิดเป็นศูนย์การเรียนรู้การปั้นทั้ง ถ้วย ชาม ไห โอ่ง ตลอดจนรูปคน สัตว์ พระ เทพ โดยเน้นเครื่องปั้นดินเผาเคลือบเนื้อละเอียด คำว่า “สังคโลก” คาดเดาว่ามาจากคำว่า “ซังโกลก” แปลว่าเตาแผ่นดินซัง จนเพื่อนมาเรื่อยๆกลายเป็น “สังคโลก” การผลิตเครื่องสังคโลกเกิดขึ้นตั้งแต่สมัยสุโขทัยเป็นราชธานี จนในปัจจุบัน สุเทพสังคโลกที่มีนายสุเทพ พรหมเพ็ชร เจ้าของร้านผู้รับช่วงต่อจากบิดา ได้มีการพัฒนาสินค้าให้มีความหลากหลายมากขึ้นแต่ยังคงไว้ซึ่งรูปแบบตามโบราณดั้งเดิม โดยของต่างๆนั้นสร้างขึ้นจากการเลียนแบบของโบราณ และได้ถ่ายทอดความรู้จากรุ่นสู่รุ่นจนก่อให้เกิดโรงงานเครื่องปั้นดินเผา ในหมู่เครือญาติอีกหลายโรงงาน ปัจจุบันงานส่วนใหญ่จะเป็นการปั้นพระพิฆเนศ ส่งออก สร้างตามแต่ลูกค้าต้องการ

ในการปั้นนั้นใช้ดินจากเตาทุเรียงหรือดินสุโขทัยนำมาหมักให้เหลวประมาณ ๓-๔ วัน จนดินมีลักษณะเหมือนโคลนหรือเลน จากนั้นนำผ้าขาวบางมารองสิ่งเจือปนออกจากดินปั้นให้เป็นก้อนแล้วนำไปผึ่งลมให้ดินพอหมาดๆ นำไปตำให้ละเอียด ผสมน้ำนวดให้เหนียวแล้วนำมาทุบให้เป็นก้อนสี่เหลี่ยมแล้วนำไปใส่ถุงเก็บไว้ทำแบบนี้ประมาณ ๕ ครั้งแล้วจึงจะนำดินมาปั้นแล้วนำไปผึ่งลมตามธรรมชาติ ใช้กระดาษทรายผิวของดินที่นำไปปั้นเป็นชิ้นงานให้เรียบร้อย จากนั้นนำเข้าเตาเผาใช้เวลาประมาณ ๑ วันแล้วอบให้ร้อน ๒ วันแล้วบีสประมาณ ๑ วันในอุณหภูมิ ๘๐๐ องศาเซลเซียส จากนั้นทิ้งให้เตาเย็นประมาณครึ่งวันแล้วเปิดเตาเอาผลิตภัณฑ์ที่ได้ออกมาแล้วนำมาขัดด้วยกระดาษทราย จุ่มน้ำยาเคลือบซึ่งประกอบด้วยซีเมนต์และไม้ต่างๆ เช่น ไม้ยาง ไม้มะม่วงแล้วผสมกับสี จากนั้นนำมาเซ็ดให้สะอาดแล้วนำเข้าเตาเผาอีกครั้งประมาณ ๑ วัน (๑๒ ชั่วโมง) ในอุณหภูมิ ๑,๒๕๐ องศาเซลเซียส เสร็จแล้วนำออกจากเตามาขัดด้วยกระดาษทรายอีกครั้ง จากนั้นนำออกจากเตาเผามาขัดตกแต่งให้เกลี้ยง พร้อมทั้งจะนำส่งจำหน่ายหรือวางขายได้ สิ่งหนึ่งที่ข้าพเจ้าได้รับทราบมากคือนอกจากคนในเครือญาติของสุเทพสังคโลกแล้วจะไม่มีใครกล้าทำสังคโลกอีกเนื่องจากความดั้งเดิมชื่อเสียงของสุเทพสังคโลก จนทำให้คนที่จะสร้างสรรค์ผลงานในพื้นที่ต้องย้ายตัวเองไปทำงานที่ต่างจังหวัดแทน เรื่องนี้ทำให้ข้าพเจ้าเห็นความขัดแย้งของคนในพื้นที่ด้วยกันเอง หากต้องการสร้างชุมชนให้มีความเข้มแข็ง โดดเด่น ขึ้นมาได้นั้น สิ่งที่เป็นรากฐานของความสำเร็จคือการร่วมมือกันของคนในชุมชนมิใช่หรือ หากใช้เพียงแต่คนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งในชุมชนเท่านั้นไม่ การกระจายตัวของอาชีพนี้จึงมีน้อย และในอนาคตอาจจะลดน้อยลงไปเรื่อยๆจนกระทั่งกลายเป็นเพียงตำนานก็เป็นได้

เครื่องสังคโลกที่ยังคงมีลวดลายเหมือนในสมัยก่อน และ รูปปั้นพระพิฆเนศ

ได้รับทุนสนับสนุนงบประมาณ ประจำปี ๒๕๕๔

จาก องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน)

หลังจากนั้นในตอนบ่ายทางคณะได้เดินทางไปพบอาจารย์ จิรวัดน์ อาจารย์จากมหาวิทยาลัยนเรศวร ท่านได้ทำการสร้างคู่มือการท่องเที่ยวของจังหวัดสุโขทัยไว้ ซึ่งมีการวาดแผนที่ กำหนดพื้นที่ท่องเที่ยว มีตารางการท่องเที่ยวให้ข้อมูลแก่ผู้สนใจเที่ยวที่จังหวัดสุโขทัย ทางคณะผู้วิจัยได้ปรึกษาถึงการดำเนินงานในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ สิ่งหนึ่งที่อาจารย์ได้กล่าวไว้และข้าพเจ้าเห็นว่าเป็นแนวคิดที่ดีนั่นคือ “การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน” และ “การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์” นั้นมีจุดต่างกันตรงที่ “การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน” นั้นเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่เปิดโอกาสให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดพื้นที่ และเส้นทางการท่องเที่ยวด้วยตัวของชาวชุมชนเอง ทำให้มีการแลกเปลี่ยนไหลเวียนในเรื่องของความคิดระหว่างคนในพื้นที่กับคนนอกพื้นที่ แต่ “การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์” ในมุมมองของอ.จิรวัดน์ การกำหนดจุดหมายปลายทาง หรือสถานที่ท่องเที่ยว โดยตัวนักวิชาการ หรือ บุคคลภายนอกกว่าสถานที่ท่องเที่ยวใดเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ หรือไม่สร้างสรรค์ โดยใช้เกณฑ์ทางวิชาการมาจับนั้น ทำให้ขาดมิติในเรื่องของการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวและชุมชน กล่าวคือ ผู้เที่ยวและผู้ถูกเที่ยว ไม่ได้จับคู่กันตามความต้องการส่วนตน แต่ถูกจับคู่ เพราะผู้วางแผนเส้นทางซึ่งเป็นนักวิชาการเป็นผู้กำหนด ในประเด็นเรื่องนี้ ข้าพเจ้ากลับมีความเห็นว่าการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่กำหนดโดยนักวิชาการนั้นเป็นเพียงกรอบกว้างๆ ในการดึงดูดให้นักท่องเที่ยวได้รับทราบข้อมูลและสนใจติดตามมาท่องเที่ยว และเมื่อได้มาท่องเที่ยวนั้นกระบวนการปฏิสังสรรค์ก็จะเกิดขึ้น มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลองค์ความรู้ซึ่งกันและกันระหว่างนักท่องเที่ยวและเจ้าของสถานที่ อันนำมาซึ่งข้อสรุปที่สร้างสรรค์ยังประโยชน์ให้แก่นักท่องเที่ยวและผู้คนในชุมชน การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในความเห็นของข้าพเจ้าจึงมิได้มีความหมายเชิงที่เพียงการนำเข้าขีดของนักวิชาการเพียงอย่างเดียว

บันทึกสนาม

วันอาทิตย์ที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕

เช้าวันนี้เดินทางมาที่จังหวัด กำแพงเพชร ตำบล นครชุม มาที่แหล่งการเรียนรู้การทำพระเครื่องนครชุม เพื่อศึกษากระบวนการทำพระเครื่องอันเลื่องชื่อของจังหวัดกำแพงเพชร โดยมีคุณลุง สมหมาย พยอม ผู้ก่อตั้งแหล่งเรียนรู้ได้มาอธิบายขั้นตอนการทำพระเครื่อง ซึ่งคุณลุงได้เล่าว่ากว่าจะสำเร็จเป็นพระเครื่องได้นั้นต้องผ่านการทดลองทำ ลองผิดลองถูก ทำด้วยใจรัก เพราะแต่ละขั้นตอนต้องละเอียด ใส่ใจในการทำ กว่าจะได้พระเครื่องแต่ละองค์มานั้นต้องผ่านเป็นสิบๆ ขั้นตอนกว่าจะสำเร็จ เริ่มตั้งแต่การเลือกดินก็เป็นสิ่งสำคัญ ดินที่ดีต้องมีลักษณะเนื้อแน่นจับแล้วไม่ติดมือ มีแร่ดอกมะขาม เผาออกมาแล้วทำให้ได้เนื้อพระที่มีลักษณะมันเงา ในการเผาก็ต้องเลือกถ่านไม้เพราะถ่านไม้แต่ละแบบจะก่อให้เกิดสีแก่พระเครื่องที่แตกต่างกันออกไป ขั้นตอนในการเผาจึงเป็นสิ่งที่สำคัญ คุณลุงจึงอยากสืบทอดการทำพระเครื่องเนื้อดินให้คนรุ่นต่อไปได้รับรู้ อันเกิดจากปัจจุบันน้อยคนนักที่จะสนใจการทำพระเครื่องเนื้อดินแบบดั้งเดิม ด้วยขั้นตอนการทำที่ละเอียดยุ่งยาก แม้แต่ลูกชายของคุณลุงยังทำงานบริษัทเอกชน การทำพระเครื่องเนื้อดินนั้นอาจเลือนหายไปได้ คุณลุงจึงก่อตั้งแหล่งเรียนรู้การทำพระเครื่องนครชุมขึ้นโดยได้รับการสนับสนุนเงินทุนจากโครงการพัฒนาศักยภาพของชุมชน(SML)

พระเครื่องนั้นมีหลากหลายลักษณะแต่ละพิมพ์จะได้มาจากพระต้นแบบ นำมาสร้างเป็นพิมพ์โดยนำพระมากดกับดินน้ำมันหล่อปูนปลาสเตอร์ขึ้น นำมาสร้างเป็นพิมพ์ดิน จนได้แม่แบบขึ้นมา มีหลายขนาดทั้ง เล็ก กลาง ใหญ่ โดยส่วนใหญ่แล้วการทำพระเครื่องเนื้อดินจะมีขั้นตอนดังนี้

๑. ทุบดิน (ดินต้องหมักไว้ ๑ คืน)
๒. นำดินมานวดให้เหนียว (ไม่เหลวหรือแข็งเกินไป)
๓. ropy แบ่งที่แม่พิมพ์พระ
๔. นำดินมากดที่แม่พิมพ์พระ
๕. นำพระออกจากแม่พิมพ์พระแล้วนำไปใส่ถาด

ได้รับทุนสนับสนุนงบประมาณ ประจำปี ๒๕๕๔

จาก องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน)

๖. นำพระมาฝั่งลมในร่มประมาณ ๒ วัน แต่หากเป็นพระพิมพ์ใหญ่ให้นำพระมาใส่ชั้นแล้วปล่อยให้แห้งสนิทประมาณ ๑๕ วัน

๗. นำพระมาตากแดดจนแห้งสนิท หากเป็นพระพิมพ์ใหญ่จะใช้เวลาประมาณ ๓ วัน

๘. นำพระไปเผาที่เตา และต้องคอยเติมถ่านอย่างสม่ำเสมอ โดยใช้เวลาประมาณ ๒๔ ชั่วโมง

๙. นำพระออกจากเตา

๑๐. นำพระมาเรียงใส่รา (ทำโดยนำหมึกจีนจุ่มแปรงแล้วสะบัดใส่พระเครื่องที่เผาแล้ว)

๑๑. นำพระมาใส่คราบพระ (มีคราบหลายแบบเกิดจากหลายวิธีเช่น คราบน้ำข้าว คราบกาแฟ คราบเทียนไข คราบนม เป็นต้น)

๑๒. นำใบตองแห้งกล้วยน้ำว้ามาขัดพระ หลังจากนั้นจึงนำพระไปปลุกเสกตามพิธีกรรมต่อไป

หากเป็นพระเครื่องพิเศษจะต้องทำขั้นตอนเพิ่มขึ้นอีกเพื่อให้ได้พระที่มีลักษณะมันเงา แม้กรรมวิธีจะยุ่งยากแค่ไหนแต่ราคาที่นำออกจำหน่ายนั้นกลับไม่ได้สูงตาม พระเครื่ององค์เล็กนั้นขายเพียงองค์ละไม่เกิน ๕ บาทเท่านั้นเอง เมื่อเทียบกับร่างกายแรงใจที่ทุ่มเทใส่ของไปในการทำพระเครื่องแล้วนั้นแทบเทียบกันมิได้เลย

การเผาพระในแต่ละชั้นเตาเผาพระเครื่อง จะมีการใส่ถ่านไม้ก้อนใหญ่ด้านบนและด้านล่างระหว่างชั้นสลับใส่พระเครื่องถ่านไม้ก้อนเล็กและขี้เถ้าเพื่อควบคุมอุณหภูมิ ส่วนด้านข้างจะใส่ถ่านไม้ก้อนเล็ก

การใส่ราติดด้วยน้ำหมึกจีน

ในการมาศึกษากระบวนการทำพระเครื่องที่นี้ข้าพเจ้าเห็นถึงความเชื่อ ความนับถือของสังคมดั้งเดิมแฝงมากับกระบวนการสร้างพระเครื่องในหลากหลายขั้นตอน เช่น ในการขัดพระจะต้องมีการเบิกเนตรพระแต่ละองค์ด้วยการท่องคาถา ๑๐๐ จบหรือการใส่คราบที่คุณลุงจะไม่ใช้ของที่ถือว่าต่ำมาทำการใส่พระเนื่องจากคิดว่าบาป เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ข้าพเจ้าคิดว่าเป็นสิ่งละเอียดอ่อนที่หลายคนมองข้ามไป ว่าในสังคมแต่ละสังคมก็มีความเชื่อที่แตกต่างกัน วิธีการคิดที่ปลูกฝังผ่านกาลเวลาจากรุ่นสู่รุ่นก็ยังคงมีชีวิตอยู่แม้ผ่านมานานหลายร้อยปีก็ตาม สิ่งเหล่านี้เองที่ข้าพเจ้าเห็นว่าการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จะแสดงให้ผู้มาเที่ยวเห็นและรับรู้ได้อย่างเรียบง่าย ซึ่งข้าพเจ้าเองรู้สึกประทับใจกับภูมิปัญญา วิถีชีวิต วัฒนธรรม ความเชื่อเหล่านี้ ที่ปู่ย่าตายายได้ฝากเอาไว้ให้เราได้ชื่นชม และเป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตต่อไปของชนรุ่นหลัง การท่องเที่ยวเช่นนี้ข้าพเจ้าคิดว่าประโยชน์จะเกิดแก่ทุกฝ่าย สังคมจะพัฒนาไปได้หากมิได้มีการมอญย้อนกลับไปถึงต้นกำเนิดความเป็นตัวของเรา ชุมชนของเรา ประเทศของเรา ละหากละเลยสิ่งเหล่านี้แล้วเน้นการพัฒนาอย่างไม่ลืมหูลืมตาเพื่อนำตนเองไปสู่ประเทศที่พัฒนาแล้วตามแบบฉบับของตะวันตกนั้นแล้ว ประเทศของเราจะยังเป็นรองแม้เพียงแต่ชีวิตประจำวันของเราก็จะถูกผลักดันสู่ความเป็นชายขอบถึงเวลาแล้วหรือยังที่เราจะพัฒนาตนเองอย่างสร้างสรรค์เพื่อสังคมที่ยั่งยืน

บันทึกภาคสนาม (Field Note)

ในการเดินทางโดยรถยนต์จากกรุงเทพฯ ไปยังบ้านนาต้นจั่น จังหวัดสุโขทัย ใช้ระยะเวลา 5 - 6 ชั่วโมงโดยประมาณ เมื่อคณะผู้วิจัยเดินทางเข้าถึงตัวเมืองสุโขทัยซึ่งเป็นเวลาพลบค่ำ ก็นั่งรถลัดเลาะต่อไปตามถนนลูกรังสายเล็กๆ ที่มีมิติและเต็มไปด้วยหลุมบ่อเพื่อมุ่งหน้าสู่บ้านพักซึ่งตั้งอยู่ในบริเวณบ้านนาต้นจั่น ตำบลบ้านตึก อำเภอศรีสัชชนาลัย จังหวัดสุโขทัย ตามรายทางที่รถขับผ่านมีแสงไฟส่องสว่างจากบ้านเรือนของชาวบ้านในละแวกนั้นพอให้เห็นบ้างเป็นระยะๆ นานๆ ครั้งจะมีรถยนต์โดยสารขนาดเล็กวิ่งสวนทางมาให้เห็นอย่างประปราย หลังจากที่รถของคณะผู้วิจัยวิ่งโค้งตรงไปตามถนนที่มีสภาพเป็นหลุมเป็นบ่ออยู่นานพอสมควร คณะผู้วิจัยก็ได้เข้าสู่อาณาบริเวณของหมู่บ้านบ้านนาต้นจั่นซึ่งเป็นจุดหมายปลายทางของการเดินทางในวันนี้ ที่นั่นเราพบกับบ้านพักโฮมสเตย์จำนวนหลายหลังตั้งเรียงรายกันอยู่สองฝั่งถนน สลับไปกับดงไม้หนาทึบและทุ่งหญ้ารกร้าง เมื่อเทียบกับกรุงเทพฯ ที่เพิ่งจากมาแล้ว ที่นี้ออกจะมีอากาศที่หนาวเย็นกว่ามาก

ได้รับทุนสนับสนุนงบประมาณ ประจำปี ๒๕๕๔

จาก องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน)

บรรยากาศในตอนค่ำคืนค่อนข้างวังเวง ไม่มีชาวบ้านหรือนักท่องเที่ยวออกมาเดินให้เห็นตามท้องถนนภายในหมู่บ้านแม้แต่คนเดียว ซึ่งเป็นเรื่องน่าแปลกสำหรับการเป็น “หมู่บ้านอุตสาหกรรมชนบทเพื่อการท่องเที่ยวบ้านนาต้นจั่น” ตามป้ายชื่อบอกทาง

โฮมสเตย์ “ป่ากระป๋อง”

ในบรรดาโฮมสเตย์ทั้งหมดที่เรียงรายกันอยู่สองฟากถนน โฮมสเตย์ป่ากระป๋องดูเหมือนจะเป็นโฮมสเตย์ที่คึกคักมากที่สุด ในคืนนั้น เสียงของตะลิวกระทบกับกระทะดังเป็นจังหวะในขณะที่คณะผู้วิจัยเดินเข้าไปยังบริเวณที่พัก ป่ากระป๋องตกตะลิวทอดร้อนๆ ขึ้นจากกระทะพักไว้บนตะแกรง และรีบออกมาต้อนรับผู้มาเยือนอย่างเป็นมิตร อาหารมื้อแรกของเราคือเมนูน้ำพริก ตะลิวทอด ที่เสิร์ฟพร้อมกับผักสด ๆ ที่ทราบภายหลังว่าเป็นผักที่ปลูกโดยน้องสาวของคุณป่ากระป๋องเอง หลังจากมื้ออาหารผมได้มีโอกาสเดินสำรวจบริเวณโดยรอบที่พักซึ่งแบ่งออกเป็นสองส่วน ส่วนแรกเป็นส่วนต้อนรับแขกผู้มาเยือนและยังทำหน้าที่เป็นที่รับประทานอาหารในตัว ส่วนของอาคารถูกสร้างขึ้นอย่างง่าย ๆ ด้วยไม้ไผ่และกระเบื้องมุงหลังคา ป่ากระป๋องกล่าวว่าบางวันที่ไม่มีแขกมาพัก ที่นี่จะกลายเป็นร้านอาหารตามสั่งที่พร้อมต้อนรับลูกค้าทั้งในชุมชนและนักท่องเที่ยวจากภายนอก สำหรับส่วนที่สอง เป็นส่วนของบ้านพักซึ่งเป็นอาคารไม้ชั้นเดียวสองหลังสร้างติดกัน ตั้งอยู่ด้านหลังของอาคารส่วนแรก ในบ้านพักถูกแบ่งออกเป็นห้องต่าง ๆ จำนวนหลายห้อง ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นห้องนอนที่เตรียมไว้สำหรับต้อนรับแขกซึ่งคาดว่าจะรองรับได้ไม่ต่ำกว่า 10 – 20 คน เมื่อเปิดประตูเข้าสู่ตัวบ้านก็จะพบกับโถงกลางขนาดใหญ่ ซึ่งในขณะนั้นเต็มไปด้วยสัมภาระของคณะผู้วิจัยซึ่งกองรวมกันอยู่บริเวณโต๊ะที่ตั้งอยู่กึ่งกลางของห้อง เกือบทุกตารางนิ้วของกำแพงห้องเต็มไปด้วยภาพถ่ายครอบครัวและกรอบรูปที่บรรจุภาพสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและราชวงศ์ ติดอยู่เต็มทั้งสี่ด้านของห้อง โทรทัศน์จอ LCD จำนวน 2 เครื่องซึ่งในขณะนี้ใช้การไม่ได้ตั้งอยู่หุ้มๆ หนึ่งของห้องถัดจากตู้โชว์ขนาดย่อมที่ใส่หนังสือสวนมนต์ไว้จนเต็ม ส่วนอีกมุมหนึ่งของห้องถูกแทนที่ด้วยตู้ไม้ขนาดใหญ่ 2 – 3 ตู้ที่บรรจุเอาเครื่องสานที่ทำจากใบตาลและเครื่องปั้นดินเผาจำนวนมากไว้ด้วยกัน ห้องน้ำของที่นี่นับเป็นห้องน้ำที่เพียบพร้อมกว่าที่ผมจินตนาการไว้ เครื่องทำน้ำอุ่นทำให้ผมและเพื่อนหลายๆคน อาบน้ำอย่างมีความสุขขึ้นท่ามกลางอากาศที่ค่อนข้างเย็นในช่วงหัวค่ำ และในช่วงเช้าของวันหลังจากที่ผมอาบน้ำและจัดการภารกิจส่วนตัวเสร็จเรียบร้อยก็แวะเข้าไปดูห้องนอนซึ่งตั้งอยู่บริเวณด้านหลังของตัวบ้าน เมื่อเปิดประตูเข้าไปในห้องก็พบกับเตียงนอนหลายรูปแบบ หลายขนาดตั้งเรียงรายอยู่ตามมุมต่าง ๆ นับรวมกันได้ 3 เตียงซึ่งในแต่ละเตียงสามารถนอนได้ 2 – 3 คน และยังมีห้องนอนขนาดเล็กอีกสองห้องที่ตั้งอยู่กระจัดกระจายภายในตัวบ้าน ในคืนนั้นผมได้มีโอกาสได้พูดคุยกับป่ากระป๋องในหลาย ๆ เรื่อง และช่วยป่ากระป๋องเตรียมอาหารสำหรับมื้อเช้าวันถัดไป ป่ากระป๋องเล่าว่าในบริเวณหมู่บ้านอุตสาหกรรมชนบทเพื่อการท่องเที่ยวบ้านนาต้นจั่น (ชื่ออย่างเป็นทางการ) นี้มีบ้านพักในลักษณะที่เป็นโฮมสเตย์อยู่ประมาณ 50 หลังแต่ละหลังมีลักษณะคล้ายๆ กัน คือเป็นบ้านพักขนาดเล็กที่รองรับแขกผู้มาเยือนหรือนักท่องเที่ยวได้ประมาณหลังละ 10 – 20 คนหรือน้อยกว่านั้น และด้วยเหตุที่ชุมชนดังกล่าวนี้ตั้งอยู่นอกเขตตัวเมืองและห่างไกลจากตลาด ชาวบ้าน หรือผู้ประกอบการท่องเที่ยวส่วนใหญ่จึงอาศัยวัตถุประสงค์ในการประกอบอาหารจากรถขายของเป็นหลัก ประกอบกับการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ในระดับครัวเรือนจึงทำให้ชาวบ้านในละแวกนี้มีแหล่งอาหารมากพอสำหรับเลี้ยงชุมชนและนักท่องเที่ยวจำนวนมากได้อย่างไม่ยากเย็นนัก ป่ากระป๋องเล่าว่า โฮมสเตย์ทุกหลังในหมู่บ้านบ้านนาต้นจั่นต้องมีใบอนุญาตประกอบการที่ออกโดยสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัด และต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบต่าง ๆ ที่ทางราชการกำหนด พร้อม ๆ กันนั้นป่ากระป๋องก็ชี้ให้ผมดูแผ่นป้ายรับรองที่ออกโดยสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยวที่ติดอยู่บนฝาผนังของส่วนรับรอง ในแผ่นป้ายนั้นระบุถึงรายละเอียดต่าง ๆ ของที่พักและกฎข้อบังคับต่าง ๆ ที่ต้องถือปฏิบัติ เช่น ห้ามไม่ให้รับนักท่องเที่ยวเกิน 100 คนต่อบ้านพัก 1 หลัง , ต้องแยกที่พักชายและหญิงออกจากกันอย่างสิ้นเชิง , ให้อินเทอร์เน็ตฟรี , อนุญาตให้นำสัตว์เลี้ยงมาพักได้ , อนุญาตให้นำรถจักรยานยนต์มาจอดที่ลานจอดรถได้ , อนุญาตให้นำรถจักรยานยนต์มาจอดที่ลานจอดรถได้ , อนุญาตให้นำรถจักรยานยนต์มาจอดที่ลานจอดรถได้ (ซึ่งสำหรับโฮมสเตย์ของป่ากระป๋องนั้นก็ไม่ได้ทำตามเลยสักข้อ)

ใบอนุญาต และใบรับรองจากสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว จังหวัดสุโขทัย

เช้าวันรุ่งขึ้น ผมตื่นนอนตั้งแต่ตี 5 เพราะรับปากกับป่ากระป๋องว่าจะไปเก็บผักจากสวนข้างบ้านมาทำอาหารเช้าด้วยกัน ผมเดินออกมาจากบ้านพักพร้อม ๆ กับเสียงสัตว์เจ้าถิ่นหลากหลายชนิดทั้ง ไก่ , นก , กบ และจิ้งหรีด ร้องระงมไปทั่วบริเวณ แม้ว่าเช้านี้จะเป็นเช้าที่ดูไม่สงบนักในทัศนะของผม แต่เมื่อเห็นรอยยิ้มจากป่าเจ้าของบ้านก็ทำให้ผมรู้สึกมีความสุข

และสดชื่นขึ้นอย่างน่าประหลาด ป้ากระป๋องเปิดฝามือพะโล้ชาหามูที่หมักกับป่าช่วยกันทำตั้งแต่เมื่อคืนออกดู กลิ่นของน้ำพะโล้ทำให้ผมซึ่งปกติจะไม่ค่อยได้ตื่นมากินข้าวเช้าบ่อยนัก รู้สึกหิวขึ้นมาทันที ป้ากระป๋องหันมาบอกกับผมว่าพะโล้ที่ได้ที่แล้วจะขาดก็แต่ผักคะน้าสด ๆ ที่กำลังจะไปเก็บกันมาเท่านั้น ป้ากระป๋องเดินนำผมออกไปยังสวนผักข้างรั้วบ้าน ซึ่งที่นั่นลานหญ้าส่วนหนึ่งถูกแปลงสภาพให้กลายเป็นแปลงพืชผักสวนครัวหลากหลายชนิด ทั้งแปลงผักคะน้า , ต้นถั่วฝักยาว , ต้นมะระ , ต้นชะอม , แตงกวา , มะเขือเทศ และกอตาลิ่ง ป้ากระป๋องส่งมือให้กับผมพร้อมกับคอยแนะนำอยู่ข้าง ๆ ว่าผักที่มีรสชาติดีและเหมาะแก่การนำไปประกอบอาหารควรมีลักษณะเป็นอย่างไร พร้อมทั้งชี้ชวนให้ไปดูต้นกระถินยักษ์ที่ป้ากระป๋องทุ่มเทแรงกายแรงใจในการปลูกมานานเกือบ 11 ปี หยดน้ำค้างกับอากาศในยามเช้า ทำให้ผักในสวนของป้ากระป๋องนั้นค่อนข้างเย็นราวกับถูกแช่ไว้ในตู้เย็น ทุกครั้งที่มือของผมสัมผัสไปที่ผลของแตงกวา หรือใบของต้นคะน้า จะสามารถรับรู้ถึงความรู้สึกที่สดชื่นจากหยดน้ำที่ติดอยู่ตามผลและใบ และรู้สึกถึงความสดใหม่ของผักแต่ละชนิดที่ได้เก็บมา

หลังจากที่ผมกับป้ากระป๋องหอบเอาพืชผักที่เก็บมาจนเต็มสองมือมาแช่ลงในน้ำสะอาด เราก็เริ่มลงมือทำอาหารกันอีก 2 – 3 ชนิด ซึ่งส่วนใหญ่ก็เป็นอาหารที่ทำมาจากวัตถุดิบจากสวน เช่น น้ำพริกอ่อนที่มีส่วนผสมของมะเขือเทศที่นำมาบดผสมกับเครื่องเคียงหลากหลายชนิดและนำมาคั่วในกระทะ หรือผัดผักรวมมิตร ที่แน่นอนว่าต้องมีส่วนประกอบส่วนใหญ่เป็นผักอย่างแน่นอน ป้ากระป๋องนำอาหารว่างประจำถิ่นหน้าตาคล้ายโรตีมาลงให้กับผมและเพื่อน ๆ กินไปพลาง ๆ ระหว่างรออาหารเสร็จ ป้ากระป๋องให้รายละเอียดว่าอาหารว่างเมนูนี้มีชื่อเรียกว่า “ข้าวแคบ” ซึ่งก็มีส่วนประกอบหลัก ๆ อยู่เพียง 2 ส่วนเท่านั้น คือส่วนที่เป็นแป้งทอด และส่วนที่เป็นไส้ซึ่งก็คือข้าวเหนียวที่เพิ่งหุงเสร็จร้อน ๆ นั่นเอง วิธีการกินก็ไม่ลืบล้างซอ้อนอะไรมากนักเพียงแค่นำข้าวเหนียวใส่ลงไปในแผ่นแป้ง จากนั้นก็ม้วนให้เป็นท่อนกลม ๆ เหมือนโรตีกักรวมกินได้ทันที และด้วยเหตุที่แผ่นแป้งข้าวแคบนั้นมีส่วนผสมของงาและเกลือทำให้รสชาติออกจะเค็ม ๆ มัน ๆ และออกรสหวานเล็กน้อยจากข้าวเหนียว ซึ่งจะเหมาะมากหากรับประทานคู่กับกาแฟ หรือ ชาในยามเช้า ป้ากระป๋องกล่าวว่าแป้งข้าวแคบนั้นเป็นแป้งชนิดเดียวกันกับแป้งข้าวเปียก (ซึ่งจะอธิบายถึงในลำดับต่อไป) แต่ต่างกันตรงที่ข้าวแคบนั้นจะนำไปผสมกับงา และเกลือก่อนที่จะนำไปตากแห้งไว้ ซึ่งต่างกับแป้งข้าวเปียกที่จะนำไปนึ่งบนเตาและรับประทานกับผักและน้ำซุบ ป้ากระป๋องอธิบายถึงที่มาของชื่อ “ข้าวแคบ” ว่ามาจากวิธีการม้วนที่ต้องใช้มือบีบให้ตัวของแป้งและข้าวเหนียวแน่นที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ ซึ่งถ้ามองจากมุมตัดขวางก็จะเห็นข้าวเหนียวอยู่ในช่องแคบ ๆ ของแผ่นแป้ง ดังนั้นจึงเรียกว่าข้าวแคบในเวลาต่อมา (ป้ากระป๋องกล่าว) คุณูปการของข้าวแคบต่อชุมชนนั้นมีความสำคัญต่อการเป็นอาหารเพื่อประทังความหิวเท่านั้น แต่ยังมีคุณค่ากับวิถีชีวิตของชาวชุมชนในสังคมเกษตรกรรมอีกด้วย ป้ากระป๋องเล่าว่าในอดีตเกษตรกร หรือชาวนามักนิยมทำข้าวแคบห่อด้วยใบตองบรรจุลงในกล่องเล็ก ๆ และนำติดตัวไปเป็นอาหารยามที่ออกทำไร่ ทำนา ด้วยเหตุที่ว่าข้าวแคบเป็นอาหารเพียงไม่กี่ชนิดที่ให้พลังงานแก่เกษตรกร ทำให้ท้องอืด และไม่เน่าเสียง่ายนั่นเอง และนี่คือเหตุผลที่ข้าวแคบ อาหารง่ายๆ กลายมาเป็นอาหารจานหลักบนเขียงนา (ที่พักในท้องนา) ของชาวนาในอดีต และอาจจะยังมีในปัจจุบัน

ข้าวเปียก อาหารธรรมดาที่ไม่ธรรมดา

“ ข้าวเปียก อาหารธรรมดาที่ไม่ธรรมดา ” คำพูดหนึ่งของป้าเสงี่ยม (ประธานหมู่บ้านฯ) ที่ผมยังจำได้ดี เช้าวันนี้ นอกจากผมจะได้มีโอกาสกินข้าวแคบอาหารพื้นบ้านยอดฮิตของชาวสุโขทัยแล้ว ยังมีโอกาสได้กินข้าวเปียกอาหารเรื่องชื่อที่ดังไกลไปถึงอิมแพ็ค เมืองทองธานีอีกด้วย แต่ถ้าหากนำขั้นตอนการทำข้าวเปียกมาพิจารณาเปรียบเทียบกับข้าวแคบแล้ว ก็ยังนับว่าข้าวเปียกมีความไม่ธรรมดาว่ามาก ด้วยเหตุที่ว่าข้าวเปียกนั้นนับเป็นวิวัฒนาการอีกขั้นของข้าวแคบที่เกิดจากการประยุกต์ของชาวบ้านในสมัยก่อนที่ทดลองนำเอาแป้งที่ควรจะไปทำเป็นข้าวแคบมาลองทำเป็นข้าวเปียกแทน ป้าเสงี่ยมอธิบายขั้นตอนการทำอย่างละเอียด ตั้งแต่เริ่มนำเม็ดแป้งข้าวเจ้ามาแช่น้ำไว้ 3 ชั่วโมง แล้วนำขึ้นใส่ตระแกรงพักไว้ จากนั้นก็นำไปมะละกอมานวด เพื่อให้เนื้อแป้งไม่ยุ่ยและไม่เหนียว นำน้ำมาเทล้างลงบนตระแกรงวันละ 1 ครั้งจนครบ 3 วัน แล้วนำมายีให้ละเอียดและกรองด้วยผ้าขาวบาง เสร็จแล้วนำออกจนหมด จะได้น้ำแป้งสีขาวที่มีความข้นและเหนียว ซึ่งขั้นตอนการเตรียมแป้งข้าวเปียกก็เสร็จสิ้นเพียงเท่านี้ เวลาที่จะนำน้ำแป้งไปใช้ก็เพียงผสมกับน้ำสะอาดเล็กน้อยพอให้เนื้อแป้งจางลงบ้าง และโรยเกลือพอประมาณ จากนั้นก็ตั้งเตาถ่านจนร้อนได้ที่นำกระทะขนาดใหญ่ซึ่งภายในบรรจุหม้อดินขนาดเล็กที่ถูกปิดฝาด้วยผ้าขาวบางมาตั้งบนเตา ใส่น้ำลงในช่องว่างระหว่างกระทะและหม้อ ไล่เศษผ้าและเศษด้ายลงไปโดยรอบ ใช้ไม้กวดให้พอผ้าและด้ายชุ่มน้ำ เพื่อให้หม้ออมความร้อน จากนั้นก็ปิดฝาและรอให้อุณหภูมิภายในหม้อร้อนได้ที่ แล้วจึงใช้ทัพพีตักน้ำ

ได้รับทุนสนับสนุนงบประมาณ ประจำปี ๒๕๕๔

จาก องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน)

แบ่งที่เตรียมไว้และยกลงไปที่ผ้าขาวบาง ใช้ช้อนวนๆ เนื้อแบ่งให้กระจายตัวออกเป็นแผ่นบาง ๆ กลม ๆ จากนั้นก็ปิดฝารอ ลักพัก ซึ่งในการทำขั้นตอนนี้ก็มีเทคนิคอยู่ที่ว่าอุณหภูมิภายในหม้อต้องร้อนมากพอที่จะทำให้แผ่นแบ่งแข็งตัวได้อย่างรวดเร็ว หากไม่เช่นนั้นแบ่งที่ตกลงไปก็จะแตกเป็นชิ้นเล็กๆ และไม่มีหนทางอื่นที่ดีไปกว่าการตักทิ้งเท่านั้น ระหว่างรอแบ่งสุกก็หันไปทำส่วนของไข่ที่จะใช้โปะหน้าข้าวเปิ๊บ ซึ่งก็ทำได้ง่าย ๆ เพียงแค่ตอกไข่ใส่ลงบนแผ่นผ้าขาวบาง (ของอีกหม้อหนึ่ง) และรอจนสุกและตักขึ้นพักไว้ จากนั้นก็กลับมาเปิดฝาม้อใบแรกที่หน้าแบ่งลงไป ในเวลานี้หน้าแบ่งที่เพิ่งจะเริ่มแข็งตัวและมีลักษณะคล้ายกับกล้วยเตี๋ยวเส้นใหญ่ แต่ต่างกันว่าแผ่นแบ่งข้าวเปิ๊บจะมีลักษณะเป็นแผ่นกลม ๆ แผ่นใหญ่แผ่นเดียวเท่านั้น หลังจากที่แผ่นข้าวเปิ๊บสุกก็จัดแจงคืบเอาผักชนิดต่าง ๆ ที่เตรียมไว้ อันได้แก่ ผักบุ้ง , ถั่วงอก และกะหล่ำปลีซอยละเอียด มาใส่ไว้ที่กลางแผ่นพอประมาณ จากนั้นก็ใส่กล้วยเตี๋ยวเส้นเล็กไปตรงกลางเล็กน้อย และปิดฝาม้อรอไว้ให้ผักและเส้นกล้วยเตี๋ยวสุก แล้วจึงใช้ไม้พายบางๆ แซะแผ่นแบ่งออกทั้งสี่ด้าน แล้วพับประกบเข้ามารตรงกลางให้เป็นรูปสี่เหลี่ยม จากนั้นก็ตักขึ้นใส่ถ้วยและนำไข่ดาวที่พักเอาไว้ มาวางโปะเข้าไปข้างบน เปิดฝาม้อน้ำซุ๊ปที่เคี่ยวเตรียมไว้ตั้งแต่คืนก่อนหน้ามาเทใส่ ตามด้วยหมูสับและเลือดหมู โรยหน้าด้วยต้นหอมผักชีก็เป็นอันเสร็จพิธี

ป่าเสียมเล่าว่าในปัจจุบัน ชาวบ้าน หรือชาวพื้นเมืองในจังหวัดสุโขทัยส่วนใหญ่มักนิยมซื้อน้ำแบ่งสำเร็จรูปจากตลาดมาใช้แทนการทำน้ำแบ่งแบบดั้งเดิม เพราะง่ายและประหยัดเวลามากกว่า ส่วนเตาถ่านก็แปลงสภาพเป็นเตาแก๊สไปเกือบหมด แทบจะไม่เหลือใครใช้เตาถ่านเช่นที่ป่าเสียมใช้อีกแล้ว ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทำให้ข้าวเปิ๊บอาหารพื้นเมืองดั้งเดิมมีรูปร่างหน้าตาและรสชาติที่ต่างไปจากต้นตำรับอยู่มาก แต่สำหรับข้าวเปิ๊บของบ้านนาต้นจันนั้นต่างออกไป คนในชุมชนโดยเฉพาะป่าเสียมพัฒนาข้าวเปิ๊บไปไกลกว่าจุดเริ่มต้น และไกลเกินกว่าที่ใครจะนึกฝันไว้ โดยแรกเริ่มเดิมทีข้าวเปิ๊บไม่ได้มีลักษณะเช่นเดียวกับที่เห็นในจานที่อยู่ตรงหน้าผมแม้แต่น้อย ส่วนประกอบบางอย่าง เช่น แคนหมู , ไข่ดาว , หมูสับ และน้ำซุ๊ปร้อน ๆ เป็นสิ่งใหม่ที่ถูกใส่เพิ่มเข้าไปในช่วงเวลาไม่ถึงทศวรรษมานี้ และสิ่งเหล่านี้ก็เปลี่ยนแปลงข้าวเปิ๊บอาหารธรรมดา ๆ ไม่ให้ธรรมดาอีกต่อไป

“ ผ้าหมักโคลน ”

หากพูดถึงเรื่องความไม่ธรรมดาของบ้านนาต้นจัน นอกจากเรื่องอาหารการกิน อย่างข้าวเปิ๊บ หรือข้าวแค้นแล้ว สิ่งหนึ่งที่จะขาดไม่ได้ สำหรับผู้มาเยือนหมู่บ้านเล็กๆ แห่งนี้ก็คือการเข้าชมกรรมวิธีการทำผ้าหมักโคลน ผ้าฝ้ายสี Earth Tone ที่ดังไกลในระดับโลก ที่มีป่าเสียมเจ้าของเตาเดียวกับข้าวเปิ๊บเป็นผู้พลิกฟื้น และรังสรรค์ศิลปะบนเส้นด้ายขึ้นมาใหม่ผ่านประสบการณ์ตรงจากการดูงาน ณ แคนอาทิตย์อุทัย ไม่ไกลไม่ไกลจากหม้อข้าวเปิ๊บ สาวชาวบ้านคนหนึ่งกำลังกวาดผ้าในกระทะเหล็กใบใหญ่ภายในบรรจุของเหลวสีดำที่กำลังเดือดปุด ๆ อยู่ภายในกระทะ ป่าเสียมเล่าให้ฟังว่าผ้าหมักโคลนที่นี้ทำกันมาตั้งแต่สมัยปู่ย่าตายาย เดิมทีมีชื่อเรียกว่า “ผ้าซิ่นลับแล” แต่ต่อมาภายหลังกรรมวิธีการทำผ้าดังกล่าวได้เลิกไปชั่วขณะหนึ่ง เพราะชาวบ้านในชุมชนเปลี่ยนไปทอผ้า “โทเล” กันมากขึ้นเพราะทางราชการสนับสนุน แต่ด้วยเหตุที่คุณลักษณะของผ้าโทเลที่มีความแข็งแรง กระด้าง จึงทำให้ไม่ได้รับความนิยมกันมากนัก ชาวชุมชนบ้านนาต้นจันจึงคิดริเริ่มเอาภูมิปัญญาครั้งบรรพบุรุษกลับมาใช้อีกครั้ง ผ่านการทดลองโดยคนในชุมชนเพื่อให้ได้ผ้าเนื้อดีที่ผสมเอาความเป็นสมัยใหม่เข้าไปด้วย ป่าเสียมเล่าว่าในครั้งอดีตถนนหนทางต่าง ๆ ภายในหมู่บ้านยังไม่สู้ดีนัก การเดินเท้าไปทำไร่นาจำเป็นที่จะต้องลุยดินลุยโคลนที่มีอยู่ตามรายทางไปตลอด ชายผ้าถุงที่ชาวบ้านสวมใส่ก็เลอะเปื้อนดินโคลน นานวันเข้าก็สังเกตเห็นว่าชายผ้ามีความนุ่มจนเป็นลอน ทำให้ชาวบ้านทราบทั่วทั้งจริงแล้วธาตุเหล็กที่ผสมอยู่ในโคลนและติดอยู่ตามชายผ้าถุงนั้นมีคุณสมบัติที่จะปรับสภาพผ้าที่แข็งให้นุ่มลงได้ นับว่าเป็นความบังเอิญที่น่าอัศจรรย์ที่ส่งผลให้ทุกวันนี้ผ้าหมักโคลนกลายเป็นสินค้าส่งออกอันเลื่องชื่อของชาวชุมชนบ้านนาต้นจันไปแล้ว ป่าเสียมเริ่มอธิบายถึงขั้นตอนการทำผ้าหมักโคลนอย่างฉะฉานตามเคย ขึ้นเริ่มแรก เป็นเรื่องของการเลือกสีที่จะนำไปใช้กับผ้า โดยโทนสีต่าง ๆ ที่ได้นั้นจะมาจากวัตถุดิบทางธรรมชาติ ที่สามารถหาได้ภายในชุมชน หรือ บริเวณใกล้เคียง ยกตัวอย่างเช่น ลูกมะเกลือ หรือลำครั่ง ที่เมื่อนำมาต้มและหมักไว้ในน้ำโดยใช้ระยะเวลา 2 – 3 วัน ก็จะทำให้สีดำ , ลูกทับให้สีน้ำตาล , ไม้ฝางและต้นฝอยให้สีแดง , ใบย่านางให้สีเขียวขี้ม้า , เปลือกมะกอกและขมิ้นให้สีเหลือง เป็นต้น

หลังจากผ่านกรรมวิธีการหมัก จนได้โทนสีต่าง ๆ ตามที่ต้องการแล้ว ขั้นตอนต่อไปก็จะนำเอาเส้นด้ายสีขาวบริสุทธิ์มาล้างน้ำให้สะอาด แล้วนำมาย้อมคราม (ย้อมสีต่าง ๆ ที่ได้เตรียมไว้) โดยใช้ระยะเวลาประมาณ 2 – 3 วัน จากนั้นนำ

เส้นด้ายที่ย้อมครามแล้วไปฟ้างลม และตากแดดจนแห้ง เมื่อแห้งแล้วจึงนำมาซักให้สะอาดและตากแดดอีกครั้ง ก่อนที่จะนำมาปั่นเป็นด้ายหลอด เพื่อเตรียมไว้สำหรับนำมาทอเป็นผืนในลำดับต่อไป

ภายหลังจากที่ทอผ้าเป็นผืนเสร็จเรียบร้อยแล้ว ในขั้นตอนต่อจากนี้จะเป็นขั้นตอนสำคัญในการผลิตผ้าหมักโคลน เพราะจะเริ่มเข้าสู่กระบวนการหมักโคลนอย่างจริงจัง ๆ จัง ๆ เสียที ก่อนอื่นก็นำโคลนจากจอมปลวก หรือดินปนทราย ประมาณ 15 กิโลกรัม มาผสมกับน้ำ 30 ลิตร แล้วคนให้เนื้อโคลนละลายไปกับน้ำ จากนั้นใช้ผ้าขาวบางกรองเอาเศษกรวดดิน หรือ เศษไม้ออกจากน้ำ แล้วนำมาที่ทอเสร็จเป็นผืนมาแชลงในน้ำโคลนดังกล่าวนี้ 1 คืน เมื่อครบกำหนดก็นำผ้าขึ้นมาซักเอาเศษดินโคลนออกจนสะอาดแล้วพักไว้ ในขณะที่เดียวกันก็หันมาเตรียมการต้มนำย้อมสีธรรมชาติ ซึ่งแน่นอนว่าต้องมีมีส่วนผสมของสีธรรมชาติ ผสมกับเกลือ 7 ช้อนโต๊ะ ผงซักฟอก 3 ช้อนโต๊ะ ใส่ลงในกระทะใบใหญ่ตั้งบนเตาถ่านจนเดือด แล้วนำผ้าที่หมักโคลนเสร็จเรียบร้อยแล้วนั้นมาต้มในกระทะ คอยคนและพลิกผ้าในกระทะอยู่ตลอดเวลาจนครบ 1 ชั่วโมงครึ่ง ก็นำผ้าออกมาซักและตากให้แห้งก็เป็นอันเสร็จสิ้นกระบวนการ

บทสรุป บ้านนาต้นจัน

นอกจากผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมอย่างผ้าหมักโคลน ที่เป็นจุดขายหลักของชาวมุขชนบ้านนาต้นจันแล้ว หมู่บ้านแห่งนี้ยังมีผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมอื่น ๆ ที่ไม่สามารถจับต้องได้อีกมาก เช่น ประเพณีการตีกบตรข้าวใหม่ , ประเพณีตรุษไทย , ประเพณีแห่น้ำขึ้นโฮง สรงน้ำเจ้าพ่อเมืองดั่ง ซึ่งเป็นประเพณีที่เก่าแก่ที่ทำสืบต่อกันมาอย่างยาวนานถึง 536 ปี , งานลงผีบ้านเจ้าพ่อหน้าด่านกับเจ้าพ่อพระยาแก้ว ซึ่งเป็นผีประจำหมู่บ้าน หรือ งานสลากข้าวพลัด ในวันแรม 5 ค่ำของเดือนพฤษภาคม เป็นต้น บ้าเสียมกล่าวปิดท้ายในฐานะประธานหมู่บ้าน ว่าการท่องเที่ยวที่ไม่ได้มีนักท่องเที่ยวเป็นศูนย์กลางแต่ชาวบ้านและวิถีชีวิตที่ดำเนินไปอย่างไม่ปรุงแต่ง จะทำหน้าที่เป็นแกนกลางในการท่องเที่ยวเพื่อการศึกษาเรียนรู้วิถีชีวิต ประเพณีและวัฒนธรรม ซึ่งแม้ว่าฟังดูจะเป็นอุดมคติแต่สิ่งเหล่านี้ก็เกิดขึ้นจริงที่นี่ “ ตาสีตาสายมายามี ไม่ต้องถูกเกณฑ์มาขึ้น ‘กั’ ทอผ้ากันตุงตบ ๆ ให้นักท่องเที่ยวดู แต่นักท่องเที่ยวจะต้องเดินไปดูกันเองตามได้ถุนบ้าน วันไหนที่ชาวบ้านต้องออกไปทำไร่ ทำนา หรือมีงานเทศกาลประจำปี ถึงอยากจะถูกถ่ายรูปก็คงไม่ได้ดู ” บ้าเสียมกล่าว

ในทุกวันนี้ นอกจากการท่องเที่ยวจะสร้างรายได้ให้กับชุมชนและธุรกิจตามรายทางอย่างมหาศาลแล้ว การท่องเที่ยวยังมีคุณูปการสำคัญในฐานะที่เป็นตัวกระตุ้นให้ชาวบ้านรู้จักดำรงรักษารูปแบบทางวัฒนธรรม และวิถีชีวิตดั้งเดิมไว้เพื่อเป็นจุดขายของชุมชนอีกประการหนึ่งด้วย กลายเป็นเรื่องน่าทึ่งที่ในทุกวันนี้ยังไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวก ๆ เข้าไปตั้งอยู่ในชุมชนมากนัก หากลองหลับตาและจินตนาการภาพของบ้านนาต้นจันในวันที่มี Seven – Eleven หรือ โรงแรมขนาดใหญ่เข้าไปตั้งอยู่กลางชุมชน ก็คงเป็นการยากที่วิถีชีวิตแบบที่เป็นอยู่จะดำรงอยู่ได้อย่างสมบูรณ์ ในตอนช่วงสายของวัน ผมพร้อมกับคณะผู้วิจัยได้อำลาจากบ้านนาต้นจัน ท่ามกลางรอยยิ้มบนใบหน้าของป่ากระป๋อง เจ้าบ้านผู้ดูแลคณะวิจัยของเราอย่างดีมาโดยตลอด เมื่อรถตู้ขับผ่านถนนที่เชื่อมเอาหมู่บ้านเล็ก ๆ แห่งนี้เข้าไปกับโลกภายนอก ผมสังเกตเห็นทิวแถวของต้นจันอันเป็นสัญลักษณ์สำคัญของหมู่บ้านแห่งนี้ ในใจยังนึกเสียดายที่ไม่มีโอกาสได้ชมความงามของดอกจันซึ่งธรรมชาติจะออกสะพรั่งในช่วงเดือนมีนาคมของทุกปี แต่กระนั้นผมก็ยังหวังไว้ว่าในอนาคตอันใกล้จะได้มีโอกาสได้มาเยือนหมู่บ้านแห่งนี้อีกครั้ง

“เครื่องสังคโลก” จากก้อนดินเหนียว สู่ศิลปะเชิงหัตถกรรม

เมื่อกลับเข้าสู่ตัวเมืองสุโขทัย ซึ่งในปัจจุบันได้กลายเป็นเมืองท่องเที่ยวอย่างสมบูรณ์แบบ ตามท้องถนนเต็มไปด้วยรถราขวักไขว่และจอแจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งรถบัสโดยสารที่บรรทุกเอานักท่องเที่ยวทั้งชาวไทย และชาวต่างชาตินับร้อย นับพันมาเยือนเมืองประวัติศาสตร์สำคัญแห่งนี้ รถตู้ของคณะวิจัยจึงลัดเลาะไปตามตัวเมือง และตรงเข้าสู่ถนนสายรองมุ่งหน้าสู่โรงเผาสังคโลก ที่ตั้งอยู่บริเวณย่านเมืองเก่าของตัวเมืองสุโขทัย “สุเทพสังคโลก” เป็นชื่อของโรงงานและร้านขายสังคโลกที่เป็นจุดหมายปลายทางของการเดินทางในวันนี้ บริเวณโดยรอบของโรงงานสุเทพสังคโลกมีโรงงานผลิตสังคโลกในรูปแบบเดียวกันอีก 2 – 3 แห่ง ซึ่งทราบภายหลังว่าเจ้าของโรงงานทั้งหมดมีความเกี่ยวข้องกับเครือญาติกันทั้งสิ้น สิ่งแรกที่พบเห็นทันทีที่ก้าวเข้าสู่เขตของโรงงานคือกองถั่ว ขาม หม้อ ไหสังคโลกสารพัดรูปแบบที่ตั้งเรียงรายกันอยู่บริเวณทางเข้า ช่างปั้นคนหนึ่งกำลังก้มหน้าก้มตาเขียนลวดลายปลาลงบนจานสังคโลกอย่างชำนาญ สีสันแต่ละหยดที่

ได้รับทุนสนับสนุนงบประมาณ ประจำปี ๒๕๕๔

จาก องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน)

ปลายพู่กันอุกรังสรรค้อออกมาเป็นภาพวาดที่งดงามและสมจริงราวกับมีชีวิต ถัดออกไปไม่กี่ก้าวช่างปั้นหลายคนกำลังขึ้นรูปพระพุทธรูปองค์ใหญ่ที่ในตอนนี้มีแค่เพียงฐานและลำตัวส่วนล่างนั่งขัดสมาธิให้เห็นอยู่เท่านั้น ช่างปั้นคนหนึ่งใช้นิ้วหัวแม่มือปาดเอาดินเหนียวส่วนเกินออกจากบริเวณฐานพระ และปรับทรวดทรงของพระให้เข้ารูป ในขณะที่อีกคนหนึ่งนำดินเหนียวแผ่นบาง ๆ เสริมส่วนบนขององค์พระเพื่อต่อเติมส่วนลำตัวด้านบนขององค์พระให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น แม้ว่าในวันนี้ลุงสุเทพผู้เป็นเจ้าของโรงงานจะไม่อยู่ แต่กระนั้นผมและคณะผู้วิจัยก็ได้รับการต้อนรับเป็นอย่างดีจาก ป้าสนอง (ภรรยาของลุงสุเทพ) ผู้ซึ่งอุทิศเวลาส่วนใหญ่ในบทรสนทนาไปกับการตัดพ้อต่อว่าผู้ว่าราชการจังหวัดที่มองไม่เห็นความสำคัญของอาชีพการทำสังคโลก และไม่ส่งเสริมสนับสนุนสินค้าจากสังคโลกอย่างที่ควรจะเป็น คุณป้ากล่าววาทะทางจังหวัดให้ความสำคัญและส่งเสริมสินค้าที่ทำจาก เงิน ทอง และนาคเพียง 3 อย่างเท่านั้น สินค้า OTOP หรือของดีประจำจังหวัดส่วนใหญ่ก็มักจะไปไม่ไกลจาก 3 สิ่งนี้ สังคโลกซึ่งสมควรจะเป็นสินค้าตัวแทนเชิงสัญลักษณ์ของจังหวัดสุโขทัยกลับไม่ได้เซ็ดหน้าชูตาอยู่ในงานโอท็อป 5 ดาวเลยสักครั้ง คุณป้าเล่าว่าสินค้าที่ผลิตและจัดจำหน่ายที่นี้ส่วนใหญ่ไม่ว่าจะเป็นถ้วย ชาม จาน ไหดิน โอ่งน้ำ กระปุก ซ้อน ตลอดจนตุ๊กตารูปคน รูปสัตว์ต่างๆ ล้วนแล้วแต่เป็นเครื่องปั้นดินเผาเคลือบที่เนื้อมีความละเอียด โดยเฉพาะอย่างยิ่งชนิดเนื้อแตกลายงาสีเขียวไขกา ซึ่งนับว่าเป็นเครื่องเคลือบที่มีความงดงามมากที่สุดของที่นี่เลยก็ว่าได้ ป้าสนองเล่าว่า หลังจากที่ลุงสุเทพผู้เป็นเจ้าของได้รับการว่าจ้างจากกรมศิลปากรที่ 3 ให้เข้าร่วมงานในตำแหน่งช่างซ่อมโบราณวัตถุ ทำให้มีความคิดจะทำเครื่องปั้นดินเผาสังคโลกเลียนแบบของโบราณ ซึ่งก็ได้รับคำแนะนำจากนายมะลิ โครกสันทีเยะ หัวหน้ากรมศิลปากรที่ 3 สมัยนั้นในเรื่องเทคนิคการผลิตต่างๆ เช่นน้ำเคลือบจะต้องประกอบไปด้วย ซีเถ้าไม้ หินและดิน เป็นต้น จนเกิดความชำนาญ ก่อนจะผันตัวเองมาตั้งโรงงานโดยใช้ชื่อว่า "สุเทพสังคโลก" และได้ถ่ายทอดวิชาความรู้แก่ญาติพี่น้องทำเพื่อเป็นอาชีพสร้างรายได้แก่ตนเองและครอบครัว สุเทพสังคโลกในปัจจุบันมีอยู่ 3 สาขา ซึ่งเป็นร้านของญาติพี่น้องที่แยกตัวออกไปทำกัน ก็ยังใช้ชื่อสุเทพสังคโลกเช่นเดิม แต่ลูกค้าส่วนใหญ่ยังให้ความสนใจที่ร้านนี้กันเพราะเป็นร้านดั้งเดิม " ป้าสนองกล่าวว่ากลุ่มลูกค้าส่วนใหญ่จะเลือกหาซื้อผลิตภัณฑ์ถ้วย ชาม ชุดกาแฟ และพระพิฆเนศ ซึ่งเป็นเทพเจ้าแห่งความสำเร็จ ราคาจำหน่ายมีตั้งแต่หลักสิบยันหลักแสน ขึ้นอยู่กับวัตถุดิบประสงค์ของลูกค้าที่จะนำไปใช้สอย (ข้อมูลบางส่วนเพิ่มเติมมาจากหนังสือพิมพ์เดลินิวส์)

ป้าสนองเริ่มเล่าให้ฟังถึงขั้นตอนและกระบวนการในการผลิตเครื่องสังคโลก โดยเริ่มจากการเดินนำผมและคณะผู้วิจัยไปยังพื้นที่ด้านหลังของโรงงาน ซึ่งที่นั่นเราพบกับบ่อซีเมนต์ขนาดยักษ์ที่ตั้งเรียงรายกันอยู่เป็นทิวแถว ป้าสนองเปิดฝานิ้อออกเผยให้เห็นดินเหนียวและ ๆ กองมโหฬารที่กั้นบ่อ ไม่รอช้าป้าสนองหันมาอธิบายถึงขั้นตอนการเตรียมดินให้ฟังว่า ก่อนอื่นต้องนำดินก้อนที่ได้มาจากแหล่งวัตถุดิบมาตำให้ละเอียด และนำมาบ่มด้วยตระแกรงตาถี่ จากนั้นก็นำไปบรรจุไว้ในตุ่มหรือบ่อซีเมนต์ แล้วจึงเติมน้ำลงไปพอให้มิด หรือพอขลุกขลิก หมักไว้อย่างนั้นประมาณ 3 - 4 วัน จึงตักออกมาผึ่งแดดแล้วนำดินดังกล่าวมาตำหรือบดให้เหนียว เท่านั้นดินเหนียวซึ่งเป็นส่วนประกอบสำคัญของสังคโลกก็พร้อมนำไปขึ้นรูป หรือนำไปประสิทธ์เป็นศิลปหัตถกรรมตามแต่ที่ศิลปินช่างปั้นจะจินตนาการ โดยในขั้นตอนการขึ้นรูปนั้นอาจทำได้ทั้งแบบอิสระและแบบใช้แม่พิมพ์ ซึ่งทั้งหมดนี้ก็อยู่ที่ช่างปั้นจะเลือกสรรให้เหมาะสมกับความต้องการของตนและผู้ซื้อผลิตภัณฑ์ ถ้าหากว่าผู้ซื้อต้องการผลิตภัณฑ์ทั่ว ๆ ไป เช่นถ้วย , จาน หรือแก้ว การขึ้นรูปส่วนใหญ่ก็จะอาศัยแม่พิมพ์เพื่อให้ได้ขนาดและรูปร่างที่ได้มาตรฐานใกล้เคียงกัน แต่ถ้าผู้ซื้อต้องการสินค้าที่มีความโดดเด่น มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว เช่น รูปปั้นพระพิฆเนศ หรือรูปปั้นเทพเจ้าต่าง ๆ การขึ้นรูปก็จำเป็นต้องใช้ศิลปะ และจินตนาการของผู้ปั้นในการรังสรรค์ขึ้นอย่างแน่นอน สำหรับระยะเวลาในการปั้นก็สุดแล้วแต่ฝีมือของช่างปั้น และความยากง่ายของชิ้นงาน ซึ่งนอกจากการขึ้นรูปในสองลักษณะนี้แล้ว ก็ยังมี การขึ้นรูปที่ใช้แม่พิมพ์ ซึ่งสำหรับการขึ้นรูปในลักษณะนี้ เริ่มแรกก็นำก้อนดินเหนียวมาวางไว้บนแม่พิมพ์ และใช้มือหมุนแม่พิมพ์ให้หมุนอย่างรวดเร็ว โดยระหว่างที่แม่พิมพ์กำลังหมุนอยู่นั้น ช่างปั้นก็จะใช้มือค่อย ๆ ลูบไล่ไปตามก้อนดินให้มีลักษณะตามที่ต้องการ ซึ่งการขึ้นรูปในลักษณะนี้จะสามารถทำได้กับผลิตภัณฑ์ที่มีรูปทรง หรือลักษณะเป็นวงกลม เช่น ถ้วย หม้อ หรือแก้ว เท่านั้น ภายหลังจากที่ช่างปั้นขึ้นรูปผลิตภัณฑ์ หรือชิ้นงานสังคโลกเสร็จสิ้นแล้วก็จะนำเอาไปตากให้แห้งตามธรรมชาติ โดยไม่ผ่านการอบ หรือให้ความร้อนใด ๆ เพราะจะทำให้ชิ้นงานเกิดรอยแตก หรือแตกได้ ซึ่งระยะเวลาในการตากก็ขึ้นกับขนาดของชิ้นงาน หากเป็นจาน หรือแก้วใบเล็ก ๆ ก็ใช้ระยะเวลาเพียง 1 อาทิตย์ แต่หากชิ้นงานเป็นใหญ่กว่านั้นก็ใช้ระยะเวลาเพิ่มขึ้นตามลำดับ จากนั้นปิดท้ายด้วยการใช้กระดาษทรายขัดแต่งผลิตภัณฑ์ให้มีความโค้งมน และทำให้ผิวเสมอกัน

หลังจากเสร็จสิ้นขั้นตอนการปั้น ก็นำเอาผลิตภัณฑ์ไปเผาในเตาเผาด้วยอุณหภูมิ 800 องศาเซลเซียส ประมาณ 14 – 16 ชั่วโมง และทิ้งให้เย็นประมาณครึ่งวัน จากนั้นก็เข้าสู่กระบวนการตกแต่งผลิตภัณฑ์ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือจากช่างอีกแขนงหนึ่งซึ่งถือได้ว่าเป็นศิลปินนักวาดระดับมืออาชีพก็ว่าได้ การวาด หรือการเพ้นท์ลายลงบนจานดินเผา ซึ่งดูเป็นเรื่องง่ายสำหรับคุณลุงช่างฝีมือท่านหนึ่งในโรงงานฯ กลายเป็นเรื่องยากอย่างไม่น่าเชื่อสำหรับผม หากไม่เป็นเพราะถูกคะยั้งคะยอจากเพื่อน และคณะผู้วิจัยท่านอื่นๆ ผมคงถอดใจและวางพู่กันไปเสียนานแล้ว การทวดพู่กันวาดลายลงบนจานดินเผาแต่ละครั้งเป็นเรื่องยากเย็นกว่าที่คาดฝันเอาไว้ ลายบิด ๆ เบี้ยว ๆ ถูกวาดซ้ำแล้วซ้ำอีกลงบนตำแหน่งเดิมเพื่อกลบเกลื่อนร่องรอยก่อนหน้า แต่ภายหลังจากที่ก้มหน้าก้มตาทวดสีพู่กันอยู่นาน ความเพียรพยายามก็บังเกิดผล หลังจากที่เราเริ่มคุ้นเคยกับพู่กัน และสามารถควบคุมมันได้มากขึ้น ผมสามารถวาดลายง่าย ๆ ลงบนจานสังคโลกได้เป็นครั้งแรกในชีวิต รูปเก๋าวลีย์ และใบไม้อย่างง่าย ๆ กลายเป็นงานศิลปะที่สวยงามในสายตาของผม ในฐานะผู้ลงมือทำด้วยตนเอง

หลังจากวาดลายอันวิจิตร ถูกบรรจุวาดลงบนชิ้นงานสังคโลกเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ขั้นตอนต่อไปก็นำเอาสังคโลกดังกล่าวไปจุ่ม “น้ำยาเคลือบ” ซึ่งในบางครั้งอาจมีส่วนประกอบของซีเมนต์ และไม้ต่างๆ เช่น ไม้ยาง ไม้มะม่วงแล้วแต่สูตรที่แต่ละคนทำ จากนั้นนำมาเซ็ดให้สะอาดก่อนที่จะนำไปเผาในเตาอีกครั้งด้วยอุณหภูมิ 1,250 องศาเซลเซียส ประมาณ 12 – 14 ชั่วโมง ซึ่งในส่วนนี้เรียกว่าการ “เผาเคลือบ” จากนั้นนำออกมาขัดด้วยกระดาษทรายอีกครั้งก็เป็นอันเสร็จพิธี โดยสินค้าทั้งหมดจะถูกจำหน่ายที่ร้านสุเทพสังคโลกเพียงบางส่วน และอีกส่วนจะมีคนกลางมารับไปขายต่อทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ แต่กลุ่มลูกค้าส่วนใหญ่ประมาณ 90% จะเป็นกลุ่มลูกค้าชาวไทยเสียมากกว่า

ช่างฝีมือ และศิลปิน

ในระหว่างมื้ออาหารผมมีโอกาสได้สนทนากับพี่บ๊อบ เจ้าหน้าที่จาก อพท. หน่วยงานผู้ให้ทุนในการสนับสนุนการวิจัยในครั้งนี้ พี่บ๊อบได้กล่าวถึงประเด็นเรื่องความแตกต่างระหว่างความเป็นช่างฝีมือและศิลปินไว้อย่างน่าสนใจทีเดียว พี่บ๊อบเสนอว่า หากช่างฝีมือให้คุณค่าตนเองในฐานะที่เป็นศิลปิน ไม่ใช่เป็นเพียงผู้ผลิตชิ้นงานไปวัน ๆ ช่างฝีมือผู้นั้นก็จะรู้สึกว่าคุณค่าของตัวนั้นมีคุณค่า และพยายามรักษาสืบทอดงานศิลปะของตนต่อไป ไม่ทิ้งให้สูญสลายไปง่าย ๆ ดังเช่นที่เป็นอยู่ทุกวันนี้ แต่เมื่อใดที่ผู้ผลิตชิ้นงานยังมองว่าตนเป็นเพียงแค่ช่างฝีมือ ที่ผลิตชิ้นงานเพื่อตอบสนองความต้องการของตลาด โอกาสที่ช่างฝีมือผู้นั้นจะพัฒนา หรือต่อยอดชิ้นงานของตนให้มีความโดดเด่นก็ย่อมมีน้อยตามไปด้วย ซึ่งประเด็นดังกล่าวนี้เป็นประเด็นที่น่าครุ่นคิดอยู่ไม่น้อยในทัศนะของผม จะเป็นไปได้หรือไม่ว่า คำตอบของเรื่องดังกล่าวนี้จะอยู่ที่ความหมายของคำ หรือเป็นเงื่อนไขทาง “วาทกรรม” ในมุมมองของสังคกวิทยา ที่ความรู้ และความจริงทั้งหมดบนโลกนี้ถูกผูกโยงไว้อย่างแน่นหนากับระบบสัญลักษณ์ ซึ่งในกรณีนี้ก็หมายถึง “คำศัพท์” หรือชื่อเรียกที่ใช้ต่างกัน ผมเก็บเอาบทสนทนาบนโต๊ะอาหารที่คุยกันเรื่องความต่างระหว่าง ช่างฝีมือ และศิลปินไปครุ่นคิดอยู่นาน ก่อนที่จะได้มีโอกาสถามคุณลุงนักวาดลายครามท่านหนึ่งที่โรงงานสังคโลกว่า “ลุงคิดว่าตนเป็นช่างฝีมือ หรือศิลปิน” คุณลุงท่านดังกล่าวทำหน้าหงาย ๆ ก่อนที่จะตอบผมกลับมาว่า “แล้วมันต่างกันอย่างไร”

ถอดบทเรียน “การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว” จาก อ.จิรวัดณ์

ในช่วงบ่ายหลังจากเสร็จสิ้นงานภาคสนามในโรงงานสังคโลกของคุณลุงสุเทพ คณะวิจัยได้มีโอกาสนัดหมายพบปะพูดคุยกับ อ.จิรวัดณ์ (อาจารย์ประจำคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ผู้มีประสบการณ์อย่างช่ำชองในงานด้านการท่องเที่ยวจังหวัดสุโขทัย) ณ ร้านกาแฟร่วมสมัยแห่งหนึ่งในย่านเมืองเก่า คณะผู้วิจัยหลายสิบคนทั้งจากธรรมศาสตร์ และ อพท. นั่งล้อมกรอบ อ.จิรวัดณ์ จนผมแทบไม่มีที่จะแทรกเข้าไปได้ ด้วยระยะห่างระหว่างผมกับ อ.จิรวัดณ์ ทำให้บทสนทนาช่วงแรกระหว่างอ.จิรวัดณ์ กับคณะวิจัย ไม่สู้จะชัดเจนมากนักจากจุดที่นั่งอยู่ หลังจากทีกาแฟหอมกรุ่นถูกเสิร์ฟให้กับสมาชิกของคณะวิจัยทุกคนอย่างครบถ้วนแล้ว อ.จิรวัดณ์ ก็เริ่มถ่ายทอดประสบการณ์ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดสุโขทัยให้กับคณะวิจัยฟัง อ.จิรวัดณ์ เล่าว่า ตนเริ่มงานด้วยการวาดแผนที่ของชุมชนต่าง ๆ ในบริเวณโดยรอบอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย เพื่อให้เป็นแกนกลางในการศึกษาคุณลักษณะ หรือเอกลักษณ์เฉพาะของแต่ละชุมชน โดยหลักๆ แล้ว ชุมชนต่างๆ ที่ปรากฏอยู่บนแผนที่ จะมีศิลปวัฒนธรรมที่มีความพิเศษแตกต่างกันไป เช่น ในชุมชนแห่งหนึ่งอาจมีความเชี่ยวชาญเฉพาะในเรื่องของการทำสังคโลก แต่สำหรับอีกชุมชนหนึ่งอาจมีความชำนาญในด้านจักสาน หรือการทอผ้า เป็นต้น ซึ่งการวางตัวของชุมชนตามคุณลักษณะพิเศษอย่างเป็นกลุ่มก้อนนี้ ทำให้นักการท่องเที่ยว หรือ

Tourism สามารถสร้างหรือจัดวางเส้นทางการท่องเที่ยวได้อย่างสะดวกมากขึ้น เช่น อาจแบ่งโซนพื้นที่ให้ชุมชนหนึ่งเป็นชุมชนในโซนโลก อีกชุมชนหนึ่งเป็นชุมชนจักรยานและทอผ้า แต่กระนั้นการแบ่งโซนพื้นที่ตามคุณลักษณะเฉพาะดังกล่าวก็มีประเด็นปัญหาอยู่ที่ว่าครอบครัวบางครอบครัวในชุมชนใดชุมชนหนึ่งอาจปฏิเสธคุณลักษณะเฉพาะที่ถูกจัดวางไว้ให้ ซึ่งในประเด็นนี้ อ.จิรวัดณ์ ก็ได้แก้ไขปัญหาดังกล่าวด้วยการทำประชาคม โดยให้ชาวบ้านในชุมชนมาร่วมกันแบ่งโซนพื้นที่ด้วยตัวเอง สุดท้ายแผนที่วัฒนธรรมชุมชนก็สำเร็จเสร็จสิ้นด้วยดี และแผนที่ดังกล่าวก็ถูกส่งต่อไปยังเทศบาลเพื่อการประชาสัมพันธ์ให้กับนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ เป็นเสมือนผู้นำทางให้นักท่องเที่ยวทราบว่าที่ไหนมีอะไร จากแต่ก่อนที่ต่างคนต่างอยู่และนักท่องเที่ยวก็ไม่มีรู้จัก มาถึงในตอนนี้ชุมชนแต่ละแห่ง ที่ปรากฏอยู่บนแผนที่แล้วแต่นักท่องเที่ยวหลงหลงเข้าไปไม่ขาด อุทยานประวัติศาสตร์ไม่ได้เป็นสถานที่แห่งเดียวที่นักท่องเที่ยวจะแวะชมอีกต่อไป แต่กลายเป็นชุมชนทุกชุมชนพื้นที่ทุกพื้นที่ ๆ มีของดีจะนำเสนอ อ.จิรวัดณ์ บรรยายสรุปปิดท้ายถึงความแตกต่างระหว่าง “การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน” และ “การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์” ว่ามีจุดต่างกันตรงที่ “การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน” นั้นเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่เปิดโอกาสให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดพื้นที่ และเส้นทางการท่องเที่ยวด้วยตัวของชาวชุมชนเอง ทำให้มีการแลกเปลี่ยนไหลเวียนในเรื่องของความคิดระหว่างคนในพื้นที่กับคนนอกพื้นที่ แต่ “การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์” นั้นต่างออกไป ในมุมมองของอ.จิรวัดณ์ การกำหนดจุดหมายปลายทาง หรือสถานที่ท่องเที่ยวโดยตัวนักวิชาการ หรือบุคคลภายนอกกว่าสถานที่ท่องเที่ยวใดเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ หรือไม่สร้างสรรค์ โดยใช้เกณฑ์ทางวิชาการมาจับนั้น ทำให้ขาดมิติในเรื่องของการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวและชุมชน กล่าวคือ ผู้เที่ยวและผู้ถูกเที่ยวไม่ได้จับคู่กันตามความต้องการส่วนตน แต่ถูกจับคู่ เพราะผู้วางแผนเส้นทางซึ่งเป็นนักวิชาการเป็นผู้กำหนด

บ้านท่าพระ ณ จังหวัดกำแพงเพชร

เข้าวันสุดท้ายของการลงภาคสนาม คณะผู้เดินทางแวะรับประทานอาหารเช้าในตัวเมืองสุโขทัย ก่อนมุ่งหน้าลงใต้ไปสู่จังหวัดกำแพงเพชร เป้าหมายปลายทางอยู่ที่แหล่งเรียนรู้การทำพระเครื่อง ซึ่งเป็นสถานที่สุดท้ายของคณะวิจัยในทริปนี้ คำกล่าวที่ว่า “ถ้าฟังก็จะลืม ถ้าเห็นก็จะจำได้ ถ้าลงมือทำก็จะเข้าใจ” ใช้ได้ผลเป็นอย่างดีกับที่นี่ ในบรรดาขั้นตอนการผลิตสินค้าเชิงวัฒนธรรมทั้งหมดนับตั้งแต่ข้าวเปีย เรื่อยมาจนถึงสังคโลก ยังไม่มีที่ใดที่มีขั้นตอนและกรรมวิธีการทำมากมายมหาศาลเท่ากับการทำพระเครื่องดินเผา กระดานโวล์บอร์ด 2 – 3 กระดานที่เขียนบรรยายขั้นตอนการทำพระเครื่องไว้จนเต็มทุกตารางนิ้ว ปังบอกลถึงความสลับซับซ้อนชวนให้เบือนหน้าหนี และไม่ว่าจะฟังขั้นตอนเหล่านี้ก็ที ๆ ก็ไม่สามารถจดจำได้หมด แต่กระนั้นการลงมือทำด้วยตนเองก็นับเป็นทางออกที่ดีที่สุดในการทำความเข้าใจและเรียนรู้กรรมวิธีต่าง ๆ ในการทำพระเครื่องอย่างยากที่จะรู้ลืม

- การทำพิมพ์พระเครื่อง : แม่แบบ หรือแม่พิมพ์นับเป็นองค์ประกอบสำคัญอย่างหนึ่งที่จะขาดเสียมิได้ ในการผลิตพระเครื่อง แทบจะเป็นไปไม่ได้เลยที่เราจะมานั่งแกะสลักพระเครื่องนับร้อยนับพันองค์ด้วยมือ เพราะนอกจากจะเป็นการเสียเวลาโดยใช่ที่แล้ว ยังทำให้พระเครื่องแต่ละองค์มีความสมบูรณ์ที่แตกต่างกันออกไปจากต้นฉบับอีกด้วย ขั้นตอนการทำพิมพ์พระเครื่องนั้นไม่ยุ่งยากแต่ต้องใช้เวลาเป็นแรมปี เริ่มต้นจากการนำเอาดินเหนียวที่หมักไว้ 1 - 2 คืน มาทุบด้วยไม้และนวดด้วยมือจนเริ่มนุ่ม จากนั้นนำดินเหนียวใส่ลงในพิมพ์สี่เหลี่ยม ที่ทำจากเศษไม้อัดมาประกบเข้าไว้ด้วยกัน นำพระเครื่องของแท้ต้นฉบับมาประทับลงบนแม่พิมพ์ และกดลงไปในดินให้แน่น จากนั้นก็ตึงองค์พระออกจากพิมพ์แล้วนำพิมพ์ไปตากให้แห้งไว้จนแม่พิมพ์เริ่มแข็งตัว แล้วจึงนำไปเผาในเตาถ่านโดยการใส่เข้าไปพร้อม ๆ กับถ่านที่ติดไฟจนร้อน สุมไฟให้ท่วมแม่พิมพ์และทิ้งไว้อย่างนั้นตลอดคืน จนไฟจากเตาถ่านมอดลงไปเอง นำพิมพ์พระเครื่องออกมาทำความสะอาด และใช้ความสามารถในเชิงศิลปะ แกะสลักแม่พิมพ์ให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้นโดยใช้ค้อนเล็ก ๆ และลิ่วในการสกัดดินส่วนเกินออก จากนั้นก็นำพิมพ์ดังกล่าวนี้ไปเผาในเตาถ่านอีกครั้งด้วยวิธีการเดิม ทำซ้ำอย่างนี้เป็นแรมปี ก็จะได้แม่พิมพ์พระเครื่องที่แข็งแรงจนแทบไม่มีวันแตกสลายได้เลย โดยพระเครื่องส่วนใหญ่ที่จะนำมาใช้เป็นแม่พิมพ์นั้นควรที่จะมีขนาดที่ไม่ใหญ่โตมากเกินไป และส่วนใหญ่ก็จะเลือกรุ่นที่ผลิตเฉพาะในสุโขทัย และเป็นที่ยอมรับเท่านั้น (จะไม่ทำพระเครื่องรุ่นอื่น ๆ ที่ไม่ใช่ของสุโขทัย)

- ขั้นตอนการเตรียมดิน : หลังจากได้แม่พิมพ์ที่มีความแข็งแรงทนทานเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ก็จะเริ่มเข้าสู่ขั้นตอนของการผลิตพระเครื่องดินเผาเสียที ซึ่งแน่นอนว่าวัตถุดิบสำคัญในการผลิตก็คือดินเหนียวที่จะใช้ในการปั้น หรือใส่ลงไปในแม่พิมพ์เพื่อขึ้นรูปเป็นองค์พระ โดยดินที่เลือกใช้ต้องเป็นดินที่มาจากแหล่งวัตถุดิบเฉพาะที่จะสังเกตได้ว่าในเนื้อดินจะมีแร่ธาตุสีแดงชุน ๆ ปะปนอยู่ด้วย ซึ่งนั่นก็จะเป็นเครื่องการันตีว่าเป็นดินที่มาจากแหล่งวัตถุดิบของแท้แน่นอน สำหรับขั้นตอนการเตรียมดิน ลำดับแรกก็นำดินบรรจุลงในกระสอบพลาสติกมัดปากถุงให้แน่น และแช่ในน้ำสะอาดทิ้งไว้ 1 คืน เรียกว่าการหมักดิน จากนั้นก็นำดินออกมาจากกระสอบและนำมาทุบด้วยไม้แล้วนำมาขนาดด้วยมือจนนุ่ม ก็เป็นอันเสร็จสิ้น โดยเนื้อดินที่ผ่านกรรมวิธีต่าง ๆ ตามนี้แล้วจะมีความยืดหยุ่นสูง เมื่อใช้มือหรือนิ้วสัมผัสไปที่เนื้อดิน ก็จะไม่ติดเลอะเทอะออกมา และมีระยะเวลาในการเก็บไว้นานเท่าที่ต้องการแต่ห้ามให้ดินโดนอากาศเป็นอันขาด
- ขั้นตอนการบรรจุใส่พิมพ์ และแกะพิมพ์ : เมื่อดินพร้อม แม่พิมพ์พร้อม ก็มาเริ่มขั้นตอนการบรรจุใส่พิมพ์ได้ทันที โดยขั้นแรกให้นำแป้งผงมาโรยใส่ลงไปในแม่พิมพ์พอประมาณเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดดินเหนียวติดหนึบหน้อยกับแม่พิมพ์ จากนั้นก็แบ่งดินออกมาจากถุงที่บรรจุพอสมควร และใส่ลงไปในช่องของพิมพ์ ใช้นิ้วหัวแม่มือบีบดินลงไปในช่องจนแน่น และปาดดินส่วนเกินออก ใช้ดินเหนียวปั้นเป็นก้อนกลม ๆ บั้มลงบนดินเหนียวที่อยู่ในพิมพ์ และดึงออกมา ดินเหนียวในพิมพ์จะติดกับดินเหนียวก้อนกลมและหลุดออกมาจากพิมพ์อย่างง่ายดาย จากนั้นก็ดึงเอาดินเหนียวทั้งสองส่วนออกจากกันก็เป็นอันเสร็จสิ้นขั้นตอน
- ขั้นตอนการเผ็ด ผึ่งลม : นำพระดินเหนียวที่แกะออกจากพิมพ์มาเรียงลงบนถาด จากนั้นก็นำไปผึ่งลมจนแห้ง ซึ่งโดยปกติก็จะใช้ระยะเวลา 2 - 3 วัน สำหรับพระขนาดเล็ก และใช้ระยะเวลา 10 - 15 วันสำหรับพระขนาดใหญ่ หลังจากผ่านการผึ่งลมจนแห้งแล้ว ก็นำพระเครื่องที่แข็งตัวแล้วมาผึ่งแดด ซึ่งก็จะใช้ระยะเวลาต่างกันไปตามขนาดเช่นกัน อย่างพระเครื่องที่มีขนาดเล็กก็จะใช้เวลาประมาณ 1 วัน แต่ถ้าพระเครื่องที่มีขนาดใหญ่ก็จะใช้เวลาประมาณ 3 วัน
- ขั้นตอนการเผา : มาถึงขั้นตอนที่สำคัญที่สุดในการทำพระเครื่อง นั่นก็คือขั้นตอนการเผา หลังจากก็นำพระเครื่องไปผึ่งแดดจนแห้งสนิทแล้ว ก็หันไปจุดไฟในเตาถ่านให้ร้อนจนได้ที่ ใส่ถ่านก้อนใหญ่ลงไปให้เต็มก้นเตา และนำถ่านก้อนเล็ก ๆ ใส่ไปรอบ ๆ เตาให้เหลือช่องว่างตรงกลาง แล้วนำพระที่ตากแดดไว้ใส่ลงไปในช่องว่างดังกล่าว และปิดทับด้วยถ่านขนาดใหญ่ อีกชั้นหนึ่ง จากนั้นก็วางถ่านก้อนเล็กรอบ ๆ ขอบเตาโดยเหลือช่องว่างตรงกลางไว้เช่นเคย และนำพระเครื่องอีกชุดหนึ่งใส่ลงไปในช่องว่างและปิดทับด้วยถ่านก้อนใหญ่ ทำเช่นนี้สลับไปเรื่อย ๆ จนเต็มเตา และปิดท้ายด้วยถ่านก้อนใหญ่ไปะลงไปให้ล้นขึ้นมาเหนือขอบเตา และก็เผารอเวลาให้ไฟในเตาลุกขึ้นมาติดถ่านที่ใส่ลงไปเท่านั้น ระยะเวลาในการเผาสำหรับพระเครื่องขนาดเล็กจะอยู่ที่ประมาณ 24 ชั่วโมง หรือ 1 วัน แต่ถ้าขนาดใหญ่กว่านั้นก็ต้องใช้เวลามากขึ้นไปตามลำดับ โดยต้องคอยเติมถ่านลงไปอย่างต่อเนื่อง และต้องระวังไม่ให้ถ่านที่ใส่ไปนั้นมีเปลือกไม้หรือเศษผงติดอยู่ เพราะอาจเป็นสาเหตุทำให้องค์พระแตก หรือร้าวได้
- ขั้นตอนการลวก และใส่คราบพระ : หลังจากผ่านขั้นตอนการเผาเรียบร้อยแล้วก็นำเอาพระเครื่องเหล่านั้นมาเรียงใส่ไว้ในถาด คัดแยกเอาบางองค์ที่มีรอยแตก หรือร้าวออกไป และนำเอาแปรงสีฟันมาจุ่มลงในน้ำคัลล์ีดำทะเมน และมาสะบัดใส่องค์พระให้ดูเก่าและดูศักดิ์สิทธิ์มากขึ้น จากนั้นก็นำเอาน้ำข้าว ซึ่งก็คือน้ำแป้งมันต้มจนเดือดมาเทลงบนองค์พระอีกที และนำมาตากให้แห้ง หรืออีกวิธีหนึ่งในการทำให้พระเครื่องดูเก่าโดยใช้วิธีธรรมชาติ นั่นก็คือการนำเอาพระเครื่องไปฝังไว้ในดินจริง ๆ ให้องค์พระถูกกัดกร่อนและมีร่องรอยของดินโคลนเปราะเปื้อนพอเป็นพิธี ยิ่งเพิ่มมูลค่าให้กับพระเครื่องมากขึ้นเท่านั้น
- ขั้นตอนการเบิกเนตร : ขั้นตอนสำคัญทางพิธีกรรม ที่จะนำเอาพระเครื่องที่ผ่านกรรมวิธีต่าง ๆ เรียบร้อยแล้วมาคล้าย ๆ กับปลุกเสกให้เป็นพระเครื่องที่สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ขั้นตอนก็คือนำพระเครื่องมาใส่รวมไว้ในกระจาดแล้วนำเอาใบตองแห้งมาขัดพระ พร้อม ๆ กับการตั้งนะโม 3 จบตลอดจนท่องคาถาวิชาต่าง ๆ ที่มีลงไป เท่านั้นการทำพระเครื่องก็เป็นอันเสร็จสิ้นทั้งในส่วนของกรรมวิธีและส่วนของพิธีกรรม

พื้นที่พิเศษ ๕ จังหวัดเลย

บันทึกสนาม

วันศุกร์ที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕

เริ่มออกเดินทางจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เวลาประมาณ ๑๓.๐๐ น. การเดินทางใช้เวลาเดินทางนานถึงที่อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลยก็เป็นเวลาประมาณ ๒๒.๐๐ น. ทำให้พลาดการเดินทางคนเดินของที่ขึ้นชื่อของเชียงคาน หากแต่ก็ได้ไปปั่นจักรยานชมเมืองเชียงคานยามค่ำคืน ที่นี้ค่อนข้างเงียบ นักท่องเที่ยวที่มามากก็เก็บตัวอยู่ภายในบ้าน ลักษณะของบ้านมักสร้างด้วยไม้เสี้ยนเป็นส่วนใหญ่ ตอนที่เรามาถึงนั้นก็ได้มีการประชุมร่วมกันระหว่างคณะทำงานจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และองค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน(อพท.) ถึงการดำเนินงานสร้างการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ทางอพท. นั้นมีความกังวลใจเป็นอย่างยิ่งที่พื้นที่พิเศษกล่าวคือเชียงคานจะกลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่มีนักท่องเที่ยวเพียงแค่นั่งรถมาและทิ้งร่องรอยความเสียหายไว้ให้กับพื้นที่เลยวัฒนธรรมของคนท้องถิ่น เปลี่ยนคนท้องถิ่นให้กลายเป็นคนขายวัฒนธรรมให้เข้าและตรงตามความต้องการของผู้ซื้อ จึงมีแนวความคิดที่จะเสนอแนวปฏิบัติให้ชาวบ้านได้ทำตามเพื่อรักษาวัฒนธรรมของตนและเป็นการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนอย่างแท้จริง เช่น การให้ทุกบ้านสร้างบ้านด้วยไม้จะปรับปรุงก็ให้เป็นไม้ ซึ่งจากหัวข้อสนทนาได้มีการถกเถียงกันถึงการอนุรักษ์และการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ถึงความหมายที่แท้จริงว่าเป็นเช่นไร สำหรับข้าพเจ้านั้นข้าพเจ้ามองว่า สังคมเป็นสิ่งที่มีสถานะไม่หยุดนิ่งเป็นพลวัตรซึ่งหากเราจะหยุดยั้งสังคมให้หยุดนิ่งอยู่ในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งนั้นคงเป็นการยากและขัดกับหลักความเป็นจริงอย่างยิ่ง การพัฒนาของสังคมนั้นก็มีทั้งข้อดีและข้อเสียชาวบ้านทั้งหลายก็ต้องการให้นักท่องเที่ยวมาเที่ยว ต้องการมีรายได้ที่เพิ่มมากขึ้น การก้าวหน้าของเทคโนโลยี สิ่งอำนวยความสะดวก ล้วนเป็นสิ่งที่ทุกคนต้องการ หากเราไปหยุดพวกเขาบ้านให้ไม่รับความเจริญเหล่านี้ที่โลกภายนอกมีและเป็นกันนั้นข้าพเจ้ามองว่าสังคมนั้นไม่มีคำว่าเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัยเกิดขึ้นเป็นแน่แท้ หากแต่กระนั้นเราต้องไม่ลืมว่าการพัฒนานั้นต้องพัฒนาอย่างไม่ลืมรากฐานแกนกลางของตนเอง การทำหน้าที่ของพวกเราในครั้งนี้จึงเป็นการหาต้นแบบของกิจกรรมที่จะสะท้อนแก่นแท้ของแต่ละสังคมนั้นๆ ให้เจ้าของพื้นที่เองตระหนักถึงความสำคัญและถ่ายทอดสืบทอดให้นักท่องเที่ยวได้รับรู้และส่งต่อวัฒนธรรมนี้ไปในรูปแบบหรือแนวทางใดแนวทางหนึ่งต่อไป จึงเป็นการพัฒนาทั้งเจ้าของพื้นที่และตัวนักท่องเที่ยวเองร่วมกัน ที่จะยึดแกนกลางของวัฒนธรรมไว้แม้ภายนอกกรอบนอกของวัฒนธรรมนั้นๆ จะเปลี่ยนแปลงไปเช่นไรแต่รากฐานของมันยังคงอยู่อย่างยั่งยืน

บันทึกสนาม

วันเสาร์ที่ ๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕

วันนี้ตื่นขึ้นมาข้าพเจ้าได้ใส่บาตรข้าวเหนียวโดยตามโฮมสเตย์ต่างๆ จะปูเสื่อที่หน้าบ้านเตรียมชุดข้าวเหนียว กับข้าว เช่น หมูบึ่ง ขนมน้ำต้ม เอาไว้ให้นักท่องเที่ยวซื้อและนำมาใส่บาตร การกระทำเช่นนี้นั้นข้าพเจ้ามองว่าเป็นการตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวเชิงเศรษฐกิจมากกว่าต้องการบอกเล่าถึงวัฒนธรรมดั้งเดิมของตนเอง อันเนื่องจากว่าตามประเพณีเดิมที่ข้าพเจ้ารับทราบมา การตักบาตรข้าวเหนียวนั้นเป็นการนำข้าวเหนียวเปล่าๆ มาใส่บาตรพระอันเป็นข้าวที่ชาวภาคตะวันออกเฉียงเหนือนิยมรับประทานกันและพวกเขากับข้าวนั้นจะนำไปถวายที่วัด ทำให้ได้ทำบุญกันทุกวัน แต่ปัจจุบันนั้นการตักบาตรข้าวเหนียวจะมีการใส่กับข้าวไปด้วยเลยเพื่อประหยัดเวลาไม่ต้องตามไปใส่กับข้าวที่วัด และตามที่ข้าพเจ้าเห็นจะมีป้ายติดประกาศรับจัดชุดใส่บาตรข้าวเหนียวส่งถึงที่พักหลายแห่ง ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นถึงการทำบุญเองก็มีการปรับเปลี่ยนให้เข้ากับยุคสมัยที่ทุกคนเร่งรีบไปทำงานต่อไม่มีเวลาไปทำบุญถึงที่วัด หากยังคงดำรงการใส่บาตรด้วยข้าวเหนียวไว้ ซึ่งก็ถือเป็นการเก็บรักษาวัฒนธรรมไว้ได้ในมุมหนึ่ง หากจะให้ดีควรมีการอธิบายให้นักท่องเที่ยวทราบถึงความสำคัญและความเป็นมาจะดียิ่งขึ้นไปกว่านี้

หลังจากนั้นข้าพเจ้าได้มีโอกาสขี่จักรยานไปที่ตลาดและวนรอบๆ เมืองเชียงคานอีกครั้ง ข้าพเจ้าพบว่าในตลาดนั้นยังมีคนมาจับจ่ายซื้อของเป็นปกติทั่วไป หากแต่ตามบ้านเรือนจะมีการเปิดขายของที่ระลึกที่มักพิมพ์คำว่า เชียงคาน เอาไว้ควบคู่ให้นักท่องเที่ยวเลือกซื้อหาเป็นจำนวนมาก มีการจัดแต่งบ้านให้เหมาะกับการถ่ายรูปเชิญชวนให้นักท่องเที่ยวเข้ามาถ่ายรูปและเลือกซื้อสินค้าที่ระลึกตามความต้องการ

ได้รับทุนสนับสนุนงบประมาณ ประจำปี ๒๕๕๔

จาก องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน)

เราได้เดินทางไปดูเรื่อง ผิชนน้ำ ที่ตำบลนาข้าว เป็นการเล่นที่สืบทอดกันมานานจนไม่สามารถระบุได้ว่าเริ่มเล่นครั้งแรกเมื่อไหร่ ชาวบ้านที่เป็นชนกลุ่มน้อยเผ่าไทยพวนโดยอพยพมาตั้งรกรากที่หมู่บ้านทำการเกษตร เลี้ยงสัตว์ หมู่บ้านมีการขยายตัวใหญ่ขึ้น และมีการนับถือผีบรรพบุรุษ โดยจะมีพิธีไว้ผีบรรพบุรุษ ที่เรียกว่า “เลี้ยงบ้าน” ทำในวันเสร็จพิธีทำนา โดยมี “จ่า” เป็นผู้สื่อสารระหว่างชาวบ้านและนางเทียมเป็นร่างทรงของเจ้าปู่จิริมาตพ และเจ้าปู่ผ่านพิภพ ร่างทรงของเจ้าปู่ทั้งสองจะทำพิธีเข้าทรงและ จ่าจะไปประกาศบอกชาวบ้านโดยตะโกนตามสี่แยกหรือที่ชุมนุมชน ว่าให้เตรียมข้าวปลาอาหารไปร่วมพิธีการทำและตกแต่งหัวผิชนน้ำ นั้นจะนำเอาไม้เนื้ออ่อน เช่น ไม้ปุ่น ไม้ตีนเป็ด ฯลฯ ที่มีขนาดพอเหมาะมาสลักเป็นรูปหน้ากากรูปผิชนน้ำ ตามความเชื่อของชาวบ้านตามจินตนาการเพื่อให้ดูน่ากลัว แล้วตกแต่งหลากหลายสี ส่วนตัวผิชนน้ำจะใช้น้ำที่นอนเก่าที่ไม่ใช้แล้ว มาทำเป็นหัวผิชนน้ำ ซึ่งให้นุ่นที่ติดอยู่กับที่นอนนั้นฟุ้งกระจายไปทั่วขณะที่เต้นรำ และมีอุปกรณ์ในการให้จังหวะ คือ ตีเคาะหรือขอลอ และโป่ง มัดติดด้านหลังลำตัว ผิชนน้ำ สำหรับผู้ที่เดินร่วมขบวนก็จะถือกลองตีเคาะ ปรบมือ เป่าแคน ตีตีพิน เพื่อให้เกิดจังหวะอย่างสนุกสนานสลับกันไป

อุปกรณ์ที่ใช้และการแต่งตัวของผิชนน้ำ เมื่อแยกแต่ละส่วนจะพบว่าหน้ากากรูปผิชนน้ำทำด้วยต้นปุ่นขุดให้เป็นรูปหน้ากว้างประมาณ 30 ซม. คือวัดจากไหล่ซ้ายถึงไหล่ขวา ยาวประมาณ 50 ซม. คือวัดจากที่สวมหัวจนถึงเอว หรือประมาณความน้อยใหญ่ของหน้ากากรูปผิชนน้ำตามความถนัดของแต่ละบุคคล หน้ากากรูปผิชนน้ำจะวาดให้เป็นรูปผิชนน้ำแล้ว ตาจะโต จมูกโต ฟันใหญ่ และใบหูทำด้วยสังกะสีเป็นรูปสามเหลี่ยม โดพอควรกับใบหน้า ผมทำด้วยต้นกล้วยโดยตัดต้นกล้วยลอกกาบแล้วนำไปฝั่งแดดให้แห้งนำมาถักเป็นเปีย แล้วเอามาใส่กับหน้าผิชนน้ำเพื่อทำให้ดูคล้ายผมยาวถึงน่องหรือบางคนอาจยาวถึงตาตุ่ม นำกิ่งไผ่มาทำเป็นขาพันด้วยกระดาษแก้วสีต่าง ๆ มาติดตรงกลางระหว่างขาเพื่อเพิ่มความสวยงาม เลื้อ ทำด้วยผ้าตัดเป็นเลื้อคอกกลม ลำตัวของเลื้อจะยาวลงไปถึงตาตุ่ม ย้อมให้เป็นสีเหลือง อมดำหรือสีม่วงเหลือง น้ำฝ้ามายีบเป็นชั้นขวางตามลำตัวเลื้อ หรือชาวบ้านบางคนจะเอาที่นอนขาดที่ไม่ใช้แล้วกลับด้านในออกเป็นด้านนอกสวมใส่ นำไม้มามัดเป็นลูกระนาดชั้นบนใดและใช้มัดติดกับส่วนขาดด้านหลังให้ถ่วงน้ำหนักไม่ให้หลุดเวลาเล่น ดาบ ทำด้วยไม้ปุ่นให้โตพอเหมาะมือ ตรงด้ามทำให้เหมือนอวี่วะเพศชายพกติดตัวด้วย

ตามความเชื่อของชาวบ้านเชื่อว่า ผิชนเป็นบริวารของเจ้าปู่ ซึ่งเจ้าปู่ชอบมาก ในการเล่นบุญเดือนหกถ้าไม่มีการเล่นผิชนหรือตัวหน้างามที่เจ้าปู่ชอบ เจ้าปู่จะไม่พอใจและจะต้องมีการเล่นผิชนหรือตัวหน้างามทุกปี ผิเจ้าปู่ก็จะลงมาเล่นด้วยโดยผ่านทางร่างทรง โดยเฉพาะวันที่สองของงานประเพณีบุญเดือนหก ซึ่งตรงกับวันแรม 1 ค่ำ เจ้าปู่ก็จะเข้าทรงผู้ที่เป็ร่างทรงจะแต่งกายชุดเจ้าพ่อ สวยงามตามที่เตรียมไว้ร่วมแห่กับผิชน โดยแห่ไปรอบ ๆ หมู่บ้าน เพื่อที่ชาวบ้านและเพื่อนบ้านต่าง ๆ ที่มาเที่ยวงานได้ชม และชาวบ้านยังมีความเชื่อว่าการเล่นผิชนเกี่ยวข้องกับพิธีขอฝนด้วย คือเชื่อว่าการเล่นผิชนนั้นจะเป็นตัวชี้ว่าถ้าปีไหนที่มีการเล่นผิชนมาก ปีนั้นฝนก็จะดีตกต้องฤดูกาล ซึ่งในปัจจุบันการเล่นผิชนน้ำนั้นจะมีการเล่นในเดือนหกและมีการนำไปแสดงให้ผู้ที่ต้องการชมตามสถานที่ต่างๆอีกด้วย

ข้าพเจ้าว่ากิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมที่เหมาะสมให้นักท่องเที่ยวมาร่วมทำกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ในช่วงเทศกาลเดือนหกเท่านั้นหากแต่จะทำเป็นกิจกรรมประจำวันนั้นข้าพเจ้าคิดว่าคงไม่เหมาะสม การทำหน้ากากรูปผิชนน้ำก็เป็นเรื่องที่ยากใช้เวลานาน นักท่องเที่ยวเมื่อทำเสร็จแล้วจะนำมาเล่นก็ไม่สามารถทำได้อีกด้วย กิจกรรมนี้จึงไม่เหมาะสมในการนำมาเป็นกิจกรรมต้นแบบของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

ต่อมาข้าพเจ้าได้ไปดูการทำมะพร้าวแก้ว เมื่อไปดูการทำมะพร้าวแก้วแล้วนั้นข้าพเจ้าได้ตระหนักว่ากิจกรรมนี้นั้นไปที่การค้าขายเชิงพาณิชย์ สูตรต่างๆ ขั้นตอนกรรมวิธีต่างๆนั้น เจ้าของร้านยังคงหวงและต้องการเก็บเป็นความลับ กิจกรรมนี้ข้าพเจ้าจึงไม่ได้ข้อมูลมากมายนัก ทราบแต่ว่ามะพร้าวที่นำมาทำต้องนำมาจากจังหวัดอื่นเนื่องจากมะพร้าวที่เลยนั้นหายาก มะพร้าวที่นำมาทำจะต้องแบ่งเกรดตามความอ่อนแก่ของเนื้อมะพร้าว นำมาเชื่อมกับน้ำตาลได้ที่ก็นำมาผึ่งให้แห้งก่อนบรรจุถุงเก็บไว้ได้ประมาณ ๑-๒ อาทิตย์ ก่อนนั้นมีการรวมกลุ่มสหกรณ์ผู้ทำมะพร้าวแก้วแต่ปัจจุบันก็แยกย้ายกันไปทำเป็นธุรกิจส่วนตัว

สถานที่ต่อมาที่มาศึกษาคือ การทำผ้าหม่นวม ผ้าหม่นวมเชียงคานนั้นถือได้ว่าเป็นงานหัตถกรรมจากภูมิปัญญาพื้นบ้าน เนื่องจากขั้นตอนกระบวนการผลิตผ้าหม่นวมของคนที่นี่ยังคงใช้แรงงานคนเป็นหลัก กรรมวิธีในการผลิตอย่างคร่ำวๆ เริ่มที่การใช้ไม้เหวี่ยงซึ่งด้ายเป็นตารางบน กง หรือ กัง ซึ่งมีลักษณะเป็นกรอบสี่เหลี่ยมที่ทำจากไม้ เหล็กหรือท่อ PVC โดยตัวด้ายไปมาทางขวาง 2 รอบ ทางตรง 3 รอบ และทางเฉียงอีก 3 รอบ ซึ่งเมื่อก่อนนั้นต้องใช้แรงงานคนจำนวนสามคนในการสาน ด้ายทำให้ลำบากในการทำและงานที่ได้นั้นจะไม่สวยแน่นอนเท่าทำด้วยกง โดยกงนั้นเป็นสิ่งที่คิดค้นขึ้นมาภายหลัง คนทำนั้นสามารถสานที่บ้านก็ได้ทำให้ทำได้หลายผืนมากขึ้นและรวดเร็วไม่เปลืองแรงงานคนอื่นด้วย จากนั้นจึงนำเอาฝ้ายที่หีบเมล็ดออกและตีจนฟูเป็นปุยแล้วมาแผ่ให้เป็นแผ่นบนพื้นให้ได้ตามขนาดที่ต้องการ จากนั้นก็นำเอากงที่ซึ่งด้ายไว้ลงมาทาบ แล้วก็เอาไม้ผูกหรือไม้ท่อน ซึ่งเป็นแผ่นไม้กลมๆ ทำจากไม้ซ้อ มีที่จับด้านบน มาหมุนคลึงจนทั่ว เพื่อให้ตารางขนาดเล็กที่เกิดจากการซึ่งด้ายนี้เป็นตัวช่วยยึดปุยฝ้ายเอาไว้ ทำให้ผ้าหม่นวมทนทานไม่หลุดลุ่ย เมื่อทำเสร็จแล้วจึงกลับอีกด้านขึ้นมาวางด้ายที่ซึ่งเป็นตารางในแบบเดียวกัน ก็เป็นอันว่าเสร็จสิ้นกระบวนการทำผ้าหม่นวม จากนั้นก็จะเอาผ้าหม่นวมที่ได้ยัดใส่ในปลอกผ้าถุงและเอาปลอกผ้าขึ้นนอกที่จะสามารถถอดซักได้มาสวมทับอีกชั้นหนึ่ง

ผ้าหม่นวมผืนขนาดที่พอห่มได้ 2 คน จะใช้ปุยฝ้ายประมาณ 3 กิโลกรัมเลยทีเดียว ผ้าหม่นวมจากฝ้ายนี้ค่อนข้างจะมีราคาสูง เนื่องจากปัจจุบันพื้นที่เพาะปลูกฝ้ายของจังหวัดเลยลดลงไปอย่างมากจนไม่เพียงพอต่อความต้องการในการนำมาผลิตเป็นผ้าหม่นวม รวมทั้งราคาฝ้ายก็ปรับตัวสูงขึ้น ทำให้ผู้ผลิตบางรายต้องสั่งซื้อฝ้ายจากจังหวัดใกล้เคียงหรือนำเข้ามาจากประเทศเพื่อนบ้าน บางแห่งก็ได้ปรับเปลี่ยนไปใช้ใยสังเคราะห์แทนเลยก็มี

เมื่อได้มาคุยที่นี้ข้าพเจ้ารู้สึกประทับใจในการประดิษฐ์งเพื่อช่วยในการทำงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ตามที่ข้าพเจ้ากล่าวข้างต้นแล้วว่า แม้ว่าเปลือกนอกของวัฒนธรรมจะมีการเปลี่ยนแปลง แต่รากฐานสำคัญของวัฒนธรรมดั้งเดิมยังคงมีอยู่ การได้เข้ามาเรียนรู้จึงจะช่วยต่อยอดความคิด พัฒนาไปในทางที่ดีขึ้น เมื่อได้เข้ามาชมข้าพเจ้าก็ทราบถึงความยากลำบากในการทำผ้าหม่นวมแต่ละผืน ตระหนักถึงคุณค่าของผ้าหม่นวมมากขึ้น และข้าพเจ้าก็คิดว่าผู้ที่ได้มาชมก็ทำนองๆก็คงจะคิดเช่นเดียวกัน เหตุการณ์นี้จึงต่อยอดว่าสังคมล้วนเปลี่ยนแปลงหากคนให้ความสำคัญกับพื้นฐานรากฐานของวัฒนธรรมเดิมแล้ว เราก็ไม่ต้องเป็นห่วงเลยว่าวัฒนธรรมนั้นจะถูกแปรรูปให้บิดเบี้ยวไปจากเดิม

จบจากกิจกรรมทั้งหมดข้างต้นเราก็เดินทางไปพักค้างคืนต่อที่อำเภอภูเรือคะ

บันทึกสนาม

วันอาทิตย์ที่ ๑๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕

เช้าวันขึ้นแปดทุ่มลมอกที่ภูเรืออากาศหนาวมากและลมแรง เรื่องความสวยงามนั้นเป็นรองความหนาวเลยทีเดียวค่ะ ตลอดเวลาที่เดินทางไปดูทะเลหมอกนั้นข้าพเจ้ากลับครุ่นคิดถึงการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่คงมีได้สร้างขึ้นได้จากฝ้ายเดียว กล่าวคือต่อให้เรานับสนุนส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์แค่ไหน หากแต่นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวเป็นนักท่องเที่ยวที่ไร้คุณภาพแล้ว การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่เราต้องการถ่ายทอดไปสู่จิตใจของนักท่องเที่ยวนั้นจะสามารถเข้าถึงหรือไม่ เพราะความสะดวกสบายนั้นเป็นสิ่งที่ทุกคนล้วนต้องการจากการท่องเที่ยวเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ และรากฐานของการท่องเที่ยวไทยก็มักสร้างและปลูกฝังการท่องเที่ยวที่เน้นปริมาณมากกว่าคุณภาพ ข้าพเจ้าจึงคิดว่าการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์กว่าจะเห็นผลสำเร็จได้นั้นคงใช้ระยะเวลายาวนานเป็นแน่แท้กว่าจะปรับเปลี่ยนความคิดคนที่มาท่องเที่ยวให้หันมาสนใจใส่ใจวัฒนธรรมท้องถิ่นได้นั้นต้องใช้เวลาค่อยๆช่วยปรับเปลี่ยน เหมือนการเดินทางมาดูทะเลหมอกครั้งนี้ข้าพเจ้าก็คิดว่าจะดีแค่ไหนที่เราจะเก็บภาพความสวยงามเหล่านี้ให้คงอยู่ได้อย่างยั่งยืน จะมีนักท่องเที่ยวสักกี่คนที่มองเห็นตัวเองเป็นส่วนหนึ่งของสถานที่และทำตัวให้กลมกลืนกับมันยังความสมดุลให้แก่ธรรมชาติ

ตอนสายของวันนี้ได้เดินทางไปที่พระธาตุศรีสองรัก ที่สร้างขึ้นเมื่อสมัยพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช เมื่อปี พ.ศ. ๒๑๐๓ เสร็จสิ้นในปี พ.ศ. ๒๑๐๖ อันเป็นเครื่องแสดงถึงความช่วยเหลือกันระหว่างกรุงศรีอยุธยา(สมัยพระมหาจักรพรรดิ) และ กรุงศรีสัตนาคนหุต (ปัจจุบันคือเวียงจันทร์สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว) เมื่อสมัยนั้นพม่าเรืองอำนาจ ทำการขยายดินแดนรุกรานที่ต่างๆเพื่อขยายอำนาจ สมเด็จพระมหาจักรพรรดิและพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช จึงร่วมกันต่อสู้กับพม่าและทำสัตยาธิษฐานว่าจะไม่ลุกสู้กับดินแดนซึ่งกันและกัน จึงสร้างพระธาตุศรีสองรักเพื่อระลึกถึงไมตรีต่อกัน ที่กึ่งกลางระหว่างน้ำ่าน

ได้รับทุนสนับสนุนงบประมาณ ประจำปี ๒๕๕๔

จาก องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน)

และแม่น้ำโขง ทุกวันขึ้น ๑๕ ค่าเดือน ๖ ชาวบ้านจําว่า “ต้นผึ้ง” มาถวายพระธาต้อันเป็นประเพณีที่เกิดขึ้นเป็นประจำทุกปี การนมัสการองค์พระธาตुประชาชนมีความเชื่อสืบทอดกันมาว่า ไม่ควรสวมชุดแดง เสื้อแดงหรือการแต่งกายด้วยสีแดงขึ้นไปนมัสการองค์พระธาตุศรีสองรัก เนื่องจากเชื่อว่าเป็นสีแห่งเลือดจะนำความเดือดร้อนเข้าสู่ตัว

หากเราเดินขึ้นไปด้านบนของวัดพระธาตุศรีสองรัก ก็จะพบเป็นเจดีย์ที่ก่อด้วยอิฐถือปูนมีฐานเป็นเหลี่ยมจัตุรัส ขนาดกว้างด้านละประมาณ ๘ เมตร สูงประมาณ ๓๒ เมตร อยู่ห่างจากที่ตั้งจังหวัดเลยไปทางทิศตะวันตกประมาณ ๑กิโลเมตร และอยู่ห่างจากที่ตั้งจังหวัดเลยไปทางทิศตะวันตก ประมาณ ๘๓ กิโลเมตร องค์พระเจดีย์ตั้งอยู่ในวัดพระธาตุศรีสองรักบนเนินริมน้ำหมัน ซึ่งเป็นวัดที่ไม่มีพระภิกษุพำนักอยู่ในวัด นอกจากองค์พระเจดีย์แล้ว ถัดไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือมีโบสถ์ ๑ หลัง ภายในโบสถ์มีพระพุทธรูปนาคปรก ๑ องค์ และพระพุทธรูปอื่น ๆ อีกบ้าง และถัดจากองค์พระเจดีย์ไปทางทิศตะวันตกมีศาลาจารึก ๑ แผ่น ซึ่งจารึกตำนานการสร้างพระธาตุศรีสองรักด้วยอักษรธรรมอยู่ด้วย

พระธาตุศรีสองรักจึงเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ ชาวบ้านทั้งในพื้นที่และจังหวัดใกล้เคียงให้ความเคารพนับถือมากการมาบนบานต่อพระธาตुเพื่อให้ประสบความสำเร็จตามที่ต้องการ การบนบานต่อองค์พระธาตุศรีสองรัก จะทำได้โดยผู้ต้องการบนขอให้ เจ้ากวน (ผู้ชายมีหน้าที่เข้าทรงขณะทำพิธี ผู้สืบทอด ตามประเพณีและจะมาจากเชื้อสายสกุล "เชื้อบุญมี") นางเทียม (เป็นหญิงที่มีหน้าที่ให้วิญญาณอันศักดิ์สิทธิ์เข้าทรง) หรือแสน (แสน หมายถึง ผู้เฒ่าชายผู้มีหน้าที่เป็นข้าเฝ้าขณะพระเสื้อเมืองเข้าทรง เจ้ากวน หรือนางเทียม มีหน้าที่ปฏิบัติพิธีต่าง ๆ นางแต่ง (คือข้าเฝ้าและผู้ปรนนิบัติฝ่ายหญิง) ในขณะที่ผู้บนบานศาลเจ้าประจำเมืองอำเภอด่านซ้าย หรือจะขอให้ทำพิธีบนบานให้โดยเฉพาะก็ได้ การบนบานโดยเฉพาะทำได้โดยผู้บนนำดอกไม้ และเทียนที่เรียกว่า ชั้น ๕ และชั้น ๘ คือนำดอกไม้และเทียนใส่ชั้นหรือพาน ชั้นละ ๕ คู่ และ ๘ คู่ ไปขอให้แสนผู้ใดผู้หนึ่งช่วยทำพิธีบนบานต่อองค์พระธาตุศรีสองรัก โดยบอกว่าจะบนบานด้วยต้นผึ้งใหญ่ หรือต้นผึ้งน้อยอย่างใดอย่างหนึ่งและเมื่อเรื่องหรือธุรกิจที่บนบานสำเร็จเรียบร้อยก็ไปทำการแก้บนตามที่บนบานไว้

คำว่า “ต้นผึ้งใหญ่” หมายถึง ต้นดอกไม้ที่ทำเป็นต้นปราสาทขึ้นด้วย โครงไม้ไผ่หุ้มด้วยกาบกล้วย แล้วประดับด้วยดอกไม้ที่ทำด้วยผึ้ง(ที่ทำเทียน)ละลายจุ่มด้วยมะละกอก็จะได้ออกมาเป็นดอกไม้ และมีไม้คาน ๒ อัน มัดติดฐานต้นผึ้งสำหรับใช้หามด้วย ส่วน “ต้นผึ้งน้อย” หมายถึง ต้นผึ้งขนาดเล็กที่ทำด้วยหน่อกล้วยที่ควนทำเป็นฐานสี่เหลี่ยมที่ได้จากลำกล้วยขนาดเล็ก สำหรับถือและตั้งต้นผึ้ง ประดับด้วยดอกไม้ตามลำต้นและก้านใบ ซึ่งทำจากเทียนไขตัดเป็นดอกแล้วเสียบตามกาบกล้วย แล้วกล่าวคำแก้บนเป็นเสร็จพิธี การแก้บนนี้จะต้องขอให้แสนคนใดคนหนึ่งเป็นผู้ทำพิธี และกล่าวคำแก้บนด้วย

(ช่วงที่มีการพูดคุยกับเจ้าพ่อกวนข้าพเจ้าได้สังเกตเห็นว่าพ่อนำกลับมาฟังกลับได้ยินไม่ชัดเจนอาจต้องปรึกษากับเพื่อนคนอื่นๆต่อไป)

จากการที่ได้มาที่พระธาตุศรีสองรักและบ้านของเจ้าพ่อกวน ข้าพเจ้ามองเห็นความเชื่อในเรื่องผีที่ยังคงมีอยู่มาตั้งแต่โบราณ(๔๐๐ ปี)มาแล้ว ตระกูลของเจ้าพ่อกวนก็สืบทอดการเป็นผู้ติดต่อกับวิญญาณมาช้านาน จำนวนคนที่เดินทางมาไหว้ ขอบบน และแก้บนกับพระธาตุก็มีจำนวนมาก สิ่งเหล่านี้เองที่ทำให้ข้าพเจ้าตระหนักถึงความเชื่อนั้นจะอยู่แน่นหนามั่นคงมากกว่าวัฒนธรรม เมื่อมีความเชื่อเข้ามาคนที่จะเปลี่ยนแปลงต้องระมัดระวังด้วยเกรงคนในสังคมจะต่อว่าประมาณหรือถูกลงโทษด้วยวิธีต่างๆทั้งจากคนหรือจากเจ้าพ่อที่เป็นที่เคารพของคนที่ไป การเข้ามาทำเรื่องต้นผึ้งเองก็ยังคงหลีกเลี่ยงไม่พ้นการดำเนินและเคารพในความเชื่อของชาวบ้าน ต้องทำการขออนุญาตดำเนินการศึกษาจากเจ้าพ่อผ่านการทรงเจ้าเสียก่อน ด้วยเหตุนี้เองข้าพเจ้ามั่นใจได้ว่าการบูชาพระธาตุศรีสองรักด้วยต้นผึ้งนั้นจึงยังคงมีให้เห็นสืบทอดไปอีกนานแสนนานตราบที่คนยังคงถูกปลุกฝังด้วยชุดความเชื่อเช่นนี้ กิจกรรมการทำต้นผึ้งจึงสามารถสืบทอดและแสดงให้เห็นวัฒนธรรมความเชื่อดั้งเดิมได้เป็นอย่างดี การเข้ามาศึกษาจะช่วยให้เข้าใจแก่นแท้ของการกระทำต่างๆของพิธีกรรม เข้าใจเหตุผลอันละเอียดอ่อนนี้ได้ เป็นอย่างดี

หน้าากผีตาโขน"ผีตาโขน" เป็นชื่อการละเล่นชนิดหนึ่ง โดยผู้เล่นทำรูปหน้าาก มีลักษณะ น่าเกลียดน่ากลัว มาสวมใส่และแต่งตัวมิดชิด แล้วเข้าขบวนแห่แสดงท่าทางต่าง ๆ ในระหว่างมีงานบุญตามประเพณีประจำปีของท้องถิ่นพื้นบ้าน การเล่นผีตาโขน มีปรากฏในพื้นที่ต่าง ๆ โดยเฉพาะที่อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย การเล่นผีตาโขน มีเฉพาะงานบุญประเพณีที่ภาษาพื้นบ้านอำเภอด่านซ้าย เรียกว่า "บุญหลวง"

"บุญหลวง" อำเภอด่านซ้าย ในเดือนแปดข้างขึ้น นิยมทำ ๓ วัน ดังกล่าว คือ วันแรกเป็นวันรวม (วันโฮม) เป็นวันที่ประชาชนตามตำบลหมู่บ้านต่าง ๆ เดินทางมาร่วมงาน ซึ่งปกติจะนำบั้งไฟมาด้วย โดยเริ่มตั้งแต่เวลาประมาณ ๐๔.๐๐ น. – ๐๕.๐๐ น. ทำพิธีอัญเชิญพระอุปคุตเข้ามาประดิษฐานอยู่ที่วัด โดยอัญเชิญก้อนหิน จากแม่น้ำหมันไล่พาน ซึ่งสมมติว่าเป็นพระอุปคุตนำมาประดิษฐานไว้ที่หออุปคุต ข้างศาลาโรงธรรม ที่เตรียมจัดไว้แล้ว เชื่อว่าจะสามารถป้องกันเหตุเภทภัยต่าง ๆ ที่จะเกิดในงานได้ เมื่อพิธีอัญเชิญพระอุปคุตเสร็จเรียบร้อยแล้ว จะมีการละเล่นต่าง ๆ ทั้งกลางวันและกลางคืน เช่น เล่นเซิ้งบั้งไฟ ฟ้อนรำ การแสดงผีตาโขน การแสดงการเล่นต่าง ๆ เป็นต้น วันที่สองของงาน ตั้งแต่ตอนเช้าถึงบ่าย จะมีการละเล่นต่าง ๆ

เวลาประมาณ ๑๔.๐๐ น. – ๑๕.๐๐ น. จะมีพิธีแห่เวสสันดรและพระนางมัทรี เข้าเมือง โดยสมมติให้สถานที่นอกวัดในบริเวณหมู่บ้านเดิม ตำบลด่านซ้าย อำเภอด่านซ้าย เป็นที่พระเวสสันดรและพระนางมัทรีประทับอยู่ มีพิธีบายศรีสู่ขวัญ พระเวสสันดรกับพระนางมัทรี และอัญเชิญพระเวสสันดรและพระนางมัทรี เสร็จแล้ว มีขบวนแห่ คือ ทำการแห่เข้าวัด ซึ่งสมมติว่าเป็นเมือง โดยอัญเชิญพระพุทธรูป นำหน้า ถัดไปมีพระสงฆ์ ๔ รูป นั่งบนแคร่ตามหลัง ต่อจากนั้น จึงเป็นขบวนแห่บั้งไฟ โดยเอาบั้งไฟมามัดรวมกันบนแคร่และมี "เจ้ากวน" นั่งบนบั้งไฟ มีขบวนการแสดง ผีตาโขน การละเล่นของประชาชนทั่วไป โดยแห่รอบวัดสามรอบ นำพระพุทธรูป ไปประดิษฐานไว้ที่เดิม นิมนต์พระสงฆ์ลงจากแคร่ และเชิญเจ้ากวนลงจากบั้งไฟเป็นอันเสร็จพิธีแห่พระเวสสันดรและพระนางมัทรีเข้าเมือง ตอนเย็นมีการจุดบั้งไฟ (เจ้ากวน คือ ผู้ชายที่ทำหน้าที่ให้ดวงวิญญาณเจ้าในอดีตเข้าทรง ชาวบ้านส่วนมาก เรียกว่า เจ้าพ่อกวน

การเล่นผีตาโขน จะมีมาแต่เมื่อใดไม่ปรากฏ คงจะมีการเล่นตั้งแต่มี "บุญหลวง" ขึ้น และบุญหลวงซึ่งเป็นบุญพระเวสสันดรและบุญบั้งไฟรวมกันนี้ คงมีมาแต่โบราณ ตั้งแต่ตั้งเมืองด่านซ้ายขึ้น ซึ่งคงเป็นเวลาหลายร้อยปีมาแล้ว และอาจมีมาแต่ เมื่อพระพุทธศาสนาเผยแผ่ มายังประชาชนไทยในภูมิภาคนี้ตั้งแต่แรก

เมื่อทราบกำหนดการจัดทำบุญหลวงแล้ว ชาวบ้านซึ่งอยู่บริเวณใกล้วัด ที่จะทำบุญหลวง จะเตรียมเครื่องแต่งกายผีตาโขนไว้ให้พร้อม ตามประเภท ของผีตาโขน ซึ่งผีตาโขนมี 2 จำพวก ได้แก่ ผีตาโขนใหญ่และผีตาโขนเล็ก หรือผีตาโขนทั่วไป

เมื่อเตรียมอุปกรณ์เกี่ยวกับผีตาโขนไว้ให้พร้อมล่วงหน้าแล้ว ในวันแรกของงาน ซึ่งเป็นวันรวมหรือวันโฮม ก่อนสว่าง ผีตาโขนเล็กทั้งหลาย จะไปรวมกัน ณ บ้านช่าง ที่ทำผีตาโขนใหญ่ และเมื่อทางวัดจัดทำพิธีแห่พระอุปคุตจากท่าน้ำมาประดิษฐาน ไว้ที่วัดแล้ว จะจัดขบวนแห่ โดยผีตาโขนใหญ่นำหน้าขบวน เมื่อพร้อมแล้ว ก็แห่ไปยังบ้าน "เจ้ากวน" โดยมีกลองฆ้อง ฉิ่ง ฉาบ เข้าขบวนแห่ไปด้วย เมื่อขบวน ผีตาโขนไปถึงบ้านเจ้ากวนแสดงการเล่นท่าต่าง ๆ "เจ้ากวน" จะออกมาต้อนรับ ขบวนผีตาโขนเลี้ยงเหล้าอาหารต่าง ๆ แก่ผู้ไปเยี่ยม ในขณะที่ขบวนผีตาโขน ไปเยี่ยมที่บ้าน "เจ้ากวน" นั้น จะมี "นางเทียม" หรือ "เจ้าแม่นางเทียม" (นางเทียม คือ ผู้หญิงที่ทำหน้าที่ให้วิญญาณเจ้าแม่ในอดีต ซึ่งประทับอยู่ ณ ศาลอารักษ์หลักเมือง อำเภอด่านซ้าย ที่เรียกว่า "หอหลวง" และ "หอน้อย" เข้าทรง) ไปร่วมการต้อนรับ พวกผีตาโขนด้วย เมื่อพวกผีตาโขนได้แสดงการเล่นรับประทานอาหารและเหล้า ได้เวลาอันสมควรแล้วจึงลา "เจ้ากวน" และ "นางเทียม" แห่ไปยังวัด เมื่อทำการแห่รอบวัดและแสดงการเล่นประมาณ 3 รอบ หรือตามอศัยคัยแล้ว ขบวนผีตาโขนจะพากันแห่ไปตามละแวกบ้าน เพื่อแสดงการเล่นให้ชาวบ้านชม และขอเหล้าข้าวปลาอาหารจากชาวบ้านกิน ได้เวลาสมควรจะกลับมาที่วัด เพื่อแสดงการเล่น รอบหอยกอล์ฟผู้คนเดินทางมาร่วมงานจากหมู่บ้านต่าง ๆ และหอยกอล์ฟผู้หญิงหรือเด็ก ซึ่งพักอยู่ตามปะรำหรือบริเวณวัดด้วย ในการแห่ไปเยี่ยมตามละแวกบ้าน วันหนึ่ง ๆ อาจไปหลายครั้ง และแยกเป็นหลายคณะ บางทีก็มีคณะเล่นเซิ้งบุญร่วมขบวนไปด้วย เพื่อเพิ่มความสนุกสนาน

สำหรับที่นี่ข้าพเจ้ามองว่าเป็นกิจกรรมที่เน้นเชิงธุรกิจอีกเช่นกันมันได้ต้องการจะถ่ายทอดการทำหน้ากาผีตาโขนอย่างแท้จริง รูปแบบของการทำผีตาโขนก็จะมีการปรับเปลี่ยนให้เข้ากับยุคสมัย ตลอดจนนำมาสร้างผลงานอื่นๆ เช่น แก้วน้ำ โคมไฟ เป็นต้น เพื่อขายให้แก่ผู้ที่สนใจในราคาสูง

บันทึกการลงภาคสนาม

เชียงคาน – ด่านซ้าย

จังหวัดเลย (วันที่ 17 – 19 กุมภาพันธ์ 2555)

วันศุกร์ที่ 17 กุมภาพันธ์ 2555 เวลา 13.40 น.

ครั้งนี้ถือเป็นเรื่องหนึ่งของการเดินทางลงพื้นที่ คณะผู้ดำเนินงานก็เป็นชุดเดิมคือ อาจารย์สุดแดน(หัวหน้าโครงการ) อาจารย์ธีระ (ผู้จัดการโครงการ) และครอบครัว อาจารย์อรอุมา (ผู้รับผิดชอบพื้นที่) พี่แหลม (ผู้ประสานงานโครงการ) และอาจารย์ที่เพิ่มมาอีกท่านหนึ่งก็คือ อาจารย์พิเชฐ (ผู้รับผิดชอบพื้นที่) รวมทั้งผมกับเพื่อนๆ อีก 3 คน คือ สุธีรา จันทร์ทิพย์ และ อัครนัย ทำหน้าที่เก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม วันนี้พวกเราเดินทางแบบตรicycleขึ้นจังหวัดเลย ซึ่งใช้เส้นทางเข้าสู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือโดยผ่านสระบุรี นครราชสีมา ชัยภูมิ ขอนแก่น (ชุมแพ) ในช่วงเวลา 15.30 น. พวกเราแวะพักจอดปั้มน้ำมัน ปตท. แถวๆ จังหวัดชัยภูมิเพื่อตักกาแฟ ชื้อขนม ยัดเส้นยัดสาย เข้าห้องน้ำ จากนั้นก็ตรicycleตลอดเส้นทาง

เวลา 18.45 น. พวกเราแวะรับประทานอาหารเย็นกันที่อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น ร้านที่เราแวะก็อยู่ตามริมทางมีเปิดให้บริการอยู่หลายร้าน ต่างคนต่างเลือกเข้าร้านอาหารตามอัธยาศัย ผม สุธีรา จันทร์ทิพย์ อัครนัย อาจารย์อรอุมาและอาจารย์พิเชฐ นั่งรับประทานอาหารร้านเดียวกันโดยเมนูที่รับประทานกันวันนี้ก็เป็นอาหารตามสั่ง ของผมเป็นเจ้าผู้ทรงเครื่องราดข้าว หลังจากรับประทานอาหารเย็นกันเสร็จ ในเวลา 19.20 น. ก็ตรicycleมุ่งหน้าขึ้นสู่อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ซึ่งถือเป็นจุดหมายที่พวกเราแวะพักผ่อนนอนกันในวันนี้

ในที่สุดพวกเราก็มามีถึงเชียงคาน จังหวัดเลยจนได้ โดยมาถึงในเวลา 21.45 น. อากาศเย็นสบาย โดยจอดรถตู้ทิ้งไว้ในวัด แล้วเดินเข้าที่พัก โดยที่พักของเรามีนามว่า “เฮือนไม้ศรีเชียงคาน” เป็นลักษณะแบบเกสต์เฮาส์ 2 ชั้น ชั้นล่างเป็นห้องโถง มีโต๊ะกินข้าว (ใช้เป็นที่ประชุมงาน) และห้องนอน 2 ห้อง ส่วนชั้นบนมีห้องนอน 3 ห้อง โดยชั้นบนยกให้อาจารย์สุดแดน อาจารย์พิเชฐ อาจารย์อรอุมา สุธีราและจันทร์ทิพย์เข้าพัก ส่วนผม อัครนัย อาจารย์ธีระ พี่แอน น้องขมิ้น และพี่แหลม เข้าพักชั้นล่าง เมื่อมาถึงที่จาก DASTA (อพท.) ก็มีพี่بوب (ธนภฤต) พี่สุธีร์ และน้องนาย ที่ได้มาถึงก่อนหน้าพวกเราอยู่แล้ว ก็เตรียมตัวมาประชุมพร้อมกับพวกเราในเวลา 22.14 น. โดยหัวข้อที่ประชุมกันนั้นก็จะเป็นเรื่องของگردานในวันเสาร์และวันอาทิตย์ รวมไปถึงการอภิปรายในเรื่องความแตกต่างระหว่าง Innovative tourism และ Creative tourism ว่ามีลักษณะอย่างไร ซึ่ง Innovative tourism จะเน้นในเรื่องของตัวกิจกรรมที่มีความแปลกใหม่ แต่ Creative tourism จะเน้นในเรื่องของการพัฒนาศักยภาพที่จะได้รับในตัวบุคคล อีกทั้งยังประชุมถึงจะทำอย่างไรให้ดำรงถึงวิธีการอนุรักษ์วิถีชีวิตของชาวบ้านของชาวเชียงคาน ไม่ให้เลยเถิดแบบปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งปัจจุบันนี้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวในเชิงเศรษฐกิจเป็นที่เรียบร้อยแล้ว พี่بوبเสนอไปว่าพวกเรามีหน้าที่แค่สนับสนุนในเชิงนโยบาย แต่ฝ่ายปฏิบัติให้เกิดมรรคผลนั้นอยู่ที่ชาวบ้านเป็นหลัก เพราะปัจจุบันนี้นายทุนเริ่มหันมาขว้างซื้อที่ดินในเชียงคานเพิ่มขึ้น อันเนื่องมาจากทำเลที่ตั้ง ลักษณะทางภูมิศาสตร์ติดกับริมแม่น้ำโขง อันเป็นแม่น้ำสายท่องเที่ยว รวมถึงเป็นแม่น้ำนานาชาติ

หลังจากประชุมกันได้สักพัก ผม สุธีรา จันทร์ทิพย์ และอัครนัย ก็ขอตัวไปปั่นจักรยานสำรวจ ชมเมือง ทิวทัศน์ของแม่น้ำโขงตอนกลางคืน ถนนที่เรากำลังปั่นกันอยู่ก็คือ “ถนนชายโขง” ผมสังเกตเห็นบ้านพักแต่ละหลังโดยส่วนใหญ่จะเป็นบ้านไม้ชั้นเดียวและ 2 ชั้น แบบเก่าๆ มีทั้ง 7-eleven ธนาคารกรุงไทย (จุดบริการ เชียงคานซอย 5) เปิดให้บริการทุกวันจันทร์ พุธ ศุกร์ เสาร์ และอาทิตย์ (หยุดอังคาร-พุธ) มีทั้งการบริการ ตู้ ATM รับฝากเงิน โอนเงิน และแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ ชมเมืองแล้วรู้สึกว่าจะมีเวลาอยู่กันที่นี้อีกสักคืน ยิ่งช่วงดึกๆ นี้อากาศค่อนข้างเย็น เชียงคานก็ยังคงมีเสน่ห์มาก ขึ้น แม้ว่าถนนในซอยจะดูเงียบแต่ก็มีแสงสว่างสอดส่องตามไฟทางตลอดคืน เมื่อกลับมาถึงที่พัก พวกเราก็พักผ่อนกันตามอัธยาศัย

ได้รับทุนสนับสนุนงบประมาณ ประจำปี ๒๕๕๔

จาก องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน)

วันเสาร์ที่ 18 กุมภาพันธ์ 2555

วันนี้ผมตื่นนอนเวลา 07.30 น. อากาศเช้าริมฝั่งแม่น้ำโขงดีมาก มีหมอกตอนเช้าและแสงแดดสาดส่องลงมาเล็กน้อย ผมได้ยินมาว่าช่วงเช้านี้มีการทำบุญตักบาตรกัน โดยบ้นข้าวเหนียวเป็นลูกๆแล้วใส่บาตรพระ ผมไม่ได้ทำบุญ เนื่องจากเมื่อคืนนอนดึก แต่ก็ขออนุโมทนาบุญไปด้วย กำหนดการของวันนี้ก็น่าจะมีอยู่ 2 โปรแกรมหลักๆ คือ ช่วงเช้าเราจะไปเก็บข้อมูลประเพณีผีผิชนน้ำ ส่วนช่วงบ่ายก็เป็นผ้าห่มนวม และโปรแกรมย่อยๆจะมี 1 โปรแกรม คือ มะพร้าวอ่อนแก้ว ที่เป็นผลิตภัณฑ์ขึ้นชื่อของจังหวัดเลย

ในช่วงเช้านี้ผม อาจารย์ธีระและครอบครัว อาจารย์อรุมาและอาจารย์สุดแดน พี่แหลม ได้ไปแวะทานอาหารเช้ากัน ส่วนอาจารย์พิเชฐ สุธีรา อัครนัย และจันทร์ทิพย์ ขอตัวอยู่ที่พักก่อนเพื่อชมบรรยากาศหรือซื้อของที่ระลึก โดยเมนูที่ทานกันในวันนี้ก็มี ข้าวเป็ยก เกาเหลา ไข่กะทะ ซึ่งผมการันตีรสชาติว่าอร่อยมาก เมื่อทานอาหารกันเสร็จก็กลับที่พักเพื่อไปรับท่านทั้งหลายและเคลียร์ค่าที่พัก จากนั้นพวกเราแวะไปดูผีชนน้ำเป็นที่แรก ในที่ว่าการอบต.นาข้าวซึ่งมีรองนายกอบต.ให้การต้อนรับ เนื่องจากเมื่อคืนท่านนายกอบต.ไปร่วมงานเลี้ยงฉลอง ทำให้วันนี้มาไม่ได้ พี่ๆจากDASTA อีกทีมหนึ่งซึ่งได้มารออยู่ก่อนหน้าแล้วก็ให้การต้อนรับพวกเราได้อย่างดียิ่ง ข้อมูลที่ผมเก็บรวบรวมมาได้มาจากการเล่าประวัติของผีชนน้ำ ของกำนันตำบล ซึ่งผมจะอธิบายพอสังเขปว่ามีความเป็นมาอย่างไร

ตำบลนาข้าวนี้เป็นตำบลขนาดกลาง มีหมู่บ้านทั้งหมด 15 หมู่บ้าน โดยหมู่ที่1นั้นเป็นหมู่บ้านที่เก่าแก่ที่สุด ประเพณีผีชนน้ำเป็นประเพณีที่เข่นไหว้เจ้าปู่ ซึ่งเจ้าปู่ที่ชาวบ้านให้ความเคารพและเป็นสัญลักษณ์ที่พึ่งพาตามจิตใจ โดยการเข่นไหว้ ขอบนเจ้าปู่หรือนาเทียมนั้นจากข้อมูลที่ได้สัมภาษณ์นั้นบอกว่า เจ้าปู่ไม่มีตัวตนแต่ชาวบ้านศรัทธา ขอพรแล้วเกิดกำลังใจ เหมือนมีพลังอย่างหนึ่งมาดลบันดาลให้เราไปขอบนไว้เช่น การเกณฑ์ทหารขอให้ปลอดภัย ผีชนน้ำมีอีกชื่อหนึ่งว่า “แมงหน้างาม” ชาวบ้านจะรวบรวมชาวบ้านด้วยกันเองให้มาละเล่น จุดประสงค์ของการละเล่นนี้คือ เพื่อขอฟ้าฝนในฤดูทำนา ขอบนให้กับชาวไร่ชาวนา ขอให้ฟ้าฝนตกตามฤดูกาล ปกป้องภัยพิบัติที่เกิดขึ้นอีกทั้งเป็นการถวายบุญประจำปี อีกทั้งเป็นการถวายบุญประจำปี โดยพิธีจะถูกกำหนดอยู่ในช่วงแรม 1 – 3 ค่ำ ของเดือน 6 ทุกๆปี และจัดปีละครั้ง ก่อนจะมีพิธีจะมีการค้อนรำ ต้มเหล้า เบียร์ สาโท ซึ่งเตรียมล่วงหน้า 7 – 10 วัน ก่อนลงไร่ลงนา งานบุญนี้ถือเป็นงานสุดท้ายในอำเภอเชียงคาน ร่างทรงของเจ้าปู่จะเป็นคุณยายแก่ๆอายุ 80 ปี เดินไม่ได้แล้ว เรียกกันว่า “นางเทียม” เมื่อเจ้าปู่ประทับองค์ คุณยายก็จะเดินได้แบบไม่เห็น้อยเลย

การเลือกร่างทรงนี้จะเป็นตระกูลเดียวกัน สืบทอดกันรุ่นต่อรุ่น ภาษาถิ่นเรียก “เปิงบ้านเปิงเมือง” ร่างทรงของเจ้าปู่จะเป็นผู้บอกว่าปีนั้นฝนฟ้าตกตามฤดูกาลหรือไม่ สามารถปกป้องภัยพิบัติ ผีและวิญญาณจะนำความเจ็บป่วยมาหรือไม่ พิธีนี้จะแห่รอบหมู่บ้าน พิธีนี้ศักดิ์สิทธิ์มาก แม้ว่าฟ้าฝนตก ก็ต้องดำเนินพิธีนี้ต่อไปจะเสี่ยงไม่ได้ ท่านปัญจรักษ์ ไรจนประดิษฐ์ รองนายกอบต.นาข้าวบอกว่าประเพณีนี้เป็นประเพณีที่เก่าแก่ เดิมผีชนน้ำจะแต่งตัวสกปรก เสื้อทำมาจากเสือ ที่นอน เอาปูนมาอัด เอาผ้าคลุมมาสวม มีกลิ่นเหม็นสาบ นอกจากนี้ก็แต่งเดิมสีสันทันไป ไม่น่ามาทำเป็นหน้ากากจะเป็นไม้นุ่นหรือไม้สตัยบรรณ ขัดง่าย สีเรียบ น้ำหนักเบา ในระหว่างนั้นก็มีการละเล่นรำประเพณีผีผิชนน้ำให้พวกเราได้ชมกัน ซึ่งพวกเราเองก็มีความประทับใจ ชาวบ้านที่นี่ได้ตั้งใจเล่นให้เราชม ส่วนในทำรำนั้นมีทั้งหมดด้วยกันทั้งหมด 7 ท่า ดังนี้ คือ ออกเหล่า ทำถวาย แข็งเล่นบุญ ขอฟ้าขอฝน ควายเล่นตม ควายเข้าแหล่ง(คอก) และลาเต้อ โดยทำรำนั้นออกแบบโดยอาจารย์สำเนียงเป็นครูผู้สอนที่โรงเรียนมัธยมเชียงคาน หากสนใจจะดูการละเล่นผีชนน้ำก็ต้องโทรมาติดต่อคุณวิจิต พี่ๆจากDASTA บางส่วนได้เข้าไปร่วมวงด้วย อาจารย์ธีระดำเนินเป็นผู้บันทึกทพVDO การละเล่นประเพณีผีผิชนน้ำ ในเรื่องของรายละเอียดเชิงลึกก็จะให้อาจารย์สุดแดนและอาจารย์พิเชฐเป็นผู้สัมภาษณ์และซักถาม ส่วนตัวผมก็ถ่ายรูปจากจุดบันทึกข้อมูลที่ได้มาจากการเล่าและการสัมภาษณ์

เวลา 10.30 น. พวกเราก็ตลาเพื่อไปดูงานสถานที่ต่อไปซึ่งก็คือ แหล่งเรียนรู้ชุมชนการทำมะพร้าวอ่อนแก้ว หรือชื่อร้าน “เคียงเลย” มะพร้าวอ่อนแก้วนี้ขึ้นชื่อของที่นี่มาก เป็น OTOP 5 ดาวระดับประเทศ ช่างในก็จะมีการสาธิตการนำมะพร้าวไปต้มเคียวกับน้ำตาล จากนั้นก็จะนำมะพร้าวไปตากแดดแล้วร่อนน้ำตาล คล้ายๆกับไอซิ่ง มะพร้าวที่นี่ก็จะมีทั้งเกรดAและB มะพร้าวอ่อนแก้วนี้อยู่ได้ประมาณ 10 – 20 วัน ผมได้ลองชิมดูก็ถึงกับอึ้งในรสชาติ เพราะอร่อยจริงๆ นอกจากจะขายมะพร้าวอ่อนแก้วแล้วยังขาย ก้อยอบเนย ก้อยหัทหมุกอบกรอบ ในราคา 3 ถุง 100 บาท ชมผิง ซึ่งผมได้ซื้อก้อยอบเนยและก้อยหัทหมุกอบกรอบไป

ได้รับทุนสนับสนุนงบประมาณ ประจำปี ๒๕๕๔

จาก องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน)

หลังจากนั้นพวกเราได้ไปแวะรับประทานอาหารกลางวันที่บ้านป้าลี ถนนศรีเชียงใหม่ซอย 14 มีทั้งข้าวปุ้นน้ำแจ่ว ก๋วยจั๊บ น้ำใส แกงเส้น เกาเหลาเลือดหมู โดยหน้าร้านจะเขียนไว้ว่า “กรุณาถอดเกีบ” ผมมองดูแล้วก็ดูเป็นเอกลักษณ์ของที่นี่ เมื่อทานอาหารกันเสร็จก็เดินเล่นกันที่วัดมหาธาตุ (บ้านนาจันทร์เดิม) พ.ศ.2197 ซึ่งอยู่ห่างๆกับร้านที่เราทานกัน ผมเข้าไปเสียดเสียดมาด้วยและได้โบกี้โชคดีมาก ๆ อีกทั้งยังเข้าไปที่กุฏิเจ้าอาวาสเพื่อนมิตรหลวงพ่อก่อน หลวงพ่อก่อนก็ให้เราเลือกพระไปบูชา กันคนละองค์ สององค์ ผมก็เลือกเจ้าแม่กวนอิม ต่อมาพวกเราเดินทางไปดูการสาธิตวิธีทำผ้าหม่นนมเชียงคานที่บ้านสุณิพร เป็นทั้งที่ทำการกาน้ำตำบลเชียงคาน จำเอกทองหล่อ เสวตวงษ์ ซึ่งผ้าหม่นนมนี้ก็เป็นผลิตภัณฑ์ขึ้นชื่อของเชียงคาน (OTOP) เมื่อพวกเรามาถึงก็แนะนำตัวให้กับพี่กาน้ำ เพื่อขอชมและดูงานการทำผ้าหม่นนมนี้

ขั้นตอนการทำผ้าหม่นนมของที่นี่มีเครื่องมืออยู่หลายอย่าง เช่น เครื่องปั่นด้าย ฝ้าย ไม้ชุน กรงหรือเรียกกันอีกอย่างหนึ่งว่า “แบบ” มีลักษณะเอาไม้ใช้สานด้ายให้แทงเข้าหากันทั้ง 4 ด้าน ซ้าย - ขวา บน - ล่าง ฝ้ายที่นี้สั่งซื้อจากลพบุรี นครสวรรค์ อุบลราชธานี ก่อนละหมิ่นกว่าบาท ถ้าคิดเป็นกิโลกรัม ฝ้ายจากจังหวัดลพบุรีราคาอยู่ที่ 100 - 120 บาท คุณลุง กาน้ำเล่าให้ฟังว่าสมัยก่อนฝ้ายนมขายอยู่ที่ 500 บาท แต่ตอนนี้ขายอยู่ที่ 900 - 1,000 บาท เพราะราคาฝ้ายขยับขึ้นเยอะ นอกจากนี้พี่กาน้ำก็ยังพูดถึงเรื่องของค่าแรง สมัย 20 ปีที่แล้ว ค่าแรงคิดตามกิโลกรัมละ 6 บาท ฝ้ายนม 1 ผืน 2 กิโลกรัม ทำ 2 ผืนก็ 12 บาท ปัจจุบันค่าแรงขึ้นไปผืนละ 40 - 50 บาท ค่าแรง/คน/วัน โดยส่วนใหญ่เฉลี่ยทำงานวันละ 7 ผืน ก็ตกประมาณ 280 - 350 บาท พี่กาน้ำบอกว่า “ถือว่าน้อยอยู่นะเพราะเขาก็ก่อน ค่าแรงเกี่ยวข้าวเดี๋ยวนี้วันละ 250 บาท แต่ก่อน 100 - 150 บาท ทำสองโมงเช้าเลิกสามโมงเย็น (08.00 - 15.00 น.) ปีหนึ่งต้องทำฝ้ายนมเก็บไว้เยอะๆ ช่วงนี้ต้องทำเก็บแล้ว ก่อนที่แรงงานจะไปดึกา ต้องรีบปั่นด้ายให้แรงงานที่ว่างอยู่ตามบ้าน” พี่กาน้ำแกเล่าว่า ลูกค้าของแกมาจากกรุงเทพฯ และภาคใต้ 80 - 100% ไม่ใช่ภาคเหนือและภาคอีสาน เพราะว่าอัตราการจ่ายเงิน หรือกำลังซื้อ (Purchasing power) ของคนกรุงเทพฯ และภาคใต้สูงกว่า ที่อีสานจะใช้ฝ้ายนมเงินราคาถูก ซึ่งทำมาจากใยสังเคราะห์ พี่กาน้ำบอกว่าผ้าที่นี้ตากแดดอย่างเดียว ชยันตากแดดก็จะฟูตลอด รับประทาน 20 ปี ไม่ต้องซัก ถ้าซักแล้วจะเกาะเป็นก้อน แต่ถ้าไม่หนามากก็สามารถซักได้

วิธีการทำผ้าหม่นนมมี 2 วิธี วิธีแรกเป็นแบบขึ้นกรง ส่วนวิธีที่สองนั้นจะทำโดยใช้แรงงาน 3 คนเป็นวิธีแบบโบราณ ปัจจุบันไม่ใช้วิธีนี้แล้วเพราะแรงงานหายากและเสียเวลา โดยขอกล่าวรายละเอียดในวิธีแรกเป็นดังนี้

1. นำฝ้ายเข้าเครื่องปั่นด้าย เพื่อตีฝ้ายให้ฟูและมัดให้เป็นแผ่น
2. ใช้ด้ายสานแทง 4 ด้าน(ซ้าย - ขวาและบน - ล่าง) เข้าไว้ด้วยกันตามตารางที่อยู่ในกรงหรือแบบด้วยไม้สาน
3. ฟูฝ้าย จะใช้ความหนาเท่าไรก็คิดจากปริมาตรของน้ำหนัก แล้วนำมาชั่งน้ำหนักให้ได้ความหนาพอดีกัน เช่น ฝ้ายสอง กิโลกรัม ต่อผ้าไม่ผานึง 35 cm. ถ้าทำที่นอนเอนกประสงค์ก็จะต้องนำฝ้าย 10 ผืนมารวมกันแล้วเย็บให้ตึง
4. เมื่อฟูฝ้ายแล้ว ก็จะนำด้ายที่ขึ้นกรงสานกันเสร็จเรียบร้อยมาวางทาบกดทับกับฝ้ายที่ฟู จากนั้นก็จกน้ำชุน ซึ่งมีลักษณะคล้ายๆเชียง ไม้ชุนทำมาจากไม้ซ้อคล้ายๆไม้ต้นนุ่น และเนื้อไม้ที่ชุนนั้นต้องมีเสี้ยนๆ สากๆหน่อย ไม่เรียบ มาชุนหรืออุให้เส้นด้ายติดกับเนื้อฝ้าย เพื่อให้ฝ้ายติดหรือเกาะกันเป็นแผ่น (ชุนไปตรงไหนก็ติดตรงนั้น)
5. ปฏิบัติแบบนี้อีกครั้ง เพื่อพลิกกลับทำอีกด้านหนึ่ง
6. เอาผ้าดิบมาหุ้มชั้นแรก เพื่อตากแดด แล้วเอาผ้าสีมาหุ้มอีกชั้น

วิธีต่อมาเป็นวิธีโบราณทำแบบ 3 คน ซึ่งขั้นตอนจะยุ่งยากและเสียเวลามากกว่า ถ้าไม่ได้จังหวะที่พอดีกัน ชั้นแรกก็ฟูฝ้ายตามน้ำหนัก จากนั้นคนแรกจะเป็นคนแกว่งไม้สาน ส่วนอีก 2 คนมีหน้าที่สานด้ายโดย 2 คนนี้ต้องยืนคนละมุมหรือตรงข้ามกัน ส่วนคนแกว่งก็ต้องแกว่งไม้ไปมาให้ 2 คนนี้ทำหน้าที่สานด้าย ซึ่งการสานด้ายด้วยวิธีนี้จะกระทำบนผ้าฝ้ายที่ฟูไว้ตั้งแต่ต้นทุกอย่างต้องสอดคล้องกันเพื่อเก็บงานได้โดยไม่เสียเวลา ถ้าวางมือไม่เสมอกันด้ายที่สานมันก็จะไม่แน่น แต่ถ้าใส่แบบจะแน่นกว่า ปัจจุบันเลิกใช้แล้วเพราะถ้าคนหนึ่งไม่มาทำงานงานก็จะไม่เดิน ทั้งยังแรงงานหายาก เสียเวลา เป็นต้น

เมื่อพวกเราดูงานกันเสร็จเรียบร้อยแล้ว ก็แวะหาซื้อฝ้ายนมกลับบ้านกัน จากนั้นก็ลาพี่กาน้ำกลับบ้าน และก็แยกจาก พี่ๆ DASTA ที่มาจากรถตู้อีกคัน จุดหมายต่อไปของเราก็คือ การพักผ่อนตามอัยยาศัย โดยพวกเราได้ไปแวะที่โรงเรียนบ้านคกมาต ซึ่งตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำโขง เพื่อถ่ายรูปร่วมกันที่ป้าย “สุดเขตแดนสยาม บ้านคกมาต อ.เชียงคาน จ.เลย” จากนั้นก็แวะไปที่วัดพัก่อนที่ แก่งคุดคู้ ที่นี่วิวทิวทัศน์สวยงามมาก มีลมเย็นๆปรายมาที่หน้า ทั้งภูเขาสลับกันไปมา แม่น้ำโขงต้นเขิน หาดทรายปน

ก่อนกิน ทำให้วันนี้เป็นอีกวันที่รู้สึกได้ถึงการพักผ่อนที่แท้จริง อาจารย์สุดแดนเก็บบรรยากาศ ถ่ายภาพ อาจารย์พิเชฐและอาจารย์อรุณาก็ไปนั่งสั่งอาหารทานกันตามร้านเพิงเล็กๆที่ตั้งอยู่บนหาดทราย ผมรู้สึกอีกครั้งหนึ่งที่ยากจะหยุดเวลาไว้ที่นี้ หลีกเลียความวุ่นวายในตัวเมือง จะว่าไปแล้วก็ต้องกลับกรุงเทพพรุ่งนี้แล้ว ทำไมเวลามันหมุนไวเหลือเกิน จากนั้นเวลา 17.00 น. พวกเราก็เดินทางกลับที่พัก ซึ่งคืนนี้เราจะไปนอนกันที่อำเภอภูเรือ ที่พักในคืนนี้ก็คือ “ภูเรือเกสต์เฮาส์” บริการห้องพัก 24 ชั่วโมง ซึ่งมีลักษณะแบบอาคารชั้นเดียวมี 7 ห้อง มาถึงที่พักก็เป็นเวลา 19.10 น. มีเวลาเก็บของ ทำธุระส่วนตัวได้นิดหน่อย ก็ต้องไปทานอาหารเย็นกันแล้ว หลังจากรับประทานอาหารเสร็จก็กลับที่พัก อาจารย์ทั้ง 4 ท่านและพี่แหลมก็นั่งประชุมกัน ส่วนผม สุธีรา จันท์ทิพย์ และอัครนัย ก็พักผ่อนกันตามอัธยาศัย

วันอาทิตย์ที่ 19 กุมภาพันธ์ 2555

วันนี้ผมตื่นนอนเวลา 07.30 น. อีกเช่นเคย ในช่วงเช้าผมตื่นไม่ทันไปดูทะเลหมอก แต่พี่บ๊อบ อาจารย์อรุณา อาจารย์พิเชฐ สุธีรา จันท์ทิพย์ และอัครนัย ได้ไปสัมผัสกับความเย็นบนยอดภู นึกไปก็น่าเสียดายที่ตื่นไม่ทัน วันนี้โปรแกรมที่เราจะพากันวันนี้ก็คือ การทำต้นผึ้งที่เจดีย์พระธาตุศรีสองรัก และการทำผีตาโขน เมื่อพวกเราออกมาจากที่พักก็แวะทานอาหารเช้าแล้วไปเจดีย์พระธาตุศรีสองรัก เมื่อเข้าไปแล้วก็จะเห็นข้อห้ามในการเข้าสักการะพระธาตุ ดังนี้

1. ห้ามสวมใส่สีแดง
2. ห้ามกางร่ม
3. ห้ามนำอาหารหรือขนมเข้าไปรับประทาน
4. ห้ามใส่รองเท้าขึ้นบนพระธาตุ

เมื่อเดินเข้ามาตรงทางขึ้นพระธาตุ ผมก็ทำบุญแล้วนำเทียน ทองคำเปลว ดอกไม้เพื่อขึ้นไปสักการะ ผมสังเกตเห็นป้ายการทำพิธีกรรมต่างๆเกี่ยวกับ องค์พระธาตุ การบวงสรวง – ถวาย ต้นผึ้งขนาดใหญ่ , ต้นผึ้งขนาดเล็ก , ทองคำเปลว , พวงมาลัย , เทียนเงิน , เทียนคำ , องค์ผ้าป่า , ผ้าแพรไม้ผู้กองค์พระธาตุ , ดอกไม้ , ของอื่นๆนั้นถ้าจะมีขอให้ยกเว้นสิ่งมีชีวิต พอเดินมาข้างๆหน่อยก็จะมีประวัติพระธาตุศรีสองรักกันซึ่งจะขอนำเสนอ ดังนี้

พระธาตุศรีสองรัก เป็นพระเจดีย์ก่อด้วยอิฐปูน มีฐานเป็นสี่เหลี่ยมจัตุรัส กว้างด้านละ 8 เมตร สูง 32 เมตร อยู่ห่างจากอำเภอด่านซ้ายประมาณ 1 กิโลเมตร องค์พระเจดีย์อยู่บริเวณวัดพระธาตุศรีสองรักบนเนินริมน้ำหมัน เป็นวัดที่ไม่มีภิกษุภายในวัดมีโบสถ์ 1 หลัง ภายในโบสถ์มีพระพุทธรูปขนาดปรก 1 องค์และพุทธรูปอื่นๆ มีคิลานจารึกตำนานการสร้างพระธาตุ 1 แผ่น

พระธาตุศรีสองรัก สร้างขึ้นในสมัยสมเด็จพระมหาจักรพรรดิแห่งกรุงศรีอยุธยาและพระเจ้าไชยเชษฐาแห่งกรุงศรีสัตนาคนหุต (เวียงจันทน์) เพื่อเป็นสักขีพยานในการทำสัญญาทางพระราชไมตรีและเป็นหลักฐานเส้นกันเขตแดนของสองนคร ทั้งนี้เนื่องจากสมัยนั้นพม่าเรืองอำนาจได้ยกทัพมารุกรานกรุงศรีอยุธยาและกรุงศรีสัตนาคนหุตหลายครั้ง ดังนั้นสมเด็จพระเจ้าไชยเชษฐากับพระมหาจักรพรรดิ จึงทำไมตรีกันและร่วมกันสร้างเจดีย์ “ศรีสองรัก” เป็นสักขีพยาน

ตามตำนานกล่าวไว้ว่าเจดีย์ศรีสองรักสร้างขึ้น ณ กึ่งกลางระหว่างแม่น้ำโขงกับแม่น้ำน่านบนโคกไม้ติตกัน เริ่มสร้าง เมื่อ พ.ศ. 2103 ตรงกับปีวอก โทศก จุลศักราช 922 เสร็จเมื่อ พ.ศ. 2106 ตรงกับปีกุน เบญจศก จุลศักราช 925 ในพุทธขึ้น 14 ค่ำ เดือน 6 และทำพิธีฉลองเมื่อ วันพฤหัสบดีขึ้น 15 ค่ำ เดือน 6

การสร้างพระธาตุศรีสองรัก นับเป็นสักขีพยานในความรักใคร่ของชนชาติไทยกับลาวมาแต่โบราณกาล เป็นปูชนียสถานอันศักดิ์สิทธิ์ที่ประชาชนชาวจังหวัดเลยและจังหวัดใกล้เคียงเคารพบูชา ในวันเพ็ญเดือน 6 จะมีพิธีสมโภชพระเจดีย์นี้ทุกปี จนถึงเป็นประเพณีมาจนทุกวันนี้ พระธาตุศรีสองรัก นับถึงปัจจุบันสร้างได้ 400 ปีเศษ

พอขึ้นมาข้างบนแล้ว ผมก็มาราบสักการะอธิษฐานขอพร จากนั้นไปดูเขาทำต้นผึ้ง แล้วก็เดินรอบพระธาตุเวียนขวา 1 รอบ ขณะเดินก็กำหนดจิตอธิษฐานก่อนลงจากพระธาตุ เมื่อลงมาจากพระธาตุพวกเราเข้าห้องน้ำ แล้วเดินทางไปต่อที่บ้านเจ้าพ่อกวน หมู่บ้านวัฒนธรรม 94/1 หมู่ 1 ต.ด่านซ้าย อ.ด่านซ้าย จ.เลย 42120 พวกเราเข้าไปขอข้อมูลและบอกวัตถุประสงค์ของโครงการให้กับเจ้าพ่อกวน ถาวร เชื้อบุญมี ผู้นำคณะผู้ดูแลและประกอบพิธีกรรมขององค์เจดีย์พระธาตุศรีสองรักและผู้นำวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นได้ทราบถึงรายละเอียด รวมไปถึงประชาสัมพันธ์ด้านวัฒนธรรม และขอความอนุเคราะห์ร่วมมือ

ได้รับทุนสนับสนุนงบประมาณ ประจำปี ๒๕๕๔

จาก องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน)

ท่านได้แนะนำในเรื่องของผีตาโขน ถ้าอยากให้ทำเป็นที่รู้จักของคนทั่วโลก บ่งบอกถึงการแพร่กระจายของวัฒนธรรม ถ่ายทำเรื่องต้นผึ้งซึ่งทำมาจากมะละกอ และเป็นเครื่องบูชาใช้สำหรับทำพิธีแก้บน พวกเราใช้เวลากันอยู่ไม่นานก็ขอลากลับเวลา 10.00 น. และสถานที่ที่สุดท้ายที่พวกเราจะไปดูงานคือ การทำหน้ากากผีตาโขน

พวกเรามาถึงบ้านของคุณลุงอภิชาติ คำเกษม เขียวชาญงานฝีมือในการทำหน้ากากผีตาโขน ท่านเล่าให้พวกเราฟังว่า ผีตาโขน เป็นร่องรอยอารยธรรมของกลุ่มแม่น้ำโขงของกลุ่มคนที่นับถือผี (บรรพบุรุษ) ตั้งแต่ทีเบตลงมา เทศกาลสงกรานต์ในหลวงพระบาง มีการละเล่นแบบหน้ากาก หากฝนฟ้าแล้ง จะเอาผีตาโขนมาเล่นเพื่อทรงถามความอุดมสมบูรณ์ มีงานค้นคว้าบอกว่าเคยพบภาพเขียนที่ผาแต้ม ลักษณะเหมือนผีตาโขน ซึ่งเป็นความเชื่อของคนโบราณ ปัจจุบันนี้นำมาเขียนเป็นตำนาน มักเชื่อถือไม่ค่อยได้ จังหวัดเลยนั้นมีหอที่สถิตของผีที่เป็นผู้ปกครอง ใน 1 ปี เจ้ากวนจะประกอบพิธีประจำ เสมือนมีคฤศคร์ก ต้องประพฤติศีลธรรมอันดี หิ้งที่อยู่ในบ้าน มีการบูชามีแนวปฏิบัติของจารีตประเพณีตามหมู่บ้าน แต่ละหอต้องนำคนมาบูชา ผีตาโขนเป็นมนุษย์ซึ่งอันเชิญบรรพบุรุษ

หน้ากากผีตาโขน เป็นผลงานทางศิลปะพื้นบ้านของไทย มีอยู่ในท้องที่อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย การละเล่นหน้ากากผีตาโขนนี้เป็นประเพณีที่สืบทอดกันมาแต่โบราณกาลเป็นเวลาช้านาน โดยจะมีการจัดประเพณีละเล่นหน้ากากผีตาโขนดังกล่าวขึ้นในพิธีกรรมทางศาสนา เรียกว่า “งานบุญหลวง” ซึ่งงานดังกล่าวจะถูกจัดขึ้นตั้งแต่วันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 7 เป็นต้นไป และงานนี้จะต้องจัดให้แล้วเสร็จก่อนจะถึงวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 8 (ประมาณเดือนมิถุนายน – เดือนกรกฎาคม)

หน้ากากผีตาโขนเป็นหน้ากากชนิดหนึ่งของไทย ซึ่งอยู่ในไทยนั้นจะมีการใช้งานหน้ากากอยู่ 2 ด้าน ดังนี้ 1. หน้ากากสำหรับการแสดงทางวรรณคดี ที่รู้จักกันโดยทั่วไป ได้แก่ วรรณคดีเรื่อง รามเกียรติ์และเรื่องโนรา ซึ่งหน้ากากที่ใช้ในการแสดงลักษณะนี้ได้แก่ หัวโขน และหน้ากากพราน 2. หน้ากากสำหรับการละเล่นตามความเชื่อโบราณและความศรัทธาทางพระพุทธศาสนา หน้ากากที่ถูกใช้งานในด้านนี้ได้แก่ หน้ากากผีตาโขน หน้ากากผีโบราณ หน้ากากผีขนน้ำ ฯลฯ

ประเภทหน้ากากผีตาโขน การทำหน้ากากผีตาโขนแต่ดั้งเดิมจนถึงปัจจุบันที่ทำกันเป็นประเพณีตลอดมา พอจำแนกได้ 2 ประเภท คือ 1. ผีตาโขนใหญ่ ผีตาโขนใหญ่นี้นิยมทำเป็นคู่แสดงเพศชาย – หญิง ขึ้นรูปด้วยการสานไม้ไผ่ ความสูงประมาณ 2.30 – 2.50 เมตร 2. ผีตาโขนเล็ก หน้ากากผีตาโขนน้อยนี้มีขนาดที่สวมใส่เสมอเท่าตัวคน แบ่งออกได้ 2 ชนิด ได้แก่ 2.1 หน้ากากผีตาโขนน้อยชนิดหวดคว่ำ 2.2 หน้ากากผีตาโขนน้อยชนิดหวดหงาย

รูปแบบหน้ากากผีตาโขนน้อยหวดหงาย หน้ากากผีตาโขนน้อยหวดหงายนี้เป็นที่นิยมทำกันมาก เป็นหน้ากากที่แสดงถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น มีการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะจนเกิดเป็นเอกลักษณ์เฉพาะ หน้ากากผีตาโขนน้อยชนิดหวดหงายนี้มีโครงสร้างที่เป็นองค์ประกอบอันสำคัญได้แก่

1. ส่วนหน้ากากขึ้นรูปด้วยทางมะพร้าว
2. ส่วนศีรษะ ใช้หวดหนึ่งข้างเหนียวที่เป็นภาชนะ เครื่องจักรสานจากผลิตภัณฑ์ไม้ไผ่
3. จมุกทำจากไม้เนื้ออ่อนตัดแต่งมาประกอบ
4. ส่วนบนสุดของศีรษะประกอบด้วยเขาทำจากวัสดุส่วนหนึ่งของปลีมะพร้าว
5. รอบคอและหลังศีรษะเย็บผ้าตลอดแนว

การตกแต่ง หน้ากากผีตาโขนทุกประเภทนอกจากจะมีองค์ประกอบด้านโครงสร้างแล้ว ก็ยังมีการตกแต่งเพิ่มเติมอีก ซึ่งโบราณมา สีก็เป็นส่วนสำคัญในการสร้างสรรค์ผลงาน ในท้องถิ่นที่ทุกกันดารนี้สีก็ได้จากวัสดุธรรมชาติอันได้แก่ ปูนขาว เขม่าไฟ และสีจากพืชเป็นหลัก ดังนั้นสีที่สำคัญจึงได้แก่ สีขาว สีดำ สีแดง สีน้ำตาล เป็นต้น ลวดลายที่เขียนก็ล้วนได้รับอิทธิพลจากธรรมชาติ เช่น ลูกอ๊อด ปลา และเถาวัลย์ต่างๆ ศิลปะหน้ากากผีตาโขนที่มีมาแต่โบราณนั้นจึงเป็นผลงานทางศิลปะที่ต้องเขียนด้วยสีเป็นหลัก ถึงแม้จะมีร่องรอยการแกะสลักอยู่บ้างก็ตามแต่ก็เป็นองค์ประกอบในส่วนรองเท่านั้น

หน้ากักร่วมสมัย ในปัจจุบันนี้มีผู้นิยมทำหน้ากักร่วมสมัยออกมาเล่นกัน ซึ่งก็เป็นวิวัฒนาการในการทำหน้ากากที่เปลี่ยนแปลงไป วัสดุและสีที่หาได้ง่ายจากตลาดเครื่องเขียน ลวดลายสี ล้วนได้รับอิทธิพลทางศิลปะจากสื่อต่างๆ และหน้ากักร่วมสมัย

ร่วมสมัยเหล่านี้ได้เข้ามาบีบคั้นเพื่อการแสดง การค้า ฯลฯ ซึ่งแตกต่างจากหน้าฉากผีตาโขนที่ทำกันมาแต่โบราณนั้น เป็นผลงานทางศิลปะที่สร้างสรรค์ขึ้นมาเพื่อความเชื่อและความศรัทธาในพระพุทธศาสนาอันมีค่ายิ่งนัก

เมื่อพวกเราเก็บข้อมูลกันสักพักหนึ่ง ก็ชมหน้าฉากผีตาโขนพร้อมทั้งซื้อของชำร่วยที่เป็นรูปร่างผีตาโขนกลับบ้าน ผมติดใจกับกระดิ่งที่เป็นรูปร่างฉากผีตาโขนจึงซื้อไป 2 ตัว จากนั้นผมก็เดินถ่ายรูปร่างฉากผีตาโขน จะว่าไปแล้วก็อยากซื้อหน้าฉากผีตาโขนแต่ราคาสูงเกินไป ผมสู้ไม่ไหว หลังจากสั่งซื้อของกันเสร็จเรียบร้อยแล้วพวกเราที่ลาคณะลูกศิษย์ก็เพื่อจะไปแวะรับประทานอาหารกลางวันกันซึ่งเป็นมื้อสุดท้ายของทริปนี้ เวลา 12.30 น. พวกเราก็แวะรับประทานอาหาร รวมถึงการพูดคุยปรึกษากันว่าใครจะทำหน้าที่ดูแลส่วนไหนในวันเปิดตัวแถลงต่อสื่อมวลชน โดยได้ข้อสรุปว่า ผมจะเป็นคนดูแลในส่วนของการทำผ้าห่มนวม จันทรทิพย์ดูแลในส่วนของสังคโลก อัครนัยดูแลในส่วนของการทำพระเครื่อง และสุธีราดูแลในส่วนของการทำต้นผึ้ง ซึ่งผู้ดูแลในส่วนของจังหวัดเลย อาจจะต้องลงพื้นที่ครั้งต่อไปในช่วงกลางเดือนมีนาคม ส่วนผู้ดูแลในส่วนจังหวัดสุโขทัยต้องลงพื้นที่ครั้งต่อไปในช่วงกลางเดือนพฤษภาคม เพื่อมาสาธิตการท่องเที่ยวในรูปแบบ Creative Tourism Model โดยต้องนำร่องพร้อมกับนักศึกษาที่สมัครใจจำนวนหนึ่ง รวมไปถึงการประเมินโครงการอีกด้วย พอได้ข้อสรุปเรียบร้อยแล้วพวกเราที่ลาคณะก็จากDASTA เพื่อออกเดินทางกลับบ้านโดยสวัสดิภาพ

วัตถุประสงค์ที่ ๒.

เพื่อรวบรวมข้อมูล งานศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism) ทั้งในประเทศ และต่างประเทศเพื่อกำหนดเป็นนิยาม ความหมายและคุณสมบัติของกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

๑. องค์ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism) ถือได้ว่าเป็นกระบวนทัศน์ (New Travel Paradigm) และทิศทางใหม่ของการท่องเที่ยวในปัจจุบัน จากการท่องเที่ยวแบบเดิมในยุคแรก ๆ ที่ให้ความสำคัญกับการพักผ่อน หย่อนใจ (Sun-Sea-Sex Tourism) มาสู่การเดินทางท่องเที่ยวในยุคที่สอง ที่ให้ความสำคัญกับวัฒนธรรม (Cultural Tourism) และใส่ใจกับผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและความยั่งยืนของชุมชนในพื้นที่ท่องเที่ยว (Sustainable Tourism) และยุคที่สาม ในกระแสการท่องเที่ยวที่เรียกว่าการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism) ซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่คำนึงถึงความยั่งยืนเป็นสำคัญ โดยเน้นย้ำถึงความผูกพัน (Engaged) ของนักท่องเที่ยว (ผู้มาเยือน-Visitor-Guest) กับผู้ถูกท่องเที่ยว (เจ้าบ้าน-Host) ประสบการณ์แท้/ปฏิบัติการจริงที่มาจากการเรียนรู้ในพื้นที่ท่องเที่ยว (Active Participation) และเป็นผลให้เกิดความจดจำ-ประทับใจอย่างลึกซึ้ง ในพื้นที่ของการท่องเที่ยว (Understanding Specific Cultural of the Place)

๑.๑ ที่มาของชื่อ Creative Tourism (การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์)

คำว่า Creative Tourism “สร้างขึ้น” โดย Crispin Raymond และ Greg Richards ซึ่งกล่าวได้ว่าเกิดขึ้นมาจากแรงบันดาลใจที่ได้จากประสบการณ์การท่องเที่ยวในเอเชีย คือ ประเทศไทย อินโดนีเซีย และออสเตรเลีย ในช่วงปี พ.ศ.๒๕๔๒-๒๕๔๓ ของนักท่องเที่ยวผู้หนึ่ง (ลูกสาวของ Crispin Raymond) ที่เขียนเล่าประสบการณ์อันน่าประทับใจของตนขณะที่มาท่องเที่ยว เมื่อเธอได้เข้าเรียนการนวดแผนไทยที่จังหวัดเชียงใหม่หลายสัปดาห์ ก่อนจะเข้าเรียนรู้การทำอาหารมังสวิรัตที่บาห์ลี อินโดนีเซีย แล้วไปอบรมช่วงสั้น ๆ เกี่ยวกับการเป็นผู้ดูแลฝูงแกะและปศุสัตว์ (Jillaroo) ในออสเตรเลีย

Crispin Raymond และ Greg Richards ร่วมกันกำหนดและให้คำนิยามการท่องเที่ยวแนวใหม่นี้ว่า Creative Tourism (การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์) หมายถึง การท่องเที่ยวซึ่งมอบโอกาสให้กับผู้เดินทางในการพัฒนาศักยภาพ การสร้างสรรค์ของตน ผ่านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยประสบการณ์จริงที่เป็นไปตามลักษณะเฉพาะของพื้นที่เป้าหมายที่ได้ท่องเที่ยว (“tourism which offer visitors the opportunities to develop their creative potential through active participation in courses and learning experiences which are characteristic of the holiday destination where they are undertaken”) (Richards and Raymond, ๒๐๐๐:๑๘)

๑.๒ ความเป็นมาเกี่ยวเนื่องของแนวความคิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism)

ในปี พ.ศ.๒๕๔๔ (ค.ศ.๒๐๐๑) องค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) มีความตกลงว่าด้วยความหลากหลายทางวัฒนธรรม (The UNESCO Universal Declaration of Cultural Diversity) เพื่อยอมรับให้มีการกำหนดมาตรฐานนานาชาติเพื่อใช้เป็นเครื่องมือสำหรับการพิทักษ์รักษาและส่งเสริมความหลากหลายทางวัฒนธรรมและการสนทนาระหว่างวัฒนธรรม โดยในปีต่อมา UNESCO ได้ริเริ่มโครงการพันธมิตรระดับโลกเพื่อความหลากหลายทางวัฒนธรรม (Global Alliance for Cultural Diversity) เพื่อให้การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างวัฒนธรรมได้เกิดขึ้นจริงตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

ปี พ.ศ.๒๕๔๗ (ค.ศ.๒๐๐๔) เพื่อดำเนินการสนับสนุนนโยบายส่งเสริมความหลากหลายทางวัฒนธรรมของโลก UNESCO จึงเสนอโครงการ “เครือข่ายเมืองสร้างสรรค์” (The Creative Cities Network) เพื่อส่งเสริมการพัฒนาด้านอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ (Creative Industries) ที่จะนำไปสู่รูปแบบใหม่ของความร่วมมือในระดับนานาชาติ ในภาคประชาชน เอกชน สาธารณะและประชาคม

เครือข่ายเมืองสร้างสรรค์ของยูเนสโก มีทั้งหมด ๗ กลุ่ม เมืองหนึ่งเมืองใดที่จะเข้าร่วมเป็นเมืองสร้างสรรค์ (Creative City) ภายใต้การประกาศรับรองโดยยูเนสโกจะต้องเลือกเสนอตนเองได้เพียงประเภทเดียวเท่านั้นจากกลุ่มต่าง ๆ ดังนี้

- ๑) วรรณกรรม (Literature)
- ๒) งานหัตถกรรมและศิลปะพื้นบ้าน (Crafts and Folk art)
- ๓) งานออกแบบ (Design)
- ๔) ดนตรี (Music)
- ๕) อาหาร (Gastronomy)
- ๖) ภาพยนตร์ (Cinema)
- ๗) สื่อศิลปะ (Media Arts)

ในโครงการเครือข่ายเมืองสร้างสรรค์ของ UNESCO นอกจากจะมีเป้าหมายที่จะสนับสนุนความร่วมมือระหว่างท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาในระดับนานาชาติและเพื่อตั้งหลักตอบรับกับผลกระทบในระดับโลกโดยความพยายามที่จะเชื่อมโยงเมืองต่าง ๆ เข้าด้วยกันแล้ว ยังได้กล่าวถึงความเป็นไปได้ในการสร้างการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ (Creating New Tourism Opportunities) ที่นักท่องเที่ยวจะสามารถรับและเข้าเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมเมืองนั้น ๆ ทั้งวัฒนธรรมในลักษณะที่จับต้องได้และเป็นนามธรรม (Tangible and Intangible Cultural) โดยผ่านประสบการณ์ของนักท่องเที่ยวเอง

โครงการเครือข่ายเมืองสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวแนวใหม่ของ UNESCO จึงเน้นถึงความผูกพัน (Engaged) ความจริงแท้ผ่านประสบการณ์ (Authentic Experience) ซึ่งเป็นการส่งเสริมกิจกรรมที่จะทำให้นักท่องเที่ยวมีความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในลักษณะทางวัฒนธรรมของเมืองที่ไปเยือน (active understanding of the specific cultural features of a place)

๑.๓ Creative Tourism: การประชมานาชาติครั้งแรก

ภายหลังจากการนำเสนอแนวความคิดเกี่ยวกับ Creative Tourism ขึ้นเป็นครั้งแรกโดย Crispin Raymond และ Greg Richards ในปี พ.ศ.๒๕๔๓ (ในจดหมายข่าว ATLAS Newsletter, November ๒๐๐๐) และโครงการเมืองสร้างสรรค์ (Creative Cities) ของ UNESCO ในปี พ.ศ.๒๕๔๗ ได้นำไปสู่การจัดประชมานาชาติเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นครั้งแรกระหว่างวันที่ ๒๘ กันยายนถึง ๒ ตุลาคม ในปี พ.ศ.๒๕๕๑ ณ เมืองซานตาเฟ ประเทศสหรัฐอเมริกา (Santa Fe International Conference on Creative Tourism โดยเชื่อมั่นว่าการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จะเป็นสะพานเชื่อมโยงคุณสมบัติทางวัฒนธรรมของเมืองสร้างสรรค์ทั้ง ๗ ประเภทเข้าด้วยกัน

เมืองซานตาเฟ เป็นเมืองแรกของประเทศสหรัฐอเมริกาที่ได้รับการประกาศจาก UNESCO ให้เป็นเมืองสร้างสรรค์ด้านงานหัตถกรรมและศิลปะพื้นบ้าน (Crafts and Folk Art) ในการประชุมครั้งนั้น ประกอบด้วยผู้แทนจากสมาชิกของเครือข่ายเมืองสร้างสรรค์ของ UNESCO คือ เมืองอัสวาน ประเทศอียิปต์ (Folk Art) เมืองโบโลญญา ประเทศอิตาลี (Music) กรุงเบอร์ลิน ประเทศเยอรมนี (Design) กรุงบัวโนสไอเรส ประเทศอาร์เจนตินา (Design) เมืองมอนทรีออล ประเทศแคนาดา (Design) เมืองโปปายัน ประเทศโคลอมเบีย (Gastronomy) และเมืองเซวิญา ประเทศสเปน (Music) ร่วมกับตัวแทนจากไนจีเรีย บาฮามาส สเปน จีน ญี่ปุ่น สหราชอาณาจักร เม็กซิโก แคนาดา ปากีสถาน รัสเซีย สกอตแลนด์ ออสเตรเลีย ฝรั่งเศส อียิปต์ เยอรมนี อิตาลี และสหรัฐอเมริกา

๑.๔ การวางแผนสำหรับเส้นทางสร้างสรรค์ของการประชุม

ในการประชุม Creative Cities Network ซึ่งจัดขึ้นในเดือนตุลาคม พ.ศ.๒๕๔๙ (ค.ศ.๒๐๐๖) โดยมีจุดประสงค์เพื่อวางแผนเตรียมการประชุม Santa Fe International Conference on Creative Tourism ในปี พ.ศ.๒๕๕๑ (ค.ศ.๒๐๐๘) ได้มีการหารือถึงค่านิยมของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และการวางรูปแบบของการประชุมดังกล่าว ซึ่งให้ความสำคัญกับการนำเสนอประสบการณ์และการมีส่วนร่วม โดยคณะกรรมการวางแผนการประชุมได้ร่วมกันพัฒนานิยามความหมายให้กับ Creative Tourism ขึ้นใหม่ ว่า

“การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ คือ การท่องเที่ยวที่มุ่งไปสู่ความผูกพันและประสบการณ์อันแท้จริง ซึ่งได้มาจากการเข้าไปมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ด้านศิลปะ มรดกทางวัฒนธรรมหรือคุณลักษณะเฉพาะของพื้นที่” (Creative Tourism is a tourism directed toward an engaged and authentic experience, with participative learning in the arts, heritage or special character of a place. Wurzburger: ๒๐๐๙, pp.๑๗)

โดยนิยามดังกล่าวนี้ ยังคงยึดตามหลักการสำคัญของนิยามเริ่มแรกของ Crispin Raymond และ Greg Richards ที่เน้นเกี่ยวกับประสบการณ์และความจริงแท้ทางวัฒนธรรม (hands-on experiences that are culturally authentic) ซึ่งจะทำให้แตกต่างไปจากการท่องเที่ยวแบบเดิมเช่น Cultural Tourism, Ecotourism หรือ Agri-tourism

การประชุมดังกล่าวยังได้รวมเอาประสบการณ์การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เข้าไปด้วยอีกหนึ่งอย่างที่สำคัญ นั่นคือการสอนการย่างพริกและการเตรียมอาหารของชาวนิวเม็กซิกัน ที่โรงเรียน Santa Fe School of Cooking โดยระหว่างที่พ่อครัวผู้สอนกำลังให้ความรู้เกี่ยวกับเครื่องปรุงท้องถิ่น ก็จะเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับวิถีการที่คนขยายของเขาสอนสูตรอาหารนี้ให้ ทั้งการย่างพริกและการม้วนแผ่นแป้งตอดิลญา

ภาพประกอบ ๒-๑ การสาธิตวิธีการย่างพริกเขียว

นอกจากนี้ ในการประชุมดังกล่าว ยังได้วางเป้าหมายไว้ว่าในการประชุมในปี พ.ศ.๒๕๕๑ (ค.ศ. ๒๐๐๘) จะมีรูปแบบการนำเสนอที่แตกต่างออกไปจากการประชุมทั่ว ๆ ไป โดย Benedetto Zacchioli นายกเทศมนตรีของเมืองโบโลญญาได้กล่าวไว้ว่า “ควรมีลักษณะเป็นเหมือนการนัดพบแบบเร่งด่วน (Speed Dating) เพื่อให้ทุกคนมีโอกาสพูดคุยกันได้ทั้งหมด” โดยให้คุณค่ากับการพูดคุยกันมากกว่าการนำเสนอ ซึ่งคณะกรรมการจัดประชุมก็ได้นำแนวคิดดังกล่าวไปใช้เพื่อรักษาความสมดุลและส่งเสริมการปฏิสัมพันธ์อย่างมีคุณภาพ โดยคณะกรรมการจัดประชุม ได้เริ่มมองหากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่มีอยู่ จากทั้งตัวศิลปินเอง และสถาบันต่าง ๆ เช่น พิพิธภัณฑ์ ศูนย์ศิลปะ องค์กรศิลปะการแสดง และองค์กรอื่น ๆ ที่นำเสนอผลงานของศิลปิน โดยทำการรวบรวมข้อมูลจากการส่งอีเมลจำนวนมากออกไป และโทรศัพท์หาศิลปินและธุรกิจต่าง ๆ ที่สามารถมอบโอกาสทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้ ซึ่งหลังจากดำเนินการเสร็จสิ้นแล้วสามารถเก็บข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้ถึง ๕๐ กิจกรรม เช่น การปั้นหม้อดินเผาบนจานหมุน การเป่าแก้ว และการทำอาหารท้องถิ่น ทั้งนี้เพื่อให้เป็นไปตามเป้าหมายในแผนการจัดประชุมประสบการณ์ต่าง ๆ ได้ถูกกำหนดให้จัดขึ้นในสถานที่ที่มีบรรยากาศดั้งเดิม ทั้งในพิพิธภัณฑ์ บ้านและสตูดิโอของศิลปิน โรงเรียนสอนทำอาหาร สถานที่จัดการแสดง โรงหล่อแก้ว และศูนย์จัดการประชุม โดยแบ่งกิจกรรมที่ได้รับการคัดเลือกออกเป็น ๕ ประเภท คือ เซรามิก รูปทรงศิลปะแบบอาณานิคมสเปน อาหารของนิวเม็กซิโก นาฏศิลป์ และทัศนศิลป์

ภาพประกอบ ๒-๒ เวิร์คช็อปสอนการปั้นหม้อดินเผาบนจานหมุน

๑.๕ Creative Tourism: การจัดการประชุมอย่างสร้างสรรค์

การจัดการประชุม Santa Fe International Conference on Creative Tourism ในปี พ.ศ. ๒๕๕๑ (ค.ศ. ๒๐๐๘) ได้มีการใช้วิธีดำเนินการประชุมรูปแบบใหม่ คือวิธี Open Space Technology ซึ่งจะให้ผู้เข้าร่วมประชุมสามารถเสนอหัวข้อในการหารือที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ตามแต่ความสนใจของแต่ละคน และหากมีคนอื่นสนใจก็สามารถเข้าไปร่วมหารือในกลุ่มย่อยนั้นได้อย่างอิสระ ทั้งนี้ผู้เข้าร่วมประชุมจะสามารถเลือกที่จะเข้าร่วมหารือในกลุ่มย่อยที่กลุ่มก็ได้

ภาพประกอบ ๒-๓ การประชุมกลุ่มย่อยด้วยวิธี Open Space Technology

กลุ่มย่อยเหล่านี้ได้ทำการสำรวจบทบาทของสมาชิกของชุมชน ในฐานะผู้ผลิตกิจกรรมต่าง ๆ และยังเป็นผู้บริโภคเองด้วย เนื่องจากประสบการณ์การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จำนวนมากได้พัฒนาขึ้นมาเพื่อสมาชิกของชุมชนเท่า ๆ กันกับนักท่องเที่ยว เมื่อชุมชนดำเนินการสร้างประสบการณ์การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของตัวเอง มักจะมีลักษณะไม่เป็นเชิงการค้า อิงกับศิลปะ หรือมีศิลปินเป็นผู้ขับเคลื่อน และมีรูปแบบเป็นงานเทศกาล ซึ่งผู้คนที่สมาชิกของชุมชนและนักท่องเที่ยวในช่วงเวลานั้นจะสามารถเข้าร่วมได้ ทั้งนี้กิจกรรมที่ดำเนินการโดยชุมชนมักจะสะท้อนถึงจิตวิญญาณของพื้นที่นั้น ๆ

๑.๖ ส่วนของชุมชน: พื้นที่ของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

ส่วนของชุมชนสามารถเป็นสถานที่ชุมนุมของทุกคนในท้องถิ่นและนักท่องเที่ยวและยังสามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างหลากหลาย นอกเหนือไปจากการเก็บเกี่ยวพืชผลที่ปลูกภายในบริเวณสามารถใช้สร้างโอกาสในการเรียนรู้สำหรับสมาชิกของชุมชนทุกวัย อาหารพื้นเมืองและประสบการณ์ในการทำอาหารโดยใช้ผลิตภัณฑ์ภายในท้องถิ่นมักดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว ซึ่งการท่องเที่ยวเชิงการเกษตรถือเป็นตัวเลือกที่ดีในการสร้างผลประโยชน์ผ่านทาง การทำการตลาดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

๑.๗ จากการท่องเที่ยวมวลชนสู่การท่องเที่ยวคุณภาพ และวิธีการสร้างพื้นที่ศิลปะของชุมชน

ชุมชนจะสามารถมอบประสบการณ์ที่เป็นเนื้อแท้ของพื้นที่ซึ่งเป็นที่รู้จักในวงกว้างในฐานะสถานที่ท่องเที่ยวได้อย่างไร และชุมชนจะดึงดูดนักท่องเที่ยวชั้นดีที่สนใจในการเรียนรู้เกี่ยวกับสถานที่จริงมากกว่าประสบการณ์สำเร็จรูปที่สามารถหาที่ไหนก็ได้ได้อย่างไร ทำเองเลย! ประสบการณ์ที่ควบคุมโดยศิลปินจะเสนอทางเลือกให้กับนักท่องเที่ยวที่ต้องการค้นหาคุณภาพและความหลากหลาย การส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้ในระดับเล็ก ๆ ที่เชื่อมโยงกับจิตวิญญาณของชุมชนจะช่วยดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวแบบครอบครัวและช่วยให้ความรู้สึกอยากกลับมาเที่ยวอีกครั้ง

ชุมชนจะได้รับผลประโยชน์จากการสร้างเครือข่ายกับสถาบันต่าง ๆ ที่จะช่วยในการเข้าถึงเป้าหมายทางการตลาดในระดับโลก เครือข่ายการท่องเที่ยวจะเป็นทรัพยากรที่มีค่าสำหรับชุมชนขนาดเล็ก การสร้างเส้นทางศิลปะจะเป็นเครื่องมือให้กับนักท่องเที่ยวในการสำรวจและเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนต่าง ๆ ตามบริเวณที่เป็นทางผ่าน ด้วยการส่งเสริมการเยี่ยมชมสตูดิโอ ได้พบปะกับศิลปินโดยตรง และจิตวิญญาณของการเดินทางผจญภัย จะช่วยให้ชุมชนตามรอยทางสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวที่โดยปกติแล้วจะเพียงแค่เดินทางผ่านเพื่อไปยังสถานที่ท่องเที่ยวอื่น ให้เข้ามาท่องเที่ยวในเขตชุมชนของตนได้

๑.๘ การสร้างเครือข่ายของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

การสร้างเครือข่ายของผู้ให้บริการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ มีประโยชน์ทั้งในด้านโอกาสทางการตลาด แบ่งปันการเรียนรู้ การเชื่อมโยงระหว่างศิลปินและกลุ่มวัฒนธรรมในธุรกิจการท่องเที่ยว และความสามารถในการยกระดับมาตรฐานของประสบการณ์การท่องเที่ยวของเมืองเล็ก ๆ ที่ตั้งอยู่กระจัดกระจาย โดยการสร้างยุทธศาสตร์ทางการตลาดของสถานที่ท่องเที่ยววันนั้น ถูกวางอยู่ในแนวเดียวกับค่านิยมหลักของชุมชน ซึ่งรวมไปถึงความเป็นเนื้อแท้ วัฒนธรรม ศิลปะ ขนาดของร่างกาย และภูมิศาสตร์ของพื้นที่ ซึ่งอาจก่อให้เกิดปัญหาในการสร้างเครือข่าย โดยเครือข่ายควรเป็นตัวแทนของความพยายามของท้องถิ่นในการยกระดับค่านิยมและความซาบซึ้งในวัฒนธรรมและศิลปะของตนเอง การสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างชุมชนจึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่งเพื่อให้เกิดความสำเร็จ โดยอาจใช้การประชุมระดมสมองของผู้แทนจากชุมชนต่าง ๆ เพื่อวางกระบวนการในการพัฒนาเครือข่าย ผสมผสานระหว่างแนวคิดทั้งเล็กและใหญ่ และหาเงินทุนสำหรับการริเริ่มโครงการ โดยผู้แทนจากชุมชนต่าง ๆ นั้นจะเป็นเหมือนทูตของเครือข่ายที่ประจำอยู่ในและชุมชน และมีหน้าที่ในการกระตุ้นความกระตือรือร้นของสมาชิกในชุมชนนั้น ๆ

๑.๙ ตัวอย่างรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

กลุ่มย่อยนี้ได้หารือเกี่ยวกับการพัฒนามุมมองใหม่ ๆ เพื่อให้ประสบการณ์เฉพาะตัว ดึงดูด/สร้างเสน่ห์ให้กับนักท่องเที่ยว โดยมีการพิจารณากรณีศึกษาต่าง ๆ ดังนี้

ภาพประกอบ ๒-๔ การเดินรำแบบพื้นเมืองของชนเผ่าโซสโชนฝั่งตะวันออก

ชนเผ่าโซสโชนฝั่งตะวันออก (Eastern Shoshone) ในรัฐไวโอมิง ต้องพบกับปัญหาจากการที่นักท่องเที่ยวต้องการจะเข้าถึงชุมชนและค่านิยมของชุมชน แต่ชุมชนต้องการคงความเป็นเนื้อแท้และบูรณภาพของตนเองเอาไว้ การสร้างพิพิธภัณฑ์หรือโครงการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับมรดกและประเพณีอาจมอบคำตอบที่นักท่องเที่ยวต้องการโดยไม่ต้องเปลี่ยนแปลงตัวตนของชุมชน

หมู่บ้านฮัสวาน นูเปียน ในอียิปต์ ให้การต้อนรับนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาด้วยเรือด้วยไมตรีจิตในแบบของชาวนูเปียน โดยนักท่องเที่ยวสามารถสัมผัสกับบรรยากาศแบบสวนที่ตั้งอยู่ในทะเลทราย ซีอูฐ ชมวิถีชีวิตของผู้หญิงชาวนูเปียน และเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมของชุมชน โดยจะมีการวางกล่องรับบริจาคเพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถบริจาคเงินสนับสนุนความเป็นอยู่ของชุมชนโดยไม่ทำให้จิตวิญญาณในการต้อนรับแขกของเจ้าบ้านชาวนูเปียนต้องสูญเสียไป

ในรัฐนอร์ทแคโรไลนา ได้มีการบริหารการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่ใช้ระบบเส้นทางซึ่งทำให้นักท่องเที่ยวสามารถเข้าถึงศิลปินในท้องถิ่นได้ตลอดทั้งปี ซึ่งส่งผลให้ศิลปินเหล่านั้นมีรายได้เพิ่มขึ้นถึงร้อยละ ๒๓ โดยค่าใช้จ่ายในการทำตลาดของเส้นทางนั้นจะมาจากเงินขององค์กรไม่แสวงหาผลกำไร กองทุนมูลนิธิ และงบประมาณของรัฐ

ชนเผ่าโฮปี (Hopi) ในรัฐอริโซนา นั้นถือว่าค่อนข้างจะเลือกนักท่องเที่ยวที่จะต้อนรับ โดยหมู่บ้านของชนเผ่าตั้งอยู่ข้างเส้นทางชมทิวทัศน์ของรัฐ และมีอุทยานของรัฐอยู่ในพื้นที่อีกด้วย โดยชนเผ่าจะมีบริการพานักท่องเที่ยวเดินชมทิวทัศน์ เล่าเรื่องราวประวัติศาสตร์ ลองชิมอาหารท้องถิ่น และซื้องานศิลปะที่ถักทอขึ้นซึ่งทำในท้องถิ่น โดยมีปรัชญาคือ มาถึง เยี่ยมชม และซาบซึ้งในวัฒนธรรมของ Hopi

การที่ชุมชนจะยังคงไว้ซึ่งวิถีชีวิตของตนเอง แต่ยังสามารถรับผลกำไรจากนักท่องเที่ยว จะต้องมองประสบการณ์ที่จะมอบให้ในลักษณะของการพัฒนาผลิตภัณฑ์ อะไรคือประสบการณ์หรือผลิตภัณฑ์ที่ชุมชนต้องการจะแบ่งปันกับนักท่องเที่ยว อะไรคือต้นทุนที่เกี่ยวข้อง ใครจะเป็นผู้สอนและชุมชนจะให้การสนับสนุนผู้สอนอย่างไร และท้ายที่สุด อะไรคือวิสัยทัศน์โดยรวมของชุมชน การแสดงออกถึงความเป็นเจ้าของ และ

คุณค่าของประสบการณ์ที่ได้รับการพัฒนา โดยรูปแบบของการพัฒนาทางเศรษฐกิจนี้สามารถเปลี่ยนแปลงได้ หากมีการวางโครงสร้างโดยการรวมเอาองค์ประกอบสำคัญของชุมชน คือ ความเป็นผู้นำ ค่านิยม จิตวิญญาณ และสถานที่ เข้าไปด้วย

๑.๑๐ ผลตอบรับจากผู้เข้าร่วมประชุม

จากการสัมภาษณ์ผู้เข้าร่วมประชุมในภายหลัง พบว่ามีความกระตือรือร้นในสิ่งที่ได้เรียนรู้ การได้มีส่วนร่วมในกระบวนการสร้างสรรค์นั้นสร้างแรงบันดาลใจและน่าตื่นเต้น และมีความคาดหวังเป็นอย่างสูง สำหรับผู้ที่ต้องรอรับผลงานในภายหลัง เช่น ช่างงานที่ต้องนำเข้าเตาเผา เนื่องจากถือว่าเป็นเรื่องที่น่าสนใจมากที่จะได้นำผลงานที่ทำขึ้นเองกลับไปที่บ้าน เพื่อเป็นที่ระลึกถึงการได้มาเยือนเมืองซานตา เฟ

ศิลปินและผู้จัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการต่างมีความยินดีที่ได้พบปะกับผู้คนที่ต่าง ๆ ทั่วโลก อีกทั้งยังได้มีโอกาสสร้างเครือข่ายซึ่งจะช่วยในการทำธุรกิจต่อไปในอนาคต สำหรับเมืองที่มีประชากรเพียง ๖๙,๐๐๐ คน ซานตา เฟ ถือว่ามีสัดส่วนของศิลปินในจำนวนที่สูงมาก คือประมาณ ๑๐% ของประชากรทั้งหมด อย่างไรก็ตาม ศิลปินเหล่านั้นมักไม่ได้มีรายได้ที่อิงจากการทำงานศิลปะ ส่วนใหญ่จะต้องมีการทำงานประจำอื่น ๆ เพื่อให้มีรายได้ที่มั่นคงในการดำรงชีวิต ซึ่งการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์นั้นจะช่วยให้เกิดทางเลือกสำหรับศิลปินและช่างฝีมือ ที่สนใจที่จะแบ่งปันความเชี่ยวชาญและวัฒนธรรมของตนให้กับคนอื่น ๆ นอกเหนือไปจากการทำงานประจำที่ไม่ค่อยน่าสนใจนัก

ประสบการณ์การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จากการประชุมดังกล่าวนี้ ไม่ใช่มีเพียงแค่ประสบการณ์ที่สามารถจะเกิดขึ้นได้ทุก ๆ วันในซานตา เฟ ซึ่งผลจากการจัดประชุมในครั้งนี้ ทำให้เมืองซานตา เฟ สามารถสร้างกลุ่มของผลิตภัณฑ์ที่กลายเป็นส่วนหนึ่งของความพยายามในการพัฒนาเศรษฐกิจของเมือง เว็บไซต์ของการประชุมได้มีการปรับปรุงเพื่อให้ผู้คนที่สามารถค้นหารายการของประสบการณ์การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ และเชื่อมต่อไปยังเว็บไซต์ของผู้ให้บริการได้โดยตรง ซึ่งถือเป็นการสร้างรายได้ให้กับศิลปินท้องถิ่น และเพิ่มคุณภาพและความเป็นเอกลักษณ์ให้กับประสบการณ์ของผู้ที่เดินทางมาเยือน ทั้งนี้จากประสบการณ์การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ผู้เข้าร่วมประชุมยังได้มีโอกาสในการเข้าถึงและชื่นชมหลากหลายแง่มุมของวัฒนธรรมท้องถิ่น ทั้งภูมิประเทศ อาหาร การเต้นรำ และผลงานของศิลปินและช่างฝีมือ ซึ่งเป็นที่คาดหวังกันว่าด้วยประสบการณ์ในระยะสั้น ๆ นี้ จะยังคงอยู่ในความทรงจำของผู้เข้าร่วมประชุม และนำพวกเขากลับมาเพื่อค้นหาสิ่งที่น่าสนใจใหม่ ๆ ต่อไปในอนาคต

ภาพประกอบ ๒-๕ งานเลี้ยงอาหารค่ำในระหว่างการประชุม

Santa Fe International Conference on Creative Tourism

ผู้ที่สนใจเกี่ยวกับกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของเมืองซานตา เฟ่ สามารถเข้าชมเว็บไซต์ [http:// www.santafecreativetourism.org/](http://www.santafecreativetourism.org/) ซึ่งยังคงมีการอัปเดตกิจกรรมใหม่ ๆ อยู่อย่างต่อเนื่อง ภายใต้สโลแกนที่ว่า DIY Santa Fe

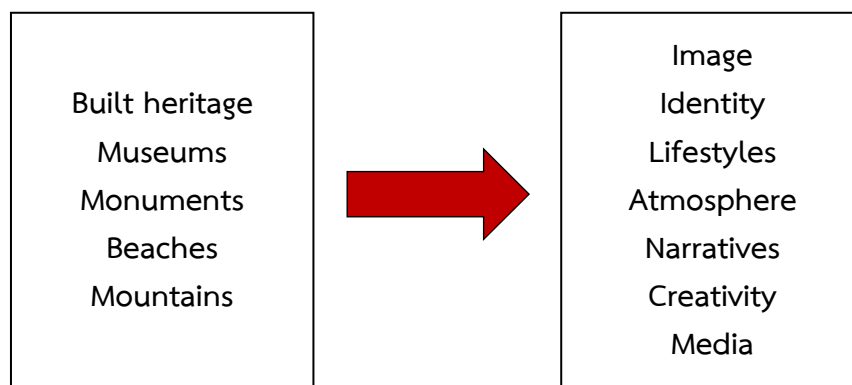
หลังจากการประชุมนานาชาติครั้งแรกเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ได้มีการจัดประชุมขึ้นอีกสองครั้ง กล่าวคือระหว่างวันที่ ๙-๑๐ ธันวาคม ในปี พ.ศ.๒๕๕๓ ณ เมืองบาร์เซโลน่า ประเทศสเปน (Creative Tourism Network) และวันที่ ๒๐ ตุลาคม ในปี พ.ศ.๒๕๕๔ ณ St.Denis กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส (Tourism: New Needs, New Opportunities)

๑.๑๓ คุณสมบัติของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism)

- ๑) ผู้ท่องเที่ยวและเจ้าของบ้านมีความผูกพันระหว่างกัน (Each engaging the other)
- ๒) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม (Cross-cultural engagement /Cultural experience)
- ๓) มีความเข้าใจอย่างลึกซึ้งทางวัฒนธรรมของพื้นที่ที่ท่องเที่ยว (Spirit of place/ deep meaning/ understanding of the specific cultural of the place)
- ๔) ประสบการณ์จากการมีส่วนร่วม (Hands-on experience)
- ๕) มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกัน/ ส่งผ่าน-ส่งต่อประสบการณ์ (Exchange information/ transformation and transformative experiences)
- ๖) เป็นผู้เข้าร่วมกิจกรรมมากกว่าเป็นผู้ชม (More participate than observe)
- ๗) นักท่องเที่ยวมีโอกาสพัฒนาศักยภาพในการสร้างสรรค์ของตนเองและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Co-creating tourism experience)
- ๘) ความจริงแท้ทั้งในกระบวนการการผลิตและผลิตภัณฑ์, ประสบการณ์จริง (Authentic both process and product / genuine experience)
- ๙) จดจำประทับใจ, เข้าใจ (Memorable / I hear and I forget, I see and I remember, I do and I understand.)
- ๑๐) การท่องเที่ยวแบบจำเพาะเจาะจง (Tailor-made approach)

๑.๑๔ รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

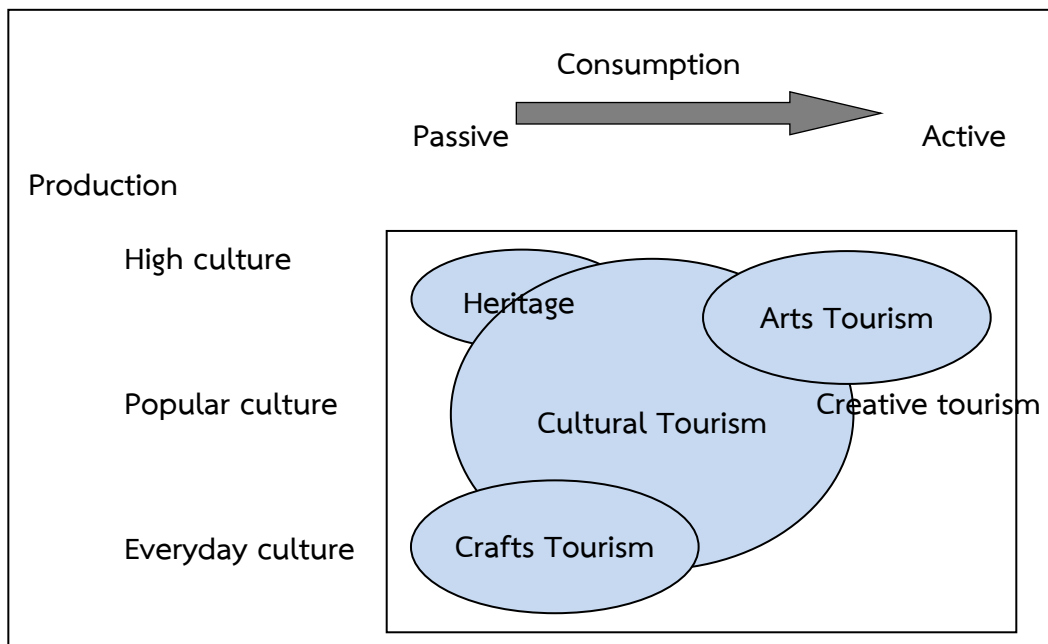
Greg Richards (๒๐๑๐) หนึ่งในผู้ก่อตั้งแนวความคิดเรื่องการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้ชี้ให้เห็นว่า รูปแบบของการท่องเที่ยวแบบใหม่นี้เป็นการปรับเปลี่ยนไปจากการท่องเที่ยวแบบเดิมที่นานวันเข้าก็ยิ่งเป็นการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพต่ำลง เนื่องจากกลายเป็นการท่องเที่ยวมวลชนที่ใช้เวลาเดินทางไปกับการเข้าชมและถ่ายภาพตามสถานที่ที่น่าสนใจและมีความสำคัญในทางธรรมชาติและวัฒนธรรม ไม่ว่าจะเป็นหาดทราย มรดกทางวัฒนธรรม พิพิธภัณฑสถาน อนุสรณ์สถาน แต่นักท่องเที่ยวรุ่นใหม่มีความปรารถนาที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในทางวัฒนธรรมของพื้นที่ที่ตนเองไปเที่ยว หรือในอัตลักษณ์ของพื้นที่ที่ท่องเที่ยวนั้น ๆ ในภาพรวม การท่องเที่ยวสร้างสรรค์จึงเป็นการท่องเที่ยวที่มีความสนใจเลื่อนไปจากเดิมคือ จากวัฒนธรรมที่จับต้องได้ (Tangible Cultural Resources) ไปสู่ทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่เป็นนามธรรม (Intangible Cultural Resources)

ภาพประกอบ ๒-๖ การเลื่อนไหลของวัฒนธรรมการท่องเที่ยวจากแบบเดิมสู่แบบใหม่

๑-๑๕ การเลื่อนจากวัฒนธรรมที่จับต้องได้ไปสู่ทรัพยากรวัฒนธรรมนามธรรม

จากความสนใจของนักท่องเที่ยวที่เคยสนใจการเยี่ยมชมสิ่งก่อสร้างมรดกวัฒนธรรม พิพิธภัณฑ์อนุสรณ์สถาน หาดทรายหรือภูเขา ก็หันไปให้ความสนใจกับภาพลักษณ์ อัตลักษณ์ วิถีชีวิต บรรยากาศ เรื่องเล่า การสร้างสรรค์และสื่อ ความสนใจเดิมที่ให้คุณค่ากับวัฒนธรรมชนชั้นสูง (High Culture) เช่น ปราสาทราชวัง หอศิลป์ พิพิธภัณฑ์ นักท่องเที่ยวรุ่นใหม่หันมาให้ความสนใจกับวิถีชีวิตสามัญ (Everyday Culture) เพิ่มมากขึ้น เช่น ร้านอาหารพื้นถิ่น ตลาด บ้านเรือน วิถีชีวิตชุมชนที่จะทำให้นักท่องเที่ยวได้พบและมีส่วนร่วมใน “ชีวิตจริง” ของผู้คนจากเดิมที่เคยเป็นแต่ผู้ชม นักท่องเที่ยวเรียกร้องที่จะมีกิจกรรมในสถานที่ที่ตนเองท่องเที่ยวในระยะเวลายาวนานขึ้น

ภาพประกอบ ๒-๗ การเปลี่ยนผ่านจากการท่องเที่ยววัฒนธรรมสู่การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

๑.๑๖ รูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

Greg Richards (๒๐๑๐) เสนอรูปแบบพื้นฐานของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Basic Modes of Implementation of Creative Tourism) ในสองลักษณะคือ

- ๑) ใช้การสร้างสรรค์เป็นกิจกรรมของนักท่องเที่ยว (Using creativity as a tourist activity)
- ๒) ใช้การสร้างสรรค์เป็นฉากหลังของการท่องเที่ยว (Using creativity as backdrop for tourism)

ในรูปแบบแรกจะเป็นสิ่งที่ได้รับการปฏิบัติอยู่แล้วในกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่ให้นักท่องเที่ยวเข้าไปมีส่วนร่วมในพื้นที่ท่องเที่ยว นั้น ๆ แต่ปัจจุบันการนำเอาการสร้างสรรค์มาเป็นฉากหลังของการท่องเที่ยว หรือการสร้าง “บรรยากาศ” ในแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ นั้นได้รับความนิยมเพิ่มมากขึ้น เพื่อให้สถานที่ท่องเที่ยวนั้นมี “เสน่ห์” เพิ่มขึ้น ตัวอย่างเช่น การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของเมือง ซานตา เฟ เมืองซึ่งได้รับการประกาศโดยยูเนสโก ให้เป็น เมืองสร้างสรรค์ด้านศิลปะที่ดัดแปลง โดยจัดให้มีกิจกรรมเกี่ยวเนื่องกับการเรียนรู้ อบรมเรื่องเกี่ยวกับการปั้น หม้อดินเผา (งานศิลปะของเผ่าพูเอโบล (Pueblo) ในเขตนี้ มีชื่อเสียงมาแต่เดิม) หลักสูตรการทำอาหารพื้นเมือง หรือการทำ เครื่องรางพื้นเมือง ที่พิพิธภัณฑสถานศิลปะพื้นเมือง

มีความหลากหลายของรูปแบบประสบการณ์ที่จะนำเสนอให้กับนักท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่จะเข้าร่วมนับตั้งแต่การซื้อผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ในพื้นที่ไปจนถึงการเข้าชม-ชิม หรือเรียนรู้ทักษะบางด้านในพื้นที่ท่องเที่ยว

ตาราง ๒-๑ รูปแบบประสบการณ์ของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

Basis of activity	Type of Experience
Learning	Workshops
Testing	Experiences Open ateliers
Seeing	Itineraries
Buying	Galleries, Shop windows

Crispin Raymond (๒๐๐๓, pp.๑-๕) หนึ่งในผู้ก่อตั้งแนวความคิด Creative Tourism ได้เสนอ การปรับใช้แนวความคิดดังกล่าวในการจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่ประเทศนิวซีแลนด์ โดยเขาได้กล่าวว่า นักท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourist) ไม่ใช่เป็นบุคคลที่บริโภคการท่องเที่ยวอย่างเชื่อง ๆ แต่เป็นนักท่องเที่ยวที่กระตือรือร้นในการเข้าไปมีส่วนร่วมในวัฒนธรรมของประเทศหรือชุมชนที่เข้าไปเยี่ยมชมเยื่อน ในขณะที่นักท่องเที่ยววัฒนธรรมสนใจการเยี่ยมชมห้องทำงานหรือโรงงานเซรามิค แต่นักท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ สนใจที่จะเรียนรู้และลงมือทำการปั้นเซรามิคด้วยตนเอง

นักท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จึงพร้อมที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ การลงมือทำและมีความสุขเพื่อที่จะได้บรรลุการพัฒนาความสามารถใหม่ ๆ ของตนเอง เช่นเดียวกับภาษิตจิ้นที่กล่าวว่า “เมื่อได้ยื่นก็จะลิ้ม เมื่อเห็นก็จะจำได้ แต่เมื่อลงมือทำก็จะเข้าใจ”

Crispin Raymond นำเอาแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ไปใช้ในการจัดการการท่องเที่ยวที่เกาะใต้ ประเทศนิวซีแลนด์ โดยการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานท่องเที่ยวประจำภาค (Regional Tourist Office) และเครือข่ายการตลาดทางศิลปะเนลสัน เบย์ (NBAM-Nelson Bays Art Marketing Network) ซึ่งจัดให้มีเครือข่ายของศิลปินพื้นบ้าน เพื่อนำไปสู่การจัดอบรม (Workshop) เกี่ยวกับงานศิลปะหัตถกรรมให้กับนักท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้ประสบการณ์ที่แตกต่างหลากหลาย ตั้งแต่การสานเส้นใยแบบพื้นเมือง (Harakeke-Flax Weaving) การแกะสลักไม้/กระดุก หรืองานโลหะ เซรามิก การปลูกพืชพื้นถิ่นหรือการปรุงอาหารทะเลแบบชาวเมารี การจัดการอบรมนั้นมีหลายรูปแบบนับตั้งแต่การใช้เวลา ๒ ชั่วโมง ถึง ๔ วัน และมีนักท่องเที่ยวเข้าร่วมเป็นกลุ่มเล็ก ๆ กลุ่มละ ๑๒ คน

ในประเทศกรีซ เสนอให้นักท่องเที่ยวสามารถที่จะแบ่งปันประสบการณ์ในกิจกรรมสร้างสรรค์ร่วมกับผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชน

Atelier de la Salamandre กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส จัดการเดินทางให้นักท่องเที่ยวเป็นกลุ่ม เพื่อร่วมกัน เดินทางมายังประเทศไทยในกรุงเทพฯและจังหวัดกระบี่ เพื่อเรียนวาดภาพวิถีชีวิตชุมชนริมคลองในพื้นที่ ซึ่งเป็นทิวทัศน์ “ของแท้” (Vraiment Authentique)

การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism) จึงเป็นทิศทางใหม่ของการท่องเที่ยวของโลกปัจจุบัน ที่มีจุดหมายเพื่อการสนทนา แลกเปลี่ยน เรียนรู้ระหว่างวัฒนธรรม และเชื่อว่าจะช่วยให้การท่องเที่ยว เป็นเครื่องมือของการทำความเข้าใจเกี่ยวกับคุณค่าของความหลากหลายในวัฒนธรรม ซึ่งนอกจากจะเป็นการ เสริมแรงให้การตระหนักรู้ในคุณค่าของชุมชนของตนเองแล้ว ขณะเดียวกัน ก็เป็นการส่งเสริมพัฒนาศักยภาพของการสร้างสรรค์ให้กับนักท่องเที่ยวเอง เพื่อที่จะนำประสบการณ์ที่ได้จากการเดินทางท่องเที่ยวไปใช้ในวิถีชีวิตของตนเองอีกด้วย

๑.๑๗ ผู้ประกอบการเชิงสร้างสรรค์: ความเกี่ยวข้องทางเศรษฐกิจ

๑) ผู้ประกอบการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

หลังจากที่แนวคิดทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้เริ่มเป็นที่รู้จักผู้ประกอบการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ก็ได้เริ่มลงทุนประกอบการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ตามมา ผู้ประกอบการเหล่านี้ตระหนักดีว่า นักท่องเที่ยวต้องการได้ความเก่าแก่ดั้งเดิม (Authentic) และต้องการประสบการณ์การเรียนรู้ทางวัฒนธรรม นักท่องเที่ยวเองก็อยากแสดงออกความเป็นตัวเองด้วยการเข้าไปมีส่วนร่วมสร้างสรรค์และปลูกฝังประสบการณ์ของตนเอง ดังนั้น ผู้ประกอบการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ต้องพยายามหาทางทำให้นักท่องเที่ยวได้มีโอกาสสร้างประสบการณ์ของตนเองในกระบวนการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้น ในแง่นี้เศรษฐกิจเชิงประสบการณ์และเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ได้เข้ามาช่วยตอบกลไกของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ผู้ประกอบการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ต้องเป็นผู้ที่สามารถผสมเอาวิสัยทัศน์ กระบวนการ และการตลาดเข้าด้วยกัน ยิ่งไปกว่านั้นต้องเป็นผู้ที่คิดก้าวล้ำตลาดออกไปอีกด้วยเพราะต้องเป็นคนสร้างสรรค์และนำเสนอสิ่งใหม่ ๆ ให้แก่ตลาดการท่องเที่ยว

๒) การประกอบการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

การประกอบการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นธุรกิจการค้าที่เป็นไปได้ทั้งการค้าที่เน้นกำไรและไม่เน้นกำไร หากแต่จะต้องเชื่อมต่อระหว่างการแสวงหาประสบการณ์เชิงลึกของนักท่องเที่ยวที่ต้องการให้ประสบการณ์นั้นเกิดขึ้นจากการสรรค์สร้างในส่วนของชีวิตเขา เพราะฉะนั้นสินค้าและบริการที่เกิดในการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ต้องมาจากส่วนของประสบการณ์และการสรรค์สร้างของนักท่องเที่ยวเข้ามามีส่วนในการสร้างสินค้าและบริการนั้นด้วย อย่างไรก็ตาม พื้นฐานทางการตลาดไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาผลิตภัณฑ์สินค้าและบริการทางการท่องเที่ยว การผลิตสินค้าและบริการเหล่านั้น การจัดจำหน่าย และการตั้งราคา (product, production, promotion and pricing) ก็ยังมีความสำคัญเช่นเดิม สิ่งที่เพิ่มขึ้นมาคือในกระบวนการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ สินค้าที่ได้จะเกิดจากความใส่ใจ ทุ่มเทของผู้สร้างหรือนักท่องเที่ยวที่มุ่งหวังจะให้สินค้านั้นเกิดขึ้นมาในฐานะที่เป็นประสบการณ์ส่วนหนึ่งของชีวิต

๓) การพัฒนาและประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จะต้องอาศัยส่วนร่วมและการสนับสนุนทั้งจากบุคคลเอกเทศและจากสาธารณะ ทั้งนี้เพราะลักษณะตลาดของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นตลาดที่ต้องอาศัยความร่วมมือร่วมแรง ร่วมใจ เพราะในที่สุดสินค้าและบริการจากการท่องเที่ยวจะได้มาจากการสรรค์สร้างจากประสบการณ์ส่วนตัวของนักท่องเที่ยวเอง ที่สำคัญแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ต้องได้รับการประชาสัมพันธ์จากสาธารณะทั้งในระดับชุมชน ตำบล จังหวัด ถึงระดับประเทศ เพื่อดึงดูดลูกค้าที่เป็นนักท่องเที่ยวในขณะเดียวกันนักท่องเที่ยวเหล่านั้นก็เป็นส่วนหนึ่งของการผลิตสินค้าท่องเที่ยวและบริการด้วย แหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ต้องสร้างพื้นที่รับรองที่ให้ความรู้สึกเป็นกันเอง น่าเชื่อถือ ไว้วางใจได้

นอกจากนี้การเตรียมตัวผู้ประกอบการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งหมายถึงผู้ประกอบการที่อยู่ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์นั้น ๆ ด้วยก็เป็นสิ่งสำคัญ การสร้างความเข้าใจด้านแนวคิดของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และความเข้าใจต่อระบบตลาดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ รวมถึงความเข้าใจต่อลักษณะและวิธีการการมีส่วนร่วมของลูกค้าที่เป็นนักท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ก็เป็นสิ่งสำคัญต่อการเตรียมความพร้อมและการพัฒนาผู้ประกอบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ด้วย

๑.๑๘ เชื่อมช่องว่างระหว่างศิลปินกับนักท่องเที่ยว

เป็นที่เห็นได้ชัดว่าเมืองที่มีศิลปินอาศัยอยู่ เมืองที่มีงานศิลปะมากมาย เมืองที่มีลักษณะความเป็นศิลปินสูง มักจะเป็นจุดหมายของแหล่งท่องเที่ยวสำคัญ เช่น ปารีส เบอร์ลิน ซานฟรานซิสโก หมู่บ้านกรีนวิช หรือแม้แต่ โตเกียวและลอนดอน อีกทั้งนักท่องเที่ยวก็ใช้เวลาเนิ่นนานที่จะได้อยู่ชื่นชมความงามจากเมืองศิลปินเหล่านี้ เพราะฉะนั้นแล้วในทางการตลาดถือว่านักท่องเที่ยวกลุ่มนี้มีความสำคัญมาก แต่ในทางตรงข้ามบุคคลที่เป็นศิลปินเองที่อาศัยตามเมืองเหล่านั้นกลับไม่ได้มองความสำคัญของนักท่องเที่ยวเป็นหลักมากไปกว่าการสร้างงานศิลปะ ในทางด้านการตลาดของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนทัศนคติของศิลปินที่อยู่ตามแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ให้หันมาสนใจและสร้างกระบวนการเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวเหล่านี้ให้เข้ามามีส่วนร่วมกับงานศิลปะที่มีค่าที่อยู่ในบ้านเรือน ชุมชน เมืองของตน

จากข้อมูลของศิลปินกว่า ๒,๐๐๐ คน แสดงให้เห็นว่า ศิลปินก็มีชีวิตอยู่อย่างที่มีความต้องการให้ผลงานของตนเองเผยแพร่ รวมทั้งขายผลงานเหล่านั้นได้เพื่อนำเงินมาหล่อเลี้ยงความเป็นอยู่หรือวิถีชีวิตแบบศิลปินตามที่ตนต้องการ อีกอย่างศิลปินก็คือผู้สร้างสรรค์ผลงานไม่รู้จบ รวมไปถึงจนถึงผลงานศิลปะที่สร้างสรรค์จากศิลปินล้วนเป็นผลงานที่มีคุณค่า สิ่งเหล่านี้จะช่วยทำให้ศิลปินเห็นว่า การสร้างผลงานศิลปะ และการมีชีวิตอยู่แบบศิลปิน จะสามารถดำรงอยู่ได้หากศิลปินให้ความสนใจกับกลุ่มนักท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่จะสามารถเข้ามาเป็นสนับสนุนผลงานศิลปะเหล่านั้นได้

ภาพประกอบ ๒-๘ ศิลปินถ่ายทอดความรู้ให้กับนักท่องเที่ยว

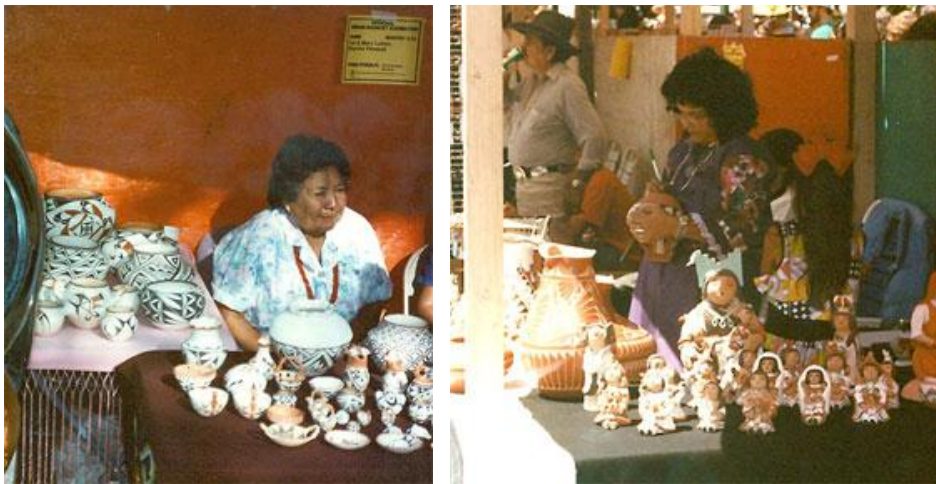
ในทางตรงกันข้าม นักท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์หากมีโอกาสตัวเองเปิดมุมมองที่กว้างขึ้นของประสบการณ์ชีวิตและทักษะของการมีชีวิตอยู่ การเข้าไปสัมผัสประสบการณ์ชีวิตแบบศิลปิน และการได้มีประสบการณ์ร่วมกับศิลปินหรือเรียนรู้การสร้างงานศิลปะจากศิลปิน ก็เป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้นักท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้พัฒนาประสบการณ์ชีวิตที่หลากหลายและเห็นคุณค่าชีวิตที่แตกต่างให้กับพวกเขาได้ และการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ก็น่าจะเป็นรูปแบบหนึ่งที่จะเป็นสะพานเชื่อมโยงช่องว่างที่เคยมีอยู่ของความเป็นศิลปินกับนักท่องเที่ยวที่จะเปิดกว้างโลกของการเรียนรู้และกระบวนการของการสร้างสรรค์ผลงานในนามของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้

ตัวอย่างหนึ่งที่น่าสนใจ เช่น กรณีของ Patrice ซึ่งเป็นศิลปินวาดภาพสีน้ำที่โฮโนลูลู ฮาวาย มีนักท่องเที่ยวให้ความสนใจเธอมากมาย และเธอก็เปิดตัวในฐานะที่เป็นนักวาดภาพอาชีพ ทำให้นักท่องเที่ยวเข้ามาร่วมสร้างสรรค์ภาพ ในขณะที่เดียวกันเธอพบว่า ความเป็นศิลปินนอกจากจะให้คุณค่าในทางศิลปะแล้ว ยังทำให้เธอมีฐานะเป็นผู้เชี่ยวชาญที่นักท่องเที่ยวต้องสอบถามและคอยเรียนรู้จากเธอ ส่วนหนึ่งที่ได้รับบทบาทใหม่เพิ่มเติมนอกเหนือจากฐานะศิลปินก็คือเธอได้ทำหน้าที่เป็นผู้สอน ผู้ถ่ายทอด และผู้แนะนำจากความชำนาญเรื่องการวาดภาพให้แก่ นักท่องเที่ยว และนักท่องเที่ยวก็ได้เข้ามาร่วมสร้างสรรค์ผลงานและมีประสบการณ์ร่วมในเชิงศิลปะให้กับตนเอง ดังนั้น ศิลปินจำเป็นต้องคำนึงถึงบทบาทเพิ่มเติมนอกจากการเป็นศิลปินแต่เพียงอย่างเดียวในกระบวนการของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

๑.๑๙ การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในดินแดนของชาวอินเดียน: เป็นมากกว่าลูกปัด ขนนก และการเลี้ยงโชค

กรณีนี้เป็นตัวอย่างของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชนพื้นเมืองที่สร้างสรรค์ขึ้นมาจากประวัติศาสตร์และโลกทัศน์ของกลุ่มชนพื้นเมืองดั้งเดิม ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับเส้นทางการแลกเปลี่ยนและการค้าโบราณของชาวพูเอโบล (Pueblo) ก่อนการเข้ามาของสเปนในอเมริกาฝั่งตะวันตก เส้นทางการค้านี้เดิมเป็นเส้นทางการค้าโบราณแต่ปัจจุบันถูกนำมาสร้างเป็นเส้นทางการค้าสมัยใหม่ในการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

เส้นทางการค้าโบราณจึงถูกพัฒนาขึ้นเป็นเส้นทางการค้าปัจจุบันที่อิงอยู่กับเส้นทางของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เส้นทางการค้านี้ได้ถูกร้อยเรียงขึ้นมาใหม่จากเรื่องเล่าของชนพื้นเมืองในการติดต่อค้าขายกันระหว่างกลุ่มชนพื้นเมืองในอาณาบริเวณนั้น นอกจากนี้จะเห็นเส้นทางที่แสดงความสัมพันธ์ของคนกลุ่มต่าง ๆ แล้ว ยังได้ทราบว่าคนแต่ละกลุ่มนั้นนำสินค้าอะไรมาแลกเปลี่ยนกัน ไม่ว่าจะเป็นลูกปัด ขนนก ผ้าทอ รวมถึงการออกแสวงโชคตามเส้นทางดังกล่าวนี้ด้วย สินค้าโบราณเหล่านี้ก็ยังทิ้งร่องรอยเป็นหลักฐานให้เห็นถึงคุณค่าของอดีต ช่วยตอกย้ำความเก่าแก่ดั้งเดิมที่เคยเกิดขึ้นมาก่อนในดินแดนนี้ และช่วยให้เกิดการสร้างสรรค์สินค้าย้อนรอยอดีตที่มีมูลค่ามากกว่ามูลค่าทางเศรษฐกิจแต่เต็มไปด้วยคุณค่าที่อิงอยู่กับประวัติศาสตร์เก่าแก่และวัฒนธรรมโบราณของชนพื้นเมือง

ภาพประกอบ ๒-๙ การค้าขายสินค้าพื้นเมืองในเส้นทางการค้าโบราณ

เส้นทางการค้าโบราณจึงเป็นรากฐานที่สำคัญของการสร้างเศรษฐกิจสมัยใหม่ให้กับชนพื้นเมืองที่อาศัยในแถบนี้ด้วยการเข้ามารองรับของกระบวนการของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

๑.๒๐ Creative Tourism Best Practices

Montreal, the city of design

ยกตัวอย่างกิจกรรม the Montreal High Lights Festival นักท่องเที่ยวและผู้เข้าร่วมงานสามารถมีส่วนร่วมใน ๓ กิจกรรมหลัก คือ การแสดงแสงสี ระบายพื้นเมือง และอาหาร โดยนักท่องเที่ยวสามารถเรียนการทำอาหารที่ใช้วัตถุดิบในท้องถิ่นจากพ่อครัวที่มีชื่อเสียงของเมือง สิ่งที่น่าสนใจมากสำหรับงานนี้ ก็คือ เป็นงานที่ถูกจัดขึ้นกลางฤดูหนาว แต่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้เป็นจำนวนมาก

Barcelona

ในปัจจุบันชาวเมืองที่มีฝีมือในงานศิลปะแขนงต่าง ๆ นั้น ยังคงทำงานศิลปะที่ตนถนัดเป็นงานอดิเรก

ในการโปรโมต creative tourism ของเมืองนั้น มีการสร้างโลโก้ที่แสดงถึงสถานที่สำคัญหลายแห่งใน Barcelona เช่น Olympic torch, Placa Reial, อนุสาวรีย์ Joan Miro เพื่อสื่อให้นักท่องเที่ยวเห็นและอยากมามีส่วนร่วมในการทำงานศิลปะในเมืองนี้

นักท่องเที่ยวสามารถมาเมืองนี้เพื่อเรียนรู้และแลกเปลี่ยนความรู้ด้านศิลปะ วัฒนธรรมแขนงต่าง ๆ กับศิลปินท้องถิ่น ผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น เรียนวาดภาพแบบ Catalan เรียนเปียโน เรียนดนตรีแบบ Rumba เรียนทำเซรามิก เรียนเขียนลายบนแก้ว ซึ่งการเรียนบางอย่างไม่สามารถเรียนจบภายใน ๒ วัน เพราะศิลปะแขนงนั้นเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิต ผู้เรียนจึงต้องมาใช้ชีวิตในเมืองอยู่นานพอสมควร

ในขณะเดียวกัน นักท่องเที่ยวที่ต้องการแสดงผลงานศิลปะของตนเองก็สามารถนำผลงานมาแสดงได้ที่เมืองนี้เช่นกัน

เว็บไซต์ creative tourism ของเมืองนี้มีด้วยกัน ๔ ภาษา คือ ภาษาท้องถิ่น Catalan ภาษาอังกฤษ ภาษาฝรั่งเศส และภาษาสเปน เพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวต่างชาติ ในส่วนของเว็บที่เป็นภาษา Catalan นั้น ชาวเมืองและนักท่องเที่ยวสามารถเข้ามาพูดคุยตอบข้อสงสัยต่าง ๆ ในกระทู้ได้ โดยมีการอำนวยความสะดวกในการแปลให้

Gharb-sehel Village, Aswan, Egypt – community-based ecotourism

การท่องเที่ยวแบบ Community-based ecotourism หมายถึงการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมการอนุรักษ์ มีผลกระทบจากนักท่องเที่ยวในระดับต่ำ และสร้างประโยชน์จากความร่วมมือทางเศรษฐกิจและสังคมของคนท้องถิ่น การท่องเที่ยวแนวนี้มีประมาณ ๑๐-๑๕% ของรายจ่ายด้านการท่องเที่ยวในระดับนานาชาติในปัจจุบัน และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เราจะเห็นได้ว่า การท่องเที่ยวในลักษณะนี้ให้ประโยชน์มากมายทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น เช่น ในเรื่องของการแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศ การจ้างงานในท้องถิ่น การกระตุ้นเศรษฐกิจในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ การสร้างความสงบสุขระดับนานาชาติ การตระหนักเรื่องสิ่งแวดล้อม อย่างไรก็ตาม เราต้องไม่มองข้ามความสามารถในการรองรับ (carrying capacity) และความพร้อมของท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับระบบโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ ด้วย

Gharb-sehel Village เป็นตัวอย่างที่ดีของการจัดการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวสามารถมาเยี่ยมชมหมู่บ้าน โดยเรือ ในระหว่างนั่งเรือ นักท่องเที่ยวยังสามารถแวะเที่ยวสถานที่ต่าง ๆ ได้ด้วย สิ่งที่น่าสนใจเมื่อมาเที่ยวที่นี่ คือ การเดินชมรอบหมู่บ้านและการเข้าไปเยี่ยมชมภายในบ้านของชาวบ้าน สภาพภายในและภายนอกบ้านยังคงถูกอนุรักษ์ไว้ให้เป็นรูปแบบเดิมคือ สร้างด้วย mud-brick ผู้หญิงมีบทบาทที่สำคัญในการท่องเที่ยว คือมีหน้าที่ผลิตงานฝีมือหัตถกรรมพื้นบ้าน เช่น การสานตะกร้า การร้อยลูกปัด การเย็บเครื่องประดับสำหรับเจ้าสาว การจักสาน การสีก henna และจำหน่ายให้กับนักท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมชมบ้านของตน

Edinburgh – the UNESCO city of Literature

Edinburgh ได้รับการประกาศให้เป็น city of literature เนื่องจากมีนักเขียนที่สำคัญอาศัยอยู่หลายท่านทั้งในอดีตและปัจจุบัน และยังมี การจัดเทศกาลหนังสือที่ใหญ่ที่สุดขั้นตอนนี้ นอกจากนี้ สำนักพิมพ์มากมายยังตั้งอยู่ที่นี้

มีการจัดตั้งหน่วยงาน (Edinburgh City of Literature Trust) ขึ้นเป็นเพื่อดูแลให้เมืองเป็นไปตามที่ได้ฉายา the city of literature กิจกรรมสำคัญที่หน่วยงานทำคือ การส่งเสริมการอ่านหนังสือใน Edinburgh ผ่านการจัดงาน event ต่าง ๆ การให้ข้อมูลและการให้โอกาสแก่นักเขียนและนักอ่าน รวมไปถึงการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน เช่น การแจกวรรณกรรมให้อ่านฟรี เช่น Kidnapped, Strange Case of Dr Jekyll and Mr. Hyde, The Lost World และ The Lost Book

Creative City network of Canada

CCNC เป็นองค์กรที่ประกอบไปด้วยเจ้าหน้าที่รัฐบาลท้องถิ่นทั่วแคนาดา ที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อดูแลด้านนโยบาย การวางแผน การพัฒนา และการสนับสนุนเรื่องศิลปะ วัฒนธรรม และมรดกต่าง ๆ ของแคนาดา CCNC ทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการประสานงานระหว่างท้องถิ่นต่าง ๆ ในประเทศที่ต้องการเข้าถึงและแลกเปลี่ยนประสบการณ์และความชำนาญระหว่างกัน รวมไปถึงการพัฒนาเครื่องมือและทรัพยากรเพื่อใช้ในการพัฒนาท้องถิ่นในแคนาดา

การบริการของ CCNC ครอบคลุมเรื่อง การสร้างและประสานงานเครือข่ายทางศิลปะและวัฒนธรรม การให้บริการข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต การจัด workshop ให้ความรู้ และการผลิตสื่อสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ

Bologna, Italy

เมื่อพูดถึงการท่องเที่ยว เรามักมุ่งความสนใจไปใน ๓ เรื่องหลัก คือ ดนตรี เทศกาล และอาหารการกิน

Creative tourism หมายถึง การมองหาประสบการณ์ที่เป็นของแท้ดั้งเดิม และเป็นประสบการณ์ซึ่งเราอยู่กับมันอยู่แล้ว (creative tourism means looking for an authentic experience, one about which we can say we have not simply been in place, but that we have lived that place)

การสร้างสรรค์ (Creativity) เป็นสิ่งที่ต้องอาศัยการสร้าง การพัฒนา และการก้าวหน้า ความร่วมมือจากรัฐบาลท้องถิ่นเป็นกลไกสำคัญประการหนึ่งที่จะทำให้เกิดการสร้างสรรค์นี้ได้

หน้าที่ที่สำคัญของรัฐบาลและองค์กรเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว คือ การบรรลุหลัก “Glocal” คำนี้เป็นการรวมกันระหว่างคำว่า global กับคำว่า local กล่าวคือในการจัดการการท่องเที่ยวในปัจจุบันนี้ เราพูดถึงนักท่องเที่ยวในระดับนานาชาติ (global) แต่สิ่งที่นักท่องเที่ยวเหล่านั้นต้องการมาสัมผัสและเรียนรู้มันอยู่ในระดับท้องถิ่น (local) ฉะนั้นทำอย่างไร คำ ๒ คำนี้จะมาบรรจบกันได้ Public vs. private sector และ Global vs. local

Shenzhen, China

เมือง Shenzhen ได้รับการประกาศเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษแห่งแรกในจีนเมื่อประมาณเกือบ ๓๐ ปีที่แล้ว การพัฒนาและการค้าการลงทุนทางอุตสาหกรรมทำให้เมืองมีการเติบโตขึ้นอย่างรวดเร็ว มีคนย้ายเข้ามาทำงานและอยู่อาศัยเป็นจำนวนมาก แต่ในช่วงประมาณ ๑๐ ปีที่ผ่านมา มีความพยายามเปลี่ยนแปลงเมืองนี้ให้กลายเป็นเมืองที่มีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี เป็นเมืองที่สร้างสรรค์ และเป็นฐานความรู้ (a high-tech, creative, and knowledge-based city) ความพยายามนี้เองที่ทำให้ Shenzhen เป็นเมืองแรกในจีนที่ได้รับการคัดเลือกให้เป็นหนึ่งในสมาชิกของ UNESCO Creative Cities Network

ตามทัศนะของผู้เขียนบทความนี้ สิ่งที่เป็นเอกลักษณ์ที่ดีที่สุดของเมือง Santa Fe ก็คือ สถาปัตยกรรมแบบ Pueblo สำหรับเมืองอื่น ๆ รวมทั้ง Shenzhen ชาวเมืองควรช่วยกันหาเอกลักษณ์และรากฐานทางวัฒนธรรมให้ได้

ในกระบวนการของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในกรณีดังกล่าว นอกจากการรื้อฟื้นเส้นทางการค้าในอดีตกลับมาปรับใช้เศรษฐกิจในปัจจุบันได้แล้ว ในด้านเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่ได้มาจากการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์นี้ก็สามารถพัฒนาชุมชนของชนพื้นเมืองให้ผลิตสินค้าโบราณในฐานะที่เป็นผลงานศิลปะท้องถิ่นที่สะท้อนถึงอดีตอันเก่าแก่ และเพิ่มคุณค่าในมิติของความเป็นชุมชนศิลปะขึ้นมาได้อีกด้วย อีกทั้งยังสามารถเพิ่มรูปแบบของการเข้ามามีประสบการณ์ร่วมของนักท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่นอกเหนือจากประสบการณ์ในเส้นทางการค้าโบราณยังสามารถใช้เวลาสร้างประสบการณ์ในชุมชนชนพื้นเมืองดั้งเดิมเพื่อเรียนรู้ทั้งเรื่องราวในอดีตของพวกเขา แลกเปลี่ยนโลกทัศน์ และความรู้ที่เข้าไปมีส่วนร่วมสร้างสรรค์สร้างผลงานร่วมกับชนพื้นเมืองในประสบการณ์การท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เหล่านั้น

๑.๒๑ เมื่อวานและวันพรุ่ง: มรดกและวัฒนธรรมของภูมิภาคเพื่ออนาคตทางเศรษฐกิจ

ยุทธศาสตร์ที่เราเรียกว่าเมื่อวานและวันพรุ่ง (Yester-morrow) ก็คือการนำประโยชน์ของมรดกและวัฒนธรรมในอดีตมาใช้เพื่ออนาคตทางเศรษฐกิจ ซึ่งได้พิสูจน์ให้เห็นแล้วว่าประสิทธิภาพมากโดยเฉพาะในช่วงสมัยของความยุ่งยากทางเศรษฐกิจในปัจจุบัน

ตัวอย่างจากแคลิฟอร์เนียเหนือ ที่ซึ่งในอดีตเมื่อราว ๒๐ ปีที่แล้วมีปัญหาเรื่องความล้มเหลวทางเศรษฐกิจ ไม่ว่าจะจะเป็นธุรกิจอุตสาหกรรมในท้องถิ่นหรือแม้แต่ภาคเกษตรกรรม แต่เมื่อได้นำยุทธศาสตร์ “เมื่อวานและวันพรุ่ง” คือการนำเอาวัฒนธรรมและมรดกในอดีตออกมาสร้างสรรค์เพื่อเศรษฐกิจในอนาคตแล้วก็พบว่าความสำเร็จอยู่ไม่ไกล

ชุมชนในโคโรไลนาเหนือได้สร้างฐานชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวโดยนำมรดกวัฒนธรรมทางด้านหัตถกรรมและการเกษตรมาสร้างสรรค์และนำเสนอ อันแรกเป็นการเผยแพร่หนังสือเพื่อเสนอเป็น "มรดกหัตถกรรมกับร่องรอยในเส้นทางท่องเที่ยวในแควโรไลนาเหนือ" ต่อมาก็ได้ทำหนังสือแนะนำ "รอยทางเที่ยวไร่สวน และเส้นทางชนบท" ซึ่งได้รับความสนใจในตลาดการท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก

ในขณะเดียวกัน บรรดาชุมชนเหล่านี้ต้องตระหนักถึงความพร้อมของเทคโนโลยีและการเศรษฐกิจพื้นฐานที่จะเข้ามารองรับกลไกตลาดการท่องเที่ยวที่ตนสร้างขึ้นไปด้วย อีกทั้งยังต้องคำนึงแนวคิดในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนให้เกิดขึ้นให้ได้ ประการสำคัญจากตัวอย่างนี้คือภาวะของความเป็นผู้นำของคนในพื้นที่ที่จะช่วยให้เกิดวิสัยทัศน์ต่อการมองเห็นความอยู่รอดของชุมชน และวิสัยทัศน์ในการปรับพัฒนาการท่องเที่ยวแบบทั่ว ๆ ไป ให้เป็นการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ร่วมกับการสร้างระบบเศรษฐกิจการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์นั้นด้วย

จะเห็นได้ว่าการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์นั้น มีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับทั้งในด้านเศรษฐกิจและการตลาด ซึ่งผู้ประกอบการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ รวมถึงตัวศิลปินและช่างฝีมือในแขนงต่าง ๆ ก็จะต้องมีการปรับตัวให้เข้ากับทิศทางของการท่องเที่ยวในรูปแบบใหม่นี้ อย่างไรก็ตาม ก็ยังคงต้องระวังไม่ให้มุมมองทางเศรษฐกิจและการตลาด เข้ามาบดบังความเก่าแก่ดั้งเดิม (Authentic) ของตัวเองไป ดังทิศทางของหน่วยงานที่พันเอก ดร.นาฬิกาอติภักดิ์ แสงสนิท ผู้อำนวยการองค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) หรือ อพท. ได้กำหนดนโยบายและแนวทางการปฏิบัติงานเกี่ยวกับ “การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism)” ว่าหมายถึง “การท่องเที่ยวที่สัมพันธ์กับประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม วิถีชุมชนและเอกลักษณ์สถานที่ โดยนักท่องเที่ยวได้เรียนรู้เพื่อสร้างประสบการณ์ตรงร่วมกับเจ้าของวัฒนธรรม และมีโอกาสได้ใช้ชีวิตร่วมกันกับเจ้าของสถานที่ และเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม วิถีชุมชนและเอกลักษณ์ของสถานที่ ไม่ใช่กิจกรรมที่เน้นรายได้ของชุมชน แต่เป็นกิจกรรมที่เน้นคุณค่าของชุมชนเท่านั้น”

๒. ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

“การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ คือ การท่องเที่ยวที่สนับสนุนให้นักท่องเที่ยวได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อทำความเข้าใจในคุณค่าทางสังคม วัฒนธรรม และสภาพแวดล้อมของพื้นที่ท่องเที่ยวอย่างลึกซึ้งโดยผ่านประสบการณ์ตรงร่วมกับเจ้าของพื้นที่หรือเจ้าของวัฒนธรรม” (คณะทำงาน, ๒๕๕๕)

คำสำคัญ

- ๑) แลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Exchange)
- ๒) ทำความเข้าใจในคุณค่าทางสังคม วัฒนธรรม และสภาพแวดล้อม (Spirit of Place)
- ๓) ผ่านประสบการณ์ตรงกับเจ้าของวัฒนธรรม (Experience)

๓. คุณสมบัติของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

คุณสมบัติของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จะต้องประกอบด้วยคุณสมบัติทั้งในเชิงพื้นที่และในเชิงกระบวนการ ดังนี้

คุณสมบัติในเชิงพื้นที่

- ✓ มีความหลากหลายและโดดเด่นทางวัฒนธรรมและ/หรือธรรมชาติ
- ✓ มีความตระหนักรู้ในคุณค่าของชุมชนโดยเจ้าของวัฒนธรรม

คุณสมบัติในเชิงกระบวนการ

- ✓ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม
- ✓ มีประสบการณ์ตรงร่วมกับเจ้าของวัฒนธรรม
- ✓ มีกระบวนการที่นำไปสู่ความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในพื้นที่ท่องเที่ยว
- ✓ ไม่ทำลายคุณค่าของชุมชนและนำไปสู่สมดุลทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม

๔. บทสรุปส่งท้าย

การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism) ถือเป็นกระบวนทัศน์ใหม่ (New Travel Paradigm) ที่ริเริ่มโดยองค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ที่สนับสนุนการดำรงอยู่ของความหลากหลายทางวัฒนธรรม (The UNESCO Universal Declaration of Cultural Diversity, ๒๐๐๑) และสนับสนุนให้สร้างการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ (Creating New Tourism Opportunities) ที่จะนำไปสู่รูปแบบใหม่ของความร่วมมือในระดับนานาชาติ

คำและความหมายของ Creative Tourism มีที่มาจากความร่วมมือของ คริสปิน เรย์มอนด์ (Crispin Raymond) และเกร็ก ริชาร์ด (Greg Richard) ที่เป็นผู้กำหนดนิยามของ “การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์” ขึ้น โดยได้รับแรงบันดาลใจจากนักท่องเที่ยวรุ่นใหม่ที่แสวงหาประสบการณ์อันแท้จริงในประเทศเอเชีย ผ่านการเรียนรู้กิจกรรมด้านศิลปะและวัฒนธรรมหรือคุณลักษณะเฉพาะจากพื้นที่ท่องเที่ยว

นักท่องเที่ยวรุ่นใหม่ในปัจจุบัน ไม่ได้ต้องการเดินทางท่องเที่ยวเพียงเพื่อที่จะพักผ่อนหย่อนใจเช่นยุคที่ผ่านมาเท่านั้น หากต้องการประสบการณ์ใหม่เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาศักยภาพใหม่ๆ ของตนเองและเพื่อที่จะนำไปปรับใช้กับชีวิตการทำงาน ภายหลังจากที่การเดินทางท่องเที่ยวเสร็จสิ้นลง รูปแบบของการท่องเที่ยวแนวใหม่จึงเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมอย่างสำคัญ “การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์” มุ่งความสนใจเปลี่ยนไปจากเดิมซึ่งเป็นการท่องเที่ยวเพื่อชมสถานที่ (พิพิธภัณฑ์, ราชวัง, ตลาด, อนุสาวรีย์หรือหาดทราย) หรือ Tangible Cultural Resources มาเป็นให้ความสนใจในทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่เป็นนามธรรม (Intangible Cultural Resources) มากขึ้น เช่น วิถีชีวิต, บรรยากาศ, อัตลักษณ์ หรือการสร้างสรรค์เช่นงานหัตถกรรมและศิลปะ โดยสนใจวิถีชีวิตของคนธรรมดามากกว่าวิถีชีวิตหรูหราแบบราชสำนักหรือชนชั้นสูง นอกจากนี้ รูปแบบของการท่องเที่ยวแนวใหม่ ยังให้ความสำคัญกับการลงมือร่วมปฏิบัติมากกว่าที่จะเป็นการเยี่ยมชมห่าง ๆ เช่นเดิม

การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ จึงเป็นทางเลือกใหม่ของการท่องเที่ยวในปัจจุบัน ที่นอกจากจะเป็นแนวโน้มใหม่ของการท่องเที่ยวแล้ว การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ช่วยเปิดโอกาสให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม ให้ความสำคัญกับความผูกพันระหว่างนักท่องเที่ยวและผู้ที่เป็นเจ้าของบ้าน โดยเชื่อมั่นว่าการเข้ามาร่วมเรียนรู้ทำกิจกรรมอันมีคุณค่าของชุมชน ผ่านการเชื่อมโยงของชุมชนที่พร้อมสำหรับการต้อนรับนักท่องเที่ยว จะช่วยให้เกิดความจดจำ ประทับใจอย่างลึกซึ้งถึง “จิตวิญญาณ” ของพื้นที่ของการท่องเที่ยวอย่างแท้จริง

นอกจากนี้ ด้วยการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์นี้จะเป็นเครื่องมือสำคัญของโลกยุคใหม่ที่จะช่วยเน้นย้ำคุณค่าของมรดกวัฒนธรรมและธรรมชาติของชุมชน ในขณะเดียวกันก็ช่วยสร้างเสริมมูลค่าในเชิงเศรษฐกิจให้กับชุมชนด้วย โดยมีความสมดุลย์ของสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมของชุมชนและประเทศชาติเป็นเป้าหมายสำคัญ

วัตถุประสงค์ที่ ๓.

เพื่อค้นหากิจกรรมที่มีต้นทุนทางวัฒนธรรมและธรรมชาติที่มีศักยภาพ เพื่อพัฒนาให้เป็นกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

จากการลงพื้นที่สำรวจกิจกรรมเบื้องต้นตามข้อเสนอแนะจากผู้รับผิดชอบในพื้นที่พิเศษ ๔ อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย-ศรีสัชชนาลัย-กำแพงเพชร ของอพท. ครั้งที่ ๑ ระหว่างวันที่ ๑๓-๑๗ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๔ และยืนยันกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ รวมถึงการสนทนาพูดคุยและทำความเข้าใจในวัตถุประสงค์กับเจ้าของกิจกรรมที่คัดเลือกในครั้งที่ ๒ ระหว่างวันที่ ๑๐-๑๒ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๕ เช่นเดียวกับพื้นที่พิเศษ ๕ จังหวัดเลย ครั้งที่ ๑ ระหว่างวันที่ ๖-๘ มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๕ เพื่อสำรวจเบื้องต้น และครั้งที่ ๒ ระหว่างวันที่ ๑๗-๑๙ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๕ เพื่อยืนยันในกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่เลือกและกำหนดโดยคณะทำงาน พบว่า

ในพื้นที่พิเศษ ๔ อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย-ศรีสัชชนาลัย-กำแพงเพชร คณะทำงานได้สำรวจพื้นที่ซึ่งประกอบด้วยกิจกรรมมากมาย ได้แก่

อุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชชนาลัย ประกอบไปด้วยกลุ่มสังคโลกดินเผาบ้านเกาะน้อย และร้านประเสริฐแอนติค, เยี่ยมชมเตาเผาสังคโลกในบริเวณอุทยานศรีสัชชนาลัย และวัดชมชื่น, เยี่ยมชมศูนย์การท่องเที่ยวบ้านนาต้นจั่น (ผ้าหมักโคลนและข้าวเป็็บ), เยี่ยมชมกิจการบ้านทองสมสมัย ทองโบราณศรีสัชชนาลัย และเยี่ยมชมกิจการร้านลำตัดเงินโบราณ

อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย ประกอบไปด้วย การเยี่ยมชมกิจการผลิตเครื่องสังคโลกที่สุเทพสังคโลก และแกะสลักไม้ ภายใน ต. เมืองเก่า,

อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร ประกอบไปด้วย การเยี่ยมชมแหล่งเรียนรู้การทำพระเครื่อง และกิจการผลิตอาหารพื้นเมือง (เมี่ยงแม่กรองทองและขนมข้าวตอกอัด) ณ ต. นครชุม

ในพื้นที่พิเศษ ๕ จังหวัดเลย คณะทำงานได้สำรวจพื้นที่ภายใต้เงื่อนไขของเวลาที่ค่อนข้างจำกัด ได้แก่

อำเภอเชียงคาน เยี่ยมชมหมู่บ้านไทดำ บ้านนาป่าหนาด ต.เขาแก้ว, การแสดงผีขนน้ำ และการทำมะพร้าวแก้ว และการทำผ้าหม่นวมฝ้าย

อำเภอด่านซ้าย ร่วมพิธีถวายต้นผึ้ง พระธาตุศรีสองรัก, เยี่ยมชมพิพิธภัณฑน์ผีตาโขน วัดโพนชัย, เยี่ยมชมหมู่บ้านม้ง บ้านตูป้อ ต.กกสะทอน และเยี่ยมชมภูมโล และทุ่งดอกซากุระ

ซึ่งภายหลังจากได้เยี่ยมชมสถานที่ต่าง ๆ สำรวจกิจกรรมที่พบเห็น โดยอาศัยคุณสมบัติของกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่กำหนดจากการทำความเข้าใจนิยาม ความหมายและความเป็นไปได้ในการพัฒนาเป็นกิจกรรมต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ คณะทำงานร่วมกับผู้แทนอพท. จากการประชุมร่วมได้หาข้อสรุปร่วมกัน โดยกำหนดกิจกรรมต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ไว้ ๕ กิจกรรมใน ๒ พื้นที่ ดังนี้

พื้นที่พิเศษ ๔ อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย-ศรีสัชชนาลัย-กำแพงเพชร กำหนดให้

- ๑) การทำผ้าหมักโคลนและการทำข้าวเป็็บที่บ้านนาต้นจัน ต.บ้านตึก อ.ศรีสัชชนาลัย จ.สุโขทัย
- ๒) การทำสังคโลก ที่ร้านสุเทพสังคโลก ต.เมืองเก่า อ.เมือง จ.สุโขทัย
- ๓) การทำพระเครื่อง ที่แหล่งเรียนรู้การทำพระเครื่องนครชุม ต.นครชุม อ.เมือง จ.กำแพงเพชร

พื้นที่พิเศษ ๕ จังหวัดเลย

- ๑) การทำผ้าหม่นวมฝ้าย ที่ร้านก้านทองหล่อ อ.เชียงคาน จ.เลย
- ๒) การทำต้นผึ้ง ที่ตำหนักพอกวน อ.ด่านซ้าย จ.เลย

กิจกรรมข้างต้นทั้ง ๕ กิจกรรมที่กำหนดเป็นกิจกรรมต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ มีความเหมาะสมที่จะนำมาใช้พัฒนาเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างแท้จริง เพราะล้วนแต่เป็นกิจกรรมที่สามารถสร้างความผูกพัน/เข้าใจอย่างลึกซึ้ง/จดจำประทับใจ (engaging/spirit of place/memorable) สามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม/ส่งผ่านประสบการณ์ (cross-cultural/transformation experience) ยังผลให้เกิดประสบการณ์จากการมีส่วนร่วม/เข้าร่วมกิจกรรมมากกว่าเป็นผู้ชม/มีโอกาสสร้างสรรค์ผลงานของตน (hands-on experience/more participate than observed/co-creating) และล้วนแล้วแต่เป็นกิจกรรมที่มีความจริงแท้ทั้งในกระบวนการผลิตและผลิตภัณฑ์ (authentic both process and product) ซึ่งเป็นคุณสมบัติสำคัญของการเป็นกิจกรรมที่จะนำไปสู่การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้สอดคล้องกับนิยามความหมายของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่ได้กล่าวมาก่อนหน้า ซึ่งแต่ละกิจกรรมมีความโดดเด่นและมีความเป็นเอกลักษณ์ รวมไปถึงที่มาที่ไปของความจริงแท้ ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถสัมผัสแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับกิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้ผ่านการทำความเข้าใจและทำให้เกิดความลึกซึ้ง ผูกพันแตกต่างจากการท่องเที่ยวที่ผ่านมา

๓.๑ กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่พื้นที่พิเศษ ๔ อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย-ศรีสัชชนาลัย-กำแพงเพชร

นับตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๑๗ เป็นต้นมา ที่ตั้งของเมืองสุโขทัย ศรีสัชชนาลัยและเมืองกำแพงเพชรถือเป็นจุดศูนย์กลางการเชื่อมต่อการค้ามาคมทั้งทางบกและทางน้ำ กับเมืองทริภุญชัยทางตอนเหนือ ละโว้และอาณาจักรขอมโบราณทางตอนใต้ ตะวันตกเชื่อมต่อกับเมืองตากและลุ่มแม่น้ำสาละวิน ส่วนทางตะวันออกเชื่อมโยงตนเองเองกับลุ่มแม่น้ำโขง

อาณาจักรสุโขทัย-ศรีสัชชนาลัย-กำแพงเพชร เป็นดินแดนที่ให้กำเนิดทางศิลปะและวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ โดยการรับความคิดและรูปแบบทางศิลปะวัฒนธรรมจากดินแดนอื่น เพื่อมาปรับปรุงแต่งสร้างสรรค์ให้เป็นเอกลักษณ์ของตนเองก่อนที่จะส่งต่อไปยังดินแดนและวัฒนธรรมอื่น

พุทธลักษณะอันงดงามสมัยสุโขทัย-กำแพงเพชร เจดีย์ดอกบัวตูม (เจดีย์พุ่มข้าวบิณฑ์) และเครื่องสังคโลก คือตัวอย่างของงานสร้างสรรค์อันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตน เฉพาะท้องถิ่นที่ต่อมาได้กลายเป็นคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรมของอาณาจักร ของเมือง และของชุมชนที่แผ่ฝั่งศักยภาพพร้อมสำหรับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และเป็นแรงบันดาลใจให้กับคนรุ่นปัจจุบัน

๑) การทำผ้าหมักโคลนและการทำข้าวเปียที่บ้านนาต้นจั่น

๑.๑) การทำผ้าหมักโคลน

ผ้าหมักโคลนบ้านนาต้นจั่น ตำบลบ้านดึก อำเภอสรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย เป็นผ้าทอที่เกิดจากการใช้ภูมิปัญญาของชาวบ้าน ซึ่งเป็นเอกลักษณ์และสืบสานมาแต่โบราณ เทคนิคนี้ค้นพบด้วยความบังเอิญจากการดำเนินชีวิตในอดีต ชาวบ้านส่วนใหญ่นิยมทอผ้าฝ้ายไว้สวมใส่เองยามไปทำไร่ทำนา หลังจากทำงานเสร็จแล้ว เสื้อผ้าเปื้อนอะเปื้อนและโคลน จึงนำมาซักแล้วปรากฏว่าผ้ามีสีเปลี่ยนไป แต่กลับให้ความแตกต่างไปจากเดิม คือ พบว่าผ้ามีเนื้อนุ่ม มีน้ำหนักดี และสวมใส่สบาย และด้วยภูมิปัญญาดังกล่าวนี้นี้ จึงนำมาสู่กรรมวิธีการผลิตผ้าฝ้ายด้วยการนำมาหมักโคลนของกลุ่มทอผ้า บ้านนาต้นจั่น

ภาพประกอบ ๓-๑ ผ้าหมักโคลน บ้านนาต้นจั่น จ.สุโขทัย

สำหรับการผลิตผ้าหมักโคลนนี้นั้น ชาวบ้านจะเริ่มจากการย้อมเส้นฝ้ายสีขาวด้วยคราม จากนั้นนำเส้นฝ้ายไปผึ่งแดดให้แห้งและซักน้ำครามออก แล้วนำกลับไปผึ่งแดดอีกครั้งหนึ่ง จึงนำมากรอด้วยและทอตามลวดลายที่กำหนดตามเอกลักษณ์ของผ้าทอบ้านนาต้นจั่น ซึ่งลวดลายส่วนใหญ่ลอกเลียนแบบจากธรรมชาติ เช่น ลายผักแว่น ลายดอกพิกุล

กระบวนการหมักโคลนนั่น จะขุดโคลนมาจากบึง หรือบ่อตามธรรมชาติ กรองโคลนด้วยผ้าขาวบาง เพื่อแยกเศษไม้หรือผงออก จากนั้นนำผ้าที่ทอเสร็จแล้วใส่ลงไปใว้ในโองหมักโคลน ทิ้งไว้ ๑ คืน นำมาซักให้สะอาด แล้วนำไปแช่น้ำ ทิ้งให้ผ้าดูดซับน้ำจนอิ่มตัว จากนั้นนำผ้าไปต้มกับวัสดุที่ให้สีธรรมชาติ เช่น ครั่ง มะเกลือ หรือแก่นไม้ซึ่งให้สีต่างกันไป ในการนำผ้าไปต้มต้องรอให้น้ำเดือดจึงนำผ้าลงไปต้ม และต้องคอยคนอยู่ตลอดเวลา เพื่อให้สีสม่ำเสมอ ในน้ำสำหรับต้มผ้า จะมีส่วนผสมคือ น้ำของไม้ฝางและสีเสียด ซึ่งสีเสียดจะประกอบไปด้วยมะเกลือและครั่งผสมกัน ผ้าทุกผืนจะต้องผ่านการต้มด้วยสีของน้ำไม้ฝางและสีเสียดทั้งหมด หลังจากต้มผ้าแล้ว นำผ้าไปซักในบ่อซักจนสีของน้ำซักผ้านั้นใส เพื่อป้องกันไม่ให้สีผ้าตกในภายหลัง หลังจากนั้นก็นำผ้าไปอบและผึ่งแดดให้แห้ง เสร็จแล้วนำไปรีด พร้อมบรรจุหีบห่อพร้อมจำหน่าย

ผ้าหมักโคลนบ้านนาต้นจั่น จึงเป็นผ้าทอที่มีความสวยงาม และมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ถือเป็นงานสร้างสรรค์ของชุมชนโดยใช้สีส่นจากผืนแผ่นดินของจังหวัดสุโขทัย

๑.๒) การทำข้าวเป็็บ

ข้าวเป็็บเป็นอาหารพื้นบ้าน รสชาติอร่อย มีที่มาจากบ้านนาต้นจั่น อำเภอศรีสัชชนาลัย จังหวัดสุโขทัย ซึ่งเป็นกลุ่มคนที่อพยพโยกย้ายมาจากภาคเหนือของประเทศ ลักษณะของอาหารชนิดนี้เหมือนกับก๋วยเตี๋ยว มีเส้น ผัก และน้ำซุ๊ป โดยเส้นกับผัก ถูกห่อรวมกันในไส้ต๋อของข้าวเกรียบปากหม้อ (คำว่า เป็็บ ในภาษาเหนือ แปลว่า พับ) และเพื่อให้สอดคล้องกับท้องถิ่นที่อยู่ จึงขนานนามเสียใหม่ว่า “ก๋วยเตี๋ยวพระร่วง”

ความเป็นมาของข้าวเป็็บนั้น คือเมื่อสมัยก่อนบ้านนาต้นจั่น เป็นท้องถิ่นห่างไกล กันดาร ไม่มีถนนตัดผ่าน ไม่มีรถ ชาวบ้านหาของกินยาก อดยากไปตลาด หรือไปกินก๋วยเตี๋ยว โดยเฉพาะในช่วงหน้าหนาวที่อยากกินอาหารร้อนๆ เพื่อให้ร่างกายอบอุ่น ก็ต้องไปในตัวเมืองอุตรดิตถ์ หรือไม่กี่ตัวเมืองศรี สัชชนาลัย บรรพบุรุษของชาวบ้านในหมู่บ้านนี้จึงใช้ภูมิปัญญาที่มีอยู่ คิดค้นสูตรข้าวเป็็บขึ้น และสืบต่อมายังรุ่นลูกหลาน

เครื่องปรุงสำคัญของข้าวเป็็บนั้น นอกจากน้ำซุ๊ปต้มกระดูกหมู ซึ่งทำให้น้ำซุ๊ปมีรสหวานแล้ว ยังมีกากหมู หมูสับ เลือดหมูต้ม กระเทียมเจียว ต้นหอมและผักชีสำหรับโรยหน้า และไข่ดาวหนึ่ง ซึ่งให้คุณค่าทางอาหารที่สูง และดีกว่าการทำไปทอดด้วยน้ำมันปาล์ม

สำหรับขั้นตอนการทำนั้น เริ่มจากการนำข้าวสาร (ข้าวเจ้า) ที่ผ่านขั้นตอนการแช่น้ำทิ้งไว้ข้ามคืนเป็นเวลานานนับสัปดาห์ กระทั่งเมล็ดข้าวเป็็บยุ่ย จากนั้นนำมากรองด้วยผ้าขาวบางผึ่งไว้จนกลายเป็นแป้ง แล้วนำมาละลายน้ำผสมเกลือเล็กน้อย มาละลายให้เป็นแผ่น บนผ้าขาวบางที่ขึงตึงบนปากหม้อดิน (คล้ายทำข้าวเกรียบปากหม้อ) จากนั้นใส่เส้นเส้น กับผักพื้นบ้าน เช่น ผักบุ้ง ถั่วงอก กระหล่ำปลี แล้วปิดฝานึ่ง สุกแล้วพับ แป้งไปมา เพื่อห่อผักกับเส้นเส้นเข้าด้วยกัน การพับแป้งไปมานี้เองเป็นที่มาของคำว่า “เป็็บ” (พับ) เมื่อผักสุกจึง ตักใส่ชาม เติมกากหมู ไข่ดาวหนึ่ง และส่วนผสมอื่น ๆ ปรุงรสด้วยน้ำปลา น้ำตาลทราย พริกป่นน้ำส้ม เหมือนก๋วยเตี๋ยวทั่วไป

ภาพประกอบ ๓-๒ ข้าวเป็็บ (ก๋วยเตี๋ยวพระร่วง) บ้านนาต้นจั่น จ.สุโขทัย

ข้าวเป็็บ จึงนับได้ว่าเป็นการสร้างสรรค์อาหารพื้นบ้านของชุมชนขึ้นมาใหม่ เพื่อให้สอดคล้องเหมาะสมกับวิถีชีวิตประจำวันที่อยู่ห่างไกล และยากลำบากต่อการพึ่งพาอาศัยจากนอกชุมชน ขณะเดียวกันก็ได้นำเอาสำนึกของประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ตำนานพระร่วง-ตำนานอันยิ่งใหญ่ของกษัตริย์สุโขทัยมาหลอมรวมสร้างขึ้นเป็นอัตลักษณ์ใหม่ของตนเองอย่างภาคภูมิใจว่า “ก๋วยเตี๋ยวพระร่วง”

๒) การทำสังคโลกที่สุเทพสังคโลก

สังคโลก เป็นชื่อเรียกเครื่องปั้นดินเผาเนื้อแกร่งชนิดหนึ่ง มีทั้งแบบที่เคลือบน้ำยาและไม่เคลือบน้ำยา เครื่องสังคโลกมีหลายรูปแบบ เช่น จาน ชาม กระปุก ตลับ ตุ๊กตาหรือช่อฟ้า มีการตกแต่งให้สวยงามด้วย ลวดลายดอกไม้ ปลา รูปสัตว์ลายเรขาคณิต

ที่มาของคำว่าสังคโลก บ้างว่าแผลงมาจากคำเรียกชื่อเมืองที่ผลิตคือ สวรรคโลก ซึ่งเป็นชื่อเดิมของเมืองศรีสขนาลัยในสมัยอยุธยา บ้างว่ามาจากคำ “ซ้องโกลก” ที่หมายความถึงว่า เตาแผ่นดินซ้อง ที่สะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของการผลิตสังคโลกที่เกี่ยวข้องกับการผลิตเครื่องปั้นดินเผาของจีน

การผลิตสังคโลกมีทั้งที่สุโขทัยและศรีสขนาลัย ที่สุโขทัยพบเตาเผาสังคโลก (เรียกว่า เตาทุเรียง) มาก ในบริเวณนอกกำแพงเมืองทางทิศเหนือ แถบวัดพระพายหลวง ส่วนที่เมืองศรีสขนาลัยนั้นมีอยู่หลายร้อยเตา แบ่งออกเป็นสองกลุ่มใหญ่ คือแหล่งเตาบ้านเกาะน้อย และแหล่งเตาบ้านปายาง จึงนับเป็นที่ผลิตแหล่งใหญ่ เพื่อใช้เป็นสินค้าออกทางทะเลในศตวรรษที่ ๒๐-๒๒

เครื่องสังคโลกเมืองสุโขทัยและเมืองศรีสขนาลัยมีหลายลักษณะ ทั้งแบบสีขาวเขียนลายด้วยสีดำ สีน้ำตาล หรือ สีเขียวไข่กา เรียกว่า เซลาดอน เป็นการขูดลายใต้น้ำเคลือบ

ภาพประกอบ ๓-๓ เครื่องสังคโลก สุเทพสังคโลก จ.สุโขทัย

เครื่องปั้นดินเผาในแถบนี้อาจเริ่มต้นมาแล้วเมื่อราวพันปีก่อน และกลับมาเฟื่องฟูขึ้นอีกในราวพุทธศตวรรษที่ ๒๐-๒๒ เมื่อแคว้นสุโขทัยถูกผนวกรวมเข้าเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรอยุธยา สาเหตุที่รุ่งเรืองก็เนื่องมาจาก จีนซึ่งเป็นผู้ผลิตรายใหญ่ในช่วงเวลานั้นประสบปัญหาภายใน ไม่สามารถผลิตออกขายได้ จึงทำให้เครื่องปั้นดินเผาที่เร่งผลิตขึ้นโดยช่างทำเครื่องปั้นดินเผาที่สุโขทัยและที่ศรีสขนาลัยเฟื่องฟูขึ้นอย่างมากเพื่อส่งออกขายทั้งในดินแดนของประเทศไทยปัจจุบัน จนถึงหมู่เกาะของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่น มาเลเซีย อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์และญี่ปุ่น

การผลิตเครื่องสังคโลกแสดงให้เห็นการใช้วัตถุดิบธรรมชาติผสมผสานกับความรู้ความสามารถและการสร้างสรรค์ในช่วงเวลาที่เหมาะสม สามารถทำให้งานเครื่องเคลือบสังคโลกกลายเป็นผลงานเฉพาะตนและกลายเป็นสินค้าที่ขึ้นชื่อของศรีสขนาลัยและสุโขทัยมาจนถึงปัจจุบัน

๓) การทำพระเครื่องที่แหล่งเรียนรู้นครชุม

เมื่อครั้งที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จประพาสต้นครั้งที่ ๒ แลพเมืองกำแพงเพชร ทรงกล่าวถึงสิ่งของที่ประชาชนนำมาถวายนั้นว่า “ของถวายในเมืองกำแพงนี้ มีพระพิมพ์เป็นพื้น” สะท้อนให้เห็นว่าพระพิมพ์เมืองกำแพงเพชรเป็นของสำคัญ มีชื่อเสียงทั้งในทางความงามและความศักดิ์สิทธิ์

พระยาสิทธิ กษัตริย์ผู้ยิ่งใหญ่แห่งอาณาจักรสุโขทัย ผู้แต่งไตรภูมิพระร่วงเมื่อครั้งที่ทรงประทับอยู่ที่เมืองศรีสัชชนาลัย และได้โปรดเกล้าให้ประดิษฐานรอยพระพุทธรูป สร้างพระธาตุเจดีย์ทรงดอกบัวตูม และทรงปลูกต้นศรีมหาโพธิ์กลางเมืองนครชุม เท่ากับได้สถาปนาเมืองกำแพงเพชรและอาณาจักรสุโขทัยให้เป็นศูนย์กลางทางพุทธศาสนา

นอกจากเมืองกำแพงเพชรและนครชุม จะเป็นเมืองที่มีสถาปัตยกรรมอันโดดเด่นในสมัยสุโขทัยเป็นจำนวนมากแล้ว ยังมีชื่อเสียงว่าเป็นแหล่งที่ผลิตพระเครื่อง-พระพิมพ์ที่มีชื่อเสียงที่สุดแห่งหนึ่ง ดังที่รู้จักกันในนาม พระกรุทุ่งเศรษฐี พระซุ้มกอ พระกำแพงเม็ดขนุน หรือพระกำแพงพลูจีบ ซึ่งถือเป็นหนึ่งในชุดเบญจภาคีหรือกรุพระเครื่องฝั่งตัวเมืองกำแพงเพชร เช่นกรวัดพระนอน กรวัดสี่อิริยาบถ

พระพิมพ์เมืองกำแพงเพชร ก็เช่นเดียวกับเครื่องสังคโลก ที่ก่อรูป สร้างสรรค์ขึ้นจากดินด้วยฝีมือของมนุษย์ ทำให้ดินกลายเป็นงานศิลปะชั้นเลิศเช่นเครื่องสังคโลกที่มีคุณค่าข้ามยุคสมัย ในขณะเดียวกัน จากดินเหนียวก็ได้ถือกำเนิดขึ้นเป็นพุทธศิลปะอันศักดิ์สิทธิ์ ที่มุ่งหวังจะช่วยสืบต่ออายุของพุทธศาสนาให้ยืนยาวสืบไป

พระพิมพ์ดินเผาของนครชุมในยุคปัจจุบัน จึงเป็นการสืบทอดและส่งต่อพุทธศิลป์ผ่านคนรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่ง และมีศักยภาพพร้อมที่จะให้ผู้มาเยือนได้เรียนรู้ สร้างสรรค์ผลงานพุทธศิลปะเพื่อสืบต่องานเชิงช่าง และขณะเดียวกันก็ช่วยสืบต่อพุทธศาสนาให้ยืนยาวสืบต่อไปไม่ขาดสาย

ภาพประกอบ ๓-๔ พระพิมพ์ดินเผา แหล่งเรียนรู้การทำพระเครื่องนครชุม จ.กำแพงเพชร

๓.๒ กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่พื้นที่พิเศษ ๕ จังหวัดเลย

๑) การทำผ้าห่มนวมฝ้ายที่เชียงคาน

เมืองเลยได้ชื่อว่าเมืองแห่งทะเลภูเขา สุดหนาวในสยาม ชาวเมืองเลยมีวิถีชีวิตอยู่ร่วมกับธรรมชาติและฤดูหนาวที่ยาวนาน ในยามที่ลมหนาวแผ่ลงมาคลุมบรรยากาศของเมืองเลย ชาวเมืองต้องสรรหาวิธีสร้างความอบอุ่นเพื่อปกป้องไอหนาว ฝ้ายถูกเลือกสรรจากธรรมชาติเพื่อนำมาสร้างสรรค์เครื่องกันความหนาวให้แก่มนุษย์

ฝ้ายเป็นใยธรรมชาติที่ได้มาจากพืชในท้องถิ่น ชาวเลยมีวิถีชีวิตที่ผูกพันกับฝ้าย ตั้งแต่การปลูกต้นฝ้าย รอคอยทั้งดอกฝ้ายบาน เก็บดอกฝ้าย นำดอกฝ้ายมารวมเป็นปุยฝ้าย เพื่อรอเข้าสู่กระบวนการของการทำผ้าห่มให้ความอบอุ่นในฤดูหนาว

ภาพประกอบ ๓-๕ ดอกฝ้ายและผ้าห่มนวมฝ้ายที่เชียงคาน จ.เลย

ผ้าห่มนวมผืนใหญ่หลายขนาดที่มองเห็นอย่างเรียบง่าย แท้ที่จริงแล้วได้ผ่านขั้นตอนการสร้างสรรค์อย่างสลับซับซ้อนด้วยงานฝีมือของชาวเลย ดอกฝ้ายสีขาวถูกเก็บจากไร่นำมารวมกันผ่านกรรมวิธีที่คัดสรรและกระบวนการเพื่อให้ได้เส้นใยและปุยฝ้ายสำหรับนำมาทำเป็นผ้าห่มนวม การนำปุยฝ้ายมารวมกันภายในกรอบของโครงไม้ที่เรียกว่ากงและยึดโยงด้วยเส้นด้ายฝ้ายสลับไขว้กันไปมาอย่างมีเทคนิค จนได้ผืนเส้นนวมปุยฝ้ายตามขนาดที่ต้องการก่อนนำเข้าไปใส่ในผืนผ้าฝ้ายที่ทอสำหรับใส่ นวมปุยฝ้ายที่ขึ้นรูปไว้จนกลายเป็นผ้าห่มธรรมชาติที่อบอุ่นด้วยงานสร้างสรรค์จากฝีมือมนุษย์

ได้รับทุนสนับสนุนงบประมาณ ประจำปี ๒๕๕๔

จาก องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน)

ผ้าห่มนวมฝ้ายเมืองเลย จึงเป็นผลงานของธรรมชาติที่มนุษย์ได้ผสมผสานเทคนิคและศิลปะแห่งการสร้างสรรค์ผ่านงานฝีมือ เป็นความงามแห่งภูมิปัญญาของชาวเลยที่เกิดจากวิถีชีวิตที่อยู่ร่วมกับธรรมชาติของลุ่มหนาว ผ้าห่มนวมฝ้ายจึงไม่ใช่เพียงผ้าห่มนวมให้ร่างกายอบอุ่น แต่ยังอุ่นอยู่ในใจทุกครั้งเมื่อได้สัมผัสถึงวิถีชีวิตของชาวเลยที่สะท้อนจิตใจอันสงบและอบอุ่นในธรรมชาติ

๒) การทำต้นผึ้งที่พระธาตุศรีสองรัก

ศรัทธาในสิ่งศักดิ์สิทธิ์สะท้อนให้เห็นได้ในวิถีแห่งความเชื่อ ต้นผึ้ง เป็นรูปแบบของการแสดงความเคารพศรัทธาที่ชาวเลยปฏิบัติบูชาต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ตนนับถือ การบูชาพระศาสนาด้วยการทำต้นผึ้งถวายเป็นคติและแบบแผนปฏิบัติของชาวเลยมาช้านาน ตามประเพณีมักพบเห็นชาวบ้านทำต้นผึ้งถวายพระธาตุศักดิ์สิทธิ์ พระธาตุแต่ละแห่งจะมีบุญประจำปีแตกต่างกันไป พระธาตุศรีสองรักมีบุญใหญ่ในเดือน ๖ หน้านั้นชาวบ้านคนใดเกิดทุกข์ในใจต้องการไหว้พระธาตุเป็นที่พึ่งก็จะทำต้นผึ้งมาถวายและอธิษฐานขอพรพระธาตุเป็นเช่นนี้เสมอมา

เมืองแห่งทะเลภูเขาอ้อมอุ้มด้วยป่าไม้ ชีวี้งเป็นผลผลิตจากธรรมชาติที่ชาวบ้านรวบรวมมาจากป่านำมาหลอมและขึ้นรูปเป็นแผ่นกลมบาง ๆ เรียกว่า ดอกผึ้ง ดอกผึ้งแต่ละดอกถูกนำขึ้นมาประดับเรียงบนกาบกล้วยที่ขึ้นโครงเป็นรูปสามเหลี่ยมเสมือนยอดปราสาท หากโครงไม้นี้สลักซับซ้อนกันหลายชั้นก็เรียกว่าปราสาทผึ้ง แต่ต้นผึ้งของชาวเลยประดิษฐ์อย่างเรียบง่ายด้วยโครงสามเหลี่ยมชั้นเดียวจึงเรียกว่าเป็นต้นผิ้งนยอดต้นผึ้งปักด้วยดอกไม้ ธูป เทียน สำหรับจุดถวายบูชา

ภาพประกอบ ๓-๖ ต้นผึ้งที่พระธาตุศรีสองรัก อ.ด่านซ้าย จ.เลย

แสวงเทียนจากขี้ผึ้งและแรงศรัทธาที่ชาวเลยแสดงออกผ่านการปฏิบัติบูชาและสร้างสรรค์เป็นประเพณี ถวายต้นผึ้ง จึงสะท้อนความสงบงามภายในใจที่ชาวเลยนำขี้ผึ้งจากป่าธรรมชาติ มาสร้างคุณค่าในศรัทธาความเชื่อถวายเป็นพุทธบูชาแต่สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ตนเคารพ ชีวิตที่อยู่ร่วมกับธรรมชาติและศาสนาเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตชาวเลย ยามใดที่แสวงเทียนจากต้นผึ้งถูกจุดขึ้น ย่อมส่องสว่างให้เห็นจิตวิญญานอันสงบของการอยู่ร่วมกันอย่างเคารพธรรมชาติและศรัทธาในศาสนา

ได้รับทุนสนับสนุนงบประมาณ ประจำปี ๒๕๕๔

จาก องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน)

วัตถุประสงค์ที่ ๔

เพื่อจัดทำรูปแบบเส้นทาง (Route) ท่องเที่ยวกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

คณะทำงานได้ร่วมกันกำหนด theme ของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เพื่อใช้เป็นต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ใน ๒ พื้นที่พิเศษ และได้ทำการทดลองเรียนรู้และท่องเที่ยวในกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่ได้คัดเลือกตามที่ได้กล่าวถึงก่อนหน้านี้พร้อมทั้งประเมินผลการทดลองไว้ในการเดินทางลงพื้นที่ครั้งที่ ๓ โดยกำหนดวัตถุประสงค์การท่องเที่ยวกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่แตกต่างกันออกไปในแต่ละพื้นที่ โดยทำการทดลองท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยพาผู้สื่อข่าว, บรรณาธิการนิตยสาร, คอลัมน์นิสต์, นักเขียน, นักวิชาการ, ผู้แทนอพท. และคณะนักท่องเที่ยวทั้งวัยรุ่น วัยกลางคน และวัยสูงอายุ ร่วมเดินทางไปทดลองกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่คณะทำงานสร้างสรรค์ขึ้นในพื้นที่พิเศษ ๔ อุทยานประวัติศาสตร์ สุโขทัย-ศรีสัชชนาลัย-กำแพงเพชร ระหว่างวันที่ ๒๕-๒๗ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๕๕ รวมจำนวนทั้งสิ้น ๓๒ คน และพานักศึกษาคณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาจำนวน ๖๐ คนลงภาคสนามศึกษาวิถีชีวิต ชุมชน และวัฒนธรรมกลุ่มต่าง ๆ ในรายวิชา ม.๓๓๓ วัฒนธรรมและสังคมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งเป็นวิชาบังคับตามการศึกษาในหลักสูตรปริญญาตรี สาขาการวิจัยทางสังคม ลงเรียนรู้กิจกรรมต่าง ๆ ในพื้นที่พิเศษ ๕ จังหวัดเลย ซึ่งรวมถึงกิจกรรมที่ถูกคัดเลือกเป็นกิจกรรมต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ รายละเอียดการจัดทำรูปแบบเส้นทาง (Route) การท่องเที่ยวกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นไปดังนี้

๔.๑ รูปแบบเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่พิเศษ ๔ อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย-ศรีสัชนาลัย-กำแพงเพชร

๑) Theme เส้นทางการท่องเที่ยว

๑.๑) Theme: Creative Kingdom-Creative City

ตำแหน่งที่ตั้งของอาณาจักรสุโขทัย-ศรีสัชนาลัย-กำแพงเพชร เป็นจุดเชื่อมต่อที่สำคัญมาตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๑๗ เป็นรอยต่อของเส้นทางคมนาคมทั้งทางบกกับอาณาจักรสุโขทัย และอาณาจักรละโว้และขอมโบราณ ขณะเดียวกันก็เชื่อมโยงกับลุ่มแม่น้ำสาละวินและแม่น้ำโขง อาณาจักรสุโขทัยจึงเป็นชุมชนทางวัฒนธรรมที่สามารถผนวกรวมและสร้างสรรค์ลักษณะเฉพาะของตนเองในทางวัฒนธรรม ในทางคติความเชื่ออาณาจักรสุโขทัยฯ สร้างอัตลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมพุทธศาสนาด้วยเจดีย์ทรงดอกบัวตูม (เจดีย์พุ่มข้าวบิณฑ์) ,ไตรภูมิภาพของพระยาสิทธิ (ไตรภูมิพระร่วง) ก็ถือกันว่าเป็นคัมภีร์ทางพุทธศาสนาที่เสนอภาพจักรวาลวิทยาของชาวพุทธได้อย่างสมบูรณ์ ในทางปฏิมากรรมสามารถคิดค้นการปั้น-หล่อพระพุทธรูปลอยตัวปางลีลาขึ้น ที่นับได้ว่ายิ่งใหญ่ทั้งในเชิงช่างและสมบูรณ์ในทางศิลปะ พระพิมพ์ดินเผาโดยเฉพาะที่กำแพงเพชร นอกจากจะสะท้อนความรุ่งเรืองในทางพุทธศาสนาด้วยยังนับว่าเป็นทั้งของศักดิ์สิทธิ์และงานศิลปะกรรมอันโดดเด่นและมีชื่อมาจนถึงปัจจุบัน และด้วยศักยภาพอันโดดเด่นของเมืองสุโขทัย-ศรีสัชนาลัยจึงทำให้สามารถผลิตเครื่องสังคโลกให้เป็นสินค้าสำคัญของอาณาจักรได้ในช่วงเวลาที่เหมาะสมเพื่อตอบรับกับความต้องการของเครื่องสังคโลกที่เฟื่องฟูขึ้นในช่วงศตวรรษที่ ๒๐-๒๒

เส้นทางการท่องเที่ยว Creative Kingdom Creative City-จากดินสู่ดวงดาว ยืนยันความสำคัญของอาณาจักรสุโขทัย-ศรีสัชนาลัย-กำแพงเพชร ในฐานะเป็นอุทยานประวัติศาสตร์ที่สำคัญของชาติและในฐานะเป็นเมืองมรดกโลกทางวัฒนธรรม แม้จะจัดเส้นทางการท่องเที่ยวในพื้นที่ซึ่งเป็นสถานที่ท่องเที่ยวอย่างรู้จักกันมาแต่เดิมก็ แต่เส้นทาง “ต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์” ได้ผนวกรวมและสื่อความหมายของพื้นที่เดิม ด้วยความหมายและกิจกรรมใหม่ๆ โดยเพิ่มเติมพื้นที่ของการท่องเที่ยวเพื่อทำความรู้จักและเข้าใจชุมชน (บ้านนาต้นจั่น) โดยนักท่องเที่ยวจะได้เรียนรู้เกี่ยวกับการสร้างสรรค์ของชุมชนที่มีสำนึกของพื้นที่ (ทองสุโขทัย/ข้าวเป็็บ-ก้วยเตี๋ยพระร่วง /พระพิมพ์เมืองกำแพงเพชร) นอกจากนั้นงานหัตถกรรมเช่นเครื่องสังคโลกและผ้าหมักโคลน จะช่วยให้นักท่องเที่ยวได้ตระหนักถึงมิติของการสืบทอดและการสร้างสรรค์ใหม่ของเมืองที่สืบเนื่องมาถึงปัจจุบัน

กิจกรรมของการท่องเที่ยวที่จัดขึ้น โยงเรื่องราวเกี่ยวกับกับ “ดิน” (สังคโลก-ผ้าหมักโคลน-พระพิมพ์ดินเผา) และ “ดวงดาว” (ความเชื่อตำนานพระร่วงและอุดมคติในพุทธศาสนาของอาณาจักรสุโขทัย) เข้าไว้ด้วยกัน โดยตั้งใจที่จะให้เวลาและโอกาสอย่างมากสำหรับนักท่องเที่ยวที่จะได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ในชุมชนผ่านกิจกรรมที่ต้องมีส่วนร่วมเพื่อนำไปสู่ความผูกพันระหว่างกันและท้ายที่สุดจะนำไปสู่ความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในพื้นที่ของการท่องเที่ยว

๑.๒) เส้นทางการท่องเที่ยว

วันแรก

๐๘.๐๐	ออกเดินทางจากกรุงเทพมหานคร
๑๒.๐๐-๑๓.๐๐	รับประทานอาหารกลางวัน
๑๔.๓๐-๑๕.๓๐	เยี่ยมชมและเรียนรู้การทำทองศรีสังขาลย์
๑๖.๓๐-๑๘.๐๐	ถึง บ้านนาต้นจั่น อ.ศรีสังขาลย์ จ.สุโขทัย เข้าที่พัก Home Stay บ้านนาต้นจั่น เรียนรู้วิธีการทำผ้าหมักโคลน การทำข้าวเปียบ พร้อมทดลองทำ
๑๙.๐๐-๒๐.๐๐	รับประทานอาหารเย็น เข้าพัก Home Stay บ้านนาต้นจั่น และพักผ่อนตามอัธยาศัย

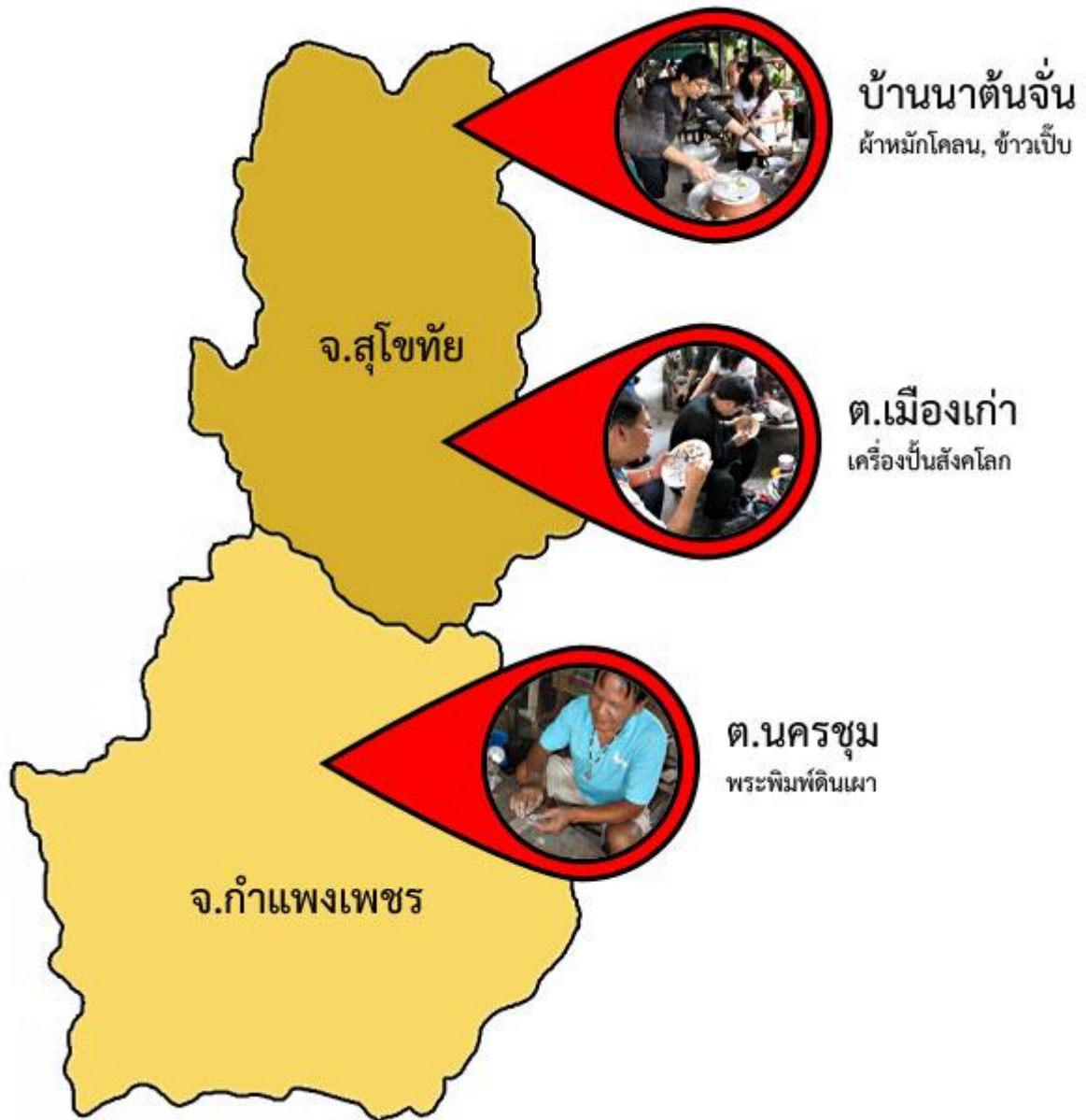
วันที่สอง

๐๘.๐๐-๐๙.๐๐	รับประทานอาหารเช้า
๐๙.๐๐-๑๐.๓๐	ชมศูนย์ศึกษาและอนุรักษ์เตาสังคโลก (เตาทุเรียง บ้านเกาะน้อย) ในอุทยาน ประวัติศาสตร์ ศรีสังขาลย์
๑๑.๐๐-๑๒.๐๐	ชมเครื่องสังคโลกและพระพุทธรูปสมัยสุโขทัยที่พิพิธภัณฑสถานสุวรรณคูเวียง อ.สุวรรณคูเวียง
๑๒.๐๐-๑๓.๐๐	รับประทานอาหารกลางวัน
๑๔.๐๐-๑๖.๐๐	เรียนรู้วิธีการทำสังคโลกที่สุเทพสังคโลกพร้อมทดลองทำ
๑๖.๐๐-๑๗.๐๐	รับประทานอาหารว่างและเครื่องดื่ม
๑๗.๐๐-๑๘.๐๐	เข้าพัก โรงแรม Legenda อ.เมือง สุโขทัย ชั่งจักรยานชมอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยและบริเวณรอบตำบลเมืองเก่า
๑๘.๐๐-๒๐.๐๐	รับประทานอาหารเย็น ดูดาวและสนทนา Creative kingdom-Creative City “จากดินถึงดวงดาว” ในเขต อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย กับวิทยากร (นิพัทธ์พร เพ็งแก้ว ผู้เขียน “ไต่บ้านดู ดาว” ๑ ใน ๑๐๐ เล่มหนังสือตีวิทยาศาสตร์)
๒๐.๓๐	เข้าพักที่โรงแรม Legenda อ.เมือง จ.สุโขทัย และพักผ่อนตามอัธยาศัย

วันสุดท้าย

๐๘.๐๐-๐๙.๐๐	รับประทานอาหารเช้า
๐๙.๐๐	ออกเดินทางจาก อ.เมือง จ.สุโขทัย
๑๐.๐๐	ถึง แหล่งเรียนรู้การทำพระเครื่อง อ.นครชุม จ.กำแพงเพชร
๑๐.๐๐-๑๒.๐๐	เรียนรู้วิธีการทำพระเครื่องพร้อมทดลองทำ
๑๒.๐๐-๑๓.๐๐	รับประทานอาหารกลางวัน
๑๓.๐๐	ออกเดินทางจาก อ.นครชุม จ.กำแพงเพชร
๑๘.๐๐	เดินทางกลับถึงกรุงเทพมหานคร โดยสวัสดิภาพ

๑.๓) แผนที่การท่องเที่ยว

๒) การทดลองกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

๒.๑) กำหนดการท่องเที่ยว

“จากดินถึงดวงดาว”

(อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย-ศรีสัชนาลัย-กำแพงเพชร)

ระหว่างวันศุกร์ที่ ๒๕ - วันอาทิตย์ที่ ๒๗ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๕๕

วันศุกร์ที่ ๒๕ พฤษภาคม

- ๐๘.๐๐ ออกเดินทางจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต (ณ ลานพญานาค)
- ๑๒.๐๐-๑๓.๐๐ รับประทานอาหารกลางวัน (ร้านอาหารบ้านไม้ ต.ท่าชัย)
- ๑๔.๓๐-๑๕.๓๐ เยี่ยมชมและเรียนรู้การทำทองศรีสัชนาลัย
- ๑๖.๓๐-๑๘.๐๐ ถึง บ้านนาต้นจั่น อ.ศรีสัชนาลัย จ.สุโขทัย เข้าที่พัก Home Stay บ้านนาต้นจั่น **เรียนรู้วิธีการทำผ้าหมักโคลน การทำข้าวเป็ป พร้อมทดลองทำ**
- ๑๙.๐๐-๒๐.๐๐ รับประทานอาหารเย็น (Home Stay บ้านนาต้นจั่น)
เข้าที่พัก Home Stay บ้านนาต้นจั่น และพักผ่อนตามอัธยาศัย

วันเสาร์ที่ ๒๖ พฤษภาคม

- ๐๘.๐๐-๐๙.๐๐ รับประทานอาหารเช้า (Home Stay บ้านนาต้นจั่น)
- ๐๙.๐๐-๑๐.๓๐ ชมศูนย์ศึกษาและอนุรักษ์เตาสังคโลก (เตาทูเรียม บ้านเกาะน้อย) ในอุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย วิทยากรบรรยายโดย หัวหน้าอุทยานฯ
- ๑๑.๐๐-๑๒.๐๐ ชมเครื่องสังคโลกและพระพุทธรูปสมัยสุโขทัยที่พิพิธภัณฑสถานสุวรรณนครนายก อ.สุวรรณโลก วิทยากรบรรยายโดย ผอ.พิพิธภัณฑสถานสุวรรณนครนายก
- ๑๒.๐๐-๑๓.๐๐ รับประทานอาหารกลางวัน (ชุมชนเทศบาลเมืองเก่าทำอาหารกลางวันเลี้ยงต้อนรับ)
- ๑๔.๐๐-๑๖.๐๐ **เรียนรู้วิธีการทำสังคโลกที่สุเทพสังคโลกพร้อมทดลองทำ**
- ๑๖.๐๐-๑๗.๐๐ รับประทานอาหารว่างและเครื่องดื่ม (ขนมไทยและน้ำสมุนไพรโดยชุมชนรับรอง)
- ๑๗.๐๐-๑๘.๐๐ เข้าที่พัก โรงแรม Legenda อ.เมือง สุโขทัย
ซึ่งจักรยานชมอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยและบริเวณรอบตำบลเมืองเก่า
- ๑๘.๐๐-๒๐.๐๐ รับประทานอาหารเย็น (ขันโตกอาหารสุโขทัย โรงแรม Legenda)
ดูดาวและสนทนา Creative Kingdom-Creative City “จากดินถึงดวงดาว” ในเขตอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย กับวิทยากร (คุณนิพัทธ์พร เพ็งแก้ว ผู้เขียน “ไต่บ้านดูดาว” ๑ ใน ๑๐๐ เล่มหนังสือตีวิทยาศาสตร์)
- ๒๐.๓๐ เข้าที่พักที่โรงแรม Legenda อ.เมือง จ.สุโขทัย และพักผ่อนตามอัธยาศัย

วันอาทิตย์ที่ ๒๗ พฤษภาคม

- ๐๗.๐๐-๐๘.๐๐ รับประทานอาหารเช้า (Breakfast โรงแรม Legenda)
- ๐๘.๐๐ ออกเดินทางจาก อ.เมือง จ.สุโขทัย
- ๐๙.๐๐ ถึง แหล่งเรียนรู้การทำพระเครื่อง อ.นครชุม จ.กำแพงเพชร
- ๐๙.๐๐-๑๒.๐๐ **เรียนรู้วิธีการทำพระเครื่องพร้อมทดลองทำ**
- ๑๒.๐๐-๑๓.๐๐ รับประทานอาหารกลางวัน (ชุมชนนครชุม ทำอาหารกลางวันเลี้ยงต้อนรับ)
- ๑๓.๐๐ ออกเดินทางจาก อ.นครชุม จ.กำแพงเพชร
- ๑๘.๐๐ เดินทางกลับถึงมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต โดยสวัสดิภาพ

ได้รับทุนสนับสนุนงบประมาณ ประจำปี ๒๕๕๔

จาก องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน)

๒.๒) คณะนักเดินทาง

รายชื่อคณะท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยความร่วมมืออพท.กับมธ.	
คณะทำงาน มธ.	สถานะ
๑ อ.สุดแดน	หัวหน้าคณะทำงาน
๒ อ.พิเชษฐ	ผู้รับผิดชอบในพื้นที่
๓ อ.อรอุมา	ผู้รับผิดชอบในพื้นที่
๔ อ.จุฬารัต	นักวิชาการ
๕ อ.ธีระ	ผู้จัดการโครงการ
๖ คุณอัครินทร์	ผู้ประสานงานโครงการ
๗ สุธีรา	นศ.ช่วยงาน
๘ จันทร์ทิพย์	นศ.ช่วยงาน
๙ ศวิษฐ์	นศ.ช่วยงาน
๑๐ อัครนัย	นศ.ช่วยงาน
ตัวแทน อพท.	
๑ คุณสุธีร์	จนท.สทช.
๒ คุณธนภฤต	จนท.สทช.
คณะนักท่องเที่ยว	สถานะ/ที่ทำงาน
๑ ปณัสย์ พุ่มรีว	นิตยสารสารคดี
๒ จิตติวุฒิ มโนมัยอุดม	Nature Explorer magazine
๓ จุฬารัตน์ แสงปัสสา	นสพ.เดอะเนชั่น
๔ ทริมา อ่วมเจริญ	นิตยสาร อ.ส.ท.
๕ นครเศศ ธีระคำศรี	Fotoinfo magazine
๖ ภัทรพงศ์ คงวิจิตร	ธุรกิจส่วนตัว
๗ สุนันทา ปันปรีชา	Le Bateau Voyage
๘ อุมาวลี บ่างวิรุฬห์รักษ์	Le Bateau Voyage
๙ อัญชลี พิริโยธา	ธุรกิจส่วนตัว
๑๐ สมจิตร คงวิจิตร	ธุรกิจส่วนตัว
๑๑ นิพัทธ์พร เพ็งแก้ว	วิทยากร
๑๒ คุณพนารัตน์ ไชยบูรณ์	ผู้ประกอบการภาคเอกชน (ธุรกิจท่องเที่ยว/จัดทัวร์)
๑๓ คุณกนก ประดิษฐ์กนก	ผู้ประกอบการภาคเอกชน (ธุรกิจท่องเที่ยว/จัดทัวร์)
๑๔ คุณพจนีย์ โกสุมา	นักท่องเที่ยว
๑๕ คุณสุพัตรา โกสุมา	นักท่องเที่ยว
นักศึกษา มธ.ฝึกงานที่ อพท.ในพื้นที่ สพพ.4	
๑ พชรินทร์ วรรณะพันธุ์	นศ.ฝึกงานในพื้นที่
๒ กอปรพิน เกิดผล	นศ.ฝึกงานในพื้นที่
๓ ท้ายภัทร กิตติธนภัทร	นศ.ฝึกงานในพื้นที่
๔ พรพิมล เฉลิมชัยรัตนกุล	นศ.ฝึกงานในพื้นที่
๕ ทิมพ์พิชา ดวงประเสริฐ	นศ.ฝึกงานในพื้นที่
รวมทั้งหมด ๓๒ คน	

ได้รับทุนสนับสนุนงบประมาณ ประจำปี ๒๕๕๔

จาก องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน)

๒.๓) งบประมาณ

ค่าใช้จ่ายในการดำเนินการจัดการทดลองกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ทั้งหมดประมาณเท่ากับ ๑๕๐,๐๐๐ บาท แบ่งออกเป็น

ค่าที่พัก	๓๐,๐๐๐ บาท
ค่ายานพาหนะ	๔๕,๐๐๐ บาท
ค่าอาหาร	๓๕,๐๐๐ บาท
ค่าสมนาคุณวิทยากร	๑๕,๐๐๐ บาท
ค่าตอบแทนเจ้าของกิจกรรม	๑๕,๐๐๐ บาท
ค่าจ้างนักศึกษาช่วยงาน	๕,๐๐๐ บาท
ค่าใช้จ่ายเบ็ดเตล็ด	๕,๐๐๐ บาท
รวม	๑๕๐,๐๐๐ บาท

คิดเป็นต้นทุนต่อหัวคือ ๔,๖๘๗.๕๐ บาท (สี่พันหกกร้อยแปดสิบบเจ็ดบาทห้าสิบบสตางค์)

๒.๔) ผลการประเมินกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

ในช่วงท้ายของการทดลองกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่พิเศษ ๔ นั้น คณะทำงานได้ขอความร่วมมือจากคณะนักท่องเที่ยวทั้งหมด ๒๐ คน ในการกรอกข้อมูลลงในแบบประเมิน ซึ่งได้รับความร่วมมือเป็นอย่างมากในการตอบคำถามครบทุกข้อ ผลจากการประเมินสามารถสรุปได้ดังนี้

ข้อมูลส่วนบุคคล มีนักท่องเที่ยวเพศชาย ๔ คน และเพศหญิง ๑๖ คน ในส่วนของอายุนั้นมีตั้งแต่ต่ำกว่า ๓๐ จนถึง ๕๙ ปี ส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรสโสด และมีการศึกษาในระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่า มีการประกอบอาชีพที่หลากหลาย เช่น ประกอบธุรกิจส่วนตัว นักศึกษา เป็นผู้ประกอบการท่องเที่ยว และทำงานเกี่ยวกับสื่อสิ่งพิมพ์ และมีรายได้ส่วนตัวเฉลี่ย ตั้งแต่ต่ำกว่า ๑๕,๐๐๐ ไปจนถึง มากกว่า ๕๐,๐๐๐ บาทต่อเดือน

ข้อมูลด้านการท่องเที่ยวในประเทศ ในช่วง ๑ ปีที่ผ่านมา นักท่องเที่ยวกว่าครึ่งเดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศประมาณ ๓-๕ ครั้ง แต่ก็มีนักท่องเที่ยวจำนวนไม่น้อยที่เดินทางมากกว่า ๑๐ ครั้ง โดยส่วนใหญ่ใช้เวลาในการท่องเที่ยว ๓ วัน ๒ คืน และเสียค่าใช้จ่ายในการเดินทางต่อครั้ง ๓,๐๐๐ - ๑๐,๐๐๐ บาท โดยประมาณ นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่นิยมเดินทางท่องเที่ยวไปกับเพื่อนและครอบครัว และชื่นชอบรูปแบบการท่องเที่ยวธรรมชาติมากที่สุด รองลงมาเป็นการท่องเที่ยววัดและโบราณสถาน และการท่องเที่ยวศิลปวัฒนธรรม

ในแบบประเมินนี้ คณะทำงานได้มีการถามถึง ความรู้ความเข้าใจที่คณะนักท่องเที่ยวมีต่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ก่อนและหลังจากที่พวกเขาจะได้เข้าร่วมเข้าร่วมทดลองกิจกรรม ซึ่งได้รับคำตอบที่น่าพอใจว่า ก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมนี้นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่คิดว่า การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ คือ การที่นักท่องเที่ยวที่ได้เข้าไปท่องเที่ยวในชุมชนต่าง ๆ ได้ไปสัมผัสกับชีวิต วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของผู้คน ในชุมชนนั้น ๆ เรียนรู้วัฒนธรรมของท้องถิ่นนั้น ๆ โดยไม่ทำลายวิถีชุมชน มีการเพิ่มมูลค่าของการท่องเที่ยวโดยการให้ความรู้กับนักท่องเที่ยวโดยคนในชุมชนท้องถิ่น นักท่องเที่ยวเองได้รับความรู้ ได้เข้าไปแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ กับเจ้าของวัฒนธรรม และเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เพื่อจะต่อยอดไปสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ให้สืบสานถึงคนรุ่นหลัง แต่ในขณะเดียวกัน ก็มีนักท่องเที่ยวจำนวนหนึ่งมีความคิดว่าการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เป็นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ธรรมชาติ

ภายหลังจากที่คณะนักท่องเที่ยวได้มีโอกาสเข้าร่วมทดลองกิจกรรม คณะทำงานพบว่า นักท่องเที่ยวทั้งหมดมีความเข้าใจการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์มากขึ้น ซึ่งเห็นได้จากการตอบแบบประเมินของนักท่องเที่ยวว่าการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ คือ

การท่องเที่ยววิถีชีวิตของชุมชนต่าง ๆ มีการเรียนรู้การใช้ชีวิตของผู้คนในแต่ละท้องถิ่น เช่น การอยู่อาศัย การประกอบอาชีพ อาหาร ศิลปหัตถกรรม นักท่องเที่ยวได้แลกเปลี่ยนความรู้ วัฒนธรรม ได้ร่วมกิจกรรมกับผู้คนในท้องถิ่น ได้ใช้ชีวิตตามแบบท้องถิ่นนั้น ๆ ซึ่งเป็นการรักษาวัฒนธรรมชุมชน และขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่น โดยทั้งชุมชนและนักท่องเที่ยวต้องได้มีการเรียนรู้และเห็นถึงความสำคัญของวิถีชีวิตพื้นบ้าน และวัฒนธรรมของคนในเพื่อร่วมกันสืบสานให้ดำรงอยู่ในพื้นที่นั้น ๆ ต่อไป รวมถึงเป็นการท่องเที่ยวที่ต้องใช้ระยะเวลาในการท่องเที่ยว มีเวลาทำความเข้าใจ และศึกษาถึงที่มาและที่ไปของแหล่งท่องเที่ยว นั้น ๆ

สำหรับประโยชน์ของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์นั้น คณะนักท่องเที่ยวให้ความเห็นว่า การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้ให้ประโยชน์กับทั้งฝ่ายนักท่องเที่ยวและฝ่ายชุมชน กล่าวคือ นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ในการท่องเที่ยวแบบใหม่ ได้เรียนรู้วัฒนธรรม วิถีชีวิต การสร้างสรรค์ผลงานของชุมชน ทำให้เห็นคุณค่าและช่วยปลูกสำนึกในการอนุรักษ์ของวัฒนธรรมท้องถิ่น

นอกจากนี้ การได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้วัฒนธรรม ทำให้มีความเข้าใจตัวตน จิตวิญญาณของท้องถิ่นอย่างแท้จริง การได้ปฏิบัติ-ลงมือทำจริง ๆ ทำให้เกิดความภาคภูมิใจ กลายเป็นความทรงจำที่ดีต่อไป การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ยังทำให้เข้าใจถึง ความหลากหลายทางวัฒนธรรม และยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคลได้มากขึ้น พร้อมรับฟังคนอื่นได้มากขึ้น และช่วยลดช่องว่างของความเป็นคนเมืองกับคนท้องถิ่น สำหรับชุมชนเองนั้น นักท่องเที่ยวมองว่า การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จะช่วยให้มีการรักษาขนบธรรมเนียมประเพณี ภูมิปัญญา/วัฒนธรรมของท้องถิ่น การดำเนินชีวิตของแต่ละท้องถิ่น ให้สืบสานต่อไปในอนาคต ไม่ให้สูญหายหรือเปลี่ยนแปลงไปโดยเร็ว เกิดการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น เกิดความยั่งยืนและไม่ทำลายวงจรวิถีชีวิตชุมชน อีกทั้งยังเป็นการพัฒนาชุมชนให้พึ่งพาตัวเอง มีการสร้างมูลค่าเพิ่มให้ชุมชน ท้องถิ่น ให้มีรายได้

ถ้าหากมีการจัด package การท่องเที่ยวในลักษณะนี้ คณะนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่คิดว่า ราคาที่เหมาะสมต่อคน ควรจะอยู่ที่ ๒,๕๐๐ – ๔,๐๐๐ บาท โดยให้เหตุผลว่า เป็นการท่องเที่ยวระยะสั้น อาหาร ที่พัก วัตถุประสงค์ส่วนใหญ่หาได้ในท้องถิ่น และคณะนักท่องเที่ยวทุกคนยินดีที่จะแนะนำ package ดังกล่าวนี้นี้ให้กับบุคคลที่รู้จัก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง บุคคลที่กำลังเรียนอยู่ หรือชื่นชอบการท่องเที่ยวแบบเรียนรู้ เพราะทำให้ได้เรียนรู้ศิลปะ วัฒนธรรม และวิถีชีวิต ซึ่งในตอนแรกถ้าจะให้นึกถึงสุขุขทัย ซึ่งเป็นเส้นทางผ่านเพื่อขึ้นไปภาคเหนือ ก็จะนึกถึงโบราณสถานต่าง ๆ แต่การท่องเที่ยวในครั้งนี้ ทำให้ได้เรียนรู้วิถีของชุมชน ซึ่งก็มีคุณค่าไม่น้อยไปกว่าโบราณสถาน นักท่องเที่ยวได้เปิดมุมมองใหม่ ๆ

หากมีการจัดกิจกรรมลักษณะนี้ในพื้นที่อื่น ๆ คณะนักท่องเที่ยวทุกคนมีความสนใจที่จะเข้าร่วมอีก เพราะในแต่ละพื้นที่ มีประวัติความเป็นมาแตกต่างกัน ขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ ภูมิปัญญาของแต่ละท้องถิ่นก็ย่อมแตกต่างกัน การที่ได้เข้าไปท่องเที่ยวจะทำให้ได้รับประสบการณ์ใหม่ ๆ ได้เรียนรู้การใช้ชีวิตของแต่ละชุมชน ศิลปะ วัฒนธรรม ฯลฯ ที่แตกต่างกันออกไป การเดินทางไปท่องเที่ยวในหลาย ๆ พื้นที่จะช่วยให้มองโลกอย่างเข้าใจมากขึ้น และมีโอกาสนำไปเผยแพร่ให้แก่คนรุ่นหลังต่อไป

ในการทดลองกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่ สพพ.๔ ครั้งนี้ นักท่องเที่ยวประทับใจทุกกิจกรรมที่ถูกบรรจุอยู่ในกำหนดการเดินทาง โดยให้เหตุผลประกอบดังนี้

โฮมสเตย์บ้านนาต้นจั่น ผ้าหมักโคลน

ชาวบ้านให้การต้อนรับเป็นอย่างดีเป็นมิตร นักท่องเที่ยวได้รับเกร็ดความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น ช่วยเปิดมุมมองและความเข้าใจที่ดีต่อชุมชน เป็นชุมชนที่เข้มแข็ง มีการแสดงให้เห็นถึงความสามัคคี ร่วมมือร่วมใจกันเพื่อให้อนุชนในหมู่บ้าน ตั้งแต่ผู้สูงอายุ หนุ่มสาว ได้มาร่วมมือร่วมใจกัน และเป็นการสร้างรายได้ให้กับท้องถิ่นให้ดีขึ้นและยั่งยืน

นักท่องเที่ยวได้ไปใช้ชีวิตกับชาวบ้าน รู้ชีวิตความเป็นอยู่ของเขาจริง ๆ ไม่ใช่การสร้างภาพจัดแสดงให้นักท่องเที่ยวชม

กิจกรรมสนทนาจากดินถึงดวงดาว

ทำให้ได้ความรู้ในเรื่องที่ไม่เคยรู้มาก่อน ที่มาและความหมายของสิ่งต่าง ๆ ล้วนแต่เป็นความรู้ใหม่ที่ น่าสนใจเรื่องเล่าที่น่าสนใจ เรียนรู้ว่าดวงดาวเป็นเรื่องใกล้ตัวของพวกเรา สอดคล้องกับตัวสถานที่ท่องเที่ยว

การทำพระเครื่องโบราณ

วิทยากรผู้ให้ความรู้ตั้งใจที่จะอธิบายถ่ายทอดความรู้จริง ๆ เพื่อให้เข้าใจถึงขั้นตอนการทำ โดยไม่หวังความรู้และไม่หวังสิ่งตอบแทน ทำให้ได้เข้าใจถึงวัฒนธรรมแบบโบราณ ระยะเวลาที่ใช้ในการทำกิจกรรมนี้ก็พอดี ไม่น้อยเกินไป

การทำสังคโลก

นักท่องเที่ยวได้ลงมือทำจริง ได้เรียนรู้ว่าการเขียนลายนั้นไม่ถนัด ได้รับชิ้นงานที่เป็นผลงานของตนเองเป็นที่ระลึกส่งไปที่บ้าน

โดยภาพรวม คณะนักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจปานกลางถึงมากกับการเข้าร่วมกิจกรรมในครั้งนี้ โดยผู้ที่ได้รับความพึงพอใจมากนั้น มีความพึงพอใจในการจัดกิจกรรม ระยะเวลา ผู้ร่วมเดินทาง อาหาร และที่พัก ในส่วนของผู้ที่ได้รับความพึงพอใจปานกลางนั้น ให้เหตุผลประกอบว่า บางกิจกรรมยังไม่สามารถดึงดูดให้คนสนใจอยู่ได้ตลอด บางกิจกรรมมีเวลาให้ไม่มาก ทำให้ไม่ได้สัมผัสกับวิถีชาวบ้านอย่างเพียงพอ

นอกจากนี้ คณะนักท่องเที่ยวยังมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ในเรื่องจำนวนของผู้ร่วมเดินทาง ที่ควรเป็นกลุ่มเล็ก ๆ เพื่อที่จะได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูล ในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้อย่างทั่วถึง และได้ทำความเข้าใจกันมากกว่านี้ อาจจะมีประมาณกลุ่มละ ๑๐ คน สำหรับเรื่องการจัดสรรเวลานั้น นักท่องเที่ยวมีความเห็นว่า ควรปรับเวลาให้เหมาะสมขึ้น บางสถานที่ใช้เวลามากเกินไป บางที่น้อยเกินไป ตารางกิจกรรมดูแน่นเกินไป ทำให้ใช้เวลาในแต่ละสถานที่ได้น้อย และต้องเร่งรีบ อยากให้มีเวลาลงมือทำมากกว่านี้ รวมทั้งเหนื่อยจากการเดินทาง ทำให้ไม่สามารถเรียนรู้อะไรได้มาก และยังมีความล่าช้าทุกครั้งที่เกิดรถพัก

คณะนักท่องเที่ยวยังมีข้อเสนอแนะถึง อพท.ว่า อยากให้มีการโปรโมทหน่วยงานผ่านทางสื่อต่าง ๆ ให้มากกว่านี้ เพราะไม่ค่อยจะรู้จัก อพท. มากนัก และควรจะทำให้ต่อเนื่องในสถานที่ต่าง ๆ ในโอกาสต่อไป รวมถึงอยากให้ อพท. ทำการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ให้ครบทุกจังหวัด ถ้าเป็นไปได้ ควรหาโอกาสเจาะเข้าไปในชุมชนกลุ่มอื่น ๆ ทุกภูมิภาคที่มีเอกลักษณ์วัฒนธรรมของตนเองเพื่อเผยแพร่ให้คนทั่วไปได้รู้จักมากขึ้น

๔.๒ รูปแบบเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่พิเศษ ๕ จังหวัดเลย

๑) Theme เส้นทางการท่องเที่ยว

๑.๑) Theme: Creative Culture-Creative Nature

จังหวัดเลย โดยเฉพาะในพื้นที่พิเศษ ๕ เป็นพื้นที่โดดเด่นและมีศักยภาพ ตั้งอยู่บนรอยต่อที่ลงตัว ในทางธรรมชาติและวัฒนธรรม เลย เป็นที่รู้จักกันมาแต่เดิมว่า “หนาวเจียบๆ” ตั้งอยู่ในพื้นที่ราบสูงและ เชื่อมต่อในทางวัฒนธรรมกับลาวและเมืองหลวงพระบาง

ปัจจุบันอำเภอเชียงคานและด่านซ้าย ได้กลายเป็นเมืองท่องเที่ยวที่มีนักท่องเที่ยวเพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว เส้นทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ “ดอกฝ้าย (ฝ้านวม) ห่มให้หายหนาว ธรรมะ(ต้นฝิ่ง) ห่มใจ” นำเสนอเส้นทางท่องเที่ยวที่จะให้นักท่องเที่ยวได้มองเห็นและเข้าใจในความลงตัวของธรรมชาติและวัฒนธรรม การจัดทำให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้การทำผ้าห่มนวมที่ผลิตจากดอกฝ้าย ที่อำเภอเชียงคาน และการได้มีโอกาส จัดทำต้นฝิ่งด้วยตนเองที่บ้านของเจ้าพ่อกวน-ผู้นำทางศาสนาของชุมชน เพื่อที่นำไปถวายกับพระธาตุศรีสองรัก นั้น จะช่วยให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้และเข้าใจอย่างลึกซึ้งว่า เพื่อที่จะมีวิถีชีวิตให้สอดคล้องกับธรรมชาติ ท่ามกลางอากาศอันหนาวเย็นนั้น ชุมชนจำเป็นที่จะต้องคิดค้นสร้างสรรค์ผ้าห่มนวมขึ้นจากดอกฝ้าย ผ้าห่ม นวมจึงสะท้อนให้เห็นการต่อสู้กับความหนาวเย็นด้วยความอบอุ่นที่ได้มาจากภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่วนการทำต้น ฝิ่งเพื่อบูชาต่อพระธาตุศรีสองรักและการเข้าชมพิพิธภัณฑ์ผีตาโขนนั้น แสดงให้เห็นบทบาทของความเชื่อทาง พุทธศาสนาแบบท้องถิ่นอันมีลักษณะเฉพาะที่เชื่อมต่อในทางวัฒนธรรมกับลาวและเมืองหลวงพระบางที่มีเพียง แม่น้ำโขงเป็นพรมแดนแห่งรัฐ มิใช่พรมแดนทางวัฒนธรรม

กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ “ดอกฝ้าย (ฝ้านวม) ห่มให้หายหนาว ธรรมะ (ต้นฝิ่ง) ห่มใจ” จะช่วยตอก ย้ำความหมายของลักษณะเฉพาะของพื้นที่ท่องเที่ยว ที่นักท่องเที่ยวต้องใช้ระยะเวลาในการเรียนรู้และทำความเข้าใจ ผ่านการลงมือปฏิบัติโดยมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชน ตามคุณสมบัติหลักของ การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ คือ มีความผูกพันระหว่างนักท่องเที่ยวกับเจ้าของบ้าน (engaging), การแลกเปลี่ยน เรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม (Cross-cultural experience), มีความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในพื้นที่ท่องเที่ยว (deep understanding) และการเข้าร่วมเชิงปฏิบัติในกิจกรรม (participate)

๑.๒) เส้นทางการท่องเที่ยว

Creative Culture- Creative Nature

เลย: “ความลงตัวของธรรมชาติและวัฒนธรรม”

“ดอกฝ้าย (ผ่านววม) ห่มให้หายหนาว ธรรมะ (ต้นผึ้ง) ห่มใจ”

(จ.เลย)

๓ วัน ๒ คืน

วันแรก

๐๘.๐๐	ออกเดินทางจากกรุงเทพมหานคร
๑๒.๐๐-๑๓.๐๐	รับประทานอาหารกลางวัน
๑๖.๐๐-๑๗.๐๐	ถึง อ.เชียงคาน “ใส่ใจ ไปเลย” ชมทัศนียภาพแม่น้ำโขงที่แก่งคุดคู้ บอกเล่าที่มาและที่ไป ร้อยเรียง ๖ ประเทศบนวิถี แห่งสายน้ำเดียวกัน
๑๗.๓๐-๑๘.๓๐	ถนนคนเดิน ริมโขง บนทางเท้าที่เชียงคาน
๑๙.๐๐-๒๐.๐๐	รับประทานอาหารเย็น เข้าพัก ณ เชียงคาน ถึงเลย และพักผ่อนตามอัธยาศัย

วันที่สอง

๐๗.๐๐-๐๘.๐๐	ตักบาตรข้าวเหนียว หนึ่งเดียวที่เลย
๐๘.๐๐-๐๙.๐๐	รับประทานอาหารเช้า
๐๙.๐๐-๑๑.๐๐	เรียนรู้วิธีการทำผ้าห่มนวมฝ้ายพร้อมทดลองทำ เพื่อทำความเข้าใจการต่อสู้ ความหนาวเย็นของธรรมชาติด้วยความอบอุ่นทางวัฒนธรรม
๑๒.๐๐-๑๓.๐๐	รับประทานอาหารกลางวันที่ถูกเรือ
๑๔.๐๐-๑๖.๐๐	เรียนรู้วิธีการทำต้นผึ้งพร้อมทดลองทำ เพื่อทำความเข้าใจพลังของธรรมชาติและ สิ่งศักดิ์สิทธิ์
๑๗.๐๐-๑๘.๐๐	เยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์ผีตาโขน ฟังบรรยายโดย อ.อภิชาติ ศิลปินผีตาโขน
๑๘.๐๐-๒๐.๐๐	รับประทานอาหารเย็น
๒๐.๓๐	เข้าพัก Homestay หมู่บ้านผีตาโขน ณ บ้านนวมแห่ง อ.ด่านซ้าย และพักผ่อน ตามอัธยาศัย

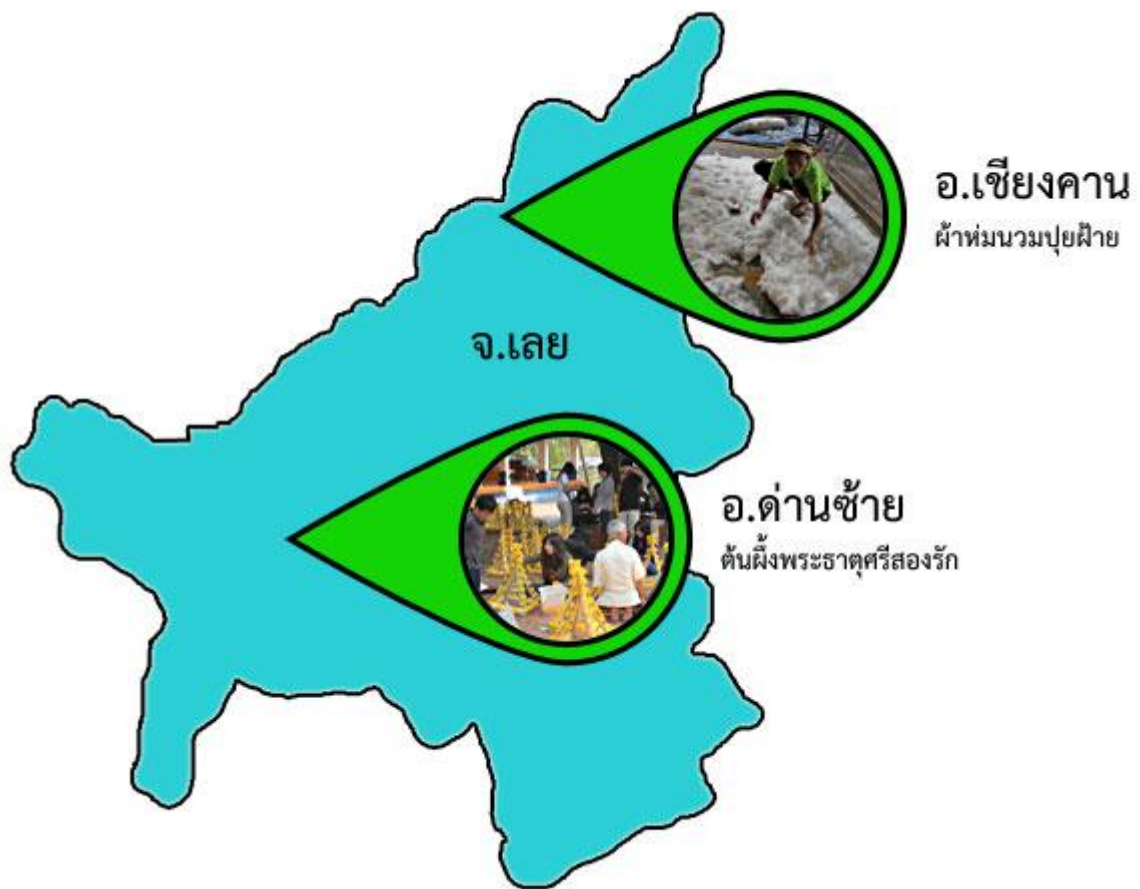
วันสุดท้าย

๐๘.๐๐-๐๙.๐๐	รับประทานอาหารเช้า
๐๙.๐๐-๑๐.๐๐	ถวายต้นผึ้งที่พระธาตุศรีสองรัก อ.ด่านซ้าย
๑๐.๐๐	ออกเดินทางจาก อ.ด่านซ้าย จ.เลย
๑๒.๐๐-๑๓.๐๐	รับประทานอาหารกลางวัน
๑๘.๐๐	เดินทางกลับถึงกรุงเทพมหานคร โดยสวัสดิภาพ

ได้รับทุนสนับสนุนงบประมาณ ประจำปี ๒๕๕๔

จาก องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน)

๑.๓) แผนที่การท่องเที่ยว

๒) การศึกษาภาคสนามผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

๒.๑) กำหนดการศึกษาภาคสนาม

โครงการศึกษาภาคสนามวัฒนธรรมอาเซียนสองฝั่งโขง
วันพฤหัสบดีที่ ๑๕ – วันอาทิตย์ที่ ๑๘ มีนาคม ๒๕๕๕
ณ อ.นครไทย จ.พิษณุโลก อ.นาแห้ว และ อ.ด่านซ้าย จ.เลย
วิชา ม.๓๓๓ วัฒนธรรมและสังคมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
(โครงการปริญญาตรีการวิจัยทางสังคม)
ภาคเรียนที่ ๒ ปีการศึกษา ๒๕๕๔

วันพฤหัสบดีที่ ๑๕ มีนาคม ๒๕๕๕

๒๑.๐๐ น.   เดินทางออกจาก มธ.ศูนย์รังสิต

วันศุกร์ที่ ๑๖ มีนาคม ๒๕๕๕

๐๕.๐๐ น.   ถึง อ. นครไทย จ.พิษณุโลก

๐๕.๐๐ – ๐๖.๓๐ น.   แวะรับประทานอาหารเช้า ในตัวอำเภอ นครไทย

๐๗.๐๐ – ๐๘.๐๐ น.   เดินทางไปอุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า อ.นครไทย จ.พิษณุโลก
ฟังบรรยายสรุปความเป็นมาของพื้นที่ภูหินร่องกล้า จากเจ้าหน้าที่อุทยาน ๑ คน
(กลุ่มศึกษา ๑ : ชายแดนลาว-ไทย: พรหมแดนภาคพื้นดิน)

๐๘.๐๐ – ๑๑.๐๐ น.   ศึกษาจุดยุทธศาสตร์พรมแดนไทย-ลาว และจุดสำคัญทางประวัติศาสตร์ :
ร.ร.การเมือง, สำนักอำนวยการ, หมู่บ้านมวลชน, ผาสูง, ลานหินปุ่ม
ให้คำแนะนำโดยเจ้าหน้าที่ของอุทยานฯ ๑ คน

๑๑.๐๐ – ๑๒.๐๐ น.   รับประทานอาหารกลางวัน ร้านค้าภายในตัวอุทยานฯ

๑๒.๐๐ – ๑๔.๐๐ น.   ออกเดินทางไป บ้านแสงภา ต.นาแห้ว อ.นาแห้ว จ.เลย (เปลี่ยนขึ้นรถเข้าหมู่บ้านที่
ที่ว่าการอำเภอด่านซ้าย)

๑๔.๐๐ – ๑๖.๓๐ น.   ศึกษาความเป็นมา รูปแบบทางสถาปัตยกรรม ของวัดโพธิ์ชัย ต.นาแห้ว อ.นาแห้ว
ให้คำแนะนำโดยวิทยากรในท้องถิ่น ๑ คน
(กลุ่มศึกษา ๒: พุทธศาสนาสายสัมพันธ์ไทย-ลาว
กรณีพุทธศิลป์จากสถาปัตยกรรมและจิตรกรรมฝาผนังบ้านแสงภา)
(กลุ่มศึกษา ๓: ชุมชนไทย-ลาวบ้านแสงภาและกลุ่มชุมชนสองฝั่งโขงเมืองเลย)

๑๖.๓๐ – ๑๗.๓๐ น.   แยกย้ายเข้าที่พัก

๑๗.๓๐ – ๑๘.๓๐ น.   รับประทานอาหารเย็นที่บ้านพักของตนเอง

๑๘.๐๐ – ๒๑.๐๐ น.   สรุปและอภิปรายผลประจำวัน

วันเสาร์ที่ ๑๗ มีนาคม ๒๕๕๕

- ๐๗.๐๐ – ๐๘.๐๐ น.   รับประทานอาหารเช้าที่ที่พัก
- ๐๘.๐๐ – ๑๐.๐๐ น.   ออกเดินทางไป อ.ด่านซ้าย จ.เลย
- ๑๐.๐๐ – ๑๑.๐๐ น.   นมัสการ และศึกษาความเป็นมาของพระธาตุศรีสองรัก
รูปแบบการแบ่งเขตแดนในอดีตระหว่างล้านช้างและสยาม,
(กลุ่มศึกษา ๔: พระธาตุศรีสองรักและความสัมพันธ์ไทย-ลาว)
(กลุ่มศึกษา ๕: กลุ่มทำต้นผึ้ง clip)
- ๑๑.๐๐ – ๑๒.๐๐ น.   ศึกษาพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านผีตาโขน และชุมชนผีตาโขน ตัวแทนความเชื่อผีในอดีต
ให้คำแนะนำโดยวิทยากรของพิพิธภัณฑ์ ๑ คน
(กลุ่มศึกษา ๖: ผีตาโขนและระบบความเชื่อผีในอุษาคเนย์)
- ๑๒.๐๐ – ๑๓.๐๐ น.   รับประทานอาหารกลางวันที่ตัวตลาด อ.ด่านซ้าย
- ๑๓.๐๐ – ๑๕.๐๐ น.   เดินทางไปอ.เชียงคาน เยี่ยมชมสภาพภูมิประเทศที่แก่งคุดคู้
แนวแม่น้ำโขงพรมแดนไทย-ลาว เชียงคาน และวัดศรีเชียงคาน
(กลุ่มศึกษา ๗: ชายแดนไทย-ลาว: พรมแดนแม่น้ำโขง)
- ๑๖.๐๐- ๑๘.๐๐ น.   ศึกษาย่านชุมชนอนุรักษ์เมืองเก่าเชียงคาน
การปรับตัวกับการท่องเที่ยวสมัยใหม่, ศึกษาการทำผ่านนมฝ้าย
แนะนำโดยวิทยากรในท้องถิ่น ๑ คน
(กลุ่มศึกษา ๘: ย่านชุมชนอนุรักษ์เมืองเก่าเชียงคาน)
(กลุ่มศึกษา ๙: วัดเก่าเชียงคาน พุทธศิลป์ในสถาปัตยกรรมและจิตรกรรมฝาผนัง)
(กลุ่มศึกษา ๑๐: กลุ่มทำผ่านนมฝ้าย clip)
(กลุ่มศึกษา ๑๑: เลยและปัญหาท่องเที่ยวสองฝั่งโขง)
- ๑๘.๐๐ – ๑๙.๐๐ น.   รับประทานอาหารเย็น ที่ ตัว อ.เชียงคาน
- ๑๙.๐๐ – ๑๙.๓๐ น.   แยกย้ายเข้าที่พัก
- ๑๙.๓๐ – ๒๑.๐๐ น.   สรุปและอภิปรายผลประจำวัน

วันอาทิตย์ที่ ๑๘ มีนาคม ๒๕๕๕

- ๐๖.๐๐ – ๑๐.๐๐ น.   รับประทานอาหารเช้า พร้อมศึกษาวิถีชีวิตที่ตลาดเช้า
- ๑๐.๐๐ – ๑๒.๐๐ น.   ออกเดินทางกลับ
- ๑๒.๐๐ – ๑๓.๐๐ น.   แวะรับประทานอาหารเที่ยงที่ อ.ชุมแพ
- ๑๓.๐๐ - ๑๘.๐๐ น.   เดินทางกลับ มธ.ศูนย์รังสิต

๒.๒) ผลการประเมินกิจกรรมการศึกษาภาคสนามผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

กิจกรรม “การทำต้นฝิ่ง”

จุดเด่น	แนวทางการส่งเสริม
<p>๑. นักศึกษามีความสนใจอย่างมากที่จะเรียนรู้วิธีการทำต้นฝิ่ง</p>	<p>๑. เผยแพร่และประชาสัมพันธ์กิจกรรมต้นฝิ่งให้เป็นที่รู้จักโดยทั่วไป ทั้งความเป็นมาและขั้นตอนวิธีการทำ</p> <p>๒. แทรกกิจกรรมการทำต้นฝิ่งที่แสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตของผู้คนที่อยู่บนความเชื่อในรายวิชาที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์ในอีกช่องทางหนึ่ง</p>
<p>๒. นักศึกษาได้ช่วยเหลือและแบ่งงานกันรับผิดชอบอย่างดี</p>	<p>๑. ให้มีการทดลองทำเบื้องต้นแล้วให้นักศึกษาเรียนรู้ที่จะแบ่งงานกันทำ รวมถึงการส่งเสริมให้นักศึกษาได้ฝึกทำทุกขั้นตอนตั้งแต่ต้นจนจบด้วยตัวเอง</p> <p>๒. ในตอนท้ายของการเรียนรู้กิจกรรมการทำต้นฝิ่ง เจ้าของกิจกรรมควรชี้ประเด็นให้เห็นถึงความสำคัญในการทำเพื่อให้นักศึกษาได้ตระหนักถึงความร่วมแรงร่วมใจและความสามัคคีที่เกิดขึ้น</p>
สิ่งที่ควรปรับปรุง	แนวทางที่ควรปรับปรุง
<p>เจ้าของกิจกรรม</p> <p>๑. ยังมีความสับสนในวัตถุประสงค์ของการมาเรียนรู้ของนักศึกษา ซึ่งอาจเกิดจากการสื่อสารที่คลาดเคลื่อนระหว่างพ่อกวนกับจนท.อพท.ในพื้นที่ หรือจนท.อพท.ในพื้นที่กับคณะทำงาน ผลที่ตามมาคือ ทางเจ้าของกิจกรรมมิได้จัดเตรียมอุปกรณ์การทำต้นฝิ่งไว้ หากแต่ทำสำเร็จครบตามจำนวนที่ระบุพร้อมให้นำไปถวาย</p> <p>๒. จัดเตรียมสถานที่สำหรับการเรียนรู้ไม่เหมาะสม ทำให้ไม่สะดวกในการที่นักศึกษาจะเรียนรู้พร้อมกัน เนื่องจากพื้นที่ค่อนข้างแคบและเป็นลานหน้าตำหนักที่ประทับพ่อกวน มีผู้เดินเข้าออกตลอดเวลา ส่วนพื้นที่การทำดอกฝิ่งกลับอยู่ด้านในใต้ถุนบ้าน ต้องเสียเวลาเดินไปมาเพื่อนำดอกฝิ่งมาประดับบนต้นฝิ่ง เกิดความไม่สะดวกในการเรียนรู้</p> <p>๓. เวลาที่จัดการเรียนรู้ไม่เหมาะสม เนื่องจากเป็นช่วงเวลาเช้าและจะต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จก่อนเที่ยงเพื่อนำไปถวายที่พระธาตุศรีสองรักให้ทัน ทำให้รีบเร่งจัดทำผลงานที่ทำจึงขาดคุณภาพตามที่ควรจะเป็น</p> <p>๔. ค่าใช้จ่ายในการดำเนินการขาดการตกลงและพูดคุยกันเป็นที่แน่นอนก่อนพานักศึกษามาเรียนรู้ ทำให้การกำหนดราคาค่าเรียนรู้เป็นการคิดราคาจากจำนวนต้นฝิ่งที่นักศึกษาทำและทางพ่อกวนผู้รับผิดชอบจัดทำเป็นพิเศษเพิ่มเติมและคิดเป็นค่าใช้จ่ายโดยไม่สอบถามคณะเรียนรู้ก่อน</p>	<p>- พูดคุยกับพ่อกวนเจ้าของกิจกรรมร่วมกับจนท.อพท.ในพื้นที่ เพื่ออธิบายถึงวัตถุประสงค์ของการนำนักศึกษาหรือนักท่องเที่ยวในอนาคตที่จะเข้ามาเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ให้เข้าใจถึงหัวใจสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และการมีส่วนร่วมทั้งจากนักท่องเที่ยวและเจ้าของกิจกรรมโดยมีจนท.ในพื้นที่ (นักพัฒนาการท่องเที่ยว) ประสาน</p> <p>- เสนอให้ใช้พื้นที่ใต้ถุนบ้านจัดเป็นแหล่งเรียนรู้การทำต้นฝิ่งตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งได้ต้นฝิ่งพร้อมจะนำไปถวาย เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวค่อนข้างกว้างและอยู่ในบริเวณที่แยกออกจากคนที่มาขอคำปรึกษาจากพ่อกวน จึงเหมาะที่จะเป็นพื้นที่ใช้จัดการเรียนรู้ สามารถรองรับนักศึกษาหรือนักท่องเที่ยวได้จำนวนมาก</p>

ได้รับทุนสนับสนุนงบประมาณ ประจำปี ๒๕๕๔

จาก องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน)

	<p>- ควรจัดการเรียนรู้วิธีการทำในช่วงบ่ายถึงเย็น เมื่อจัดทำแล้วเสร็จ รุ่งเช้าจึงค่อยนำไปถวายที่พระธาตุเพื่อจะได้มีเวลาเรียนรู้อย่างเต็มที่ และ ชิม ชับ กับ ชิ้น ตอน และ กระบวนการตั้งแต่เริ่มผลิตจนถวายอย่างจริงจัง</p> <p>๔. ควรมีการตกลงเรื่องค่าใช้จ่ายในการพานักศึกษามาเรียนรู้และรายละเอียดอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องให้เรียบร้อยและเป็นที่แน่ชัดก่อนพานักศึกษาลงพื้นที่ ที่สำคัญให้เน้นถึงคุณค่าของการทำกิจกรรมดังกล่าวมากกว่าที่จะคิดถึงผลกำไรกับเจ้าของกิจกรรม ซึ่งสิ่งที่ตามมาภายหลังจากนักศึกษาเหล่านี้ได้เรียนรู้คือความภาคภูมิใจและการดำรงความเป็นเอกลักษณ์และวัฒนธรรมอันดีงามของคนในชุมชน</p>
สิ่งที่ควรปรับปรุง	แนวทางที่ควรปรับปรุง
<p>นักศึกษาที่เข้ามาเรียนรู้</p> <p>๑. ขาดความเข้าใจในกิจกรรมที่เรียนรู้ว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เช่น มีการวางต้นผึ้งไว้บนพื้นจนทำให้มีลูกศิษย์มาทักว่าวางตรงนี้ไม่ได้ ระหว่างทำดอกไม้ต้องมีจิตใจที่มีสมาธิ ตั้งใจและอธิษฐาน หากแต่นักศึกษากลับพูดคุยหยอกล้อเล่นกันกับเพื่อน เป็นต้น</p> <p>๒. มีความกังวลเรื่องคะแนนที่อาจารย์ประจำวิชากำหนดจะต้องเรียนรู้และจะต้องกลับไปจัดทำรายงานส่งในวิชา ทำให้ขาดซึ่งความสนใจที่จะเรียนรู้และเข้าถึงจิตวิญญาณของกิจกรรมที่ทำจริง</p>	<p>- ให้ความรู้ความเข้าใจก่อนที่นักศึกษาจะเดินทางมาเรียนรู้การทำกิจกรรมดังกล่าว พร้อมทั้งก่อนลงมือปฏิบัติหรือทดลองทำควรให้เจ้าของกิจกรรมบอกเงื่อนไขข้อจำกัดและสิ่งพึงระมัดระวังในการทำต้นผึ้งแก่นักศึกษาเพื่อทำความเข้าใจร่วมกันก่อนเรียนรู้จริง</p> <p>- คัดเลือกนักศึกษาที่มีความสนใจจริงในกิจกรรมดังกล่าวเพื่อมาเรียนรู้จริงก่อนลงภาคสนาม ตลอดจนกำหนดการวัดผลที่ให้ความสำคัญกับการเข้าถึงจิตวิญญาณของกิจกรรมการทำต้นผึ้งมากกว่าการวัดที่ผลผลิตเป็นต้นผึ้ง</p>
<p>นักศึกษาช่วยงาน/นักพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์</p> <p>๑. ไม่สามารถเข้าถึงทั้งเจ้าของกิจกรรมและนักศึกษาที่มาเรียนรู้ จึงเป็นลักษณะของการสังเกตการณ์มากกว่าจะเป็นผู้ช่วยสอนหรือทำความเข้าใจกิจกรรมการทำต้นผึ้งให้กับนักศึกษาเพิ่มเติม</p> <p>๒. ขาดการประสานและติดต่อในระดับนักศึกษาช่วยงานกับจนท.อพท.ในพื้นที่เพื่อมุ่งไปสู่การสร้างนักพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ร่วมกัน</p>	<p>- ควรมีการแนะนำและให้นักศึกษาช่วยงานได้รู้จักและเรียนรู้จากเจ้าของกิจกรรมก่อนที่จะเกิดการเรียนรู้จริงของนักศึกษาเพื่อจะได้เป็นผู้ช่วยจริงในการสาธิตและทดลอง เสมือนเป็นตัวแทนเจ้าของกิจกรรมในการถ่ายทอด</p> <p>- จนท.อพท.ในพื้นที่ควรมีส่วนร่วมในการมุ่งพัฒนาทั้งตนเองและนักศึกษาช่วยงานให้เป็นนักพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในอนาคต</p>

ได้รับทุนสนับสนุนงบประมาณ ประจำปี ๒๕๕๔

จาก องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน)

กิจกรรม “ผ้าห่มนวมฝ้าย”

จุดเด่น	แนวทางการส่งเสริม
<p>๑. กำหนดผู้เป็นเจ้าของกิจกรรมให้ความร่วมมือและรักในการถ่ายทอด เพื่อให้นักศึกษาได้เรียนรู้ด้วยความตั้งใจและเต็มใจจริง</p> <p>๒. มีความพร้อมในด้านสถานที่ อุปกรณ์การเรียนรู้และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างมาก</p>	<p>- ดำเนินการเรื่องการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่โดยชักชวนกำหนดเจ้าของกิจกรรมร่วมคิดร่วมทำและร่วมแบ่งผลประโยชน์อย่างแท้จริงกับอพท.</p> <p>- สนับสนุนในเรื่องค่าใช้จ่ายที่เป็นวัตถุดิบและอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในเบื้องต้นให้เห็นว่าอพท.ให้การสนับสนุนเรื่องการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยอาศัยกิจกรรมการทำผ้าห่มนวมฝ้ายของกำหนดต้นแบบอย่างจริงจัง</p>
สิ่งที่ควรปรับปรุง	แนวทางที่ควรปรับปรุง
<p>เจ้าของกิจกรรม</p> <p>- ขาดรายได้ เสียเวลา เนื่องจากไม่มีการซื้อของใด ๆ และให้ค่าตอบแทนใด ๆ แก่เจ้าของกิจกรรมเลย</p>	<p>- จำเป็นต้องตกลงและพูดคุยถึงการเรียนรู้ของนักศึกษาจะมีค่าตอบแทนหรือค่าเสียเวลาให้แก่เจ้าของกิจกรรมในเบื้องต้น เป็นค่าจัดเตรียมอุปกรณ์หรือจัดทำโดยนักศึกษาและซื้อสิ่งที่ตนเองทำกลับไปตามแต่จะให้โดยอพท.สนับสนุนเรื่องค่าวัตถุดิบคิดต่อชิ้น</p>
<p>นักศึกษาที่เข้ามาเรียนรู้</p> <p>๑. ขาดความเอาใจใส่เป็นส่วนใหญ่ มีเพียงคนเดียว (กิตติพิชญ์) ที่เอาใจใส่เรื่องนี้อย่างจริงจัง โดยการเรียนรู้และทดลองทำจริงทุกขั้นตอนในการทำผ้าห่มนวมฝ้าย ในขณะที่อีก ๔ คนที่เหลือได้แต่ยืนดูและถ่ายรูป/วิดีโอเพียงเพื่อจัดทำรายงานส่งในวิชา</p> <p>๒. ให้ความสำคัญกับการบันทึกวิดีโอเพื่อจัดส่งในวิชามากกว่าที่จะเรียนรู้และทดลองทำด้วยตนเอง ซึ่งรูปแบบคล้ายมาจัดทำสารคดี/แนะนำสถานที่ท่องเที่ยวมากกว่าที่จะมาเรียนรู้การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ผ่านกิจกรรมดังกล่าว</p>	<p>- คัดเลือกนักศึกษาที่มีความสนใจในกิจกรรมดังกล่าวจริงและให้เรียนรู้เพื่อผลิตผลงานที่เป็นผ้าห่มของตัวเองจริง</p> <p>- สร้างความเข้าใจให้กับนักศึกษาที่จะมาเรียนรู้ใหม่ให้ตระหนักรู้ถึงการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ก่อนจะมาเรียนรู้จริง พร้อมกำหนดวิธีการนำเสนอในรูปแบบที่ไม่รบกวนการเรียนรู้จริง เช่น ทำบันทึกภาคสนาม รายงานความเข้าใจ เป็นต้น</p>
<p>นักศึกษาช่วยงาน/นักพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์</p> <p>๑. ไม่สามารถเข้าถึงทั้งเจ้าของกิจกรรมและนักศึกษาที่มาเรียนรู้ จึงเป็นลักษณะของการสังเกตการณ์มากกว่าจะเป็นผู้ช่วยสอนหรือทำความเข้าใจกิจกรรมการทำผ้าห่มนวมฝ้ายให้กับนักศึกษาเพิ่มเติม</p> <p>๒. ขาดการประสานและติดต่อในระดับนักศึกษาช่วยงานกับจนท.อพท.ในพื้นที่เพื่อมุ่งไปสู่การสร้างนักพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ร่วมกัน</p>	<p>- ควรมีการแนะนำและให้นักศึกษาช่วยงานได้รู้จักและเรียนรู้จากเจ้าของกิจกรรมก่อนที่จะเกิดการเรียนรู้จริงของนักศึกษาเพื่อจะได้เป็นผู้ช่วยจริงในการสาธิตและทดลอง เสมือนเป็นตัวแทนเจ้าของกิจกรรมในการถ่ายทอด</p> <p>- จนท.อพท.ในพื้นที่ควรมีส่วนร่วมในการมุ่งพัฒนาทั้งตนเองและนักศึกษาช่วยงานให้เป็นนักพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในอนาคต</p>

วัตถุประสงค์ที่ ๕

เพื่อประชาสัมพันธ์กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของ อพท.

คณะทำงานได้ประชาสัมพันธ์กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของ อพท.ให้เป็นที่รู้จักในฐานะผู้ริเริ่มและบุกเบิกการท่องเที่ยวที่เรียกว่า “การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์” ในหลากหลายช่องทาง ประกอบไปด้วย การจัดงานแถลงข่าวเปิดตัวโครงการต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เมื่อวันที่ ๒๘ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๕ ณ โรงแรมเอเชีย โดยเชิญนักข่าว สื่อมวลชน บรรณาธิการ นิตยสาร นักวิชาการ ผู้ที่เกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยวเข้าร่วมรับฟังการเปิดตัวโครงการฯ พร้อมทั้งออกแบบ Logo จัดทำ Stand, Layout, Presentation และอื่น ๆ อีกมากเพื่อเป็นสื่อในการประชาสัมพันธ์โครงการให้เป็นที่รู้จัก การจัดทำ Website www.creativetourism.com ของอพท. โดยปรับปรุงหน้า Content และจัดกลุ่ม Category พร้อมออกแบบหน้าเว็บไซต์ใหม่ให้สวยงามและน่าสนใจมากยิ่งขึ้น การให้สัมภาษณ์ในรายการวิทยุของหัวหน้าคณะทำงาน คลื่น FM การลงพื้นที่พูดคุยและทำความเข้าใจพร้อมแนะนำหน่วยงานทั้งพื้นที่พิเศษ ๔ อุทยานประวัติศาสตร์ สุโขทัย-ศรีสัชชนาลัย-กำแพงเพชร และพื้นที่พิเศษ ๕ จังหวัดเลย และการประชาสัมพันธ์โครงการผ่านทางสมาคมผู้สื่อข่าวสายเศรษฐกิจโดยจัดส่งเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องไปกับโครงการฯไปยังสำนักข่าวต่าง ๆ ที่อยู่ในสมาชิกกว่า ๕๐ สำนักทั้งสำนักข่าวไทยและต่างประเทศ

๕.๑ งานแถลงข่าวเปิดตัวโครงการต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

๑) กำหนดการ

กำหนดการงานแถลงข่าวเปิดตัว “โครงการต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์”

วันพุธที่ ๒๘ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๕ เวลา ๑๐.๐๐-๑๓.๐๐ น.

ณ ห้องประกายเพชร โรงแรมเอเชีย

๑๐.๐๐ – ๑๐.๓๐ น.

๑๐.๓๐ – ๑๐.๔๕ น.

ลงทะเบียนผู้สื่อข่าวและผู้เข้าร่วมงาน/รับประทานอาหารว่างและเครื่องดื่ม
พิธีกรกล่าวต้อนรับและเชิญผู้บริหารองค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อ
การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) [อพท.] และผู้บริหาร
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ร่วมกันกล่าวถึง “ความร่วมมือในการบริหาร
การพัฒนาเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนและบูรณาการ” โดย :

○ พันเอก ดร.นาฬิกาอดิศักดิ์ แสงสนิท

ผู้อำนวยการ อพท.

○ รองศาสตราจารย์ พรชัย ตระกูลวรานนท์

รองอธิการบดีฝ่ายบริการวิชาการและวิจัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

○ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ จิราภา วรเสียงสุข

คณบดีคณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

๑๐.๔๕ – ๑๑.๐๐ น.

๑๑.๐๐ – ๑๑.๓๐ น.

ชม VTR “การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์: มิติใหม่ของการท่องเที่ยว”

บอกเล่า “โครงการต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์” โดยคณะทำงาน
รักษาการผู้จัดการพื้นที่พิเศษ ๔ และรักษาการผู้จัดการพื้นที่พิเศษ ๕

○ อาจารย์สุดแดน วิสุทธิลักษณ์

หัวหน้าคณะทำงาน

○ คุณสิทธิศักดิ์ ปฐมวารีย์

รักษาการผู้จัดการพื้นที่พิเศษ ๔ (อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย-ศรีสัชนาลัย-
กำแพงเพชร)

○ คุณประเสริฐ กมลวิทนนิศา

รักษาการผู้จัดการพื้นที่พิเศษ ๕ (จังหวัดเลย)

๑๑.๓๐ – ๑๒.๐๐ น.

ตอบข้อซักถามสื่อมวลชน และผู้บริหารร่วมสร้างสรรค์ผลงานจากกิจกรรม
ต้นแบบ ได้แก่ เขียนลายเครื่องสังคโลก, พิมพ์พระเครื่อง ทำผ้าหม่นนมฝ้ายและ
ต้นผึ้ง

๑๒.๐๐ – ๑๒.๑๕ น.

ถ่ายภาพร่วมกันและรับของที่ระลึก

๑๒.๑๕ – ๑๓.๐๐ น.

รับประทานอาหารกลางวัน (International Buffet)

ได้รับทุนสนับสนุนงบประมาณ ประจำปี ๒๕๕๔

จาก องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน)

๒) ความหมายของ Logo

ความหมายของ “โลโก้-การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์”

ฝามือสีน้ำตาลแดง: การสร้างสรรค์ของมนุษย์ที่เริ่มต้นมาพร้อมๆ กับการถือกำเนิดขึ้นของมนุษย์ สีน้ำตาลแดงคือสีของชีวิต อันเป็นสีเริ่มต้นของการมีชีวิต

กนกสีทองที่ใจกลางฝามือ: กนกคือลวดลายเลียนแบบใบไม้หรือเปลวเพลิง คือ การสร้างสรรค์ปรับเปลี่ยนธรรมชาติด้วยวัฒนธรรมและด้วยฝีมือของมนุษย์ สีทองคือสีของความมั่งคั่ง ความรุ่งเรืองอย่างประเทศตะวันออก

สีเขียว: ความสดใสและความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติแบบป่าเขตร้อน

ฝามือสีน้ำตาลแดงมีกนกสีทองที่ใจกลางฝามือ บนพื้นสีเขียว เหนือคำ Creative Tourism Thailand จึงหมายถึง “การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของประเทศไทย ที่ให้ความสำคัญกับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน ผ่านประสบการณ์ตรง เพื่อความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในธรรมชาติและวัฒนธรรมของพื้นที่ท่องเที่ยว โดยมีเป้าหมายเพื่อความสมดุลย์ในเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม”

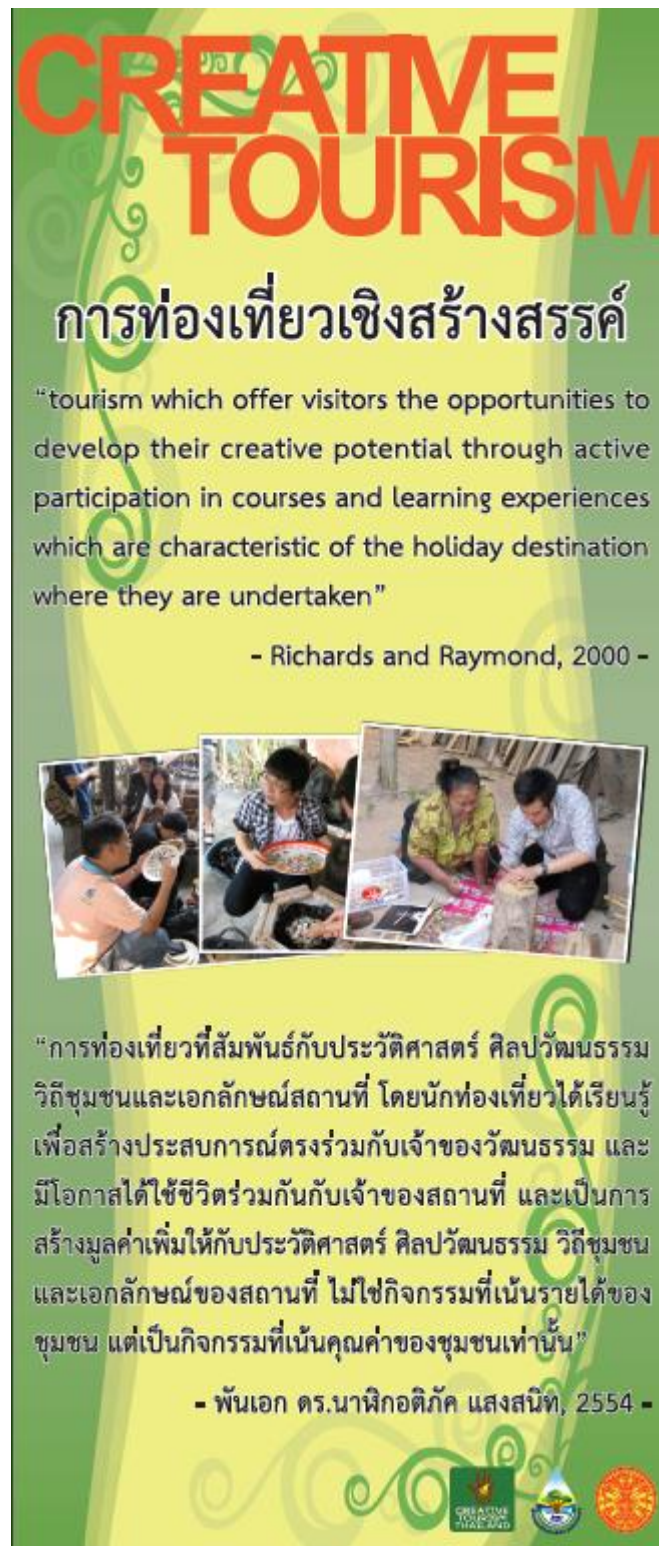
๓) Layout

<p>โครงการต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์</p> <p>จุดเริ่มต้นของ “การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์” The Origin of ‘Creative Tourism’</p> <p>การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism) ถือได้ว่าเป็นกระบวนทัศน์ (New Travel Paradigm) และทิศทางใหม่ของการท่องเที่ยวในปัจจุบัน จากการเดินทางท่องเที่ยวในยุคที่สอง ที่ให้ความสำคัญกับการพักผ่อนหย่อนใจ (Sun-Sea-Sex Tourism) มาสู่การเดินทางท่องเที่ยวในยุคที่สอง ที่ให้ความสำคัญกับวัฒนธรรม (Cultural Tourism) และได้ให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อมและความยั่งยืนของชุมชนในพื้นที่ท่องเที่ยว (Sustainable Tourism) และยุคที่สาม ในกระแสการท่องเที่ยวที่เรียกว่าการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism) ซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่ค้ำประกันความยั่งยืนเป็นสำคัญ โดยเน้นถึงความผูกพัน (Engaged) ของนักท่องเที่ยว (ผู้มาเยือน-Visitor-Guest) กับผู้ถูกท่องเที่ยว (เจ้าบ้าน-Host) ประสบการณ์ที่ปฏิบัติภารกิจจริงที่มาจากการเรียนรู้ในพื้นที่ท่องเที่ยว (Active Participation) และเป็นผลให้เกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง ในพื้นที่ของการท่องเที่ยว (Understanding Specific Cultural of the Place)</p> <p>ต่อมาในปี พ.ศ.2544 (ค.ศ.2001) องค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) มีความตกลงว่าด้วยความหลากหลายทางวัฒนธรรม (The UNESCO Universal Declaration of Cultural Diversity) เพื่อยอมรับให้มีการกำหนดฐานนามานาชาติเพื่อใช้เป็นเครื่องมือสำหรับการศึกษาระบบและส่งเสริมความหลากหลายทางวัฒนธรรมและการสนทนาระหว่างวัฒนธรรม โดยในปีต่อมา UNESCO ได้ริเริ่มโครงการพันธมิตรระดับโลกเพื่อความหลากหลายทางวัฒนธรรม (Global Alliance for Cultural Diversity) เพื่อให้การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างวัฒนธรรม ได้เกิดขึ้นจึงตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้</p> 	<p>โครงการต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์</p> <p>ในปี พ.ศ.2547 (ค.ศ.2004) เพื่อดำเนินการสนับสนุนนโยบายส่งเสริมความหลากหลายทางวัฒนธรรมของโลก UNESCO จึงเสนอโครงการ “เครือข่ายเมืองสร้างสรรค์” (The Creative Cities Network) เพื่อส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ (Creative Industries) ที่จะนำไปสู่รูปแบบใหม่ของการร่วมมือในระดับนานาชาติ ในภาคประชาชน เอกชน สาธารณะและประชาคม</p> <p>เครือข่ายเมืองสร้างสรรค์ของยูเนสโก มีทั้งหมด 7 กลุ่ม ซึ่งเมืองหนึ่งเมืองใดที่จะเข้าร่วมเป็นเมืองสร้างสรรค์ (Creative City) ภายใต้การประกาศรับรองโดยยูเนสโก จะต้องเลือกเสนอตนเองได้เพียงประเภทเดียวเท่านั้นจากกลุ่มต่างๆ ได้แก่ 1) วรรณกรรม (Literature) 2) งานหัตถกรรมและศิลปะพื้นบ้าน (Crafts and Folk art) 3) งานออกแบบ (Design) 4) ดนตรี (Music) 5) อาหาร (Gastronomy) 6) ภาพยนตร์ (Cinema) 7) สื่อศิลปะ (Media Arts)</p> <p>โครงการเครือข่ายเมืองสร้างสรรค์ของ UNESCO นอกจากจะมีเป้าหมายที่จะสนับสนุนความร่วมมือระหว่างท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาในระดับนานาชาติและเพื่อตั้งหลักตอบรับกับผลกระทบในระดับโลกโดย ความพยายามที่จะเชื่อมโยงเมืองต่าง ๆ เข้าด้วยกันแล้ว ยังได้กล่าวถึงความเป็นไปได้ในการสร้างการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ (Creating New Tourism Opportunities) ที่นักท่องเที่ยวจะสามารถได้รับและเข้าเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมเมืองนั้น ๆ ทั้งวัฒนธรรมในลักษณะที่จับต้องได้และเป็นนามธรรม (Tangible and Intangible Cultural) โดยผ่านประสบการณ์ของนักท่องเที่ยวเอง โครงการเครือข่ายเมืองสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวแบบใหม่ UNESCO จึงเน้นถึงความผูกพัน (Engaged) ความจริงแท้ผ่านประสบการณ์ (Authentic Experience) ซึ่งเป็นการส่งเสริมกิจกรรมที่จะทำให้นักท่องเที่ยวมีความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในลักษณะทางวัฒนธรรมของเมืองที่ไปเยือน (active understanding of the specific cultural features of a place)</p>
<p>โครงการต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์</p> <p>นิยาม “การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์” Definition of ‘Creative Tourism’</p> <p>“tourism which offer visitors the opportunities to develop their creative potential through active participation in courses and learning experiences which are characteristic of the holiday destination where they are undertaken” (Richards and Raymond, 2000:18)</p> <p>พันเอก ดร.มาศกานติภักดิ์ แสงสนิท ผู้อำนวยการองค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) หรือ อพท. ได้กำหนดนโยบายและแนวทางการปฏิบัติงานเกี่ยวกับ “การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism)” ว่าหมายถึง “การท่องเที่ยวที่สัมพันธ์กับประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม วิถีชุมชนและเอกลักษณ์สถานที่ โดยนักท่องเที่ยวได้เรียนรู้เพื่อสร้างประสบการณ์ตรงร่วมกับเจ้าของวัฒนธรรม และมีโอกาสได้ใช้ชีวิตร่วมกับกันกับเจ้าของสถานที่ และเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม วิถีชุมชนและเอกลักษณ์ของสถานที่ ไม่ใช่กิจกรรมที่เน้นรายได้ของชุมชน แต่เป็นกิจกรรมที่เน้นคุณค่าของชุมชนเท่านั้น”</p> 	<p>โครงการต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์</p> <p>คุณสมบัติของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ Properties of Creative Tourism</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ผู้ท่องเที่ยวและเจ้าของบ้านมีความผูกพันระหว่างกัน (Each engaging the other) 2. การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม (Cross-cultural engagement /Cultural experience) 3. มีความเข้าใจอย่างลึกซึ้งทางวัฒนธรรมของพื้นที่ที่ท่องเที่ยว (Spirit of place/ deep meaning/ understanding of the specific cultural of the place) 4. ประสบการณ์จากการมีส่วนร่วม (Hands-on experience) 5. มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกัน/ ส่งผ่าน-ส่งต่อประสบการณ์ (Exchange information/ transformation and transformative experiences) 6. เป็นผู้เข้าร่วมกิจกรรมมากกว่าเป็นผู้ชม (More participate than observe) 7. นักท่องเที่ยวมีโอกาสพัฒนาศักยภาพในการสร้างสรรค์ของตนเองและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Co-creating tourism experience) 8. ความจริงทั้งในกระบวนการการผลิตและผลิตภัณฑ์, ประสบการณ์จริง (Authentic both process and product/ genuine experience) 9. จัดจำประทับใจ, เข้าใจ (Memorable/ I hear and I forget, I see and I remember, I do and I understand) 10. การท่องเที่ยวแบบจำเพาะเจาะจง (Tailor-made approach)

ได้รับทุนสนับสนุนงบประมาณ ประจำปี ๒๕๕๔

จาก องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน)

๓) Stand

**CREATIVE
TOURISM**

การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

“tourism which offer visitors the opportunities to develop their creative potential through active participation in courses and learning experiences which are characteristic of the holiday destination where they are undertaken”

- Richards and Raymond, 2000 -

“การท่องเที่ยวที่สัมพันธ์กับประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม วิถีชุมชนและเอกลักษณ์สถานที่ โดยนักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ เพื่อสร้างประสบการณ์ตรงร่วมกับเจ้าของวัฒนธรรม และมีโอกาสได้ใช้ชีวิตร่วมกันกับเจ้าของสถานที่ และเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม วิถีชุมชน และเอกลักษณ์ของสถานที่ ไม่ใช่กิจกรรมที่เน้นรายได้ของชุมชน แต่เป็นกิจกรรมที่เน้นคุณค่าของชุมชนเท่านั้น”

- พันเอก ดร.นาฬิกาอติภักดิ์ แสงสนิท, 2554 -

ได้รับทุนสนับสนุนงบประมาณ ประจำปี ๒๕๕๔

จาก องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน)

CREATIVE TOURISM

เครื่องสังคโลก ต.เมืองเก่า จ.สุโขทัย

“สังคโลก” ชื่อเรียกเครื่องปั้นดินเผาเนื้อแกร่งชนิดหนึ่ง “ที่มา..สังคโลก” บ้างว่าจาก “สุวรรณคโลก” บ้างว่าจาก “ซ้องโกลก” หรือ “เตาแผ่นดินซ้อง”

เครื่องสังคโลกสุโขทัยมีหลายลักษณะ ทั้งแบบสีขาว เขียนลายด้วยสีดำ สีน้ำตาล หรือ สีเขียวไขก่า เรียกว่า “เซลาดอน”

“เครื่องสังคโลก” สะท้อนการใช้วัตถุโบราณชาติ ุสถาน ความรู้ความสามารถและการสร้างสรรค์ในช่วงเวลาที่เหมาะสม

CREATIVE TOURISM

ขั้นตอนในการทำ

นำดินจากแหล่งดินมาหมักให้ละลาย แล้วนำไปตากลมประมาณสองวัน

นำดินเข้าเครื่องอัดดินประมาณสี่รอบ เพื่อให้เนื้อดินเกิดความเหนียว

นำดินเหนียวที่ได้มาขึ้นรูปเป็นภาชนะ หรือรูปปั้นต่างๆ ตามต้องการ

นำดินที่ขึ้นรูปแล้วเข้าเตาเผาดิบ โดยเผาที่อุณหภูมิ 800 องศาเซลเซียส

นำเครื่องปั้นที่ผ่านการเผาดิบแล้ว มาเขียนลายและชุบน้ำยาเคลือบ

นำเครื่องปั้นเข้าเตาเผาเคลือบ โดยเผาที่อุณหภูมิ 1200 องศาเซลเซียส

CREATIVE TOURISM

พระพิมพ์ดินเผา อ.นครชุม จ.กำแพงเพชร

“หนึ่งในชุดเบญจาศี” แหล่งผลิตพระเครื่อง-พระพิมพ์
ในนามพระกรุฑุเศรษฐี พระซุ้มกอ พระกำแพงเม็ดขนุน
“ของถวายในเมืองกำแพงนี้ มีพระพิมพ์เป็นพื้น” (ร.5)
สะท้อนชื่อเสียงทั้งในทางความงามและความศักดิ์สิทธิ์
พระพิมพ์เมืองกำแพงเพชรก่อรูปสร้างสรรค์ขึ้นจากดิน
ด้วยฝีมือมนุษย์กลายเป็นงานศิลปะชั้นเลิศ
จากดินเหนียวถือกำเนิดเป็น “พุทธศิลป์” อันศักดิ์สิทธิ์
มุ่งหวังช่วยสืบต่ออายุพุทธศาสนาให้ยืนยาวสืบไป

CREATIVE TOURISM

ขั้นตอนในการทำ

ผสมดินกับทรายในสัดส่วนที่พอเหมาะ
แล้วทุบให้นุ่มและเข้ากันเป็นเนื้อเดียว

ลงแป้งบนแม่พิมพ์พระเพื่อให้สามารถ
นำเนื้อดินออกจากแม่พิมพ์ได้ง่ายขึ้น

กดดินลงในแม่พิมพ์ โดยเน้นทุกมุม
ด้านในให้ดินอัดเข้าไปจนเต็มแม่พิมพ์

นำพระมาผึ่งลมในร่มประมาณสองวัน
แล้วจึงนำออกตากแดดให้แห้งสนิท

นำพระไปเผาในเตา ใช้เวลาประมาณ
หนึ่งวัน โดยต้องคอยเติมถ่านอยู่เสมอ

นำพระมาใส่รา ซึ่งเป็นส่วนผสมระหว่าง
หมึกจีนกับสีในของถ่านไฟฉาย

แช่พระในน้ำข้าวเพื่อไล่คราบ แล้วนำ
มาขัดด้วยใบตองแห้งให้เรียบเงา

CREATIVE TOURISM

ขั้นตอนในการทำ

ผ้าห่มนวมฝ้าย

อ.เชียงคาน จ.เลย

“ฝ้าย” ปลุกต้นฝ้าย รอดอกบาน เก็บดอก รวมเป็นปุ๋ย
สู่การทำผ้าห่มให้ความอบอุ่นในฤดูหนาว

“ผ้าห่มนวมฝ้าย” ผลงานของธรรมชาติที่มนุษย์ผสมผสาน
เทคนิคและศิลปะแห่งการสร้างสรรค์ผ่านงานฝีมือ

ความงามแห่งภูมิปัญญาเกิดจากวิถีชีวิตที่อยู่ร่วมกับ
ลมหนาวลอดผ่านผ้าห่มนวมฝ้าย

“วิถีชีวิตชาวเลย” สะท้อนจิตใจอันสงบและอบอุ่นใน
ธรรมชาติ

นำฝ้ายดิบเข้าเครื่องปั่นเพื่อแยกสิ่งที่ไม่
ต้องการออก และทำให้ฝ้ายขึ้นปุย

ชิงด้ายเป็นตารางบนกง โดยเกี่ยวด้าย
เป็นแนวทแยงซ้ายขวา แนวตั้งและนอน

นำฝ้ายที่ผ่านการปั่นแล้วมาแผ่บนพื้น
ให้ได้ตามขนาดและน้ำหนักที่ต้องการ

ทาบกงลงบนฝืนฝ้าย แล้วใช้ไม้หมุนให้ทั่ว
เพื่อให้เส้นด้ายกับปุยฝ้ายยึดเกาะกัน

พลิกฝ้ายกลับเป็นอีกด้าน เก็บขอบให้
ได้ตามขนาดที่วาดไว้บนพื้น

ทำขั้นตอนการขึ้นกงและใช้ไม้หมุนกับ
อีกด้านของฝืนฝ้าย

นำฝืนฝ้ายยัดใส่ในปลอกผ้าห่ม ก่อนสวม
ทับด้วยปลอกผ้าชั้นนอกอีกชั้นหนึ่ง

CREATIVE TOURISM

ต้นผึ้ง

อ.ด่านซ้าย จ.เลย

ศรัทธาในสิ่งศักดิ์สิทธิ์สะท้อนให้เห็นได้ในวิถีแห่งความเชื่อ “ต้นผึ้ง” รูปแบบของความเคารพศรัทธาของชาวเลย ต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์

“ขี้ผึ้ง” จากป่าธรรมชาติ สร้างคุณค่าในศรัทธาความเชื่อ กลายเป็นพุทธบูชา

ยามใดที่แสงเทียนจากต้นผึ้งถูกจุดขึ้น ย่อมส่องสว่าง ให้เห็นจิตวิญญาณอันสงบของการอยู่ร่วมกันอย่างเคารพ ธรรมชาติและศรัทธาในศาสนา

CREATIVE TOURISM

ขั้นตอนการทำ ต้นผึ้ง

1. เตรียมไม้ไผ่เพื่อทำฐาน และยอดพร้อมขึ้นโครง
2. เตรียมกากกล้วยเพื่อหุ้มฐาน และยอดพร้อมประกอบ
3. เตรียมผึ้งแผ่น เพื่อห่อลมทำดอกไม้
4. พิมพ์ดอกไม้จากแม่พิมพ์
5. นำดอกไม้มาประดับบนต้นผึ้ง
6. นำต้นผึ้งไปถวายที่พระธาตุศรีสองรัก

๕) สรุปผลการแถลงข่าว

จำนวนผู้เข้าร่วมงานทั้งหมด ๙๕ คน เป็นฝ่ายธรรมศาสตร์ ๑๖ คน อพท.๓๑ คน นักศึกษาฝึกงานที่ อพท. ๖ คน ผู้สื่อข่าว ๗ คน บุคคลทั่วไป (นักศึกษาปริญญาโท NIDA/ ยูวชน อพท./ สมาคมมัคคุเทศน์/บุคคลทั่วไป) รวม ๓๕ คน สาเหตุที่ผู้สื่อข่าวมาน้อยกว่าที่ตั้งใจไว้เดิม เป็นเพราะมีการจัดงานอื่นในวันและเวลาเดียวกันหลายงาน อาทิเช่น Motor Expo, งาน Event ต่าง ๆ ซึ่งคณะทำงานได้พยายามอย่างดีที่สุดในการเชิญผู้สื่อข่าวสำนักต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง อีกทั้งยังได้ขอความร่วมมือจากฝ่ายประชาสัมพันธ์ อพท. ซึ่งร่วมรับผิดชอบด้วย แต่การตัดสินใจเข้าร่วมงานของผู้สื่อข่าวนั้นอยู่นอกเหนือการควบคุม อย่างไรก็ตาม ทางคณะทำงานและอพท.ได้เพิ่มช่องทางการประชาสัมพันธ์ต่าง ๆ ภายหลังจากการแถลงข่าวเสร็จสิ้นลงด้วยการติดตามส่งเอกสารทั้งหมดที่เกี่ยวข้องพร้อม DVD Presentation ในงานแถลงข่าวให้กับนักข่าวทุกสำนักที่เกี่ยวข้องเพื่อนำเสนอข่าวต่อไป, การให้สัมภาษณ์ในรายการวิทยุโดยหัวหน้าโครงการ วันที่ ๑๘ เมษายน พ.ศ.๒๕๕๕ เวลา ๐๗.๓๐-๐๗.๔๕ ทางคลื่น FM ๙๒.๕ MHz และวันที่ ๙ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๕๕ เวลา ๑๓.๒๕-๑๓.๔๐ ทางคลื่น FM ๑๐๕, การลงพื้นที่ในหน้าข่าวหนังสือพิมพ์ทั้งเนชั่น ฐานเศรษฐกิจ และไทยโพสต์ รวมถึงการประชาสัมพันธ์ผ่านเว็บไซต์ของอพท.เอง เชื่อว่าจะทำให้งานเปิดตัวโครงการต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จะเป็นที่รับรู้ผ่านสังคมวงกว้างต่อไป

ข้อเสนอแนะจากแบบประเมินโดยผู้สื่อข่าวที่มาร่วมงาน คือ หากมีการจัดงานแถลงข่าวในครั้งต่อไป ควรทำให้กระชับขึ้น และควรจัดในพื้นที่จริง โดยให้เชิญสื่อในพื้นที่มาร่วมงานด้วย สำหรับกำหนดวันเวลาให้ขึ้นกับผู้จัดเป็นสำคัญ ซึ่งสำนักข่าวต่าง ๆ ไม่สามารถระบุได้แน่นอน อย่างไรก็ตาม การจัดงานแถลงข่าวที่จัดขึ้นนี้มีความน่าสนใจและสามารถสร้างการมีส่วนร่วมให้กับผู้เข้าร่วมงานเป็นอย่างดี จึงขอฝากคำชื่นชมมายังคณะผู้จัดทุกท่านด้วย

๕.๒ การประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อโฆษณาต่าง ๆ

๑) การให้สัมภาษณ์รายการวิทยุ

- คลื่นวิทยุ FM ๙๒.๕

โดยหัวหน้าคณะทำงานได้รับการติดต่อจากผู้จัดคลื่นวิทยุ FM ๙๒.๕ เครือข่ายวิทยุแห่งชาติ เพื่อขอสัมภาษณ์สดออกรายการวิทยุในวันที่ ๑๘ เมษายน พ.ศ.๒๕๕๕ เวลา ๐๗.๓๐-๐๗.๔๕ ซึ่งทางคณะทำงานยินดีให้ความร่วมมือและหัวหน้าคณะทำงานในฐานะตัวแทนคณะทำงานได้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ รายละเอียดและความคืบหน้าของโครงการต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อผู้ฟังและผู้สนใจในรายการดังกล่าว

- คลื่นวิทยุ FM ๑๐๕

โดยหัวหน้าคณะทำงานได้รับการติดต่อจากผู้จัดคลื่นวิทยุ FM ๑๐๕ คลื่นสีขาวเพื่อเด็ก เยาวชน และครอบครัว ได้ติดต่อขอสัมภาษณ์สดออกรายการวิทยุในวันที่ ๙ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๕๕ เวลา ๑๓.๒๕-๑๓.๔๐ ซึ่งทางคณะทำงานยินดีให้ความร่วมมือและหัวหน้าคณะทำงานในฐานะตัวแทนคณะทำงานได้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อเด็ก เยาวชน และครอบครัว ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายของรายการ

๒) การลงข่าวในหน้าหนังสือพิมพ์

- The Nation

A heritage |of hospitality - The Nation Page 2 of 11

THE NATION DIGITAL NEWSPAPER
NOW AVAILABLE ON APP STORE

life (#)

[\(javascript:void\(0\);](#)
[\(javascript:void\(0\);](#)

[Home \(http://www.nationmultimedia.com/\)](http://www.nationmultimedia.com/) » [life \(http://www.nationmultimedia.com/life/\)](http://www.nationmultimedia.com/life/) » A heritage |of hospitality Lifestyle

A heritage |of hospitality

[Ads by Google](#) [Tourism](#) [Heritage](#) [India Tourism](#) [Thai Food](#)

CHULARAT SAENGPASSA
THE NATION
Sukhothai June 12, 2012 1:00 am

<http://www.nationmultimedia.com/life/A-heritage-of-hospitality-30183933.html> 12/6/2555

ได้รับทุนสนับสนุนงบประมาณ ประจำปี ๒๕๕๔

จาก องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน)

The Ban Ton Chan home-stay community in Sukhothai offers tourists a true taste of Thai life

It may not be surrounded by stunning mountains or facing a beautiful beach but a small, rural village in Sukhothai's Si Satchanalai district is making its name with home-stay tourists.

"We have many group bookings," says Sa-ngiam Sawanglarp, 59, as she flicks through the reservations for Ban Ton Chan's home-stay services, "We offer both culture and a way of life to our visitors"

On Thursday, she's expecting a group from Tambon Nakhon Sawan Administrative Organisation. On Friday, she'll be welcoming another group from an educational institute while on June 22, the village will be the temporary home to some Australian students. An impressive list indeed.

"When they come as a group, we arrange the bai si (blessing) ritual and a musical performance for them too," says Sa-ngiam, who founded the Ban Ton Chan Home-Stay Group and is the current chair.

One of the best examples of the practical implementation of creative tourism, sufficiency economy, the conservation of local wisdom and community values and public participation, this year, Ban Ton Chan Community won a PATA Gold Award in the Heritage and Culture category.

"But before doing anything, we have to consult people in the village. Without the community's consent, no initiative will last long," she says.

In 2004, the Regional Industrial Promotion Office 2 recognised the mud-fermented fabric of the Ban Ton Chan Women's Group with an award. As part of the prize, Sa-ngiam travelled to Japan on a 10-day educational trip and witnessed the thriving home-stay services there.

"I came home so confident that Ban Ton Chan would be able to do the same thing only to find that locals didn't agree," she recalls.

Even though Sa-ngiam had been instrumental in bringing success to Ban Ton Chan previously - the decision to highlight the mud-fermented fabric as a local product came from her - the villagers remained opposed to the home-stay notion for a full two years.

"Many were worried that tourists might commit crimes when living under their roofs," she says. "Others simply believed my idea would not work. They kept telling me without the sea or the mountains, Ban Ton Chan would not attract tourists."

Sa-ngiam refused to give up. She used her powers of gentle persuasion and finally Tambon Ban Ton Chan Administrative Organisation said she should give it a go.

"I started with my house and then my relatives' houses," she says.

n Continued on 2B

Her first tourists were a group of students from Phitsanulok College and their visit was related to the famous mud-fermented fabric developed by the community.

"The local women used to produce cotton fabric to generate supplementary income. But we soon later realised that the opportunities were limited. Cotton fabric was available everywhere," Sa-ngiam says.

She suggested the women apply local wisdom to their craft.

"Our grandparents worked in paddy fields. Their mud-stained clothes become softer after the mud was washed," Sa-ngiam says, "So, we applied this local wisdom to our fabrics."

It worked wonders. The mud-fermented fabric became famous and not only won many awards for Ban Ton Chan but also launched the home-stay scheme.

"During a fair to promote our fabric, a lecturer told me he was interested in putting his students in home-stay services. They were our first tourists."

The group taught Sa-ngiam a great deal about what visitors required as part of their home stay.

"Their period of stay was supposed to be 10 days. But by the third day, the students said they were getting bored," Sa-ngiam says, "That's when I realised we needed to design some activities for them."

She started by taking the youngsters to visit the older villagers from whom they could learn and also taught them how to weave and dye fabric.

Since then, tourists - Thai and foreign - have flocked to Ban Ton Chan to experience the local way of life.

"We charge just Bt350 per night including food," Sa-ngiam says, adding that the host families provide not just shelter but also breakfast for their visitors.

"Thank you for all the food you have cooked for us," Emily Goodfellow wrote in a thank-you note to her host family in Ban Ton Chan.

"It was great to experience the life inside a Thai home."

Sa-ngiam says the host receives Bt200 per night while the rest goes towards management fees, which includes coordination costs and money spent on dinner and activities.

"Bt50 per night is earmarked for ensuring cleanliness and safety in the village," she explains.

Ban Ton Chan has more than 700 residents. All of them, old or young, can earn extra money by joining services relating to the home stay.

"Youths can serve as local tour guides, waiting staff and members of the musical band. They can each earn Bt100 a day," Sa-ngiam says.

The elderly residents are also given money when they participate in the Bai Si ritual.

With the home-stay services, local produce and other products have been selling better than before too.

"Our pep rice noodle and mud-fermented products have become more popular," she says.

The pep rice noodle was created in Ban Ton Chan and has become famous across the country. Even locally grown vegetables and fruits can sell well because of tourist activities.

"I've already got my life rewards," Sa-ngiam beams. "Ban Ton Chan is now a famous destination for home-stay service."

Ban Ton Chan is also willing to share its management know-how and concept with other interested villagers.

"I want others to enjoy this livelihood too. I have given them the concept and told them they should not focus on profits. Just charge enough for the services to stay viable," she says.

- ฐานเศรษฐกิจ

ฐานเศรษฐกิจ Thansettakij Circulation: 120,000 Ad Rate: 1,250	Section: Marketing/ไอทีดอทคอม		
	วันที่: อาทิตย์ 8 - พุธ 11 เมษายน 2555		
	ปีที่: 32	ฉบับที่: 2729	หน้า: 23(สามขวา)
	Col.Inch: 61.23	Ad Value: 76,537.50	PRValue (x3): 229,612.50 คลิก: ลีลี
โฆษณาแฝง: อพท.จับมือมธ.ร่วมมือทางวิชาการพัฒนาท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เพื่อชุมชนยั่งยืน			

อพท. จับมือ มธ. ร่วมมือทางวิชาการ พัฒนาท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เพื่อชุมชนยั่งยืน

องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) หรือ อพท. จับมือทางวิชาการร่วมกับมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ สนองนโยบายเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ตามแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๙ พัฒนา “การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์” (Creative Tourism) จัดงานแถลงข่าวเปิดตัว “โครงการต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์” ณ โรงแรมเอเชีย กรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ ๒๘ มีนาคม ๒๕๕๕

พันเอก ดร.นาฬิกาอติภักดิ์ แสดงวิถ
 ผู้อำนวยการ อพท. กล่าวว่า “อพท. ได้ริเริ่มนโยบายการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์นี้มาเมื่อกลางปี ๒๕๕๔ โดยได้จัดงานแถลงข่าว “สวัสดิ์ การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในประเทศไทย” ขึ้น แต่เนื่องจากเป็นเรื่องใหม่ของประเทศไทย จึงเกิดความ

หลากหลายในการให้คำนิยามและเข้าใจไปในทิศทางที่ต่างกัน ดังนั้น อพท. จึงได้ร่วมมือทางวิชาการกับคณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จัดทำ “โครงการต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์” เพื่อดำเนินการพัฒนาชุมชนต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เน้นความสำคัญของการรักษาสถิติลักษณ์ของชุมชน สร้างความสมดุลด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม”

พันเอก ดร.นาฬิกาอติภักดิ์ กล่าวแสดงความคิดเห็นว่า “ชุมชนเป็นพื้นที่ที่สำคัญที่สุดของการพัฒนาการท่องเที่ยว เพราะชุมชนเป็นเจ้าของแหล่งท่องเที่ยวและทรัพยากรการท่องเที่ยว ดังนั้น อพท. มีแนวคิดที่มุ่งเน้นความได้เปรียบจากการสร้างมูลค่า (Value Creation) ด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน บนพื้นฐานแห่งความเป็นไทย (Thainess) และอัตลักษณ์ของวิถีชีวิต ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ ซึ่งเป็นต้นทุนการท่องเที่ยวของประเทศไทยซึ่งมีอยู่อย่างมั่งคั่ง รุดเริ่มค้นของการพัฒนาค้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จึงมีเป้าหมายในการหารูปแบบ สร้างองค์ความรู้ และสร้างเครือข่ายของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ โดยใช้การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นเครื่องมือให้ชุมชนได้มีโอกาสในการใช้สิทธิ์ความเป็นเจ้าของพื้นที่ เจ้าของวัฒนธรรม และอัตลักษณ์ของชุมชน เพื่อกำหนดทิศทางและสร้างสรรค์กิจกรรมการท่องเที่ยวด้วยตนเอง อันจะนำมาซึ่งการกระจายผลประโยชน์ที่เป็นธรรมมากขึ้น พร้อมกับสร้างความเข้าใจให้กับนักท่องเที่ยวและชุมชนได้ร่วมกันจัดการการท่องเที่ยวแบบรับผิดชอบชุมชน”

รองศาสตราจารย์ พรวิชัย กระจุกสุวรรณนท์ รองอธิการบดีฝ่ายบริการวิชาการและวิจัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของความร่วมมือว่า “มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เป็นสถาบันวิชาการชั้นนำของเอเชียที่ได้มาตรฐานสากลในการผลิตบัณฑิต สร้างองค์ความรู้ และแก้ปัญหาของประเทศ โดยยึดมั่นคุณธรรมและประโยชน์ของประชาชน ที่ผ่านมามีผลงานทางวิชาการออกจากรักวิชาการผู้มีความรู้ของธรรมศาสตร์จำนวนมาก แต่ก็มีจำนวนมากเช่นกันที่ถูกแขวนขึ้นทิ้งไว้ เพราะไม่ได้นำมาใช้จริง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้พิจารณาแล้วเห็นว่า อพท.

เป็นหน่วยงานที่ให้ความสำคัญกับการศึกษาทางวิชาการที่มีเป้าหมายจะนำไปพัฒนาประเทศชาติจึงร่วมพัฒนาการท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืน ดังนั้น จึงตัดสินใจลงนามใน MOU เพื่อร่วมมือกันภายใต้โครงการต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์”

นายสุคนธ์ วิสุทธิลักษณ์ อาจารย์ประจำคณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ หัวหน้าคณะทำงานโครงการต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ กล่าวว่า “คณะทำงานได้รวบรวมข้อมูล งานศึกษาต่างๆ ที่เกี่ยวข้องและคัดเลือกกิจกรรมที่มีศักยภาพในการพัฒนาชุมชนต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่พิเศษอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย-ศรีสัชนาลัย-กำแพงเพชร ในเรื่องของการทำเครื่องสังคโลก ที่ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย การทำผ้าหมักโคลนและข้าวเป็ป ที่อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย และการทำพระเครื่องที่ตำบลถนนครุฑ อำเภอเมืองกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร และอีกพื้นที่หนึ่ง คือพื้นที่พิเศษเลย ได้แก่ การทำต้นผึ้ง เพื่อการสักการบูชาพระธาตุศรีสองรัก ที่อำเภอด่านซ้าย และการทำผ้าหมักครามจากฝ้าย ที่อำเภอเชียงคาน”

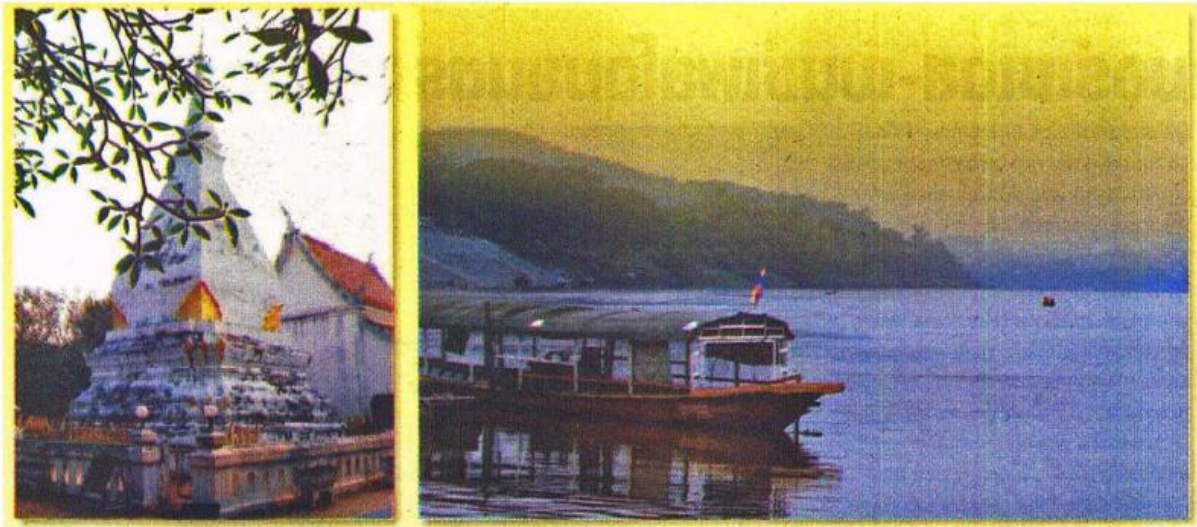

“การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ มิใช่การผลิตความคิดสร้างสรรค์ออกมาอย่างเดียว แต่จะต้องมีกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนด้วย นั่นคือ ชุมชนจะต้องมีความเห็นพ้องกับกิจกรรมท่องเที่ยวดังกล่าว มีส่วนร่วมกับการดำเนินงานนั้นๆ และได้รับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นด้วย จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่า ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยตรงก็คือ ชุมชนผู้เป็นเจ้าของแหล่งท่องเที่ยว และนักท่องเที่ยว ซึ่งจะต้องยอมรับเงื่อนไขการท่องเที่ยวใหม่นี้ด้วยการนำตัวเองเข้าไปมีประสบการณ์จริงในแหล่งท่องเที่ยว ด้วยการลงมือทดลอง ปฏิบัติ เรียนรู้ร่วมกับคนในชุมชนด้วยตนเอง” พันเอก ดร.นาฬิกาอติภักดิ์ กล่าวทิ้งท้าย สนใจรายละเอียด “Creative Tourism” เพิ่มเติมที่ www.dasta.or.th

- ไทยโพสต์

ไทยโพสต์ Thai Post Circulation: 450,000 Ad Rate: 1,350	Section: X-CITE/- วันที่: พฤหัสบดี 5 เมษายน 2555 ปีที่: 16 ฉบับที่: 5632 หน้า: 24(เต็มหน้า)		
	Col.Inch: 120.69 Ad Value: 162,931.50 PRValue (x3): 488,794.50 คลิป: สีสี่	คอลัมน์: อทพ.dasta stories: "อทพ." จับมือ "ม.ธรรมศาสตร์"วางโมเดลท่องเที่ยวสร้างสรรค์-ชุม...	

ได้รับทุนสนับสนุนงบประมาณ ประจำปี ๒๕๕๔

จาก องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน)

“อพท.” จับมือ “ม.ธรรมศาสตร์” วางโมเดลท่องเที่ยวสร้างสรรค์-ชุมชนยั่งยืน

สีจำเป็นและเป็นประโยชน์ในการพัฒนาประเทศจนประสบความสำเร็จ ต้องผ่านการศึกษาและการทำวิจัยมาแล้วทั้งสิ้น ไม่เว้นแม้แต่งานด้านการท่องเที่ยวก็ต้องผ่านกระบวนการดังกล่าวเช่นกัน

ด้วยเหตุนี้องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) หรือ อพท. ร่วมกับมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จัดงานแถลงข่าวเปิดตัว “โครงการต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์” นำร่องในพื้นที่ อุทยานประวัติศาสตร์ สุโขทัย-ศรีสัชนาลัย-กำแพงเพชร จังหวัดสุโขทัย พื้นที่เชื่อมโยง และจังหวัดเลย

วัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดการพัฒนาชุมชนต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ตามแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในการสร้างสมดุลของชุมชนในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยเน้นความสำคัญของการรักษาเอกลักษณ์และ

อัตลักษณ์ของชุมชน งานนี้จัดขึ้นที่โรงแรมเอเชีย กรุงเทพมหานคร เมื่อเร็ว ๆ นี้

พันเอก ดร.นาฬิกาอดิศักดิ์ แสงสนิท ผู้อำนวยการ อพท. ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism) ว่า “เป็นการท่องเที่ยวที่สัมพันธ์กับประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม วิถีชุมชนและเอกลักษณ์สถานที่ โดยนักท่องเที่ยวได้เรียนรู้เพื่อสร้างประสบการณ์ตรงร่วมกับเจ้าของวัฒนธรรม และมีโอกาสได้ใช้ชีวิตร่วมกับเจ้าของสถานที่ และเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม วิถีชุมชนและเอกลักษณ์ของสถานที่ ด้วยการสร้างคุณค่าให้กับอัตลักษณ์นั้นๆ โดยมีใจการผลิตความคิดสร้างสรรค์ออกมาอย่างเดียว จะต้องได้มีการบูรณาการมีส่วนร่วมของชุมชนด้วย

ผู้อำนวยการ อพท. กล่าวเสริมว่า ประเทศไทยต้องการชูเรื่อง อัตลักษณ์ของวิถีชีวิต ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ โดยใช้การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นเครื่องมือให้ชุมชนได้มีโอกาสใช้สิทธิ์ความเป็นเจ้าของพื้นที่ เจ้าของ

วัฒนธรรมและอัตลักษณ์ของชุมชน เพื่อกำหนดทิศทางและสร้างสรรค์กิจกรรมการท่องเที่ยวด้วยตนเอง พร้อมกับสร้างความเข้าใจให้กับนักท่องเที่ยวและชุมชนได้ร่วมกันจัดการการท่องเที่ยวแบบรับผิดชอบต่อชุมชน (Social Responsible Tourism)”

พันเอกจเรเล่านี้จึงเป็นที่มาของความร่วมมือระหว่างหน่วยงานในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนและเกิดเป็นความร่วมมือทางวิชาการระหว่างมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์กับ อพท.”

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ จิราภา วรเสียงสุข คณบดีคณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา กล่าวถึงศักยภาพและความพร้อมของคณะสังคมวิทยา

ว่า ทางคณะ มีหลักสูตรที่จัดการเรียนการสอนทั้งในระดับปริญญาตรีและบัณฑิตศึกษา ทั้งในสาขาสังคมวิทยา มานุษยวิทยา และการวิจัยทางสังคม ความร่วมมือในเชิงวิชาการในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนโดยอาศัยการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ทั้งในระดับมหาวิทยาลัยและลงมาถึงระดับคณะ โครงการนี้มีวัตถุประสงค์

สำคัญคือ 1. เพื่อให้ นักศึกษา คณะสังคัมภีรวิทยา และมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้มีประสบการณ์ตรงจากการนำความรู้จากการศึกษา มาประยุกต์สร้างมูลค่าของวัฒนธรรมชุมชนผ่านกระบวนการท่องเที่ยว 2. เพื่อรวบรวมข้อมูล งานศึกษาแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism) ทั้งในประเทศและต่างประเทศ เพื่อ กำหนดเป็นนิยาม ความหมายและคุณสมบัติของ กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ 3. เพื่อค้นหา กิจกรรมที่มีต้นทุนทางวัฒนธรรมและธรรมชาติ ที่มีศักยภาพเพื่อพัฒนาให้เป็นกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ 4. เพื่อจัดทำรูปแบบเส้นทาง (Route) ท่องเที่ยวกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ และ 5. เพื่อประชาสัมพันธ์กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของ อพท.

ขณะนี้คณะทำงานได้รวบรวมข้อมูล งานศึกษาต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง และคัดเลือกกิจกรรมที่มีศักยภาพในการพัฒนาชุมชนต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่พิเศษ คืออุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย-ศรีสัชนาลัย-กำแพงเพชร (สังคโลกที่เมืองเก่า, ผ้าหมักโคลนและข้าวเบือที่ศรีสัชนาลัย, พระเครื่องหินครุฑ) และจังหวัดเลย (ต้นผึ้งพระธาตุศรีสองรัก ที่ด่านซ้าย และผ้าหม่นวมฝ้ายที่เชียงคาน) ซึ่งได้

ทดลองพานักศึกษาไปเรียนรู้และทดลองเก็บลงในพื้นที่ดังกล่าว กับประชาสัมพันธ์โครงการและได้ผลตอบรับเป็นอย่างดีเพื่อนำไปสู่การพัฒนาชุมชนต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ต่อไป

นายสุดแดน วิสุทธิลักษณ์ อาจารย์ประจำคณะสังคัมภีรวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ หัวหน้าคณะทำงานโครงการต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ กล่าวว่า “ทีมคณาจารย์ พร้อมด้วยนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และเจ้าหน้าที่ อพท. ได้ร่วมกันลงพื้นที่ไปสังคโลก เรียนรู้ และศึกษาวิถีชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่นในเขตพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของ อพท. ได้แก่ พื้นที่พิเศษอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย-ศรีสัชนาลัย-กำแพงเพชร และพื้นที่พิเศษเลย

เราต่างมองเห็นคุณค่าขององค์ประกอบต่างๆ ในท้องถิ่น จึงได้ร่วมกันกำหนดให้สองพื้นที่นี้เป็นพื้นที่ต้นแบบในการทำการศึกษากิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งเป้าหมายของโครงการนี้คือการกำหนดนิยามการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เนื่องจากเรื่องนี้เป็นเรื่องใหม่ของประเทศไทย และยังไม่มี การศึกษาริวิจัยใดที่จะกำหนดความหมายไว้ ร่วมกันกำหนดคุณลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ และ จัดทำเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เพื่อนำ

เสนอเป็นข้อมูลสำหรับนักท่องเที่ยว และผู้ที่สนใจได้ไปท่องเที่ยวเรียนรู้ ค้นหาประสบการณ์ได้

ด้าน นายประเสริฐ กมลวทันนิตา รักษาการผู้จัดการพื้นที่พิเศษเลย กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จะสามารถสะท้อนจิตวิญญาณของพื้นที่

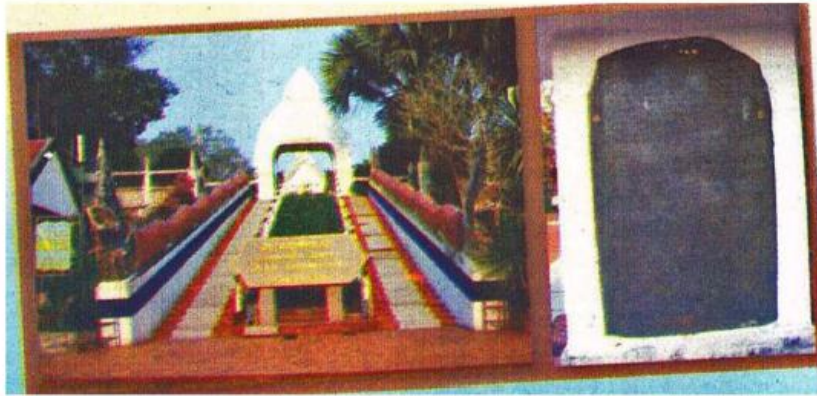
แหล่งท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี เพราะนักท่องเที่ยวจะไม่ใช่แค่ไปลงมือทำ แต่สิ่งที่ได้รับคือประสบการณ์ อันซาบซึ้ง ซึ่งมีคุณค่าต่อจิตใจ และที่สำคัญที่สุดคือศิลปวัฒนธรรมอันดีงามจะยังคงได้รับการสืบสานและต่อยอดต่อไป

ขณะที่ นายสิทธิศักดิ์ ปฐมวาริ รักษาการผู้จัดการพื้นที่พิเศษอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย-ศรีสัชนาลัย-กำแพงเพชร ได้กล่าวเสริมด้วยการยกตัวอย่างกิจกรรมการท่องเที่ยวที่น่าสนใจในพื้นที่สุโขทัยและจังหวัดกำแพงเพชรว่า “เครื่องปั้นดินเผาของสุโขทัยที่เรียกว่า เครื่องสังคโลก มีการผลิตกันมามากกว่า 700 ปี มีคุณค่ามากกว่าเป็นภาชนะ แต่เป็นสินค้าส่งออกไปยังต่างประเทศ และเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญในการบอกเล่าเรื่องราววิถีชีวิต คติ ความเชื่อ ของบรรพบุรุษเรา หากนักท่องเที่ยวมีโอกาสได้ไปศึกษา และมีประสบการณ์ได้ทดลองเขียนลายบนเครื่องสังคโลกด้วยตนเอง ก็ย่อมที่จะมีความภาคภูมิใจต่อสิ่งนี้

นอกจากนี้ ที่จังหวัดกำแพงเพชร ซึ่งเป็นเมืองแห่งกรุงพระเครื่อง ยังมีการทำพระเครื่องสืบทอดกันมา พิมพ์บางพิมพ์ เป็นพิมพ์ที่สืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น ซึ่งชุมชนมีความพร้อมที่จะให้นักท่องเที่ยวเข้าไปทดลองพิมพ์พระเครื่องด้วยตนเองทุกชิ้นตอน

นี่คือความพยายามอีกย่างก้าวของอพท.ที่จะทำให้การท่องเที่ยวของไทยมีการพัฒนาไปสู่ความยั่งยืน

งามนิจ

๕.๓ การประชาสัมพันธ์ผ่านเว็บไซต์ อพท.

ได้รับทุนสนับสนุนงบประมาณ ประจำปี ๒๕๕๔
จาก องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน)

creativetourism.circlecamp.com/index.php?page=SusArea_Sukhothai

www.creativetourism.com

หน้าหลัก [เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์](#) [ข่าว](#) [สื่อประชาสัมพันธ์](#) [อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย](#) [เลย](#) [ต่างประเทศ](#) [ติดต่อเรา](#)

อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย-ศรีสัชนาลัย-กำแพงเพชร

[ก๋วยเตี๋ยวพระร่วงหรือข้าวเป็ญ](#)

[ผ้าหมักโคลน บ้านนาต้นจัน](#)

[สังคโลกเมืองเก่า](#)

[พระพิมพ์ดินเผาสุโขทัย กำแพงเพชร](#)

[กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์](#)

“ก๋วยเตี๋ยวพระร่วง” หรือ “ข้าวเป็ญ”

ข้าวเป็ญเป็นอาหารพื้นบ้าน รสชาติอร่อย มีที่มาจากบ้านนาต้นจัน อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย ซึ่งเป็นกลุ่มคนที่อพยพย้ายมาจากภาคเหนือของประเทศไทย ลักษณะของอาหารชนิดนี้เหมือนกับก๋วยเตี๋ยว มีเส้น ผัก และน้ำซุป โดยเส้นกับผัก ถูกห่อรวมกันในไส้โตของข้าวเกรียบปากหม้อ (คำว่า เป็ญ ในภาษาเหนือ แปลว่า ฟัน) และเพื่อให้อร่อยคล่องกับท้องถิ่นที่อยู่ จึงขนานนามเสียใหม่ว่า “ก๋วยเตี๋ยวพระร่วง”
ความเป็นมาของข้าวเป็ญนั้น คือเมื่อสมัยก่อนบ้านนาต้นจันเป็นท้องถิ่นห่างไกล คนต่าง ไม่เมืองคนต่าง ไม่มีรถ ข้าวบ้านนาของกินยาก ออกไปตลาด หรือไปกินก๋วยเตี๋ยว

creativetourism.circlecamp.com/index.php?page=loie

www.creativetourism.com

หน้าหลัก [เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์](#) [ข่าว](#) [สื่อประชาสัมพันธ์](#) [อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย](#) [เลย](#) [ต่างประเทศ](#) [ติดต่อเรา](#)

เลย

[ผ้าหมักโคลนเมืองเลย](#)

[ต้นเหียงพระธาตุศรีสองรักด่านซ้าย](#)

[การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์](#)

ผ้าหมักนมฝ้าย เมืองเลยได้ชื่อว่าเมืองแห่งทะเลภูเขา สดหนาวในสยาม ชาวเมืองเลยมีวิถีชีวิตอยู่ร่วมกับธรรมชาติและฤดูหนาวที่ยาวนาน ในยามที่ลมหนาวแผ่ลงมาคลุมบรรยากาศของเมืองเลย ชาวเมืองต้องสรรหาวิธีสร้างความอบอุ่นเพื่อปกป้องไอหนาว ฝ้ายถูกเลือกสรรจากธรรมชาติเพื่อนำมาสร้างสรรเครื่องกันความหนาวให้แก่มนุษย์
ฝ้ายเป็นใยธรรมชาติที่ได้มาจากพืชในท้องถิ่น ชาวเลยมีวิถีชีวิตที่ผูกพันกับฝ้าย ตั้งแต่การปลูกต้นฝ้าย รอคอยถึงดอกฝ้ายบาน เก็บดอกฝ้าย นาคอกฝ้ายมารวมเป็นปุยฝ้าย เพื่อรอเข้าสู่กระบวนการของการทำผ้าไหมให้ความอบอุ่นในฤดูหนาว
ผ้าหมักนมฝ้ายใหญ่หลายขนาดที่มองเห็นอย่างเรียบง่าย แท้ที่จริงแล้วได้ผ่านขั้นตอนการสร้างสรรอย่างสลับซับซ้อนด้วยงาน

ได้รับทุนสนับสนุนงบประมาณ ประจำปี ๒๕๕๔

จาก องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน)

creativetourism.circlecamp.com/index.php?page=foreign

www.creativetourism.com

หน้าหลัก [เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์](#) [ข่าว](#) [สื่อประชาสัมพันธ์](#) [อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย](#) [เลย](#) [ต่างประเทศ](#) [ติดต่อเรา](#)

การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ต่างประเทศ

creativetourism.circlecamp.com/index.php?page=contact

www.creativetourism.com

หน้าหลัก [เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์](#) [ข่าว](#) [สื่อประชาสัมพันธ์](#) [อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย](#) [เลย](#) [ต่างประเทศ](#) [ติดต่อเรา](#)

ที่อยู่

องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน)
118/1 อาคารทีปโก้ ชั้น 31 ถนนพระราม 6 แขวงสามเสนใน เขตพญาไท กรุงเทพฯ 10400
โทร. 0 2357 3580-7 โทรสาร 0 2357 3599

คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
99 หมู่ 18 ถ.พหลโยธิน ต.คลองหนึ่ง อ.คลองหนึ่ง จ.ปทุมธานี 12121
โทร. 0 2686 5800 โทรสาร 0 2696 5812

ได้รับทุนสนับสนุนงบประมาณ ประจำปี ๒๕๕๔

จาก องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน)

บทที่ ๓

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

๑. บทสรุป

อุตสาหกรรมของการท่องเที่ยวในอดีตที่เรียกว่า Sea-Sand-Sun-Sex Tourism หมายถึงการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการพักผ่อนหย่อนใจในวันหยุด เป็นการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวใช้เวลาว่างของตนอย่างเต็มที่เพื่อผ่อนคลายจากภาระหน้าที่การงาน จึงเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์ว่าเป็นการท่องเที่ยวที่มุ่งไปสู่การบริโภคเกินขนาด ที่นอกจากจะส่งผลกระทบต่อสังคมและสภาพแวดล้อมแล้ว ยังเป็นการท่องเที่ยวที่สร้างปัญหาให้กับชุมชนที่ถูกท่องเที่ยวอย่างมาก

กระแสการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนของชุมชน (Sustainable tourism) จึงเป็นทางออกของการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ เช่นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ (Eco Tourism) และการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (Cultural Tourism) ที่ให้ความสำคัญกับการให้คุณค่าของสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมของพื้นที่ท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism) เป็นแนวโน้มใหม่ของการท่องเที่ยวที่เน้นถึงคุณค่าและความยั่งยืนของชุมชนเป็นสำคัญ เพราะการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์นั้นหมายถึง “การท่องเที่ยวที่สนับสนุนให้นักท่องเที่ยวได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อทำความเข้าใจในคุณค่าทางสังคม วัฒนธรรม และสภาพแวดล้อมของพื้นที่ท่องเที่ยวอย่างลึกซึ้งโดยผ่านประสบการณ์ตรงร่วมกับเจ้าของพื้นที่หรือเจ้าของวัฒนธรรม” (คณะทำงาน, ๒๕๕๕)

รูปแบบ“การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์” จึงมุ่งให้ความสนใจในทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่เป็นนามธรรม (Intangible Cultural Resources) หรือมรดกทางภูมิปัญญาของชุมชน หรือวิถีชีวิตสามัญของบุคคลทั่วไปมากกว่า นักท่องเที่ยวรุ่นใหม่มีความประสงค์ที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางวัฒนธรรมของพื้นที่ที่ตนเองเข้าไปท่องเที่ยว และปรารถนาที่จะใช้เวลายาวนานขึ้นเพื่อเรียนรู้มรดกทางวัฒนธรรมที่ “แท้จริง” โดยผ่านประสบการณ์ของตนเอง และคาดหวังว่าจะได้เรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพในการสร้างสรรค์ของตนและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้กับหน้าที่การงานหรือความสนใจเฉพาะตัวภายหลังจากการท่องเที่ยวเสร็จสิ้นลง ในอีกลักษณะหนึ่ง การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จะต้องนำไปสู่ความเข้าใจอย่างลึกซึ้งของพื้นที่ท่องเที่ยว หรือนักท่องเที่ยวจะต้องเข้าถึง “จิตวิญญาณของพื้นที่” (Spirit of Place) ดังนั้น การจัดการรูปแบบของ “การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์” จะต้องพิจารณาถึงคุณสมบัติทั้งในเชิงพื้นที่และในเชิงกระบวนการ

แหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพที่อาจจัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ควรมีคุณสมบัติในเชิงพื้นที่ในสองลักษณะ กล่าวคือ มีความหลากหลายและโดดเด่นทางวัฒนธรรมและ/หรือธรรมชาติ และมีความตระหนักรู้ในคุณค่าของชุมชนโดยเจ้าของวัฒนธรรม แหล่งท่องเที่ยวดังกล่าว นอกจากจะมีความโดดเด่นในทางใดทางหนึ่งแล้ว โดยเฉพาะในทางวัฒนธรรม ชุมชนเจ้าของวัฒนธรรมจะต้องมีความตระหนักรู้ในคุณค่าและความสำคัญของมรดกวัฒนธรรมดังกล่าวและขณะเดียวกันก็ต้องพร้อมที่จะร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับนักท่องเที่ยวที่อาจมีความแตกต่างทางวัฒนธรรม หรือพร้อมสำหรับการที่จะมี “คนนอก” เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชนในช่วงระยะเวลาหนึ่ง

สำหรับคุณสมบัติในเชิงกระบวนการ หมายถึง กิจกรรมที่จะถือได้ว่าเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จะตั้งมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม, มีประสบการณ์ตรงร่วมกับเจ้าของวัฒนธรรม, มีกระบวนการที่นำไปสู่ความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในพื้นที่ท่องเที่ยว และไม่ทำลายคุณค่าของชุมชนและนำไปสู่สมดุลทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม

การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จะต้องนำไปสู่การทำความเข้าใจอย่างลึกซึ้งของนักท่องเที่ยวที่มีต่อสังคมและวัฒนธรรมในพื้นที่ท่องเที่ยว และในขณะเดียวกันก็จะไม่นำไปสู่การเสียสมดุลในทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสภาพแวดล้อม อย่างไรก็ตามการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ยังเอื้อให้เกิดการแลกเปลี่ยนและเพิ่มศักยภาพของการสร้างสรรค์ทั้งสองทาง ทั้งจากนักท่องเที่ยวเองและเจ้าของวัฒนธรรมที่มีโอกาสส่งผ่านประสบการณ์ซึ่งกันและกัน

การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ จึงมีคุณค่า ๒ ด้าน คือ

๑) นักท่องเที่ยว ได้เข้าใจอย่างถ่องแท้ถึง “จิตวิญญาณ” ของพื้นที่ท่องเที่ยว ได้สัมผัสคุณค่าของชุมชนในด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม งานศิลปะ หัตถกรรม ประเพณี ความเชื่อ และวิถีชีวิตของชุมชน สามารถถ่ายทอดประสบการณ์การท่องเที่ยวของตนได้อย่างถูกต้อง ในขณะเดียวกันประสบการณ์ใหม่ ๆ ที่ได้รับผ่านการลงมือปฏิบัติโดยตรงก็จะช่วยเพิ่มโอกาสในการพัฒนาศักยภาพในการสร้างสรรค์ของตนเอง

๒) ชุมชน ได้ตระหนักถึงความสำคัญของมรดกทางธรรมชาติหรือทางวัฒนธรรมชุมชนที่สืบทอดกันมา การที่นักท่องเที่ยวภายนอกต่างวัฒนธรรมได้ให้ความสนใจต่อมรดกทางธรรมชาติหรือวัฒนธรรมก็จะช่วยยืนยันในความสำคัญของมรดกดังกล่าว และเป็นแรงเสริมให้ชุมชนสามารถดำรงรักษาคุณค่าของความเป็นชุมชนในด้านนั้น ๆ ไม่ว่าจะเป็นทางด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม งานศิลปะ หัตถกรรม ประเพณี ความเชื่อ และวิถีชีวิตของชุมชน ให้คงอยู่ชุมชนตลอดไป และการที่ชุมชนยืนยันและพร้อมที่จะสืบทอด “คุณค่า” ของมรดกชุมชน ก็จะเป็นปัจจัยสำคัญต่อการสร้าง “มูลค่า” ให้กับสมาชิกโดยรวมในชุมชนโดยที่ยังคงรักษาความสมดุลในทางสังคมวัฒนธรรม เศรษฐกิจและสภาพแวดล้อมไว้ได้ ซึ่งจะเพิ่มโอกาสในการปลูกจิตสำนึกของความรักและหวงแหนมรดกทางธรรมชาติและวัฒนธรรมของชุมชนสู่เยาวชนรุ่นต่อ ๆ ไปไปได้ อย่างยั่งยืน

๒. ข้อเสนอแนะ

กระบวนการและขั้นตอนของการสร้างพื้นที่เพื่อตอบรับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่พิเศษ

๑) สำรวจชุมชน โดยพิจารณาจากเกณฑ์ของคุณสมบัติในเชิงพื้นที่และกระบวนการของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ว่าชุมชนแต่ละแห่ง หรือพื้นที่ใดมีศักยภาพและความโดดเด่นในทางใด โดยอาศัยความร่วมมือกับชุมชนในการพิจารณาแต่ละพื้นที่

๒) ร่วมมือกับชุมชน คัดเลือกกิจกรรมที่พร้อมสำหรับการแลกเปลี่ยนและเรียนรู้ โดยพิจารณาจากความพร้อมในด้านบุคลากร (ผู้ที่มีความรู้อย่างแท้จริงในกิจกรรมนั้น ๆ) ด้านสถานที่ (เหมาะสมกับการเป็นสถานที่เมื่อมีนักท่องเที่ยวเข้ามาร่วมทำกิจกรรม) การเดินทาง (ใช้ระยะเวลาอย่างน้อยเพียงใดในการเข้าถึง) สิ่งอำนวยความสะดวก (สำหรับนักท่องเที่ยวทั้งจากในประเทศหรือนักท่องเที่ยวต่างวัฒนธรรม) ชุมชน (ชุมชนพร้อมสำหรับการเข้ามาของนักท่องเที่ยวหรือไม่ ในจำนวนที่อย่างน้อยเพียงใด)

๓) เสริมศักยภาพชุมชน ในกิจกรรมที่มีศักยภาพในการที่จะรองรับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ จำเป็นที่จะต้องมีการสื่อสารความหมายที่เหมาะสม สอดคล้องและน่าสนใจสำหรับนักท่องเที่ยว อาจมีความจำเป็นที่ต้องจัดเตรียมเรื่องเล่าเพื่อสื่อความหมายของกิจกรรมดังกล่าวเพื่อสร้างความจดจำ ประทับใจให้กับผู้เข้าร่วมกิจกรรม เตรียมวิทยากรที่มีความตระหนักในคุณค่าของกิจกรรมหรือมรดกทางธรรมชาติหรือวัฒนธรรมของชุมชน ในบางกรณีจำเป็นต้องจัดให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการจัดการและประสบการณ์กับชุมชนอื่นที่มีลักษณะของมรดกทางธรรมชาติและวัฒนธรรมแบบเดียวกันหรือมีลักษณะคล้ายๆ กันทั้งจากในและต่างประเทศ

๔) ทดลองจัดทำกิจกรรมดังกล่าวที่มีศักยภาพพร้อมสำหรับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

๕) เมื่อพร้อม จัดประชาสัมพันธ์เพื่อเป็นทางเลือกสำหรับเป้าหมายของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

๖) ประเมินผลถึงเงื่อนไขของความสำเร็จและข้อจำกัดหรืออุปสรรคของกิจกรรม

๗) สร้างเครือข่าย เมื่อประสบผลสำเร็จด้วยการเป็นเป้าหมายของพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ จึงเริ่มที่จะสร้างเครือข่ายในกลุ่มที่มีมรดกทางธรรมชาติหรือวัฒนธรรมที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันเพื่อที่จะเสนอเป็นเป้าหมายการท่องเที่ยวในกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจแบบเดียวกัน

๘) พัฒนาศักยภาพ หรือแสวงหาคุณภาพใหม่ของการที่จะดำรงความเป็นแหล่งของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อที่จะเป็นตัวแทนของการธำรงรักษาคุณค่าของชุมชนเพื่อส่งต่อให้กับเยาวชนรุ่นใหม่ แสวงหาพันธมิตรนานาชาติเพื่อรักษาและส่งเสริมความหลากหลายทางวัฒนธรรมเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างวัฒนธรรมอันจะช่วยส่งเสริมการสนทนาระหว่างวัฒนธรรม

เอกสารอ้างอิง

หนังสืออ้างอิง

ปิ่นเพชร จำปา , วัฒนธรรมการท่องเที่ยวของคนไทย พ.ศ. ๒๓๙๔-๒๕๔๔. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๕.

จิรวัดน์ พิระสันต์, **คู่มืออัตลักษณ์ชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย**. พิษณุโลก: ดาวเงินการพิมพ์, ๒๕๕๔.

วีไรรัตน์ ยั่งรอด และธวัชชัย องค์กรวิเวทย์, **คู่มือท่องเที่ยว เรียนรู้ สุโขทัย-ศรีสัชนาลัย**. กรุงเทพฯ: มิวเซียมเพรส, ๒๕๕๑.

MacCannell Dean. **The Tourist: A New Theory of the Leisure Class**. Newyork: Schoken Boos, 1976.

Wurzburger, Rebecca; et al (2009). **Creative Tourism: A Global Conversation: How to Provide Unique Creative Experiences for Travelers Worldwide**. As Presented at the 2008 Santa Fe & UNESCO International Conference on Creative Tourism in Santa Fe, New Mexico, USA. Santa Fe: Sunstone Press.]

Crispin Raymond, **ATLAS Newsletter**. November, 2000.

Crispin Raymond, **Case Study-Creative Tourism New Zealand**. Published at www.fuel4arts.com. September, 2003.

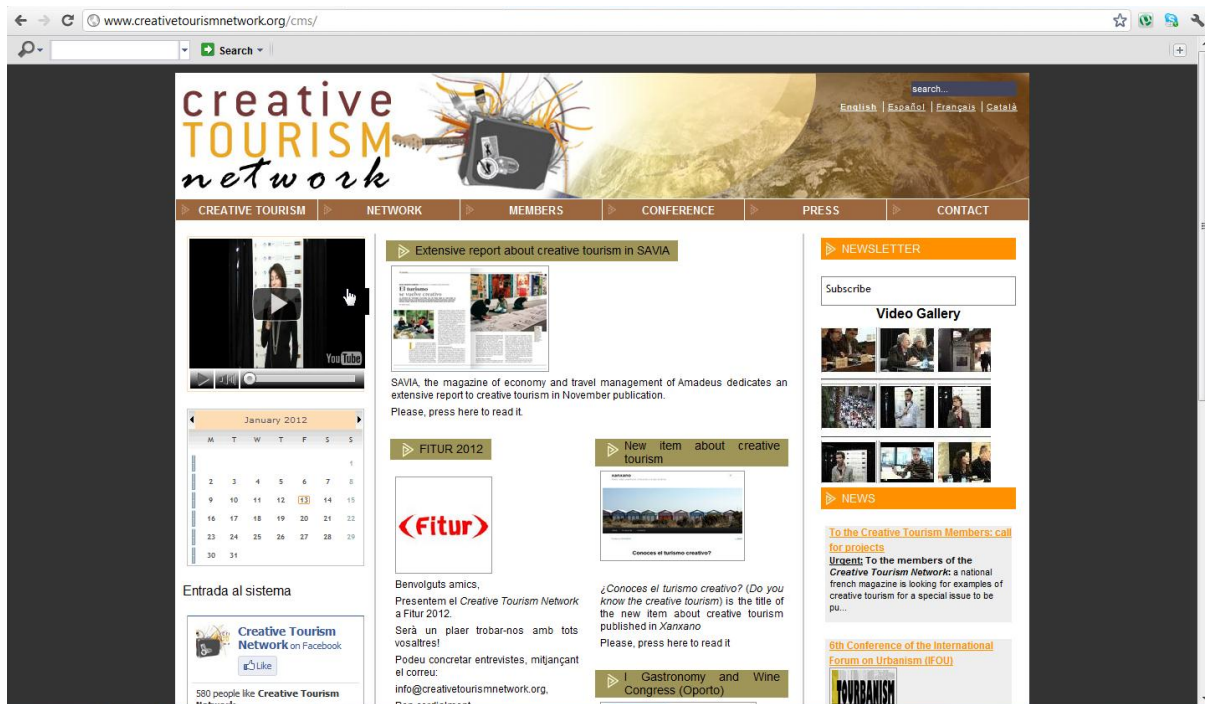
บทความอ้างอิง

Pratt, Sabrina V.; **Exploring the Culture of Santa Fe: The Santa Fe Creative Tourism Experience Track**.

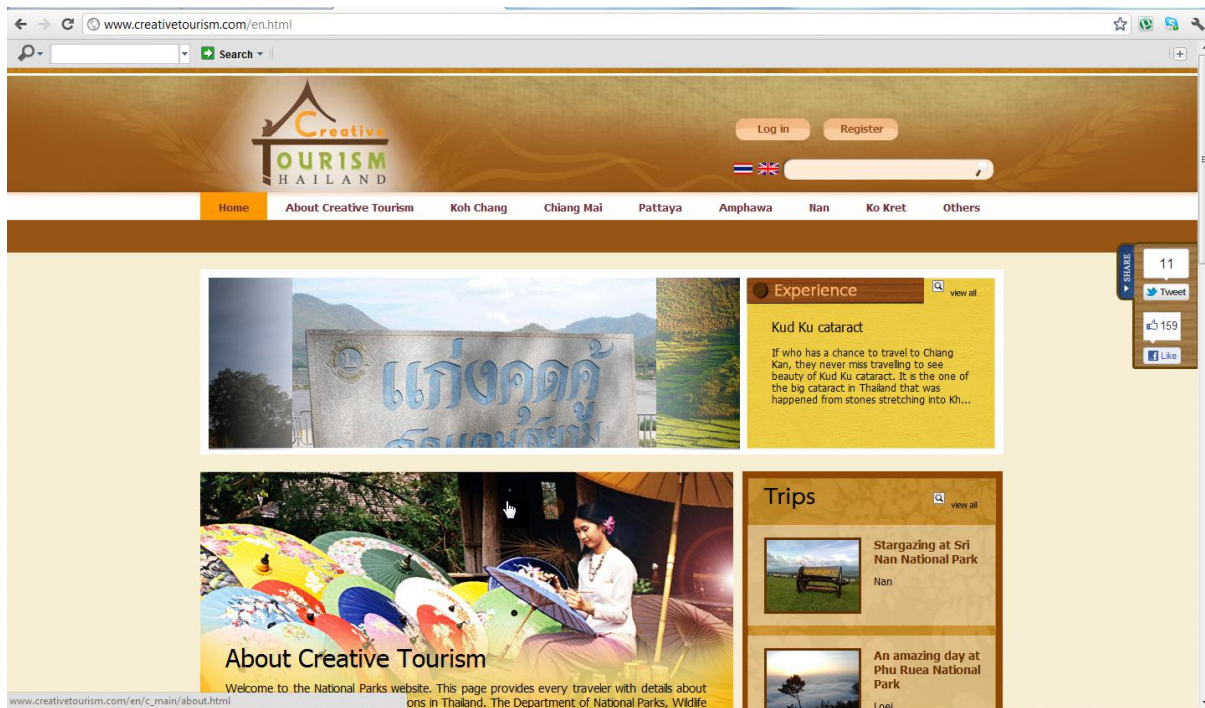
M., Jackie; **Open Space Creative Conversations**.

ตัวอย่างหน้า Website ที่น่าสนใจ

http://www.creativetourismnetwork.org/cms/

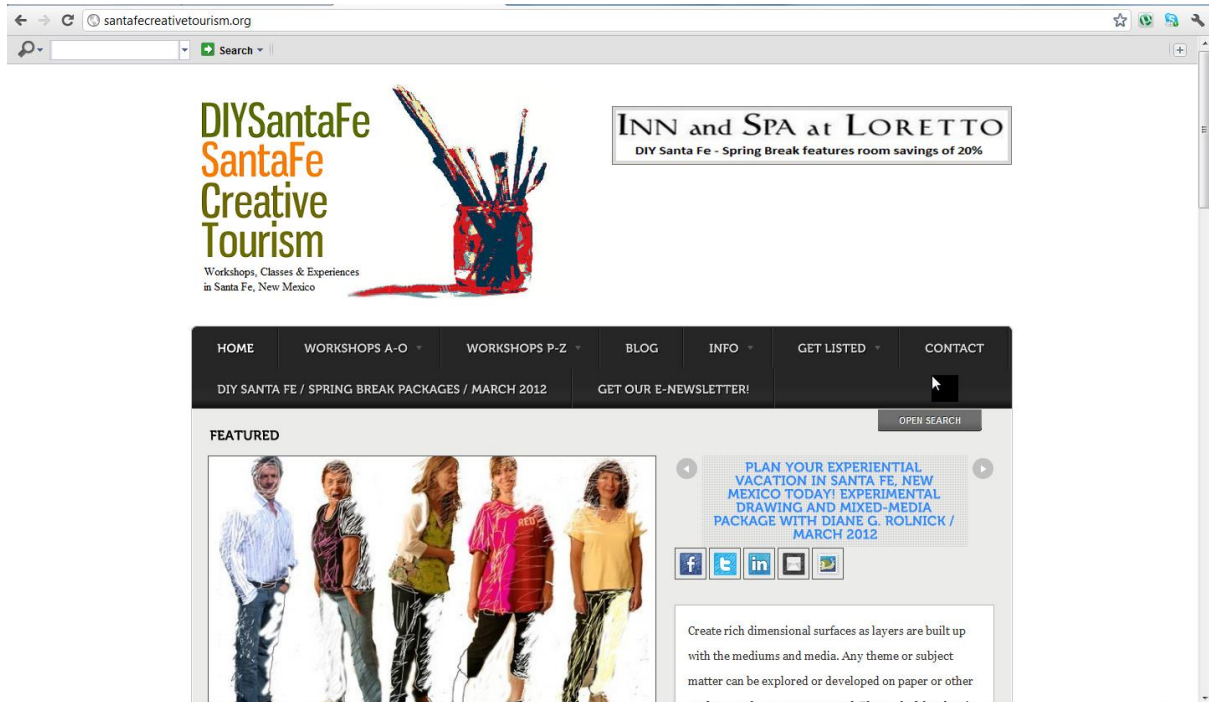
http://www.creativetourism.com/en.html

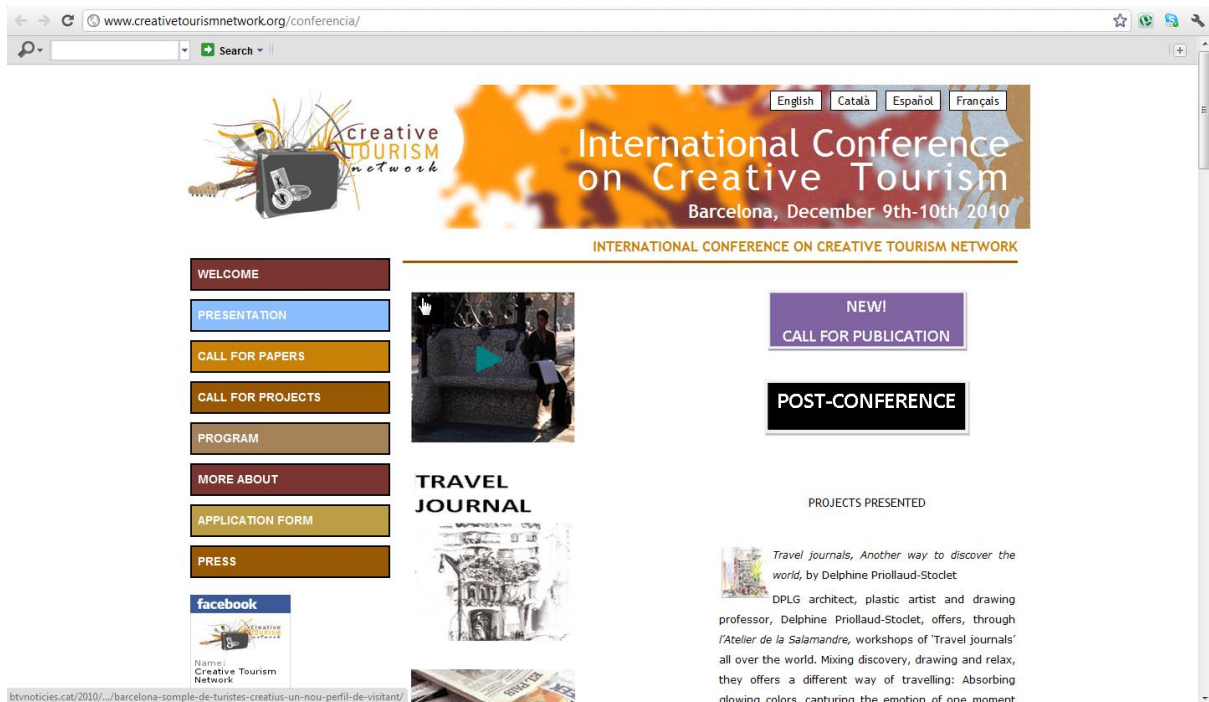
ได้รับทุนสนับสนุนงบประมาณ ประจำปี ๒๕๕๔

จาก องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน)

http://santafecreativetourism.org/

http://www.creativetourismnetwork.org/conferencia/

ได้รับทุนสนับสนุนงบประมาณ ประจำปี ๒๕๕๔

จาก องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน)

http://www.santafenm.gov/index.aspx?NID=๒๐๒๓

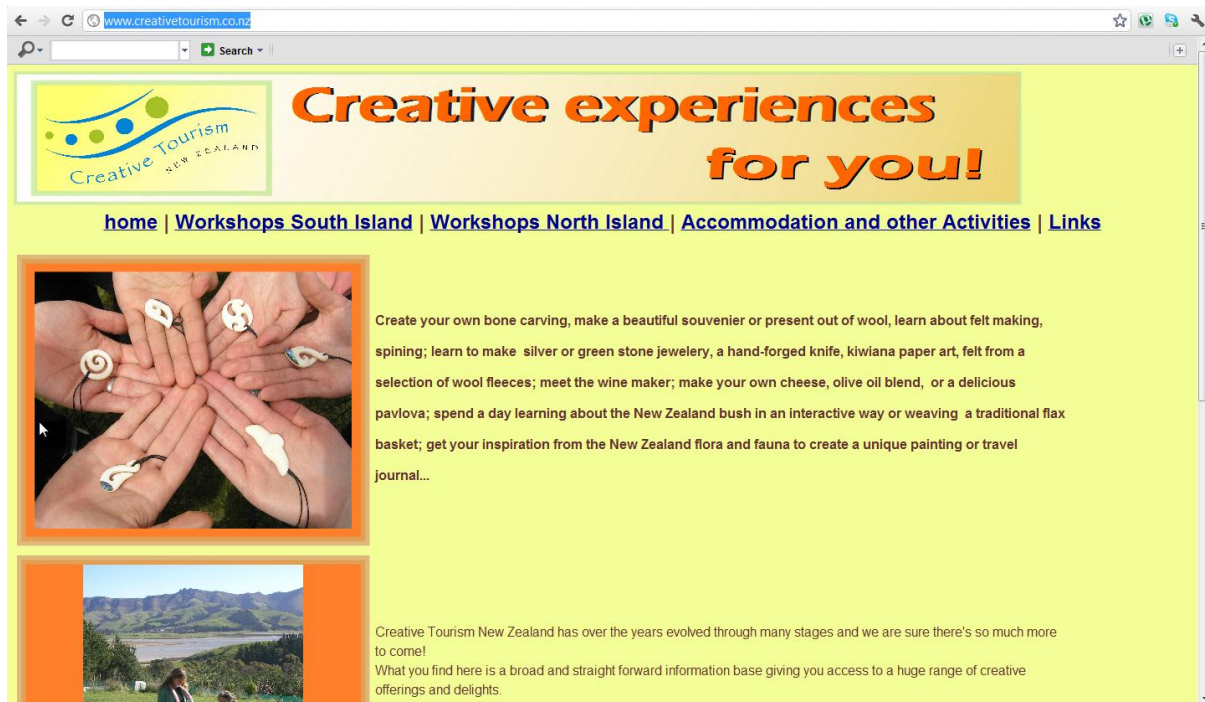
http://www.art-in-tropical-australia.com/creative-tourism.html

ได้รับทุนสนับสนุนงบประมาณ ประจำปี ๒๕๕๔

จาก องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน)

<http://www.creativetourism.co.nz/>

ส่วนเพิ่มเติม: บทบาทของนิยามการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

ดร.มูทริกา พุกษาพงษ์ นักวิจัยอิสระเรื่องการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ กล่าวขยายความให้เข้าใจอย่างง่าย ๆ ว่า การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ คือการท่องเที่ยววิถีชีวิตที่ทำให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้เกี่ยวกับการใช้ชีวิตของผู้คนในท้องถิ่น ไม่ว่าจะในเรื่องวิถีการอยู่อาศัย การประกอบอาชีพ อาหารการกิน ศิลปหัตถกรรม และอื่น ๆ ที่สะท้อนให้เห็นถึงเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของชุมชนและผู้คนเจ้าของพื้นที่ โดยมุ่งเน้นให้นักท่องเที่ยวมีปฏิสัมพันธ์กับคนในพื้นที่ ผ่านการพูดคุยสนทนา และผ่านกิจกรรมทดลองปฏิบัติต่าง ๆ เช่น ทดลองทำอาหาร ทดลองทำศิลปหัตถกรรม หรือทดลองใช้ชีวิตตามอย่างผู้คนในชุมชน หรือการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจในวัฒนธรรมอันมีเอกลักษณ์ของผู้คนและสถานที่นั้น ๆ ผ่านประสบการณ์ตรง เรียกว่าเป็นเวทีการเรียนรู้แบบมีชีวิตนั่นเอง

แหล่งข้อมูลอ้างอิง:

<http://www.manager.co.th/Travel/ViewNews.aspx?NewsID=๙๕๔๐๐๐๐๐๘๐๔๖๔>

องค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ หรือยูเนสโก (UNESCO) ได้ให้นิยามของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ว่า เป็นการท่องเที่ยวที่มีจุดประสงค์สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาชุมชนที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เกิดความยั่งยืนในการดำเนินชีวิตของชุมชน โดยจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวอย่างกลมกลืนและสัมพันธ์กับประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ตลอดจนวิถีต่าง ๆ ในชุมชน ในเชิงของการเรียนรู้และการทดลอง เพื่อให้ได้มาซึ่งประสบการณ์จากสิ่งที่มีอยู่และเป็นอยู่จริงในชุมชน นอกจากนี้ ชุมชนจะต้องสามารถจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นเครื่องมือในการรักษาความสมดุลระหว่าง

- ๑) การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวภายในชุมชน
- ๒) ชุมชนจะได้รับผลประโยชน์ ทั้งในรูปแบบที่เป็นผลประโยชน์ตอบแทน อิงตามระบอบทุนนิยม และในรูปแบบความยั่งยืนของการพัฒนาในชุมชน

ยูเนสโกยังได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์รวมถึงการจัดให้เกิดกิจกรรมต่างๆ โดยเน้นการเรียนรู้ การศึกษาจากประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับชุมชน ตลอดจนการมีส่วนร่วมและปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักท่องเที่ยวกับชุมชน การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จะเน้นความสัมพันธ์ระหว่างนักท่องเที่ยวและผู้คนในชุมชนนั้นๆ โดยมีเป้าหมายว่านักท่องเที่ยวในลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จะเป็นนักท่องเที่ยวที่ไม่ใช่เป็นเพียงนักท่องเที่ยว แต่เป็นสมาชิกชุมชนที่ได้มีโอกาสเข้าไปใช้ชีวิตร่วมกัน (Citizen of Community)

แหล่งข้อมูลอ้างอิง: http://www.dasta.or.th/th/News/detail_knowledge.php?ID=๑๐๔๖

Mrs.Catriona Campbell ผู้เชี่ยวชาญตลาดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ผู้จัดการ Kent's Creative Coast กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ คือ “การท่องเที่ยวที่มอบกิจกรรมในด้านการสร้างสรรค์ให้กับผู้เดินทาง (รวมทั้งกิจกรรมด้านศิลปะ หัตถกรรม และการทำอาหาร) พร้อมด้วยที่พักคุณภาพดี และการมีปฏิสัมพันธ์กับชาวบ้านท้องถิ่นในพื้นที่ที่มีลักษณะเฉพาะ” (Tourism that offers visitors a creative pursuit (including arts, crafts and cookery workshops), with the opportunity to stay in high quality accommodation, and to connect with local people in a distinctive destination.)

แหล่งข้อมูลอ้างอิง: [http://www.insights.org.uk/articleitem.aspx?title=Creative Tourism Providing a Competitive Edge](http://www.insights.org.uk/articleitem.aspx?title=Creative%20Tourism%20Providing%20a%20Competitive%20Edge)

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก.

รายงานการประชุมคณะกรรมการและคณะทำงานร่วม

รายงานการประชุม

โครงการต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

ครั้งที่ ๑

วันพฤหัสบดีที่ ๒๙ กันยายน พ.ศ.๒๕๕๔

ณ ห้องคอมพิวเตอร์

คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (ศูนย์ท่าพระจันทร์)

รายนามผู้เข้าร่วมประชุม

๑. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ จิราภา วรเสียงสุข		คณบดีคณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา
๒. อาจารย์ สุดแดน	วิสุทธิลักษณ์	หัวหน้าคณะทำงาน
๓. อาจารย์ ดร.พิเชษฐ์	สายพันธุ์	ผู้รับผิดชอบในพื้นที่
๔. อาจารย์ อรุมา	เตพละกุล	ผู้รับผิดชอบในพื้นที่
๕. อาจารย์ ดร.ธีระ	สินเดชารักษ์	ผู้จัดการโครงการ
๖. คุณอัครินทร์	โมกโธสง	ผู้ประสานงานโครงการ

ผลการประชุม

๑. คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้เสนอโครงการต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เพื่อขอรับการสนับสนุนงบประมาณจำนวน ๙๙๘,๘๐๐ บาท จากองค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (อพท.)

๒. อพท. แจ้งว่าได้อนุมัติงบประมาณสนับสนุนตามโครงการดังกล่าวโดยมีการปรับรายละเอียดของโครงการ ซึ่งขอให้ผู้รับผิดชอบโครงการดำเนินงานให้เรียบร้อย ทั้งนี้ให้แล้วเสร็จภายในวันที่ ๓๐ กันยายน ๒๕๕๔ เพราะเป็นงบประมาณของปีงบประมาณ พ.ศ.๒๕๕๔ ซึ่งจะสิ้นสุดในวันที่ดังกล่าว

๒.๑ เพิ่มเติมและปรับเปลี่ยนรายละเอียดค่าใช้จ่ายอย่างชัดเจน เช่น ค่าอาหาร ค่าเครื่องดื่ม ค่าที่พัก ค่าพาหนะ ค่าน้ำมันเชื้อเพลิง ค่าวัสดุอุปกรณ์ ค่าเอกสาร ค่าประสานงาน ค่าใช้สอย ค่าจัดทำเว็บไซต์ ค่าแผ่นพับ/โบว์ชัวร์ ค่าพัฒนานักท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ค่าผู้ประสานงาน ค่าเครื่องใช้สำนักงาน ค่าใช้จ่ายอื่น ๆ เป็นต้น

๒.๒ การเบิกจ่ายงบประมาณ จำนวน ๙๙๘,๘๐๐ บาท เป็น ๓ งวด ดังนี้

๑) งวดที่หนึ่ง จำนวน ๓๙๕,๒๐๐ บาท หรือร้อยละ ๔๐ ภายหลังจากลงนามบันทึกข้อตกลงความร่วมมือและเอกสารประกอบต่างๆ สำหรับดำเนินกิจกรรมการจัดทำองค์ความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (การรวบรวมข้อมูล งานศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ การรวบรวมข้อมูลกิจกรรมท่องเที่ยวของชุมชนที่มีต้นทุนทางวัฒนธรรมและธรรมชาติ การกำหนดนิยาม ความหมาย คุณสมบัติของกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์) การประชาสัมพันธ์การเปิดโครงการต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (การแถลงข่าวเปิดโครงการ การประชาสัมพันธ์ข่าวในเว็บไซต์ต่างๆ)

๒) งวดที่สอง จำนวน ๔๙๙,๔๐๐ บาท หรือร้อยละ ๕๐ ภายหลัง ส่งรายงานผลการดำเนินงาน รายงานการเงินและแผนงานดำเนินกิจกรรมของโครงการ สำหรับดำเนินกิจกรรม การคัดเลือกกิจกรรมที่มีศักยภาพที่เป็นการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (การคัดเลือกกิจกรรมที่มีต้นทุนทางวัฒนธรรมหรือทางธรรมชาติและมีศักยภาพในการดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว การนำกิจกรรมมาสร้างเรื่องราวความเป็นมาที่อิงข้อมูลพื้นฐานของพื้นที่ การจัดทำรูปแบบเส้นทางการท่องเที่ยวกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนหรือพื้นที่เชื่อมโยงอย่างน้อย ๒ เส้นทางต่อพื้นที่พิเศษ) การประชาสัมพันธ์กิจกรรมท่องเที่ยวที่ได้รับการพัฒนาให้เป็นกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (การประชาสัมพันธ์กิจกรรมท่องเที่ยวสร้างสรรค์ การประชาสัมพันธ์เส้นทางท่องเที่ยวกิจกรรมท่องเที่ยวสร้างสรรค์ ประสานงานกับบริษัทนำเที่ยว หน่วยงานภาครัฐและเอกชนและหน่วยงานต่างๆ ประเมินผลที่ได้รับการท่องเที่ยวเส้นทางกิจกรรมท่องเที่ยวสร้างสรรค์ของชุมชน) หรือ เสร็จสิ้นโครงการ

๓) งวดที่สาม จำนวน ๙๙,๘๘๐ บาท หรือร้อยละ ๑๐ ภายหลัง ส่งรายงานผลการดำเนินงานฉบับสมบูรณ์ รายงานการเงินและสำเนาหลักฐานการเงิน งวดที่ ๒

๒.๓ ผู้รับผิดชอบโครงการให้งานท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ สทช. ประสานงานกับคณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ที่จะดำเนินการในนามคณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ หรือในนามมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

๒.๔ ตัดคำว่าคณะนักวิจัย นักวิจัย การวิจัย

๒.๕ เพิ่มหลักการและเหตุผลว่า อพท. กับ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้จัดบันทึกข้อตกลงร่วมกัน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์มีความเชี่ยวชาญในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนหรือท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ มีแผนงานหรือการดำเนินงานในพื้นที่จังหวัดสุโขทัย จังหวัดกำแพงเพชร จังหวัดเลย

๓. งบประมาณจำนวนดังกล่าวให้ออนเข้าบัญชี ธนาคารกรุงไทย สาขามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต ชื่อบัญชี คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา ม.ธรรมศาสตร์ เลขที่ ๔๗๕-๐-๒๗๖๑๕-๔ มีอำนาจเบิกจ่ายได้แก่

๓.๑ นางสาวจิราภา วรเสียงสุข

๓.๒ นายนพพล จรัสวิทยา

(อาจารย์ ดร.ธีระ สิ้นเดชารักษ์)

ผู้บันทึกประชุม

รายงานการประชุม (ร่วม)
โครงการต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์
ครั้งที่ ๒

วันพฤหัสบดีที่ ๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๔

ณ ห้องประชุม ๒ ชั้น ๓ อาคารอเนกประสงค์ ๓ โครงการบัณฑิตศึกษา
คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (ศูนย์ท่าพระจันทร์)

รายนามผู้เข้าร่วมประชุม

๑. อาจารย์ สุตแดน	วิสุทธิลักษณ์	หัวหน้าคณะทำงาน
๒. อาจารย์ ดร.พิเชษฐ	สายพันธุ์	ผู้รับผิดชอบในพื้นที่
๓. อาจารย์ อรุณา	เทพะกุล	ผู้รับผิดชอบในพื้นที่
๔. อาจารย์ ดร.ธีระ	สินเดชารักษ์	ผู้จัดการโครงการ
๕. คุณอัชรินทร์	โมกโธสง	ผู้ประสานงานโครงการ
๖. คุณธนภุต	ภัทร์ธราธร	เจ้าหน้าที่พัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน อพท.
๗. คุณสุธีร์	สว่างอารมณ์	เจ้าหน้าที่พัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน อพท.
๘. คุณสิทธิศักดิ์	ปฐมวารี	รชก.ผู้จัดการพื้นที่พิเศษ สพพ.๔
๙. คุณสุริยะ		ผอ.ฝ่ายบริหารแผนฯ สพพ.๔
๑๐. คุณฉนวนวรรณ	ทนราช	เจ้าหน้าที่พัฒนาพื้นที่พิเศษ สพพ.๔
๑๑. คุณศักดิ์สิทธิ์	พลสันติกุล	เจ้าหน้าที่พัฒนาพื้นที่พิเศษ สพพ.๔
๑๒. คุณสรวิชัย	แสงงาม	เจ้าหน้าที่พัฒนาพื้นที่พิเศษ สพพ.๔
๑๓. คุณกมลรัตน์	เสราตี	เจ้าหน้าที่พัฒนาพื้นที่พิเศษ สพพ.๔
๑๔. คุณสิทธิชัย	สว่างจิตต์	เจ้าหน้าที่พัฒนาพื้นที่พิเศษ สพพ.๔

เริ่มประชุมเวลา ๑๕.๐๐ น.

ผลการประชุม

๑. คณะทำงานโครงการฯ ได้ทำความรู้จักกับคณะเจ้าหน้าที่จาก อพท. ส่วนกลาง คือคุณธนภฤตฯ และคุณสุธีร์ และคณะเจ้าหน้าที่จาก สพพ.๔ อีก ๗ ราย ซึ่งนำโดยคุณสิทธิศักดิ์ฯ ผู้จัดการ สพพ. ๔ และคุณสุริยะฯ เจ้าหน้าที่อาวุโส

๒. ที่ประชุมได้พูดคุยถึงโครงการต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ว่าเป็นความร่วมมือระหว่างองค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (อพท.) กับมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (มธ.) โดยคณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เป็นหน่วยงานที่เข้าร่วมทำงานในโครงการดังกล่าว โดยลักษณะของเนื้อหาในการดำเนินการจะแบ่งออกเป็น ๓ ส่วนหลักๆ คือ (๑) รวบรวมแนวคิดและองค์ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ว่าคืออะไร และมีความแตกต่างจากการท่องเที่ยวแบบอื่นๆ อย่างไร นอกจากนี้ ยังจะต้องมีการกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ว่าจะต้องประกอบไปด้วยอะไรบ้าง (๒) การสำรวจชุมชนในเขตพื้นที่พิเศษอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย-ศรีสัชชนาลัย-กำแพงเพชร (สปพ.๔) และเขตพื้นที่พิเศษเลย (สปพ.๕) เพื่อศึกษาถึงความเป็นไปได้ที่จะสร้างกิจกรรมให้สอดคล้องกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในทั้ง ๒ พื้นที่ดังกล่าว และนำข้อมูลที่ได้มาจัดทำเป็นต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เพื่อให้สามารถดำเนินการต่อเนื่องไปจนถึงการนำกิจกรรมต่างๆ ที่ได้คิดเอาไว้มาปฏิบัติในการท่องเที่ยวจริง และทำการประเมินผลอีกครั้ง ว่าแต่ละพื้นที่มีศักยภาพหรือข้อจำกัดอย่างไรบ้าง เพื่อนำไปปรับใช้กับพื้นที่อื่นๆ ต่อไปในอนาคต และ (๓) ทำความรู้จักและสร้างความสัมพันธ์เบื้องต้นกับภาคีเครือข่าย ไม่ว่าจะผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่ในอุทยาน หรือผู้ประกอบการต่างๆ ที่อยู่ภายในพื้นที่

๓. คณะทำงานโครงการฯ ได้แจ้งให้ทาง อพท. ทราบถึงโครงสร้างการบริหารงาน ขอบเขต และหน้าที่ความรับผิดชอบ ว่าทางคณะฯ จะทำการเก็บข้อมูลในทั้ง ๒ พื้นที่แบบสอดประสานกัน โดยอาจารย์สุดแดนฯ ซึ่งเป็นหัวหน้าคณะทำงาน จะรับผิดชอบในเขตพื้นที่ สปพ.๔ เนื่องจากเป็นคนในพื้นที่ จ.สุโขทัย ส่วนอาจารย์ ดร.พิเชษฐ์ฯ จะเป็นผู้รับผิดชอบในเขตพื้นที่ สปพ.๕ เนื่องจากมีเครือข่ายอยู่ในพื้นที่พิเศษดังกล่าว ซึ่งอาจารย์ทั้ง ๒ ท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถในด้านวัฒนธรรมด้านการท่องเที่ยว และนอกเหนือไปจากผู้รับผิดชอบหลักในแต่ละเขตพื้นที่แล้ว อาจารย์อรอุมาฯ ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถด้านหลักการและระเบียบวิธีวิจัย จะรับผิดชอบในการสนับสนุนการดำเนินการวิจัยและประมวลผลข้อมูลที่ได้จากทั้ง ๒ เขตพื้นที่ ทั้งนี้ การดำเนินการภายใต้โครงการทั้งหมด จะมีอาจารย์ ดร.ธีระฯ ทำหน้าที่เป็นผู้จัดการโครงการ และคุณอักรินทร์ฯ เป็นผู้ประสานงานโครงการ

๔. ทาง อพท. ได้เสนอร่างกำหนดการสำรวจพื้นที่พิเศษ ๔ ตามเอกสารแนบท้าย ๑ เพื่อศึกษาถึงความเป็นไปได้เบื้องต้น ในการสร้างกิจกรรมให้สอดคล้องกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ โดยจะออกเดินทางในวันที่ ๑๓ ธันวาคม ๒๕๕๔ พักค้างคืนที่ จ.สุโขทัย ๓ คืน พักค้างคืนที่ จ.กำแพงเพชร ๒ คืน และเดินทางกลับในวันที่ ๑๘ ธันวาคม ๒๕๕๔

๕. คณะทำงานโครงการ จะทำการรวบรวมข้อมูลงานศึกษาทั้งในและต่างประเทศ เพื่อกำหนดนิยาม ความหมาย และคุณสมบัติ รวมถึงการกำหนดหลักเกณฑ์ของกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ โดยอาจารย์ สุดแดนฯ จะเป็นผู้รับผิดชอบในการจัดทำองค์ความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในเบื้องต้น และจัดส่งให้ อาจารย์ ดร.ธีระฯ และคุณอัครินทร์ฯ ซึ่งจะทำการรวบรวมข้อมูลทั้งจากอาจารย์ ดร.พิเชษฐฯ อาจารย์อรอุมา ฯ และจากที่อื่นๆ เท่าที่หาได้ เพื่อประกอบกันเป็นองค์ความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ฉบับสมบูรณ์ จัดส่งให้กับทาง อพท. ภายในสิ้นปีนี้

ปิดการประชุม เวลา ๑๗.๐๐ น.

คุณอัครินทร์ โมกไฮสง

//ผู้บันทึกการประชุม

อาจารย์ ดร.ธีระ สินเดชารักษ์

//ผู้ตรวจรายงานการประชุม

อาจารย์ สุดแดน วิสุทธิลักษณ์

//ผู้รับรองรายงานการประชุม

รายงานการประชุม
โครงการต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์
ครั้งที่ ๓

วันพฤหัสบดีที่ ๑๒ มกราคม พ.ศ.๒๕๕๕
ณ ห้อง ๔๐๕ ชั้น ๔ อาคารสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (ศูนย์รังสิต)

รายนามผู้เข้าร่วมประชุม

๑. อาจารย์ สุตแดน	วิสุทธิลักษณ์	หัวหน้าคณะทำงาน
๒. อาจารย์ อรุณา	เทพละกุล	ผู้รับผิดชอบในพื้นที่
๓. อาจารย์ ดร.ธีระ	สินเดชารักษ์	ผู้จัดการโครงการ
๔. คุณอัศวินทร์	โมกไฮสง	ผู้ประสานงานโครงการ

รายนามผู้ไม่ได้เข้าร่วมประชุม

๑. อาจารย์ ดร.พิเชษฐ	สายพันธุ์	ผู้รับผิดชอบในพื้นที่ (ติตราชการ)
----------------------	-----------	-----------------------------------

เริ่มประชุมเวลา ๑๓.๓๐ น.

ผลการประชุม

ประเด็นที่ ๑ “องค์ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์”

ที่ประชุมได้มอบหมายให้คุณอัครินทร์ปรับเนื้อหาที่จะส่งในรายงาน โดยเมื่อปรับแล้วให้จัดส่งคณะกรรมการทาง email ได้อ่านภายในวันที่ ๑๒ มกราคม ก่อนส่งให้ทางอพท. ในบ่ายวันที่ ๑๓ มกราคม โดยมีรายละเอียดการปรับปรุงเพิ่มเติมดังนี้

๑. ให้เปลี่ยน wording จากคำว่า “การท่องเที่ยวสร้างสรรค์” เป็น “การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์” ทั้งหมดเพื่อให้สอดคล้องกันกับที่กำหนดไว้ใน MOU
๒. เพิ่มนิยามคำจำกัดความและอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งได้เคยสืบค้นไว้เมื่อครั้งประชุมร่วมกับ อพท. ครั้งที่ ๑ ที่ท่าพระจันทร์ โดยให้ใส่เนื้อหาดังกล่าวไว้ในไฟล์ตามหัวข้อที่เหมาะสม
๓. เพิ่มความหมายของคำว่า “การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์” ตามคำกล่าวของผอ.อพท. ในบทสรุป ซึ่งให้เพิ่มเป็นอีกหัวข้อหนึ่งในไฟล์
๔. เพิ่มส่วนของการอ้างอิงตามแหล่งที่มาต่าง ๆ
๕. เนื้อหาส่วนที่เป็น Best Practice ให้เอาออกเนื่องจากไม่เกี่ยวข้อง
๖. เพิ่มบทสรุปของเนื้อหาในตอนท้าย
๗. เพิ่มนิยามคำจำกัดความในภาคผนวกพร้อมทั้งใส่แหล่งที่มาโดยอ้างอิงให้ถูกต้อง
๘. ภาพประกอบ ๒ ให้แก้ไข
๙. เพิ่มหน้าเวบการประชุมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่จัดขึ้นที่ Santa Fe พร้อมโพลด์โบร์ชัวร์ใส่เพิ่มเติมไว้ในภาคผนวกด้วยเช่นเดียวกัน
๑๐. สืบค้นรายละเอียดของการประชุมทั้ง ๓ ครั้งแล้วใส่เพิ่มเติมไว้ในภาคผนวก
๑๑. แพลหัวข้อจากภาษาอังกฤษให้เป็นภาษาไทย

หัวหน้าโครงการได้มอบหมายให้คณะกรรมการทุกคนติดตามดูกิจกรรมในลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เพิ่มเติมตามสถานที่ต่าง ๆ เพื่อประกอบการจัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์ต่อไป พร้อมกันนี้ยังมอบหมายให้ติดตามลิงค์ URL ที่ได้ส่งให้ทาง email ก่อนหน้าซึ่งเป็นเว็บไซต์ที่มีความเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยตรง หากเป็นไปได้ในอนาคตจะนำเอาโครงการต้นแบบนี้เข้าเป็นส่วนหนึ่งของเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในระดับสากล

ที่ประชุมยังได้มอบหมายให้คุณอัครินทร์ออกแบบ Logo เพื่อใช้สำหรับการสื่อความหมายในเชิงสัญลักษณ์แทนการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของโครงการ และจัดทำแผนที่การท่องเที่ยว (Route Map) เพื่อเชื่อมโยงกิจกรรมต่าง ๆ ในแต่ละเขตพื้นที่พิเศษ โดยให้นำมาเสนอในที่ประชุมครั้งต่อไป

ประเด็นที่ ๒ “การคัดเลือกกิจกรรมต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในแต่ละพื้นที่พิเศษ”

๑. ในเขตพื้นที่พิเศษ ๔ (อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย-ศรีสัชชนาลัย-กำแพงเพชร) กำหนดให้กิจกรรม “การทำผ้าหมักโคลนและข้าวเปียที่บ้านนาต้นจั่น” (ศรีสัชชนาลัย) “การทำสังคโลกที่สุเทพสังคโลก” (สุโขทัย) และ “การทำพระเครื่อง” (กำแพงเพชร) เป็นกิจกรรมต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ โดยกำหนด Theme ในการสร้างเรื่องราวเพื่อการท่องเที่ยวคือ “พระร่วง (Glorious)”

๒. ในเขตพื้นที่พิเศษ ๕ (จังหวัดเลย) กำหนดให้กิจกรรม “การทำต้นผึ้งที่พระธาตุศรีสองรัก” (ด่านซ้าย) และกิจกรรม “การทำผ้าหมัก” (เขียงคาน/วัดศรีฐานที่ด่านซ้าย) เป็นกิจกรรมต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ โดยกำหนด Theme ในการสร้างเรื่องราวเพื่อการท่องเที่ยวคือ “สันติภาพ (Peace)” ซึ่งในการเดินทางสำรวจกิจกรรมในครั้งต่อไปจะสำรวจกิจกรรมการทำผ้าหมักที่ อ.เขียงคานและวัดศรีฐานที่ อ.ด่านซ้าย เพื่อเลือกเป็นสถานที่ต้นแบบเพียงหนึ่งเดียวต่อไป

กิจกรรมทั้งหมดข้างต้นนี้จะต้องมีการรวบรวมความรู้ที่เกี่ยวข้องในแต่ละกิจกรรมเพื่อสื่อความหมายให้กับนักท่องเที่ยวก่อนที่จะตัดสินใจเดินทางมาท่องเที่ยว ซึ่งที่ประชุมมอบหมายให้ อ.อรอุมา รับผิดชอบการสืบค้นข้อมูลความรู้เกี่ยวกับ “บ้านนาต้นจั่น” อ.สุดแดน รับผิดชอบการสืบค้นข้อมูลความรู้เกี่ยวกับ “สังคโลก และการทำพระเครื่อง” อ.พิเชฐ รับผิดชอบการสืบค้นข้อมูลความรู้เกี่ยวกับ “การทำต้นผึ้ง” และ “การทำผ้าหมัก” โดยให้นำเสนอในที่ประชุมครั้งต่อไป

นอกจากนี้ ที่ประชุมยังได้มอบหมายให้ อ.ธีระ ติดต่อ อ.จิรวัดน์ เพื่อประสานขอข้อมูลเกี่ยวกับพื้นที่หรือกิจกรรมเบื้องต้นตามที่ อ.จิรวัดน์ ได้ศึกษามาก่อนเพื่อวางแผนในการเดินทางไปสำรวจกิจกรรมที่มีความน่าสนใจอื่น ๆ เพิ่มเติมพร้อมนัดหมายเพื่อขอเข้าพบในการเดินทางครั้งต่อไปยังพื้นที่ สพพ.๔

ประเด็นที่ ๓ “รูปแบบการประชาสัมพันธ์และเปิดตัวแหล่งข่าวโครงการ”

๑. ที่ประชุมได้มอบหมายให้คณะทำงานทุกคนช่วยกันคิดเกี่ยวกับรูปแบบและวิธีการนำเสนอ “การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่มีลักษณะของการจัดงานที่สื่อความหมายเป็นการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ซึ่งแตกต่างจากการจัดการเปิดตัวแหล่งข่าวทั่วไปแล้วนำมาพิจารณาร่วมกันอีกครั้งหนึ่งในการประชุมครั้งต่อไป พร้อมกันนี้หัวหน้าคณะทำงานยังได้มอบหมายให้คณะทำงานดูตัวอย่างของรายการ “หนึ่งพาไป” เพื่อใช้ประกอบการออกแบบ Video Presentation ด้วย

๒. ที่ประชุมได้มอบหมายให้คุณอัครินทร์สอบถามรายละเอียดเกี่ยวกับการใช้สถานที่ของวังสวนผักกาดเพิ่มเติมประกอบการพิจารณา

๓. กำหนดวันในการเปิดตัวแหล่งข่าวคือกลางสัปดาห์สุดท้ายของเดือนมีนาคม ไม่วันพุธที่ ๒๘ ก็วันพฤหัสบดีที่ ๒๙ โดยสอบถามทางอพท.และตรวจสอบความเหมาะสมอีกครั้งก่อนตัดสินใจกำหนดวันที่แน่นอนในการประชุมครั้งต่อไป

ประเด็นที่ ๔ “อื่น ๆ”

๑. ที่ประชุมได้มอบหมายให้คุณอัครินทร์จัดทำหน้า Facebook เพื่อประโยชน์ในการแชร์ไฟล์รูปภาพ คลิปวิดีโอ และเอกสารที่ได้จากสถานที่ต่าง ๆ ในพื้นที่ รวมทั้งเอกสารอื่น ๆ โดยจัดกลุ่มตามสถานที่ต่าง ๆ ที่คณะทำงานได้เดินทางไปสำรวจและแบ่งหัวข้อให้ชัดเจน เพื่อแลกเปลี่ยนไฟล์ระหว่างคณะทำงานและอพท.ในอีกทางหนึ่งด้วย โดยให้นำเสนอในการประชุมครั้งต่อไป

นัดหมายประชุมครั้งต่อไป วันเสาร์ที่ ๒๑ มกราคม พ.ศ.๒๕๕๕ เวลา ๑๔.๐๐ ที่รังสิต

ปิดการประชุม เวลา ๑๗.๐๐ น.

คุณอัครินทร์ โมกโธสง

//ผู้บันทึกการประชุม

อาจารย์ ดร.ธีระ สินเดชารักษ์

//ผู้ตรวจรายงานการประชุม

อาจารย์ สุตแดน วิสุทธิลักษณ์

//ผู้รับรองรายงานการประชุม

รายงานการประชุม
โครงการต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์
ครั้งที่ ๔

วันเสาร์ที่ ๒๑ มกราคม พ.ศ.๒๕๕๕

ณ ห้องประชุม ชั้น ๗ อาคารสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (ศูนย์รังสิต)

รายนามผู้เข้าร่วมประชุม

๑. อาจารย์ สุดแดน	วิสุทธิลักษณ์	หัวหน้าคณะทำงาน
๒. อาจารย์ ดร.พิเชษฐ	สายพันธุ์	ผู้รับผิดชอบในพื้นที่
๓. อาจารย์ อรุณา	เตพลกุล	ผู้รับผิดชอบในพื้นที่
๔. อาจารย์ ดร.ธีระ	สินเดชารักษ์	ผู้จัดการโครงการ
๕. คุณอัครินทร์	โมกไฮสง	ผู้ประสานงานโครงการ

เริ่มประชุมเวลา ๑๓.๓๐ น.

ผลการประชุม

ประเด็นที่ ๑ “รูปแบบการประชาสัมพันธ์ (การเปิดตัวແຂ່ງຂ່າວ) ในพื้นที่ส่วนกลาง”

๑. รูปแบบการเปิดตัวແຂ່ງຂ່າວโครงการให้เริ่มจากการพูดถึงความร่วมมือในการบริหารการพัฒนาเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนและบูรณาการระหว่างมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์กับอพท. โดยผู้บริหารของมหาวิทยาลัยและอพท. จากนั้นให้ฉาย VTR ที่บอกเล่าถึงที่มาที่ไปของ “การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์” โดยเน้นตอบคำถามที่ว่า “การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์คืออะไร?” ซึ่งรูปแบบของ VTR ที่ใช้อาจจะนำเสนอโดยหาตัวอย่างการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในต่างประเทศหลาย ๆ แห่งให้ผู้เข้าร่วมงานได้รับชมเป็นตัวอย่างและดูกิจกรรมของไทยเราเปรียบเทียบ จากนั้นให้คณะทำงานหรือผู้แทนร่วมกับผู้รับผิดชอบในพื้นที่ของ อพท. ทั้งพื้นที่พิเศษ ๔ และ ๕ ร่วมสนทนาพูดคุยเกี่ยวกับโครงการต้นแบบ แล้วเปิดโอกาสให้สื่อมวลชนซักถาม ทั้งนี้พิธีกรอาจมอบหมายให้หนึ่งในคณะทำงานเป็นผู้ดำเนินการ

๒. ที่ประชุมมอบหมายให้คุณอัครินทร์เป็นผู้รับผิดชอบในการจัดทำ VTR โดยทำตัวอย่างมานำเสนอภายในสิ้นเดือนกุมภาพันธ์ก่อนการนำเสนอจริงเพื่อปรับแก้ไข (ถ้ามี)

๓. กำหนดวันและเวลาในการเปิดตัวແຂ່ງຂ່າວให้สอบถามความสะดวกของทางอพท. ซึ่งไม่เป็นวันหยุดที่ ๒๘ ก็เป็นวันหยุดที่ ๒๙ มีนาคม ตั้งแต่เวลา ๑๐.๓๐-๑๓.๐๐

๔. สถานที่ในการจัดงานเปิดตัวให้คุณอัครินทร์ติดต่อหोजดหมายเหตุพุทธทาส อินทรปัญญา เพื่อสอบถามข้อมูลเบื้องต้นแล้วนำเสนอเปรียบเทียบกับโรงแรมเอเชียให้ทางอพท. ร่วมพิจารณาในการประชุมครั้งที่ ๕ (วันจันทร์ที่ ๒๓ มกราคมนี้ที่ท่าพระจันทร์)

ประเด็นที่ ๒ “ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกิจกรรมต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในแต่ละพื้นที่พิเศษ”

๑. รูปแบบของความรู้เกี่ยวกับกิจกรรมต้นแบบที่ได้คัดเลือกในแต่ละพื้นที่พิเศษกำหนดให้มีลักษณะของการสรุปเนื้อหา ๑-๒ หน้ากระดาษ พร้อมทั้งมีรายละเอียดของความรู้ในแต่ละกิจกรรมที่สืบค้นและเรียบเรียงขึ้นมาได้เพื่อการสื่อความหมายและประชาสัมพันธ์ให้กับนักท่องเที่ยวผ่านทางสื่อต่าง ๆ อาทิเช่น เว็บไซต์ ซีดี แผ่นพับ เป็นต้น ซึ่งจะได้มอบให้กับทางอพท. ชุมชนและเจ้าของกิจกรรมต่อไป

๒. กำหนดให้ผู้รับผิดชอบในการจัดส่งให้กับผู้จัดการโครงการเพื่อรวบรวมและใช้ประโยชน์ในการประชาสัมพันธ์เปิดตัวโครงการภายใน สัปดาห์ที่สองของเดือนกุมภาพันธ์

ผู้รับผิดชอบในการสืบค้นและเรียบเรียงความรู้ในแต่ละกิจกรรม ได้แก่ อ.อรอุมา รับผิดชอบการสืบค้นข้อมูลความรู้เกี่ยวกับ “บ้านนาต้นจั่น” อ.สุดแดน รับผิดชอบการสืบค้นข้อมูลความรู้เกี่ยวกับ “สังคโลกและการทำพระเครื่อง” อ.พิเชฐ รับผิดชอบการสืบค้นข้อมูลความรู้เกี่ยวกับ “การทำต้นผึ้ง” และ “การทำผ้าหม่ม”

ประเด็นที่ ๓ “การแชร์ไฟล์บน Facebook”

๑. ที่ประชุมได้มอบหมายให้คุณอัครินทร์รวบรวมรูปภาพ, คลิปวิดีโอ และเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องซึ่งได้จากพื้นที่ อพท. และอื่น ๆ เพื่อแชร์ไฟล์บน Facebook ทั้งให้กับคณะทำงานด้วยกันและอพท.ในการนำไฟล์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องไปใช้ประโยชน์ ในขณะเดียวกันให้ตรวจสอบรูปภาพและคลิปวิดีโอต่าง ๆ ไม่ให้เป็นการละเมิดสิทธิส่วนบุคคลโดยก่อนจะแชร์ไฟล์ให้ส่งลิงค์กับคณะทำงานทุกคนช่วยกันตรวจทานก่อนภายในวันจันทร์ที่ ๒๓ ที่จะประชุมร่วมกับทางอพท.

๒. การจัดแบ่งกลุ่มไฟล์ต่าง ๆ ให้จำแนกตามกิจกรรมในแต่ละสถานที่ที่สำคัญ

ประเด็นที่ ๔ “Logo ของโครงการ”

๑. ที่ประชุมได้เลือก Logo ในลักษณะที่เป็น Jigsaw ๔ ชิ้น ซึ่งสามารถสะท้อนและสื่อความหมายของ “ความสร้างสรรค์” ได้เป็นอย่างดี

๒. ที่ประชุมมอบหมายให้คุณอัครินทร์ออกแบบพื้นหลังในแต่ละชิ้นของ Jigsaw ที่มีแสดงถึงคุณสมบัติของ “การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์” โดยให้นำเสนอในการประชุมที่มครั้งต่อไป

นัดหมายประชุมร่วมกับอพท.ครั้งต่อไป

วันจันทร์ที่ ๒๓ มกราคม พ.ศ.๒๕๕๕ เวลา ๑๐.๐๐ ที่ ท่าพระจันทร์

ปิดการประชุม เวลา ๑๕.๐๐ น.

คุณอัครินทร์ โมกโธสง

//ผู้บันทึกการประชุม

อาจารย์ ดร.ธีระ สนิเตชารักษ์

//ผู้ตรวจรายงานการประชุม

อาจารย์ สุตแดน วิสุทธิลักษณ์

//ผู้รับรองรายงานการประชุม

รายงานการประชุม (ร่วม)
โครงการต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์
ครั้งที่ ๕

วันจันทร์ที่ ๒๓ มกราคม พ.ศ.๒๕๕๕

ณ ห้องประชุม ๒ ชั้น ๓ อาคารอเนกประสงค์ ๓ โครงการบัณฑิตศึกษา
คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (ศูนย์ท่าพระจันทร์)

รายนามผู้เข้าร่วมประชุม

๑. อาจารย์ สุดแดน	วิสุทธิลักษณ์	หัวหน้าคณะทำงาน
๒. อาจารย์ ดร.พิเชษฐ์	สายพันธุ์	ผู้รับผิดชอบในพื้นที่
๓. อาจารย์ อรุณา	เตพละกุล	ผู้รับผิดชอบในพื้นที่
๔. อาจารย์ ดร.ธีระ	สินเดชารักษ์	ผู้จัดการโครงการ
๕. คุณอนกฤต	ภัทร์ธราธร	เจ้าหน้าที่พัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน อพท.
๖. คุณสุธีร์	สว่างอารมณ์	เจ้าหน้าที่พัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน อพท.
๗. คุณสิทธิศักดิ์	ปฐมวารี	รชก.ผู้จัดการพื้นที่พิเศษ สพพ.๔
๘. คุณประเสริฐ	กมลวิทันนิศา	รชก.ผู้จัดการพื้นที่พิเศษ สพพ.๕
๙. คุณอาชวิน	สุขสว่าง	ผอ.ฝ่ายบริหารแผนฯ สพพ.๔
๑๐. คุณสุรอาท	คุณกมูท	ผอ.ฝ่ายบริหารแผนฯ สพพ.๕
๑๑. คุณฉนวนวรรณ	ทนราช	เจ้าหน้าที่พัฒนาพื้นที่พิเศษ สพพ.๔
๑๒. คุณลักข์สิทธิ์	พลสันติกุล	เจ้าหน้าที่พัฒนาพื้นที่พิเศษ สพพ.๔
๑๓. คุณสรวิชัย	แสงงาม	เจ้าหน้าที่พัฒนาพื้นที่พิเศษ สพพ.๔
๑๔. คุณกมลรัตน์	เสราตี	เจ้าหน้าที่พัฒนาพื้นที่พิเศษ สพพ.๔
๑๕. คุณสิทธิชัย	สว่างจิตต์	เจ้าหน้าที่พัฒนาพื้นที่พิเศษ สพพ.๔
๑๖. คุณกรกช	พบประเสริฐ	เจ้าหน้าที่พัฒนาพื้นที่พิเศษ สพพ.๕
๑๗. คุณบรรทัด	มะลิวัลย์	เจ้าหน้าที่พัฒนาพื้นที่พิเศษ สพพ.๕
๑๘. คุณอมรรรัตน์	โพธิ์รินทร์	เจ้าหน้าที่พัฒนาพื้นที่พิเศษ สพพ.๕
๑๙. คุณปิยมาศ	กัญวานก้องวนิช	เจ้าหน้าที่พัฒนาพื้นที่พิเศษ สพพ.๕

รายนามผู้ไม่ได้เข้าร่วมประชุม

๑. คุณอัศวิน	โมกไสสง	ผู้ประสานงานโครงการ (ติตราชการ)
--------------	---------	---------------------------------

เริ่มประชุมเวลา ๑๐.๐๐ น.

ผลการประชุม

ประเด็นที่ ๑ “Theme --> Route --> Activities ในพื้นที่ สพพ.๔ และ สพพ.๕”

๑. ในพื้นที่ สพพ.๔ มีประเด็นคำถามและข้อเสนอแนะให้คณะทำงานพิจารณาเพิ่มเติมดังนี้

๑.๑ ทำอย่างไรที่จะทำให้กิจกรรมต่าง ๆ ที่ถูกคัดเลือกเป็นกิจกรรมต้นแบบในพื้นที่ตามที่คณะทำงานนำเสนอมีความเสมอเหมือนกัน?

๑.๒ กิจกรรมที่กำหนดให้เป็นต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จะอย่างไรที่จะทำให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมผ่านกระบวนการคิดและทำ?

๑.๓ โครงการต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่คณะทำงานในปีแรกนี้ควรเน้นปัจจัยทาง “สังคม” มากกว่าปัจจัยทาง “เศรษฐกิจ” แม้ว่าตามตัวชี้วัดของกพร.จะกำหนดให้ในพื้นที่พิเศษจะต้องสร้างรายได้ให้กับชุมชนได้เพิ่มขึ้นร้อยละ ๑๐ ก็ตาม

๒. ในพื้นที่ สพพ.๕ มีประเด็นคำถามและข้อเสนอแนะให้คณะทำงานพิจารณาเพิ่มเติมดังนี้

๒.๑ เสนอให้คณะทำงานพิจารณา theme ที่เกี่ยวข้องกับ “ขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรม/ ธรรมชาติ/ความสงบสุข” เพิ่มเติม

๒.๒ เสนอให้คณะทำงานพิจารณากิจกรรม “การทำผีตาโขน” และ “การร่วมการแสดงผีตาโขน” ในเวลากลางคืน ซึ่งอยู่ในระหว่างการประสานงานกับคนในท้องถิ่น

๒.๓ พื้นที่ สพพ.๕ มีลักษณะพิเศษคือบริเวณรอบนอกเป็นแหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติ หากแต่พื้นที่ส่วนชั้นในมีวัฒนธรรมประเพณีของชุมชน ทำอย่างไรที่กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จะเชื่อมทั้งสองสิ่งนี้เข้าหากันได้?

๓. ที่ประชุมได้กำหนดวันลงสำรวจพื้นที่ร่วมกันทั้ง สพพ.๔ และ สพพ.๕ เพื่อยืนยันกิจกรรมที่ถูกคัดเลือกเป็นต้นแบบและยืนยันความรู้เกี่ยวกับกิจกรรมที่ถูกคัดเลือกเพื่อใช้ในการสื่อความหมาย โดยกำหนดให้ระหว่างวันที่ **๑๐-๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕** ลงสำรวจพื้นที่ สพพ.๔ และระหว่างวันที่ **๑๗-๑๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕** ลงสำรวจพื้นที่ สพพ.๕ กิจกรรมที่จะลงพื้นที่เพื่อสำรวจทั้งสองแห่งเบื้องต้นมีดังนี้

๓.๑ สพพ.๔ (อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย-ศรีสัชนาลัย-กำแพงเพชร)

- ศรีสัชนาลัย: บ้านนาต้นจั่น การทำผ้าหมักโคลน/ข้าวเป็็บ
- สุโขทัย: สุเทพสังคโลก
- กำแพงเพชร: การทำพระเครื่อง
- ม.นครสวรรค์: ร่วมพูดคุยและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับอ.จิรวัดน์
- อื่น ๆ

๓.๒ สพพ.๕ (จังหวัดเลย)

- การทำผีตาโขน
- ผิชนน้ำ
- การทำผ้าหมัก

- อื่น ๆ

ทั้งนี้ผู้รับผิดชอบในพื้นที่ทั้งสองของอพท.จะประสานติดต่อและจัดโปรแกรมการเดินทางให้

ประเด็นที่ ๒ “การเปิดตัวโครงการในพื้นที่ สพพ.๔”

๑. การเปิดตัวโครงการในพื้นที่ สพพ.๔ จะเน้นเรื่อง “แผนแม่บท” รวมทั้ง “การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์, องค์กรความรู้ และการท่องเที่ยวชุมชน” ประกอบกัน ซึ่งอพท.ได้ว่าจ้างที่ปรึกษาเพื่อรับผิดชอบในการออกแบบและจัดงานเปิดตัวโครงการในพื้นที่

๒. ลักษณะของการเปิดตัวโครงการจะจัดในพื้นที่กลางแจ้งในเขตอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย ตั้งแต่วันที่ ๑๖.๐๐-๒๐.๐๐ ซึ่งคาดว่าจะจัดขึ้นในกลางเดือนกุมภาพันธ์

๓. รูปแบบของการจัดงานจะเริ่มจากการให้ผู้บริหารระดับสูงของอพท.กล่าวแนะนำ จากนั้นจะมีเวทีเสวนา แบ่งเป็น ๓-๔ ประเด็น ๆ ละครึ่งชั่วโมง และปิดท้ายด้วยการสรุปนโยบายที่จะดำเนินการในพื้นที่พร้อมรับฟังแนวนโยบายจากชุมชนเพื่อเชื่อมโยงสู่การนโยบายของรัฐ

๔. สิ่งที่คณะทำงานจะสามารถเข้ามามีส่วนร่วมกับการเปิดตัวโครงการในพื้นที่มี ๓ ส่วนดังนี้

๔.๑ ขอเชิญตัวแทนคณะทำงานร่วมเสวนาบนเวทีในประเด็นการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

๔.๒ จัดทำสื่อวีดิทัศน์เบื้องต้นเพื่อให้ความรู้หรือสาธิตกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และขอเชิญตัวแทนคณะทำงานให้คำตอบข้อซักถามให้กับผู้เข้าร่วมงานที่จะเดินเยี่ยมชมตามซุ้มที่จัดขึ้น

๔.๓ มีส่วนร่วมกับกระบวนการ interactive ของผู้ร่วมงานซึ่งจะมีการนำเอากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในชุมชนมาร่วมแสดงหรือสาธิตให้ชมด้วย

ประเด็นที่ ๓ “การประชาสัมพันธ์โครงการ (การเปิดตัวแถลงข่าว) ในพื้นที่ส่วนกลาง”

๑. รูปแบบการจัดงานเปิดตัวแถลงข่าวโครงการในพื้นที่ส่วนกลางจะจัดในลักษณะของ Mini Theater

๒. กำหนดวันจัดงานแถลงข่าว คุณธนภุตจะสอบถามความสะดวกท่าน ผอ.นาฬิกาอดีตัก เพื่อกำหนดวันที่ชัดเจนอีกครั้งหนึ่ง โดยไม่เป็นวันหยุดที่ ๒๘ ก็จะเป็นวันหยุดที่ ๒๙ มีนาคม ๒๕๕๕ ตั้งแต่เวลา ๑๐.๐๐-๑๓.๐๐

๓. สถานที่ในการจัดงานสามารถเสนอได้ในภายหลังเพื่อประกอบการตัดสินใจของคณะทำงาน

๔. กำหนดการเปิดตัวแถลงข่าว

๑๐.๐๐-๑๐.๓๐	ลงทะเบียนผู้สื่อข่าวและผู้เข้าร่วมงาน/รับประทานอาหารว่างและเครื่องดื่ม
๑๐.๓๐-๑๑.๐๐	พิธีกรกล่าวต้อนรับและเชิญผู้บริหารมธ.และอพท.ร่วมกันกล่าวถึง “ความร่วมมือในการบริหารการพัฒนาเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนและบูรณาการ”
๑๑.๐๐-๑๑.๑๕	ชม VTR “การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์: มิติใหม่ของการท่องเที่ยว”
๑๑.๑๕-๑๑.๔๕	บอกเล่า “โครงการต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์” โดยคณะทำงานและรองผู้จัดการการท่องเที่ยวพิเศษ ๔ และ ๕
๑๑.๔๕-๑๒.๐๐	ตอบข้อซักถามสื่อมวลชน
๑๒.๐๐-๑๒.๑๕	ถ่ายภาพร่วมกัน
๑๒.๑๕-๑๓.๐๐	รับประทานอาหารกลางวัน

ประเด็นที่ ๔ “การแชร์ไฟล์บน Facebook และ Logo ของโครงการ”

๑. การแชร์ไฟล์ภาพ คลิปวิดีโอ รวมทั้งเอกสารต่าง ๆ ที่ได้จากทางพื้นที่ คณะทำงานได้เปิดพื้นที่บน Facebook ผ่านลิงค์ <http://www.facebook.com/pages/โครงการต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์/๒๓๒๗๐๘๐๐๖๘๐๓๓๘๖> ซึ่งภายหลังจากจบโครงการ คณะทำงานจะส่งมอบ username และ password ให้กับทางอพท.เพื่อใช้ประโยชน์ต่อไป

๒. ข้อเสนอการเกี่ยวกับ Logo ของโครงการเพื่อจัดทำในรายละเอียดประกอบการตัดสินใจเลือก Logo ของโครงการต่อไปนี้

๒.๑ ภาพมือให้อยู่ในแนวตรง เปลี่ยนจากสีดำเป็นสีขาว/สีใส และวางไว้ด้านหน้าแสดงให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมและลงมือปฏิบัติได้จริง

๒.๒ ตัวหนังสือด้านขวามือ ให้เอาออก จัดทำเป็นคำย่อวางไว้ที่นิ้วแทน

๒.๓ เพิ่มข้อความในนิ้วทั้ง ๕ ที่เกี่ยวข้องกับโครงการหรือการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ อาทิเช่น ความสมดุลระหว่างสังคม, เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม

๒.๔ รูปภาพใน Jigsaw แต่ละชิ้นแนะนำให้เน้นการนำภาพกิจกรรมในพื้นที่พิเศษทั้ง สพพ.๔ และ สพพ.๕ มาใส่ นอกจากนั้นอาจนำภาพวัฒนธรรม ชุมชน ท้องถิ่น หรือความร่วมมือระหว่างธรรมชาติและอพท.มาประกอบได้ด้วย

๒.๕ ให้ทดลองออกแบบ Logo ที่มีลักษณะของการร่วมมือกันผ่านรูปการจับมือซึ่งแทนความร่วมมือระหว่างอพท.กับธรรมชาติและจัดทำแบบสมัยใหม่ให้ดูน่าสนใจประกอบการพิจารณาเพิ่มเติม

ปิดการประชุม เวลา ๑๒.๐๐ น.

คุณอักรินทร์ โมกโธสง

//ผู้บันทึกการประชุม

อาจารย์ ดร.ธีระ สิ้นเดชารักษ์

//ผู้ตรวจรายงานการประชุม

อาจารย์ สุดแดน วิสุทธิลักษณ์

//ผู้รับรองรายงานการประชุม

รายงานการประชุม (ร่วม)
โครงการต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์
ครั้งที่ ๖

วันศุกร์ที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๕๕

ณ ห้องบรรยาย ๔๐๕ ชั้น ๔ อาคารสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา
คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (ศูนย์รังสิต)

รายนามผู้เข้าร่วมประชุม

๑. อาจารย์ สุดแดน	วิสุทธิลักษณ์	หัวหน้าคณะทำงาน
๒. อาจารย์ ดร.พิเชษฐ์	สายพันธุ์	ผู้รับผิดชอบในพื้นที่
๓. อาจารย์ อรุณา	เตพลกุล	ผู้รับผิดชอบในพื้นที่
๔. อาจารย์ ดร.ธีระ	สินเดชารักษ์	ผู้จัดการโครงการ
๕. คุณอัครินทร์	โมกโธสง	ผู้ประสานงานโครงการ
๖. คุณธนภฤต	ภัทร์ธราธร	เจ้าหน้าที่พัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน อพท.
๗. คุณสุธีร์	สว่างอารมณ์	เจ้าหน้าที่พัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน อพท.
๘. เจ้าหน้าที่ฝ่ายประชาสัมพันธ์ อพท. ๓ คน		
๙. นักศึกษาช่วยงานทั้งหมด ๘ คน		

เริ่มประชุมคณะทำงาน เวลา ๑๓.๓๐ น.

เริ่มประชุมร่วมกับตัวแทนฝ่ายอพท. เวลา ๑๕.๐๐ น.

ผลการประชุม

ประเด็นที่ ๑ “ความรู้ความเข้าใจในแต่ละกิจกรรมต้นแบบที่ถูกคัดเลือก”

๑. ในเบื้องต้นเพื่อใช้ประโยชน์ในการจัดทำเอกสารประกอบการประชุม การจัดทำเอกสารความรู้ความเข้าใจในแต่ละกิจกรรมต้นแบบที่ถูกคัดเลือกจะจัดทำเป็นเอกสารอย่างย่อเพื่ออธิบายความสำคัญของแต่ละกิจกรรมและที่มาให้เชื่อมโยงกับ Theme ในการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในแต่ละพื้นที่ ในขณะที่รายละเอียดในแต่ละกิจกรรมจะจัดทำก่อนการจัดทำ (ร่าง) รายงานฉบับสมบูรณ์ต่อไป
๒. ประเด็นในการเขียนเอกสารอย่างย่อตามข้อ ๑ คณะทำงานได้ร่วมกันกำหนด Theme ในการท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับกิจกรรมที่คัดเลือก โดยกำหนดให้
  - ๒.๑ สพพ.๔ ใช้ Theme “Creative Kingdoms” แสดงให้เห็นถึงการเชื่อมโยงแต่ละกิจกรรมเป็นอาณาจักรด้วยวัตถุที่มาจากดินเหมือนกัน ได้แก่ สังคโลก พระเครื่อง ผ้าหมักโคลน
  - ๒.๒ สพพ.๕ ใช้ Theme “Creative Nature” แสดงให้เห็นถึงการเชื่อมโยงแต่ละกิจกรรมผ่านธรรมชาติซึ่งสื่อถึงลม ได้แก่ ผ้าหม่นวมและต้นผึ้ง
๓. หัวหน้าคณะทำงานได้มอบหมายให้ อ.อรอุมา นำข้อมูลเกี่ยวกับการทำผ้าหมักโคลนและข้าวเปียมารวบรวมไว้ที่หัวหน้าคณะทำงาน พร้อมกับให้ อ.พิเชฐ ร่างตามความเข้าใจในแต่ละกิจกรรมที่ สพพ.๕ เพื่อเชื่อมโยงกับ Theme ที่ได้กำหนดไว้ในข้อ ๒ ก่อนที่หัวหน้าคณะทำงานจะเรียบเรียงอีกครั้งหนึ่งแล้วนำเสนอให้ อ.ธีระ เพื่อจัดทำเอกสารประกอบการแถลงข่าวในวันงานต่อไป โดยทั้งหมดนี้จะจัดส่งให้ภายในวันพฤหัสบดีที่ ๑ มีนาคม พ.ศ.๒๕๕๕ ทางเมลล์

ประเด็นที่ ๒ “ความคืบหน้าการจัดงานแถลงข่าวเปิดตัวโครงการ”

๑. คุณอักรินทร์ได้นำเสนอตัวอย่างเบื้องต้นของ VTR ซึ่งที่ประชุมได้เห็นชอบในลำดับและรูปแบบการนำเสนอเบื้องต้น แต่ให้จัดทำทั้งหมดเพื่อพิจารณาร่วมกันอีกครั้งก่อนส่งให้ อพท.พิจารณาต่อไป สำหรับเพลงประกอบวันงานให้ใช้เพลง “ไปไม้”
๒. Logo ให้ปรับแก้ไขดังนี้
  - ๒.๑ ให้ลายกนกเริ่มต้นจากกันหอยกลางฝ่ามือ
  - ๒.๒ ปรับลายกนกให้ดูง่ายโดยไม่ต้องมีลายมากแต่ให้ดูออกว่าเป็นลายกนก
  - ๒.๓ ปรับ Font ให้คณะทำงานเลือกใหม่โดยใช้ Font ราชการที่ถูกต้อง
  - ๒.๔ ปรับนิวโป่งให้ใหญ่ขึ้นและมีความยาวกว่านิ้วกลาง
  - ๒.๕ ให้ทดลองทำลายอื่นโดยอิงกับพุทธศาสนาแทนที่จะเป็นลายกันหอยแล้วพิจารณากันอีกครั้ง

๓. Backdrop ให้ปรับแก้ไขดังนี้
  - ๓.๑ ปรับจากลายกระเบื้อง ๔ แถวเป็น ๖ แถว
  - ๓.๒ เอาตัวหนังสือออกให้เปลี่ยนเอา Logo มาใส่แทนโดยใช้ขนาด ๔x๔
  - ๓.๓ เอา Logo อพท. กับ มธ. ไว้คู่กันมุมบนขวามือ
  - ๓.๔ ให้ทดลองเอารูปทั้งภาพแทนสุโขทัยและเลยกับภาพกิจกรรมแทนแต่ละลายกระเบื้องที่ว่าง ๆ
  - ๓.๕ ให้จัดทำตามขนาดพื้นที่จริงโดยสอบถามจากทางโรงแรม
๔. อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องให้จัดทำมานำเสนอภายในการประชุมครั้งต่อไป เช่น Stand, Layout, Clip, Paper, Facebook, Web, Route, Script เป็นต้น

ประเด็นที่ ๓ “การประชาสัมพันธ์โครงการผ่านทางเว็บไซต์”

๑. เนื่องจาก อพท.ไม่ต้องการให้มีเวบลูกแตกขึ้นมาอีกเว็บไซต์หนึ่ง จึงขอให้ทางคณะทำงานช่วยพัฒนาเว็บไซต์ของ Creativetourism.com ที่มีอยู่เดิมของ อพท.แทน แต่ให้เป็นลักษณะของการที่คณะทำงานส่งข้อมูลที่เกี่ยวข้องและช่วยออกแบบการจัดวางเมนูเนื้อหาต่าง ๆ ให้กับผู้ดูแลระบบของ อพท.เป็นผู้ดำเนินการ ทั้งนี้เนื่องจากการแก้ไขระบบเดิมที่มีอยู่โดยใช้คนของคณะทำงานดำเนินการมีความยุ่งยากและเสียเวลานานกว่าที่ผู้ดูแลระบบจะดำเนินการเอง นอกจากนี้การประชาสัมพันธ์เว็บไซต์ของอพท.ก็อยู่นอกเหนือจากที่กำหนดไว้ใน TOR และใช้งบประมาณในการดำเนินการเกินกว่าที่คณะทำงานได้วางแผนไว้จึงไม่สามารถพัฒนาด้วยตัวเองได้

ประเด็นที่ ๔ “อื่น ๆ”

๑. ทางอพท.ได้แจ้งกำหนดการลงเปิดตัวแผนแม่บทในพื้นที่ สพพ.๔ คาดว่าจะเป็นวันศุกร์ที่ ๙ มีนาคม หรือไม่ก็สัปดาห์ต่อไป อย่างไรก็ตาม ทางอพท.จะแจ้งให้คณะทำงานทราบอีกครั้ง
๒. อ.พิเชฐแจ้งให้คณะทำงานทราบกำหนดการเบื้องต้นในการพำนักศึกษาลงพื้นที่ในรายวิชา Southeast ของนศ.ป.ตรี ภาควิชาสังคม พร้อมทดลองโครงการต้นแบบเบื้องต้นในแต่ละกิจกรรมที่เลือกในพื้นที่ สพพ.๔ คาดว่าจะเป็นวันที่ ๑๕-๑๙ มีนาคม อย่างไรก็ตาม กำหนดการที่แน่ชัดจะแจ้งให้คณะทำงานได้ทราบต่อไปเพื่อวางแผนลงพื้นที่เพื่อทดลองกิจกรรมอีกครั้ง

นัดหมายประชุมครั้งต่อไป วันศุกร์ที่ ๙ มีนาคม พ.ศ.๒๕๕๕ เวลา ๑๖.๓๐ ณ ธรรมศาสตร์ (ท่าพระจันทร์)

ปิดการประชุม เวลา ๑๗.๐๐ น.

คุณอักรินทร์ โมกโชสง

//ผู้บันทึกการประชุม

อาจารย์ ดร.ธีระ สิ้นเดชารักษ์

//ผู้ตรวจรายงานการประชุม

อาจารย์ สุดแดน วิสุทธิลักษณ์

//ผู้รับรองรายงานการประชุม

รายงานการประชุม (ร่วม)
โครงการต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์
ครั้งที่ ๗

วันศุกร์ที่ ๙ มีนาคม พ.ศ.๒๕๕๕

ณ ห้องประชุม ๓ ชั้น ๓ อาคารอเนกประสงค์ ๓ โครงการบัณฑิตศึกษา
คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (ศูนย์ท่าพระจันทร์)

รายนามผู้เข้าร่วมประชุม

๑. อาจารย์ สุดแดน	วิสุทธิลักษณ์	หัวหน้าคณะทำงาน
๒. อาจารย์ ดร.พิเชษฐ์	สายพันธุ์	ผู้รับผิดชอบในพื้นที่
๓. อาจารย์ อรุณา	เตพลกุล	ผู้รับผิดชอบในพื้นที่
๔. อาจารย์ ดร.ธีระ	สินเดชารักษ์	ผู้จัดการโครงการ
๕. คุณอักรินทร์	โมกโธสง	ผู้ประสานงานโครงการ
๖. คุณธนภฤต	ภัทร์ธราธร	เจ้าหน้าที่พัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน อพท.
๗. คุณสุธีร์	สว่างอารมณ์	เจ้าหน้าที่พัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน อพท.
๘. คุณอาชวิน	สุขสว่าง	ผอ.ฝ่ายบริหารแผนฯ สพพ.๔
๙. เจ้าหน้าที่พัฒนาพื้นที่พิเศษ สพพ.๔ และเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ อพท. รวม ๔ คน		

เริ่มประชุมเวลา ๑๖.๓๐ น.

ผลการประชุม

เรื่องแจ้งเพื่อทราบ

- กิจกรรมต้นแบบเรื่อง “การทำต้นผึ้ง” ที่สพพ.๕ ได้รับการอนุญาตให้ใช้เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และเปิดให้เป็นแหล่งเรียนรู้พร้อมรับนักท่องเที่ยวในอนาคต ตลอดจนอนุญาตให้นำตัวอย่างต้นผึ้งไปใช้สาธิตและทดลองทำในงานแถลงข่าวเปิดตัวโครงการในพื้นที่ได้
- กำหนดการเปิดตัวแผนแม่บทในพื้นที่ สพพ.๔ คือวันศุกร์ที่ ๑๖ มีนาคม ตั้งแต่เวลา ๑๖.๐๐-๒๐.๐๐ ณ อ.เมือง จ.สุโขทัย
- ความรู้ความเข้าใจในแต่ละกิจกรรมอย่างย่อทั้งสองพื้นที่อาศัย Theme “Creative Kingdom” ในพื้นที่ สพพ.๔ และ “Creative Nature” ในพื้นที่ สพพ.๕ ซึ่งกิจกรรมทั้ง ๕ กิจกรรมที่ถูกคัดเลือกมีความสอดคล้องกับการกำหนด Theme การท่องเที่ยวดังกล่าว รายละเอียดจะจัดทำเพื่อนำส่งในรายงานฉบับสมบูรณ์ต่อไป

ประเด็นที่ ๑ ความคืบหน้าการจัดงานแถลงข่าว

รายการสิ่งที่เกี่ยวข้องข้องประกอบการจัดงานแถลงข่าว ได้แก่ logo, VTR, Stand, Backdrop, Tag และอื่น ๆ ให้ใช้รูปแบบตามที่นำเสนอแต่ให้มีการปรับเพิ่มเติมก่อนนำไปใช้จริงดังนี้

Logo: เลือกรูปแบบที่ "๒" แต่ให้ทำเป็นทางเลือกอีก ๒ ทางเลือกโดยเอาลายกนกด้านข้างทั้งสองข้างออก คือ

- ๑) ปลายกันหอยทำเป็นลายกนกยื่นออกมา
- ๒) ทำนิ้วชี้ให้เป็นลายกนกงอกออกจากนิ้ว

VTR:

- ๑) เพิ่มเสียงอ.สุดแดน
- ๒) เอาตัวหนังสือออก
- ๓) Crop รูปป่าที่บ้านนาต้นจัน ไม่ให้เห็นคนเดินไปเดินมา
- ๔) เพิ่มรูปเลยและกำแพงเพชร พร้อมภาพเคลื่อนไหว
- ๕) ปรับ logo
- ๖) เน้น/ทำส่วนที่เป็น CT ให้ชัดเจน

Stand:

- ๑) เปลี่ยนคู่ละสี เน้นสีให้เข้ากับพื้นที่สุโขทัยและเลย
- ๒) เปลี่ยนสีของ CT ให้เป็นสีส้มเฉพาะ stand อันที่เป็นนิยาม

Backdrop:

- ๑) logo อพท.ใช้เป็นสีเดียว (two-tone)
- ๒) เปลี่ยนรูปเป็นดอกบัวตูม เพิ่มขนาดของศรีสองรัก
- ๓) ปิดกล่องบางกล่อง เปิดบางอัน ปิดบางอัน
- ๔) ทำ logo ลงมาปิดด้านบนมุมขวา
- ๕) เอาตัวหนังสือที่เป็นโครงการฯออก

Tag:

- ๑) ทำ เฉพาะ press กับ staff
- ๒) ทำ press release

สำหรับใบลงทะเบียนและแบบประเมิน ให้ใช้ตามที่นำเสนอไม่มีการปรับเพิ่มเติม

ประเด็นที่ ๒ “ความคืบหน้าการประชาสัมพันธ์ข่าวในเวปไซต์ อพท.”

ขณะนี้อยู่ในระหว่างการจัดทำ ซึ่งคณะทำงานจะประสานกับอพท.โดยเจ้าหน้าที่ที่ดูแลเวปไซต์ เพื่อร่วมกันจัดทำต่อไป

ประเด็นที่ ๓ “การลงพื้นที่ สพพ.๕ เพื่อทดลองใช้และประเมินผลที่ได้รับ”

๒. กำหนดการพานักศึกษาในรายวิชา Southeast ของอ.พิเชฐ เริ่มออกเดินทางตั้งแต่วันพฤหัสบดีที่ ๑๕ และจะไปถึง อ.ด่านซ้าย เพื่อทำกิจกรรมต้นฝั้ในวันเสาร์ที่ ๑๗ ประมาณ ๑๐.๐๐ และจะทำกิจกรรมผ้าห่มนวมฝ้ายต่อในวันเดียวกันช่วงบ่ายถึงเย็นที่ อ.เชียงคาน
๓. กำหนดการเดินทางของคณะทำงานในการลงพื้นที่ทดลองใช้และประเมินผลที่ได้รับ จะออกเดินทางในวันพฤหัสบดีที่ ๑๕ เวลา ๑๓.๐๐ เพื่อร่วมงานเปิดตัวในพื้นที่ สพพ.๔ ในวันศุกร์ที่ ๑๖ เวลา ๑๖.๐๐ โดยกำหนดการอย่างละเอียดและสิ่งที่จะให้คณะทำงานมีส่วนร่วมในงานเปิดตัวทางผู้ดูแลพื้นที่ สพพ.๔ จะแจ้งให้คณะทำงานทราบต่อไป จากนั้นวันเสาร์จะเดินทางไป อ.ด่านซ้าย และ อ.เชียงคานเพื่อประเมินผลการจัดทำกิจกรรมต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งคณะทำงานที่จะร่วมเดินทางไปด้วยมี อ.สุดแดน อ.ธีระ นักศึกษาช่วยงาน ๒ คน (สุธีราและศวิษฐ์) ผู้ดูแลรับผิดชอบกิจกรรมที่ สพพ.๕ โดยจะพักค้างคืนที่สุโขทัย ๒ คืนแรก คืนวันเสาร์จะพักค้างคืนที่ อ.ภูเรือ ก่อนเดินทางกลับ
๔. เป้าหมายในการเดินทางประกอบไปด้วย
  - ✓ ทดลองการทำกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์
  - ✓ ประเมินความพร้อมทั้งเจ้าของกิจกรรม ตัวกิจกรรม และปัจจัยแวดล้อมอื่น ๆ
  - ✓ ประเมินความพึงพอใจของนักศึกษาในการเรียนรู้ประสบการณ์ตรงผ่านรายวิชาในกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่เป็นต้นแบบ
  - ✓ ประเมินความพร้อมและศักยภาพของนักศึกษาผู้ดูแลในแต่ละกิจกรรมในฐานะ instructor
๕. คณะทำงานจะจัดทำรายงานสรุปการประเมินผลการทดลองใช้กิจกรรมที่ สพพ.๕ ตามเป้าหมายที่กำหนดต่อไป

ปิดการประชุม เวลา ๑๘.๓๐ น.

คุณอักรินทร์ โมกโธสง

//ผู้บันทึกการประชุม

อาจารย์ ดร.ธีระ สิ้นเดชารักษ์

//ผู้ตรวจรายงานการประชุม

อาจารย์ สุดแดน วิสุทธิลักษณ์

//ผู้รับรองรายงานการประชุม

รายงานการประชุม
โครงการต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์
ครั้งที่ ๘

วันพุธที่ ๑๘ เมษายน พ.ศ.๒๕๕๕

ณ ห้องบรรยาย ๔๐๕ ชั้น ๔ อาคารสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (ศูนย์รังสิต)

รายนามผู้เข้าร่วมประชุม

๑. อาจารย์ สุดแดน	วิสุทธิลักษณ์	หัวหน้าคณะทำงาน
๒. อาจารย์ ดร.พิเชษฐ	สายพันธุ์	ผู้รับผิดชอบในพื้นที่
๓. อาจารย์ อรุณา	เตพละกุล	ผู้รับผิดชอบในพื้นที่
๔. อาจารย์ ดร.ธีระ	สินเดชารักษ์	ผู้จัดการโครงการ
๕. คุณอักรินทร์	โมกไฮสง	ผู้ประสานงานโครงการ

เริ่มประชุมเวลา ๑๓.๓๐ น.

ผลการประชุม

- ในช่วงเวลาที่เหลืออีกประมาณ ๒ เดือน งานที่จะต้องทำตาม MOU ก็คือ
  - กำหนดนิยามและคุณสมบัติของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์
  - สร้างเส้นทาง (route) การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ทั้ง ๒ พื้นที่
  - ทดลองท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ตามกิจกรรมที่ได้คัดเลือกในพื้นที่ สพพ.๔ พร้อมประเมินผลเบื้องต้น
- สรุปการจัดงานแถลงข่าว
  - จำนวนผู้เข้าร่วมงานทั้งหมด ๙๕ คน เป็นฝ่ายธรรมศาสตร์ ๑๖ คน อพท.๓๑ คน นักศึกษาฝึกงานที่อพท. ๖ คน ผู้สื่อข่าว ๗ คน บุคคลทั่วไป (นักศึกษาปริญญาโท NIDA/ ยูชน อพท./ สมาคมมัคคุเทศน์/บุคคลทั่วไป) รวม ๓๕ คน สาเหตุที่ผู้สื่อข่าวมาน้อยกว่าที่ตั้งใจไว้เดิม เป็นเพราะมีการจัดงานอื่นในวันและเวลาเดียวกันหลายงาน อาทิเช่น Motor Expo, งาน Event ต่าง ๆ ซึ่งคณะทำงานได้พยายามอย่างดีที่สุดในการเชิญผู้สื่อข่าวสำนักต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง อีกทั้งยังได้ขอความร่วมมือจากฝ่ายประชาสัมพันธ์ อพท. ซึ่งร่วมรับผิดชอบด้วย แต่การตัดสินใจเข้าร่วมงานของผู้สื่อข่าวขึ้นอยู่กับนอกเหนือการควบคุม อย่างไรก็ตาม ทางคณะทำงานและอพท.ได้เพิ่มช่องทางการประชาสัมพันธ์ต่าง ๆ ภายหลังจากการแถลงข่าวเสร็จสิ้นลงด้วยการติดตามส่งเอกสารทั้งหมดที่เกี่ยวข้องพร้อม DVD Presentation ในงานแถลงข่าวให้กับนักข่าวทุกสำนักที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้แนะนำเสนอข่าวต่อไป, การให้สัมภาษณ์ในรายการวิทยุโดยหัวหน้าโครงการ วันที่ ๑๘ เมษายน พ.ศ.๒๕๕๕ เวลา ๐๗.๓๐-๐๗.๔๐ ทางคลื่น FM ๙๒.๕ MHz, และ FM ๑๐๕ วันที่ ๙ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๕๕ เวลา ๑๓.๒๕-๑๓.๔๐ การลงพื้นที่ในหน้าข่าวหนังสือพิมพ์ทั้งเนชั่น เดลินิวส์และมติ

ได้รับทุนสนับสนุนงบประมาณ ประจำปี ๒๕๕๔

จาก องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน)

ชน (สุดสัปดาห์) รวมถึงการประชาสัมพันธ์ผ่านเว็บไซต์ของ อพท.เอง เชื่อว่าจะทำให้งานเปิดตัวโครงการต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จะเป็นที่รับรู้ผ่านสังคมวงกว้างต่อไป

- การดำเนินการโดยทั่วไปเป็นไปด้วยความเรียบร้อย โดยเฉพาะการจัดกิจกรรมสาธิต ๔ กิจกรรม ได้รับความสนใจอย่างมากจากผู้เข้าร่วมงาน
- งบประมาณที่ใช้ไปเกินกว่าที่ตั้งงบไว้เบื้องต้นประมาณ ๘ พันบาท ถือว่ายังอยู่ในกรอบที่สามารถบริหารจัดการได้
- ข้อเสนอแนะจากแบบประเมินโดยผู้สื่อข่าวที่มาร่วมงาน คือ หากมีการจัดงานแถลงข่าวในครั้งต่อไป ควรทำให้กระชับขึ้น และควรจัดในพื้นที่จริง โดยให้เชิญสื่อในพื้นที่ที่มาร่วมงานด้วย สำหรับกำหนดวันเวลาให้ขึ้นกับผู้จัดเป็นสำคัญ ซึ่งสำนักข่าวต่าง ๆ ไม่สามารถระบุได้แน่นอน อย่างไรก็ตาม การจัดงานแถลงข่าวที่จัดขึ้นนี้มีความน่าสนใจและสามารถสร้างการมีส่วนร่วมให้กับผู้เข้าร่วมงานเป็นอย่างดี จึงขอฝากคำชื่นชมมายังคณะผู้จัดทุกท่านด้วย

๓. การลงพื้นที่ทดลองกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่ สพพ.๔ คณะทำงานได้ร่วมกันพิจารณาและมีข้อสรุปดังนี้

- กำหนดรูปแบบเป็นลักษณะการเชิญผู้ที่เกี่ยวข้องได้แก่ ตัวแทนจากนิตยสารการท่องเที่ยว, ผู้สื่อข่าวสำนักต่าง ๆ, อาจารย์นักวิชาการ, แฟนคลับในโซเชียลการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของ อพท. รวมทั้งคณะทำงานร่วมระหว่าง มธ.และอพท. ร่วมเดินทางไปที่ท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์พร้อมประเมินผลเบื้องต้น
- กำหนดวันเดินทางเป็นระหว่างวันที่ ๒๕ - ๒๗ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๕๕
- คณะเดินทางประกอบไปด้วยคณะทำงาน ๕ คน นักศึกษาช่วยงาน ๓ คน เจ้าหน้าที่ อพท. ๒ คน และผู้ที่จะเป็นนักท่องเที่ยวดูโดยกำหนดโควต้าเป็น ตัวแทนจากนิตยสารการท่องเที่ยวและอาจารย์นักวิชาการ ๙ คน ผู้สื่อข่าวที่มาร่วมงานแถลงข่าว ๔ คน แฟนคลับในโซเชียลการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของอพท. ๒ คน รวม ๑๕ คน รวมทั้งหมด ๒๕ คน
- การเดินทางให้ติดต่อเช่ารถ Minibus เดินทาง
- ค่าใช้จ่ายทางโครงการจะรับผิดชอบทั้งหมด
- อ.ธีระ รับผิดชอบมาให้ติดต่อคณะร่วมเดินทาง ดำเนินการประสานเจ้าของกิจกรรม จัดทำงบประมาณและกำหนดการเดินทางโดยละเอียด นำเสนอความคืบหน้าในที่ประชุมครั้งต่อไป

๔. สร้างเส้นทาง (route) การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ทั้งสองพื้นที่ โดยอ.พิเชฐ รับผิดชอบบริหารจัดการเส้นทางที่ สพพ.๕ คุณอัครินทร์จัดทำแผนที่ (map) การท่องเที่ยวทั้งสองพื้นที่ นำเข้าที่ประชุมพิจารณาครั้งต่อไป

๕. ร่วมกันทบทวนและพิจารณากำหนดค่านิยมและคุณสมบัติของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ โดยหัวหน้าโครงการมอบหมายให้แต่ละคนช่วยคิดและนำมาเสนอในที่ประชุมในครั้งต่อไป โดยคุณสมบัติการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ยึดจาก ๑๐ ข้อที่ทบทวนวรรณกรรมได้ แต่ช่วยกันคิดเรียบเรียงใหม่เนื่องจากมีบางคุณสมบัติซ้ำซ้อนกันและควรเรียงจากความเบาไปถึงเข้มของเกณฑ์ที่จะเข้าข่ายเป็นการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในขณะที่นิยามให้ขึ้นกับดุลยพินิจและความคิดเห็นของแต่ละท่าน แล้วนำเข้าที่ประชุมในครั้งต่อไป เพื่อหาข้อสรุป

๖. นัดหมายประชุมครั้งต่อไปวันจันทร์ที่ ๓๐ เมษายน พ.ศ.๒๕๕๕ เวลา ๑๓.๐๐-๑๖.๐๐น. ที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (ศูนย์ท่าพระจันทร์)

๗. ทีม สพพ.๕ โดยคุณปิยมาศได้ติดต่อมาทาง email เพื่อขอปรึกษาเกี่ยวกับการจัดทำแผนแม่บทฯ ในพื้นที่พิเศษ ๕ ที่เลย ซึ่งคณะทำงานตกลงนัดหมายหลังการประชุมครั้งต่อไป

ปิดการประชุม เวลา ๑๕.๓๐ น.

คุณอักรินทร์ โมกไธสง

//ผู้บันทึกการประชุม

อาจารย์ ดร.ธีระ สิ้นเดชารักษ์

//ผู้ตรวจรายงานการประชุม

อาจารย์ สุดแดน วิสุทธิลักษณ์

//ผู้รับรองรายงานการประชุม

รายงานการประชุม
โครงการต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์
ครั้งที่ ๙

วันจันทร์ที่ ๓๐ เมษายน พ.ศ.๒๕๕๕

ณ ห้องประชุม ๓ ชั้น ๓ อาคารอเนกประสงค์ ๓ โครงการบัณฑิตศึกษา
คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (ศูนย์ท่าพระจันทร์)

รายนามผู้เข้าร่วมประชุม

๑. อาจารย์ สุดแดน	วิสุทธิลักษณ์	หัวหน้าคณะทำงาน
๒. อาจารย์ ดร.พิเชษฐ์	สายพันธุ์	ผู้รับผิดชอบในพื้นที่
๓. อาจารย์ อรุณา	เตพละกุล	ผู้รับผิดชอบในพื้นที่
๔. อาจารย์ ดร.ธีระ	สินเดชารักษ์	ผู้จัดการโครงการ

รายนามผู้ไม่มาประชุม

๑. คุณอัศวินทร์	โมกโชติสง	ผู้ประสานงานโครงการ (ติตราชการ)
-----------------	-----------	---------------------------------

เริ่มประชุมเวลา ๑๓.๐๐ น.

ผลการประชุม

- การทดลองกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่ สพพ.๔
  - รูปแบบการทดลองกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จะเป็นลักษณะของการเชิญผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวร่วมเดินทางไปตามเส้นทางท่องเที่ยวที่กำหนดเพื่อประเมินกิจกรรมการท่องเที่ยวและลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่คัดเลือกเป็นต้นแบบ ซึ่งอยู่ระหว่างการเชิญผู้ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้สื่อข่าว จำนวน ๔ คน แฟนคลับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในเวปไซต์ ๒ คน บรรณาธิการหรือผู้แทนนิตยสารด้านการท่องเที่ยว อาจารย์นักวิชาการด้านการท่องเที่ยว และอื่น ๆ รวมอีก ๘ คน ร่วมกับคณะทำงาน ๕ คน นักศึกษาช่วยงาน ๔ คน และผู้แทนอพท. (คุณธนภฤตและคุณสุธีร์) ๒ คน รวม ๑๑ คน รวมทั้งสิ้น ๒๕ คน
  - กำหนดวันเดินทางระหว่างวันที่ ๒๕-๒๗ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๕๕
  - กำหนดการทดลองกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่ สพพ.๔

กำหนดการทดลองกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่ สพพ.๔

Creative Kingdom- Creative City

“จากดินถึงดวงดาว”

(อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย-ศรีสัชนาลัย-กำแพงเพชร)

ระหว่างวันศุกร์ที่ ๒๕ – วันอาทิตย์ที่ ๒๗ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๕๕

วันศุกร์ที่ ๒๕ พฤษภาคม

- ๐๘.๐๐ ออกเดินทางจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต
- ๑๒.๐๐-๑๓.๐๐ รับประทานอาหารกลางวัน
- ๑๔.๓๐-๑๕.๓๐ เยี่ยมชมและเรียนรู้การทำทองศรีสัชนาลัย
- ๑๖.๓๐-๑๘.๐๐ ถึง บ้านนาต้นจั่น อ.ศรีสัชนาลัย จ.สุโขทัย เข้าที่พัก Home Stay บ้านนาต้นจั่น
เรียนรู้วิธีการทำผ้าหมักโคลน การทำข้าวเป็ป พร้อมทดลองทำ
- ๑๙.๐๐-๒๐.๐๐ รับประทานอาหารเย็น
เข้าพัก Home Stay บ้านนาต้นจั่น และพักผ่อนตามอัธยาศัย

วันเสาร์ที่ ๒๖ พฤษภาคม

- ๐๘.๐๐-๐๙.๐๐ รับประทานอาหารเช้า
- ๐๙.๐๐-๑๐.๓๐ ชมศูนย์ศึกษาและอนุรักษ์เตาสังคโลก (เตาทุเรียง บ้านเกาะน้อย) ในอุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย
- ๑๑.๐๐-๑๒.๐๐ ชมเครื่องสังคโลกและพระพุทธรูปสมัยสุโขทัยที่พิพิธภัณฑสถานสุวรรณครนายก อ.สุวรรณโลก
- ๑๒.๐๐-๑๓.๐๐ รับประทานอาหารกลางวัน
- ๑๔.๐๐-๑๖.๐๐ เรียนรู้วิธีการทำสังคโลกที่สุเทพสังคโลกพร้อมทดลองทำ
- ๑๖.๐๐-๑๗.๐๐ รับประทานอาหารว่างและเครื่องดื่ม
- ๑๗.๐๐-๑๘.๐๐ เข้าที่พัก โรงแรม Legenda อ.เมือง สุโขทัย
จัดกิจกรรมชมอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยและบริเวณรอบตำบลเมืองเก่า
- ๑๘.๐๐-๒๐.๐๐ รับประทานอาหารเย็น

ดูดาวและสนทนา Creative kingdom-Creative City “จากดินถึงดวงดาว” ในเขตอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย กับวิทยากร (นิพัทธ์พร เพ็งแก้ว ผู้เขียน “ไทม์บ้านดูดาว” ๑ ใน ๑๐๐ เล่มหนังสือตีวิทยาศาสตร์)

- ๒๐.๓๐ เข้าที่พักที่โรงแรม Legenda อ.เมือง จ.สุโขทัย และพักผ่อนตามอัธยาศัย

วันอาทิตย์ที่ ๒๗ พฤษภาคม

- ๐๘.๐๐-๐๙.๐๐ รับประทานอาหารเช้า
- ๐๙.๐๐ ออกเดินทางจาก อ.เมือง จ.สุโขทัย
- ๑๐.๐๐ ถึง แหล่งเรียนรู้การทำพระเครื่อง อ.นครชุม จ.กำแพงเพชร
- ๑๐.๐๐-๑๒.๐๐ เรียนรู้วิธีการทำพระเครื่องพร้อมทดลองทำ
- ๑๒.๐๐-๑๓.๐๐ รับประทานอาหารกลางวัน
- ๑๓.๐๐ ออกเดินทางจาก อ.นครชุม จ.กำแพงเพชร
- ๑๘.๐๐ เดินทางกลับถึงมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต โดยสวัสดิภาพ

- การติดต่อประสานเจ้าของกิจกรรม ทั้งป่าเสี้ยว บ้านนาต้นจั่น, ลุงสุเทพ สุเทพสังคโลก และลุงสมหมาย พระเครื่องกำแพงเพชร วิทยากรในพื้นที่ และสถานที่รับประทานอาหาร จะขอความอนุเคราะห์ที่ในพื้นที่สพพ.๔ โดยคุณสิทธิศักดิ์ช่วยประสานและติดต่อให้ต่อไป
  - งบประมาณในการดำเนินการเบื้องต้นประมาณการณไว้ ๑๑๐,๐๐๐ บาท
๒. เส้นทางท่องเที่ยวในพื้นที่ สพพ.๔ และ สพพ.๕
- เส้นทางท่องเที่ยวใน สพพ.๔ มอบหมายให้คุณอัศวินทร์ปรับแผนที่ทั้ง ๒ แห่งให้เชื่อมโยงกัน และแสดงจุดแวะของแต่ละแห่งตามกำหนดการท่องเที่ยวที่กำหนดขึ้นในข้อ ๑ แล้วนำเสนอในที่ประชุมพิจารณาครั้งต่อไป
  - เส้นทางท่องเที่ยวใน สพพ.๕ มอบหมายให้ อ.ธีระ ร่างกำหนดการตามทิว.พิชชฎได้ให้ต้นแบบเส้นทางไว้เบื้องต้น โดยวันแรกถึงที่หมายตอนเย็นที่ อ.เชียงคาน ทำความรู้จักและเข้าใจความสำคัญของแม่น้ำโขง ทำกิจกรรมและเดินตลาด วันที่สอง ทำกิจกรรมผ้าห่มนวม ช่วงบ่ายไปที่ด่านซ้าย ทดลองทำต้นผึ้ง แล้วรอถวายที่พระธาตุตอนเช้า โดยพักที่ Homestay ในหมู่บ้านที่ทำผิตาโชน แล้วพิจารณาร่วมกันในที่ประชุมครั้งต่อไป โดยให้คุณอัศวินทร์ช่วยจัดทำแผนที่ตามกำหนดการที่ร่างขึ้นพร้อมเชื่อมโยงสถานที่ท่องเที่ยวตามจุดต่าง ๆ ที่คณะทำงานกำหนดขึ้น
๓. การกำหนดนิยามและคุณสมบัติของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยคณะทำงาน
- ที่ประชุมได้สรุปคำสำคัญ (Keyword) ในการกำหนดนิยามการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ซึ่งควรที่จะกล่าวถึงประเด็นต่าง ๆ ดังนี้
    - ความหลากหลายทางวัฒนธรรม
    - การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม
    - การมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยว
    - กระบวนการที่นำไปสู่ความเข้าใจในพื้นที่ท่องเที่ยว
    - คุณค่าของชุมชนโดยเน้นย้ำคุณค่าทางวัฒนธรรม
    - ไม่ทำลายชุมชนโดยอาศัยคุณค่าที่มีอยู่ ซึ่งจะทำให้สิ่งที่หายไปกลับมาเริ่มต้นใหม่
  - สำหรับคุณสมบัติหรือเกณฑ์ในการคัดเลือกกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้พิจารณาทำให้เกณฑ์คุณสมบัติเดิมในการคัดเลือกกิจกรรมจากทั้งหมด ๑๐ ข้อที่มีความสอดคล้องกันรวมเข้าไว้ด้วยกัน ข้อที่ไม่น่าจะเหมาะกับการคัดเลือกกิจกรรมพิจารณาตัดออก ซึ่งได้ข้อสรุปคุณสมบัติของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นกิจกรรมที่จะต้องเข้าข่ายดังนี้
    - สร้างความผูกพัน/เข้าใจอย่างลึกซึ้ง/จดจำประทับใจ (engaging/spirit of place/memorable)
    - มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม/ส่งผ่านประสบการณ์ (cross-cultural/transformation experience)

- เกิดประสบการณ์จากการมีส่วนร่วม/เข้าร่วมกิจกรรมมากกว่าเป็นผู้ชม/มีโอกาสสร้างสรรค์ผลงานของตน (hands-on experience/more participate than observed/co-creating)
- ความจริงแท้ทั้งในกระบวนการผลิตและผลิตภัณฑ์ (authentic both process and product)

ทั้งนี้ มอบหมายให้ อ.ธีระ เรียบเรียงประเด็นต่าง ๆ ข้างต้นแล้วส่งให้คณะทำงานทุกคนทางเมลล์ เพื่อพิจารณาร่วมกันก่อนหาข้อสรุปในการประชุมครั้งต่อไป นอกจากนี้ หัวหน้าคณะทำงานยังได้มอบหมายให้ทุกคนช่วยกันค้นหารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ต่าง ๆ ทั้งในและต่างประเทศ เช่น CT เชิงประวัติศาสตร์, วัฒนธรรม, ศิลปะ เป็นต้น เพื่อร่วมกันกำหนดรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เพิ่มเติมในการประชุมครั้งต่อไป

๔. Presentation งานแถลงข่าวยังอยู่ในระหว่างจัดทำ ซึ่ง อ.ธีระ จะเร่งรัดและติดตามให้แล้วเสร็จโดยเร็ว เพื่อให้คณะทำงานได้พิจารณาก่อนเผยแพร่ต่อไป

๕. Website การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

- เปลี่ยน logo หน้า website www.creativetourism.com
- เปลี่ยนโทนสีเป็นสีเขียวเหลืองให้สอดคล้องกับ theme การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์
- เมนูให้กำหนดหัวข้อดังนี้ หน้าหลัก/ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์/พื้นที่พิเศษ ๔/พื้นที่พิเศษ ๕/ ข่าวประชาสัมพันธ์/ ติดต่อเรา
- ในหัวข้อต่าง ๆ ให้จัดทำร่างและทำความเข้าใจเบื้องต้นกับเจ้าหน้าที่ดูแลเว็บไซต์ของอพท.เพื่อทดลองจัดทำเบื้องต้นเพื่อนำเสนอในที่ประชุมพิจารณาครั้งต่อไป

ปิดการประชุม เวลา ๑๔.๓๐ น.

อาจารย์ ดร.ธีระ สินเดชารักษ์

//ผู้บันทึกและตรวจรายงานการประชุม

อาจารย์ สุตแดน วิสุทธิลักษณ์

//ผู้รับรองรายงานการประชุม

รายงานการประชุม
โครงการต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์
ครั้งที่ ๑๐

วันศุกร์ที่ ๘ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๕๕

ณ ห้องบรรยาย ๔๐๕ ชั้น ๔ อาคารสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (ศูนย์รังสิต)

รายนามผู้เข้าร่วมประชุม

๑. อาจารย์ สุตแดน	วิสุทธิลักษณ์	หัวหน้าคณะทำงาน
๒. อาจารย์ ดร.พิเชษฐ์	สายพันธุ์	ผู้รับผิดชอบในพื้นที่
๓. อาจารย์ อรุณา	เตพละกุล	ผู้รับผิดชอบในพื้นที่
๔. อาจารย์ ดร.ธีระ	สินเดชารักษ์	ผู้จัดการโครงการ

รายนามผู้ไม่มาประชุม

๑. คุณอัศวินทร์	โมกไธสง	ผู้ประสานงานโครงการ (ติดตามการ)
-----------------	---------	---------------------------------

เริ่มประชุมเวลา ๑๓.๓๐ น.

ผลการประชุม

- สรุปผลการเดินทางไปทดลองกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่ สพพ.๔ ระหว่างวันที่ ๒๕-๒๗ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๕๕
- จำนวนผู้ร่วมเดินทางทั้งหมด ๓๒ คน แบ่งออกเป็นคณะทำงาน ๕ คน นักศึกษาช่วยงาน ๔ คน นักวิชาการ ๑ คน ผู้แทนอพท. ๒ คน คณะผู้สื่อข่าว, สื่อมวลชน, บรรณาธิการนิตยสารหนังสือการท่องเที่ยว, วิทยากร, แฟนคลับเว็บไซต์การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ รวม ๑๕ คน และ นักศึกษาฝึกงาน อพท. อีก ๕ คน
- งบประมาณในการดำเนินการทั้งสิ้นประมาณ ๑๕๐,๐๐๐ บาท คิดเป็นต้นทุนต่อหัวคือ ๔,๖๐๐-๔,๗๐๐ บาท
- สรุปผลการประเมินในรูปแบบประเมินที่แจกให้ (รายละเอียดปรากฏในภาคผนวก ค)

ได้รับทุนสนับสนุนงบประมาณ ประจำปี ๒๕๕๔

จาก องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน)

๒. การยกร่างรายงานฉบับสมบูรณ์

รายงานฉบับสมบูรณ์ คณะทำงานได้พิจารณาร่วมกันแล้วเห็นควรนำเสนอโดยแบ่งออกเป็น ๓ บท ได้แก่ บทที่ ๑ บทนำ กล่าวถึงหลักการและเหตุผล, วัตถุประสงค์, พื้นที่เป้าหมาย, วิธีการดำเนินงาน, แผนการดำเนินงาน ระยะเวลาดำเนินการ แผนการปฏิบัติงาน และงบประมาณ, ผลที่คาดว่าจะได้รับ และหน่วยงานที่รับผิดชอบและคณะทำงาน บทที่ ๒ ตอบโจทย์ตาม วัตถุประสงค์ในการศึกษาทั้ง ๕ ข้อโดยไล่เรียงไปที่ละข้อ, บทที่ ๓ บทสรุปและข้อเสนอแนะ ซึ่งผู้จัดการโครงการได้ขอให้คณะทำงานช่วยเพิ่มเติมข้อมูลในร่างรายงานฉบับสมบูรณ์ดังนี้

- อ.สุดแดน (บทสรุปผู้บริหาร, กิตติกรรมประกาศ, บทสรุปและข้อเสนอแนะ, theme การท่องเที่ยวสพพ.๕ และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง)
- อ.พิเชฐ (บทคัดย่อ ไทย/อังกฤษ, ตอบโจทย์ข้อที่ ๑, theme การท่องเที่ยวสพพ.๔ และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง)
- อ.อรอุมา (สรุปผลจากแบบประเมินการทดลองกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่ สพพ.๔ ที่ผ่านมา)
- คุณอัครินทร์ (เพิ่มเติมรูปการลงพื้นที่ในการตอบโจทย์ข้อที่ ๓)
- อ.ธีระ (รวบรวมและจัดทำร่างรายงานฉบับสมบูรณ์ พร้อมสรุปรายงานการเงินโครงการทั้งหมด)

ทั้งนี้เมื่อรวบรวมและจัดทำร่างรายงานฉบับสมบูรณ์เรียบร้อยแล้วให้เวียนให้คณะทำงานทุกคนได้พิจารณาอีกครั้งก่อนจัดทำเล่มรายงานฉบับสมบูรณ์ต่อไป ซึ่งได้นัดหมายส่งให้อ.ธีระรวบรวมภายในวันที่ ๑๕ มิถุนายน และนัดประชุมร่วมคณะทำงานพร้อมเชิญท่านอาจารย์พรชัยเข้าร่วมฟังการนำเสนอสรุปผลการดำเนินการโครงการในวันพุธที่ ๒๐ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๕๕ ที่ทำพระจันทร์ต่อไป

ปิดการประชุม เวลา ๑๕.๓๐ น.

อาจารย์ ดร.ธีระ สินเดชารักษ์

//ผู้บันทึกและตรวจรายงานการประชุม

อาจารย์ สุดแดน วิสุทธิลักษณ์

//ผู้รับรองรายงานการประชุม

รายงานการนำเสนอผลการดำเนินงาน
โครงการต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์
วันที่ ๒๐ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๕๕

ณ ห้องบรรยาย โครงการปริญญาเอก ชั้น ๔ อาคารสังคมสงเคราะห์ศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (ศูนย์ท่าพระจันทร์)

รายนามผู้เข้าร่วมฟังการนำเสนอ

๑. อาจารย์ สุดแดน	วิสุทธิลักษณ์	หัวหน้าคณะทำงาน
๒. อาจารย์ ดร.พิเชษฐ์	สายพันธุ์	ผู้รับผิดชอบในพื้นที่
๓. อาจารย์ อรุณา	เตพลกุล	ผู้รับผิดชอบในพื้นที่
๔. อาจารย์ ดร.ธีระ	สินเดชารักษ์	ผู้จัดการโครงการ
๕. คุณธนภฤต	ภัทร์ธราธร	เจ้าหน้าที่พัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน อพท.
๖. คุณสุธีร์	สว่างอารมณ์	เจ้าหน้าที่พัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน อพท.
๗. คุณสิทธิศักดิ์	ปฐมวารี	รชก.ผู้จัดการพื้นที่พิเศษ ๔
๘. เจ้าหน้าที่พัฒนาพื้นที่พิเศษ สพพ.๔ และ สพพ.๕	รวม ๖ คน	

รายนามผู้เข้าร่วมฟังการนำเสนอ

๑. รองศาสตราจารย์ พรชัย	ตระกูลวรานนท์	รองอธิการบดีฝ่ายบริการวิชาการและวิจัย
-------------------------	---------------	---------------------------------------

เริ่มประชุมเวลา ๑๔.๐๐ น.

ผลการประชุม

- คณะทำงานได้นำเสนอผลการดำเนินงานตลอดระยะเวลา ๙ เดือน โดยได้อธิบายและบอกเล่าสิ่งที่ได้ดำเนินการเพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการศึกษาทั้ง ๕ ข้อ ทั้งการพานักศึกษาลงพื้นที่เพื่อศึกษาเรียนรู้ในรายวิชาผ่านกระบวนการท่องเที่ยวและพัฒนา นักศึกษาเป็นผู้ช่วยนักวิจัยจากการลงพื้นที่จริง การทบทวนวรรณกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดนิยาม ความหมายและคุณสมบัติของ “การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism)” การสำรวจกิจกรรมและการคัดเลือกกิจกรรมตามเกณฑ์คุณสมบัติที่กำหนดในพื้นที่พิเศษ ๔ และ ๕ การจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวพร้อมทดลองใช้ในพื้นที่พิเศษ ๔ และการประชาสัมพันธ์โครงการต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในรูปแบบต่าง ๆ ผ่านสื่อที่หลากหลาย

๒. คณะทำงานร่วมได้ให้ข้อเสนอแนะและข้อสังเกตอย่างกว้างขวาง โดยมีประเด็นสำคัญ ๒ ประเด็นที่เป็นประเด็นศึกษาต่อเนื่อง คือ กระบวนการสื่อความหมายการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์สู่ชุมชนที่เกี่ยวข้อง และรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในประเทศไทยควรทำอะไรและจะดำเนินการเช่นไรเป็นสิ่งที่มีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่อการทำให้ท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เกิดขึ้นจริง

ปิดการประชุม เวลา ๑๖.๓๐ น.

อาจารย์ ดร.ธีระ สนิเดชารักษ์

//ผู้บันทึกและตรวจรายงานการประชุม

อาจารย์ สุดแดน วิสุทธิลักษณ์

//ผู้รับรองรายงานการประชุม

โครงการต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

๙๙ หมู่ ๑๘ ถ.พหลโยธิน ต.คลองหนึ่ง อ.คลองหลวง จ.ปทุมธานี ๑๒๑๒๑

โทร. ๐ ๒๖๘๖ ๕๘๐๐ โทรสาร ๐ ๒๖๙๖ ๕๘๑๒

สรุปรายงานการขอเข้าพบผู้บริหารระดับสูง อพท.

วันพุธที่ ๒๘ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๕๔

เวลา ๐๙.๐๐-๑๒.๐๐ ณ อพท.

รายนามผู้เข้าร่วมประชุม

๑. อาจารย์ สุดแดน	วิสุทธิลักษณ์	หัวหน้าคณะทำงาน
๒. อาจารย์ ดร.พิเชษฐ	สายพันธุ์	ผู้รับผิดชอบในพื้นที่
๓. อาจารย์ อรุมา	เตพละกุล	ผู้รับผิดชอบในพื้นที่
๔. อาจารย์ ดร.ธีระ	สินเดชารักษ์	ผู้จัดการโครงการ
๕. คุณอักรินทร์	โมกโธสง	ผู้ประสานงานโครงการ
๖. คุณสุเพท	เกื้อสังข์	หัวหน้างานฝ่ายวิชาการ สทช.
๗. คุณธนภฤต	ภัทร์ธรร	เจ้าหน้าที่พัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน อพท.
๘. คุณสุธีร์	สว่างอารมณ์	เจ้าหน้าที่พัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน อพท.

สรุปผลการเข้าพบ

๑. รับทราบนโยบายและแนวทางการปฏิบัติงานเกี่ยวกับ “การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism)” ซึ่งหมายถึง การท่องเที่ยวที่สัมพันธ์กับประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม วิถีชุมชนและเอกลักษณ์สถานที่ โดยนักท่องเที่ยวได้เรียนรู้เพื่อสร้างประสบการณ์ตรงร่วมกับเจ้าของวัฒนธรรม และมีโอกาสได้ใช้ชีวิตร่วมกันกับเจ้าของสถานที่ และเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม วิถีชุมชน และเอกลักษณ์ของสถานที่ ไม่ใช่กิจกรรมที่เน้นรายได้ของชุมชน แต่เป็นกิจกรรมที่เน้นคุณค่าของชุมชนเท่านั้น

๒. หน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวที่หลากหลายและแตกต่างโดยชุมชนมีส่วนร่วม ในลักษณะที่หน่วยงานภาครัฐเป็น Agent ชุมชนเป็น Player และนำเสนอสิ่งที่มีอยู่ในรูปแบบที่แปลกแหวกแนวออกไป แต่เน้นที่มิติการเพิ่ม**คุณค่า**เท่านั้น คือ สำนักท่องเที่ยวโดยชุมชน (สทช.) ในขณะที่หน่วยงานที่มีหน้าที่นำกิจกรรมการท่องเที่ยวดังกล่าวข้างต้นไปทำให้เกิดมิติที่เพิ่ม**มูลค่า**ซึ่งเป็นอีกมิติหนึ่งนั่น คือ สำนักพัฒนาพื้นที่พิเศษ (สผพ.)

๓. การประชาสัมพันธ์โครงการ

๓.๑ ให้ความสำคัญร่วมมือระหว่าง อพท. กับมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โดยคณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา ในกรอบของการเป็นผู้ริเริ่มการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ภายใต้โครงการต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

๓.๒ ลักษณะการประชาสัมพันธ์เบื้องต้นให้จัดการเปิดตัวโครงการย่อยในแต่ละพื้นที่ คือ สผพ.๔ และ สผพ.๕ โดยให้คณะทำงานเลือกสถานที่ที่มีความเหมาะสมและเชิญบุคคลสำคัญ ตัวแทนองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน นักข่าวสื่อมวลชนในท้องถิ่น และบุคคลหรือหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องเข้าร่วมก่อนที่จะมีการจัดการแถลงข่าวเปิดตัวอย่างเป็นทางการในพื้นที่ส่วนกลางที่ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ อพท. หรือการเข้าพื้นที่เอกชนอื่น ๆ เช่น ศูนย์นวัตกรรมฯ

๓.๓ รูปแบบการประชาสัมพันธ์อาจจะมีการแถลงข่าวความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน, จัดทำนิทรรศการ, บอร์ดประชาสัมพันธ์, สาธิตกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ และแสดง VTR โดยเชิญผู้บริหารระดับสูงทั้งสองหน่วยงาน ตัวแทนภาคส่วนต่าง ๆ คณะทำงานและสื่อมวลชนเข้าร่วม

๓.๔ กำหนดวันเวลาในการประชาสัมพันธ์โครงการในพื้นที่ทั้ง สผพ.๔ และ สผพ.๕ ภายในเดือนกุมภาพันธ์ ส่วนการประชาสัมพันธ์โครงการในส่วนกลางให้เป็นช่วงสิ้นเดือนมีนาคม (กลางสัปดาห์)

๓.๕ ทั้งนี้รูปแบบ สถานที่ ลักษณะของกิจกรรมและรายละเอียดอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการประชาสัมพันธ์โครงการให้ขึ้นอยู่กับคณะทำงานเป็นผู้พิจารณาความเหมาะสมร่วมกับผู้แทนจากอพท. ภายใต้งบประมาณที่กำหนด

คุณอักรินทร์ โมกโธสง

//ผู้บันทึกการประชุม

อาจารย์ ดร.ธีระ สิ้นเดชารักษ์

//ผู้ตรวจรายงานการประชุม

อาจารย์ สุดแดน วิสุทธิลักษณ์

//ผู้รับรองรายงานการประชุม

ภาคผนวก ข.

รายงานสรุปผลการลงพื้นที่

โครงการต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

๙๙ หมู่ ๑๘ ถ.พหลโยธิน ต.คลองหนึ่ง อ.คลองหลวง จ.ปทุมธานี ๑๒๑๒๑

โทร. ๐ ๒๖๘๖ ๕๘๐๐ โทรสาร ๐ ๒๖๘๖ ๕๘๑๒

สรุปรายงานการเดินทางไปสำรวจกิจกรรมในพื้นที่ สพพ.๔ ครั้งที่ ๑

ระหว่างวันที่ ๑๓-๑๗ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๕๔

รายนามผู้ร่วมเดินทาง

คณะทำงาน มธ.

๑. อาจารย์ สุตแดน	วิสุทธิลักษณ์	หัวหน้าคณะทำงาน
๒. อาจารย์ ดร.พิเชษฐ	สายพันธุ์	ผู้รับผิดชอบในพื้นที่
๓. อาจารย์ อรุมา	เตพละกุล	ผู้รับผิดชอบในพื้นที่
๔. อาจารย์ ดร.ธีระ	สินเดชารักษ์	ผู้จัดการโครงการ
๕. คุณอัครินทร์	โมกไฮสง	ผู้ประสานงานโครงการ

อพท.

๑. คุณธนกฤต	ภัทร์ธราธร	เจ้าหน้าที่พัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน
๒. คุณสุธีร์	สว่างอารมณ์	เจ้าหน้าที่พัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน
๓. คุณสิทธิศักดิ์	ปฐุมวารี	รชภ.ผู้จัดการเขตพื้นที่ สพพ.๔
๔. คุณสุริยะ		ผอ.ฝ่ายบริหารแผนฯ สพพ.๔
๕. คุณฉวีวรรณ	ทนราช	เจ้าหน้าที่พัฒนาพื้นที่พิเศษ สพพ.๔
๖. คุณสีกส์สิทธิ์	พลสันติกุล	เจ้าหน้าที่พัฒนาพื้นที่พิเศษ สพพ.๔
๗. คุณสรวิชัย	แสงงาม	เจ้าหน้าที่พัฒนาพื้นที่พิเศษ สพพ.๔
๘. คุณกมลรัตน์	เสราตี	เจ้าหน้าที่พัฒนาพื้นที่พิเศษ สพพ.๔
๙. คุณสิทธิชัย	สว่างจิตต์	เจ้าหน้าที่พัฒนาพื้นที่พิเศษ สพพ.๔

ได้รับทุนสนับสนุนงบประมาณ ประจำปี ๒๕๕๔

จาก องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน)

สรุปผลการสำรวจ

๑. พื้นที่ที่สำรวจ

๑.๑ อุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย

- ๑๔ ธ.ค. ๕๔ (เช้า) เยี่ยมชมกลุ่มสิ่งศักดิ์โลกดินเผาบ้านเกาะน้อย และร้านประเสริฐแอนติค
เยี่ยมชมเตาเผาสิ่งศักดิ์โลกในบริเวณอุทยานศรีสัชนาลัยและวัดชมชื่น
(บ่าย) เยี่ยมชมศูนย์การท่องเที่ยวบ้านนาต้นจั่น (ผ้าหมักโคลนและข้าวเป็็บ)
- ๑๕ ธ.ค. ๕๔ (เช้า) เยี่ยมชมกิจการบ้านทองสมสมัย ทองโบราณศรีสัชนาลัย
เยี่ยมชมกิจการร้านลำตัดเงินโบราณ

๑.๒ อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย

- ๑๖ ธ.ค. ๕๔ (เช้า) รับฟังบรรยาย ณ ที่ทำการเทศบาลตำบลเมืองเก่า จ.สุโขทัย
เยี่ยมชมกิจการผลิตเครื่องสิ่งศักดิ์โลก และแกะสลักไม้ ภายใน ต. เมืองเก่า

๑.๓ อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร

- ๑๗ ธ.ค. ๕๔ (เช้า) เยี่ยมชมแหล่งเรียนรู้การทำพระเครื่อง และกิจการผลิตอาหารพื้นเมือง
(เมี่ยงแม่กรองทองและขนมข้าวตอกอัด) ณ ต.นครชุม

๒. Theme ในการกำหนดเส้นทาง (route) การท่องเที่ยวคือ “...พระร่วง/ความรุ่งโรจน์ (Glorious)...”

๓. กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จะร่วมกันกำหนดพร้อมทั้งหาเกณฑ์ในการคัดเลือกกิจกรรมภาย
หลังจากการสำรวจพื้นที่สพพ. ๕ (เลย) พร้อมกัน จากนั้นจะเดินทางมาสำรวจอีกครั้งเพื่อยืนยัน
(confirm) กิจกรรมที่จะถูกยกให้เป็นต้นแบบในการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ต่อไป

๔. แผนที่เส้นทางการท่องเที่ยวในแต่ละส่วนมอบหมายให้อ.พิเชฐร่างแล้วให้คุณอัครินทร์จัดทำต่อไป

คุณอัครินทร์ โมกโธสง

//ผู้บันทึก

อาจารย์ ดร.ธีระ สิ้นเดชารักษ์

//ผู้ตรวจรายงาน

อาจารย์ สุดแดน วิสุทธิลักษณ์

//ผู้รับรองรายงาน

โครงการต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

๙๙ หมู่ ๑๘ ถ.พหลโยธิน ต.คลองหนึ่ง อ.คลองหลวง จ.ปทุมธานี ๑๒๑๒๑

โทร. ๐ ๒๖๘๖ ๕๘๐๐ โทรสาร ๐ ๒๖๙๖ ๕๘๑๒

สรุปรายงานการเดินทางไปสำรวจกิจกรรมในพื้นที่ สพพ.๕ ครั้งที่ ๑

ระหว่างวันที่ ๖-๘ มกราคม พ.ศ.๒๕๕๕

รายนามผู้ร่วมเดินทาง

คณะทำงาน มธ.

คณะทำงาน มธ.

๑. อาจารย์ สุตแดน	วิสุทธิลักษณ์	หัวหน้าคณะทำงาน
๒. อาจารย์ ดร.พิเชษฐ	สายพันธุ์	ผู้รับผิดชอบในพื้นที่
๓. อาจารย์ อรุมา	เทพละกุล	ผู้รับผิดชอบในพื้นที่
๔. อาจารย์ ดร.ธีระ	สินเดชารักษ์	ผู้จัดการโครงการ
๕. คุณอักรินทร์	โมกไฮสง	ผู้ประสานงานโครงการ

อพท.

๑. คุณอนกฤต	ภัทร์ธราธร	เจ้าหน้าที่พัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน
๒. คุณสุธีร์	สว่างอารมณ์	เจ้าหน้าที่พัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน
๓. เจ้าหน้าที่ในพื้นที่ สพพ.๕ อีก ๑ คน		

สรุปผลการสำรวจ

๑. พื้นที่ที่สำรวจ

๑.๑ อำเภอเชียงคาน

๗ ม.ค. ๕๕ (เช้า) เยี่ยมชมหมู่บ้านไทดำ บ้านนาป่าหนาด ต.เขาแก้ว
(บ่าย) เยี่ยมชมพระธาตุศรีสองรัก

๑.๒ อำเภอด่านซ้าย

๘ ม.ค. ๕๕ (เช้า) ร่วมพิธีถวายต้นผึ้ง พระธาตุศรีสองรัก
เยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์ผีตาโขน วัดโพนชัย
พูดคุยกับนายก อบต. กกสะทอน
เยี่ยมชมหมู่บ้านม้ง บ้านตูป้อ ต.กกสะทอน
เยี่ยมชมภูมิลอ และทุ่งดอกซากุระ

๒. Theme ในการกำหนดเส้นทาง (route) การท่องเที่ยวคือ “...สันติภาพ (Peace)...”

๓. กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จะร่วมกันกำหนดพร้อมทั้งหาเกณฑ์ในการคัดเลือกกิจกรรมในการประชุมครั้งที่ ๓ ในวันที่ ๑๒ มกราคม ๒๕๕๔ จากนั้นจะเดินทางมาสำรวจอีกครั้งเพื่อยืนยัน (confirm) กิจกรรมที่จะถูกยกให้เป็นต้นแบบในการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ต่อไป

คุณอักรินทร์ โมกโธสง

//ผู้บันทึก

อาจารย์ ดร.ธีระ สิ้นเดชารักษ์

//ผู้ตรวจรายงาน

อาจารย์ สุดแดน วิสุทธิลักษณ์

//ผู้รับรองรายงาน

โครงการต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

๙๙ หมู่ ๑๘ ถ.พหลโยธิน ต.คลองหนึ่ง อ.คลองหลวง จ.ปทุมธานี ๑๒๑๒๑

โทร. ๐ ๒๖๘๖ ๕๘๐๐ โทรสาร ๐ ๒๖๙๖ ๕๘๑๒

สรุปรายงานการเดินทางไปสำรวจกิจกรรมในพื้นที่ สพพ.๔ ครั้งที่ ๒

ระหว่างวันที่ ๑๐-๑๒ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๕๕

รายนามผู้ร่วมเดินทาง

คณะทำงาน มธ.

๑. อาจารย์ สุดแดน	วิสุทธิลักษณ์	หัวหน้าคณะทำงาน
๒. อาจารย์ ดร.พิเชษฐ	สายพันธุ์	ผู้รับผิดชอบในพื้นที่ (ติตราชการ)
๓. อาจารย์ อรุมา	เตพละกุล	ผู้รับผิดชอบในพื้นที่
๔. อาจารย์ ดร.ธีระ	สินเดชารักษ์	ผู้จัดการโครงการ
๕. คุณอัครินทร์	โมกไธสง	ผู้ประสานงานโครงการ
๖. คุณสุธีรา	แสนมนตรีกุล	นักศึกษาช่วยงาน
๗. คุณจันทรทิพย์	สกุลแพ้วพาณิชย์	นักศึกษาช่วยงาน
๘. คุณศวิษฐ์	รัตนาสีทธิ์	นักศึกษาช่วยงาน
๙. คุณอัครนัย	ขวัญอยู่	นักศึกษาช่วยงาน

อพท.

๑. คุณธนภุต	ภัทร์ธราธร	เจ้าหน้าที่พัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน
๒. คุณอาชวิน	สุขสว่าง	ผอ.ฝ่ายบริหารแผนฯ สพพ.๔
๓. คุณศักดิ์สิทธิ์	พลสันติกุล	เจ้าหน้าที่พัฒนาพื้นที่พิเศษ สพพ.๔
๔. คุณสรวิษฐ์	แสงงาม	เจ้าหน้าที่พัฒนาพื้นที่พิเศษ สพพ.๔
๕. คุณฉนวนวรรณ	ทนราช	เจ้าหน้าที่พัฒนาพื้นที่พิเศษ สพพ.๔

สรุปผลการสำรวจ

๑. พื้นที่ที่สำรวจ

๑.๑ อุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย

๑๑ ก.พ. ๕๕ (เช้า) เยี่ยมชมศูนย์การท่องเที่ยวบ้านนาต้นจั่น (ผ้าหมักโคลนและข้าวเป็็บ)
ร่วมพูดคุยกับป้าเสงี่ยม ประธานชุมชนบ้านนาต้นจั่น

๑.๒ อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย

๑๑ ก.พ. ๕๕ (บ่าย) เยี่ยมชมกิจการผลิตเครื่องสังคโลก ณ สุเทพสังคโลก ต. เมืองเก่า
ร่วมพูดคุยกับป้าสนอง เจ้าของสุเทพสังคโลก
(เย็น) ร่วมพูดคุยกับรองศาสตราจารย์ ดร.จิรวัดน์ พิระสันต์ อาจารย์ประจำ
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

๑.๓ อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร

๑๒ ก.พ. ๕๕ (เช้า) เยี่ยมชมแหล่งเรียนรู้การทำพระเครื่อง ต. นครชุม
ร่วมพูดคุยกับลุงสมหมาย เจ้าของแหล่งเรียนรู้

๒. ร่วมพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และแนวทางการจัดทำต้นแบบเบื้องต้นกับเจ้าของกิจกรรมทั้ง ๓ แห่งในการกำหนดให้กิจกรรมทั้ง ๓ เป็นโครงการต้นแบบของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ตลอดจนแจ้งข่าวการแถลงข่าวเปิดตัวโครงการเพื่อให้รับทราบ
๓. นักศึกษาได้เรียนรู้ประสบการณ์ตรงจากเจ้าของกิจกรรมทั้ง ๓ โดยได้รับการถ่ายทอดความรู้ กระบวนการและอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องและสามารถเขียนบันทึกภาคสนาม (Field Note) จัดส่งคณะทำงานได้ กำหนดส่งภายในหนึ่งสัปดาห์หลังเดินทางกลับ
๔. ร่วมพูดคุยและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับนักวิชาการที่มีประสบการณ์ทำงานวิจัยในพื้นที่ทำให้คณะทำงานได้เปิดมุมมองเกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยชุมชนและการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในมิติที่ต่างออกไปจากรวบรวมที่ทบทวนทั้งในและต่างประเทศ ตลอดจนได้รับความอนุเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานพื้นที่ทั้งหมดและเอกสารอื่นใดที่เกี่ยวข้อง
๕. จัดเตรียมอุปกรณ์และสิ่งจำเป็นต่อกิจกรรมสาธิตเพื่อให้ผู้เข้าร่วมงานแถลงข่าวเปิดตัวโครงการได้มีส่วนร่วมและเรียนรู้ผ่านกระบวนการสื่อความหมายการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่เน้นการสร้างบรรยากาศภายในงานแถลงข่าวฯ
๖. จัดเตรียมข้อมูลทั้งภาพ เสียง และสื่อต่าง ๆ เพื่อจัดทำ VTR ในงานแถลงข่าวฯ

คุณอักรินทร์ โมกโธสง

//ผู้บันทึก

อาจารย์ ดร.ธีระ สิ้นเดชารักษ์

//ผู้ตรวจรายงาน

อาจารย์ สุตแดน วิสุทธิลักษณ์

//ผู้รับรองรายงาน

โครงการต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

๙๙ หมู่ ๑๘ ถ.พหลโยธิน ต.คลองหนึ่ง อ.คลองหลวง จ.ปทุมธานี ๑๒๑๒๑

โทร. ๐ ๒๖๘๖ ๕๘๐๐ โทรสาร ๐ ๒๖๙๖ ๕๘๑๒

สรุปรายงานการเดินทางไปสำรวจกิจกรรมในพื้นที่ สพพ.๕ ครั้งที่ ๒

ระหว่างวันที่ ๑๗-๑๙ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๕๕

รายนามผู้ร่วมเดินทาง

คณะทำงาน มธ.

๑. อาจารย์ สุดแดน	วิสุทธิลักษณ์	หัวหน้าคณะทำงาน
๒. อาจารย์ ดร.พิเชษฐ	สายพันธุ์	ผู้รับผิดชอบในพื้นที่
๓. อาจารย์ อรุมา	เตพละกุล	ผู้รับผิดชอบในพื้นที่
๔. อาจารย์ ดร.ธีระ	สินเดชารักษ์	ผู้จัดการโครงการ
๕. คุณอัครินทร์	โมกไฮสง	ผู้ประสานงานโครงการ
๖. นักศึกษาช่วยงาน ๔ คน		

อพท.

๑. คุณธนภุต	ภัทร์ธรร	เจ้าหน้าที่พัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน
๒. คุณสุธีร์	สว่างอารมณ์	เจ้าหน้าที่พัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน
๓. เจ้าหน้าที่พัฒนาพื้นที่พิเศษ สพพ.๕ จำนวน ๕-๗ คน		

สรุปผลการสำรวจ

๑. พื้นที่ที่สำรวจ

๑.๑ อำเภอเชียงคาน

- ๑๘ ก.พ. ๕๕ (เช้า) ชมการแสดงผีขนน้ำและพุดคุยกับประธานสภาวัฒนธรรมฯ รองนายกอบต. กำนันและบุคคลที่เกี่ยวข้อง
แหล่งเรียนรู้ชุมชน การทำมะพร้าวแก้ว
(บ่าย) เยี่ยมชมวิธีการทำผ้าหม่นวม

๑.๒ อำเภอด่านซ้าย

- ๑๙ ก.พ. ๕๕ (เช้า) เยี่ยมชมพระธาตุศรีสองรัก
พุดคุยกับเจ้าพ่อกวน ผู้นำชุมชนด้านวัฒนธรรม
เยี่ยมชมแหล่งเรียนรู้การประยุกต์ผลิตภัณฑ์ที่ทำจากผีตาโชนและฟังการ
บรรยายโดยอาจารย์อภิชาติ

๒. คัดเลือกกิจกรรมการทำผ้าหม่นวมที่อำเภอเชียงคานเป็นต้นแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เนื่องจากเข้าข่ายคุณสมบัติของกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ อีกทั้งเจ้าของกิจกรรมมีความยินดีและไม่ขัดข้องหากจะใช้เป็นแหล่งเรียนรู้และสถานที่ท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในขณะที่การทำต้นผึ้งที่อำเภอด่านซ้ายต้องรอขออนุญาตจากเจ้าพ่อเมื่อเช้ารุ่งทรง ซึ่งมีกำหนดจะทรงในวันที่ ๑-๒ มีนาคม ทั้งนี้เนื่องจากกิจกรรมดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของพิธีกรรมอันศักดิ์สิทธิ์ซึ่งเป็นที่นับถือเชื่อและศรัทธาของคนในท้องถิ่นจึงจำเป็นต้องขออนุญาตเพื่อนำมาใช้ประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ในลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ กิจกรรมอื่น ๆ ที่เหลือไม่เข้าข่ายเป็นกิจกรรมต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

๓. นักศึกษาได้เรียนรู้ประสบการณ์ตรงจากเจ้าของกิจกรรมทั้ง ๓ โดยได้รับการถ่ายทอดความรู้ กระบวนการและอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องและสามารถเขียนบันทึกภาคสนาม (Field Note) จัดส่งคณะทำงานได้ กำหนดส่งภายในหนึ่งสัปดาห์หลังเดินทางกลับ พร้อมกันนี้นักศึกษาได้ตกลงกันรับผิดชอบดูแลกิจกรรมต่าง ๆ ในงานแถลงข่าวฯ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

- จันท์ทิพย์ (สังคโลก)
- พระเครื่อง (อัครนิย)
- ผ้าหม่นวม (ศิวิษฐ์)
- ต้นผึ้ง (สุธีรา)*

*รอการยืนยันในวันที่ ๑-๒ มี.ค.

ซึ่งผู้รับผิดชอบในแต่ละกิจกรรมดังกล่าวจะต้องทำความเข้าใจกิจกรรมของตนเองให้ดีและสามารถถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจทั้งที่มา กระบวนการทำ และรายละเอียดอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องได้เสมือนหนึ่งเป็นเจ้าของกิจกรรม พร้อมกันนี้สิ่งที่นักศึกษาจะต้องเตรียมการต่อไป

- ทำความเข้าใจกิจกรรมของตัวเองให้ดี

- เตรียมการบูชแสดง/สาธิตกิจกรรมของตนเองในงานแถลงข่าววันที่ ๒๘ มี.ค.
- ชุดแต่งกาย
- ๔. จัดเตรียมอุปกรณ์และสิ่งจำเป็นต่อกิจกรรมสาธิตเพื่อให้ผู้เข้าร่วมงานแถลงข่าวเปิดตัวโครงการได้มีส่วนร่วมและเรียนรู้ผ่านกระบวนการสื่อความหมายการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่เน้นการสร้างบรรยากาศภายในงานแถลงข่าว
- ๕. จัดเตรียมข้อมูลทั้งภาพ เสียง และสื่อต่าง ๆ เพื่อจัดทำ VTR ในงานแถลงข่าว
- ๖. อ.พิเชฐได้แจ้งกำหนดการพนักศึกษ ป.ตรี ภาควิจัย ลงพื้นที่ในจ.เลย (อ.เชียงคาน) ในรายวิชา South-east ช่วงกลางเดือนมีนาคม สามารถทดลองความพร้อมในกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เกี่ยวกับการทำผ้าหม่นวมที่อ.เชียงคาน ทั้งกับนักศึกษาและเจ้าของกิจการ ซึ่งรายละเอียดกำหนดวันเดินทาง อ.พิเชฐ จะแจ้งให้ทราบต่อไป
- ๗. มอบหมายงานให้คณะทำงานต่าง ๆ ดังนี้
  - อ.สุดแดน
    - + ความรู้ความเข้าใจในกิจกรรม "สุเทพสังคโลก+พระเครื่อง"
  - อ.พิเชฐ
    - + ความรู้ความเข้าใจในกิจกรรม "ผ้าหม่นวม+ต้นผึ้ง"
  - อ.อรอุมา
    - + ความรู้ความเข้าใจในกิจกรรม "ผ้าหมักโคลน+ข้าวเป็็บ"
    - + สื่อโปโลธรณศาสตร์ (size ศวิษฐ์และสุธีรา)/ตัวอย่าง -tag ๓ สี, -กล่องใส่ CD/DVD และ แฟ้มใส่เอกสารขนาด A๔)
  - คุณอัครินทร์
    - + VTR
    - + Clip ๕ กิจกรรมแสดงกระบวนการทำ (ไว้ฉายวนระหว่างรอเวลาเปิดงานแถลงข่าว)
    - + เพลงไว้ใช้ในงาน
    - + ไฟล์ข้อมูลใส่บน stand ๔ กิจกรรม ๆ ละ ๒ stand (๑ ความรู้ ๑ กระบวนการ)
    - + ไฟล์ layout ใส่ในแฟ้มให้กับผู้ใช้งาน ๕ แผ่น (๑ แผ่นหน้า ๑ ที่มา CT ๑ นิยาม ๑ คุณสมบัติ ๑ แผ่นว่าง)
    - + ออกแบบ tag ใช้ในงาน
    - + ออกแบบ BackDrop (Theme เชี่ยวเหลื่อง)
    - + Webpage CT
    - + Facebook (พร้อม up file เดินทางล่าสุด บน FB)
    - + Logo
    - + Route (แผนที่เส้นทางการท่องเที่ยว ๒ พื้นที่)
    - + อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

อ.ธีระ

- + รายงานสรุปการเดินทาง ๒ พื้นที่
- + แบบประเมินความพอใจผู้เข้าร่วมงาน
- + ใบลงทะเบียน
- + พิธีกร
- + เชิญนักข่าว
- + ติดต่อโรงแรมสถานที่
- + ติดต่อนักศึกษาช่วยงาน
- + อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

คุณอักรินทร์ โมกโธสง

//ผู้บันทึก

อาจารย์ ดร.ธีระ สิ้นเดชารักษ์

//ผู้ตรวจรายงาน

อาจารย์ สุตแดน วิสุทธิลักษณ์

//ผู้รับรองรายงาน

โครงการต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

๙๙ หมู่ ๑๘ ถ.พหลโยธิน ต.คลองหนึ่ง อ.คลองหลวง จ.ปทุมธานี ๑๒๑๒๑

โทร. ๐ ๒๖๘๖ ๕๘๐๐ โทรสาร ๐ ๒๖๙๖ ๕๘๑๒

สรุปรายงานการทดสอบประเมินการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่ สพพ.๔

ระหว่างวันที่ ๒๕-๒๗ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๕๕

รายนามผู้ร่วมเดินทาง

คณะทำงาน มธ.

๑. อาจารย์ สุดแดน	วิสุทธิลักษณ์	หัวหน้าคณะทำงาน
๒. อาจารย์ ดร.พิเชษฐ์	สายพันธุ์	ผู้รับผิดชอบในพื้นที่
๓. อาจารย์ อรุณา	เตพละกุล	ผู้รับผิดชอบในพื้นที่
๔. อาจารย์ ดร.ธีระ	สินเดชารักษ์	ผู้จัดการโครงการ
๕. คุณอัครินทร์	โมกไธสง	ผู้ประสานงานโครงการ
๖. นักศึกษาช่วยงาน ๔ คน		

อพท.

๑. คุณธนภุต	ภัทร์ธราธร	เจ้าหน้าที่พัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน
๒. คุณสุธีร์	สว่างอารมย์	เจ้าหน้าที่พัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน

คณะผู้ทดสอบประเมินการท่องเที่ยว ๒๓ คน

สรุปผลการทดสอบประเมิน

- กำหนดการเดินทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ พื้นที่ สพพ.๔

วันแรก (๒๕ พ.ค. ๕๕)

- ๐๘.๓๐ น. ออกเดินทางจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต
- ๑๓.๔๕ น. รับประทานอาหารกลางวัน อ.ศรีสังขาลย์
- ๑๔.๓๐ น. เยี่ยมชมการผลิตทองศรีสังขาลย์ บ้านทองสมสมัย
- ๑๗.๐๐ น. เดินทางถึงบ้านนาต้นจั่น กิจกรรมทดลองทำข้าวเปีย
- ๑๘.๓๐ น. เข้าพักที่บ้านนาต้นจั่น โฮมสเตย์
- ๑๙.๐๐ น. รับประทานอาหารเย็น
- ๒๐.๐๐ น. พิธีบายศรีโดยผู้อาวุโสของหมู่บ้าน ร่วมร่ำวงกับชาวบ้าน

วันที่สอง (๒๖ พ.ค. ๕๕)

ได้รับทุนสนับสนุนงบประมาณ ประจำปี ๒๕๕๔

จาก องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน)

- ๐๙.๐๐ น. ออกเดินทางจากบ้านนาต้นจั่น (รับประทานอาหารเช้าที่โฮมสเตย์)
- ๑๐.๐๐ น. เข้าชมอุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย เตาทุเรียง
- ๑๒.๐๐ น. เข้าชมพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติสวรรคกรนายก
- ๑๓.๓๐ น. รับประทานอาหารกลางวันโดยชุมชน ต.เมืองเก่า
- ๑๔.๓๐ น. เยี่ยมชมกิจการสุเทพสังคโลก กิจกรรมทดลองวาดลายสังคโลก
- ๑๖.๓๐ น. กิจกรรมขี่จักรยานชมอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยต้องยกเลิกเพราะฝนตก
เข้าพักที่โรงแรมลีเจนด์
- ๑๙.๐๐ น. รับประทานอาหารเย็นในโรงแรม (ขันโตก)
- ๒๐.๐๐ น. กิจกรรมเสวนาเรื่อง “จากดินสู่ดาว”

วันที่สาม (๒๗ พ.ค. ๕๕)

- ๐๘.๓๐ น. ออกเดินทางจากโรงแรมที่พัก (รับประทานอาหารเช้าที่โรงแรม)
- ๑๐.๐๐ น. เข้าชมชมแหล่งเรียนรู้การทำพระพิมพ์ดินเผา จ.กำแพงเพชร
รับประทานอาหารเช้าที่บ้าน (อาหารว่างเครื่องดื่ม + อาหารกลางวัน)
- ๑๒.๓๐ น. เดินทางกลับมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต

๒. ผลสรุปที่ได้จากแบบสอบถามนักท่องเที่ยว

(ดูภาคผนวก ค.)

คุณอักรินทร์ โมกโธสง
//ผู้บันทึก

อาจารย์ ดร.ธีระ สิ้นเดชารักษ์
//ผู้ตรวจรายงาน

อาจารย์ สุตแดน วิสุทธิลักษณ์
//ผู้รับรองรายงาน

โครงการต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

๙๙ หมู่ ๑๘ ถ.พหลโยธิน ต.คลองหนึ่ง อ.คลองหลวง จ.ปทุมธานี ๑๒๑๒๑

โทร. ๐ ๒๖๘๖ ๕๘๐๐ โทรสาร ๐ ๒๖๙๖ ๕๘๑๒

สรุปรายงานการเดินทางไปสำรวจกิจกรรมในพื้นที่ สพพ.๕ ครั้งที่ ๒

ระหว่างวันที่ ๑๕-๑๘ มีนาคม พ.ศ.๒๕๕๕

รายนามผู้ร่วมเดินทาง

คณะทำงาน มธ.

๑. อาจารย์ สุดแดน	วิสุทธิลักษณ์	หัวหน้าคณะทำงาน
๒. อาจารย์ ดร.พิเชษฐ	สายพันธุ์	ผู้รับผิดชอบในพื้นที่
๓. อาจารย์ อรุมา	เตพละกุล	ผู้รับผิดชอบในพื้นที่
๔. อาจารย์ ดร.ธีระ	สินเดชารักษ์	ผู้จัดการโครงการ
๕. คุณอัครินทร์	โมกไฮสง	ผู้ประสานงานโครงการ
๖. นักศึกษาช่วยงาน ๓ คน		

อพท.

๑. คุณธนภฤต	ภัทร์ธรร	เจ้าหน้าที่พัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน
-------------	----------	------------------------------------

สรุปผลการสำรวจ

๑. พื้นที่ที่สำรวจ

๑.๑ อำเภอเมือง จ.สุโขทัย

- ๑๖ มี.ค. ๕๕ (เช้า) สำรวจพื้นที่โดยรอบอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย
(บ่าย) เข้าร่วมงานเปิดตัวแผนแม่บทฯของสพพ.๔

๑.๒ อำเภอด่านซ้ายและอำเภอเชียงคาน จ.เลย

- ๑๗ มี.ค. ๕๕ (เช้า) ทดลองพานักศึกษาจำนวน ๑๐ คนเรียนรู้วิธีการทำต้นผึ้งที่บ้านพ่อกวน
(บ่าย) ทดลองพานักศึกษาจำนวน ๖ คนเรียนรู้วิธีการทำผ้าหม่นวมฝ้ายที่บ้าน
กำนันทองหล่อ

- ๑๘ มี.ค. ๕๕ (เช้า) รับผิดชอบและซื้อผ้าจากพ่อกวนเพื่อใช้ประกอบในงานแถลงข่าวเปิดตัวฯ

๒. การจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวที่จะคำนึงถึงสถานที่ท่องเที่ยวโดยรอบที่อยู่ในเขตพื้นที่อุทยานฯ หรืออื่น ๆ ซึ่งต้องสอดคล้องและมีความเกี่ยวข้องกับ Theme ที่กำหนด

๓. ผลการประเมิน

กิจกรรม “การทำต้นผึ้ง”

จุดเด่น	แนวทางการส่งเสริม
<p>๑. นักศึกษามีความสนใจอย่างมากที่จะเรียนรู้วิธีการทำต้นผึ้ง</p>	<p>๑. เผยแพร่และประชาสัมพันธ์กิจกรรมต้นผึ้งให้เป็นที่รู้จักโดยทั่วไป ทั้งความเป็นมาและขั้นตอนวิธีการทำ</p> <p>๒. แทรกกิจกรรมการทำต้นผึ้งที่แสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตของผู้คนที่อยู่บนความเชื่อในรายวิชาที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์ในอีกช่องทางหนึ่ง</p>
<p>๒. นักศึกษาได้ช่วยเหลือและแบ่งงานกันรับผิดชอบอย่างดี</p>	<p>๑. ให้มีการทดลองทำเบื้องต้นแล้วให้นักศึกษาเรียนรู้ที่จะแบ่งงานกันทำ รวมถึงการส่งเสริมให้นักศึกษาได้ฝึกทำทุกขั้นตอนตั้งแต่ต้นจนจบด้วยตัวเอง</p> <p>๒. ในตอนท้ายของการเรียนรู้กิจกรรมการทำต้นผึ้ง เจ้าของกิจกรรมควรชี้ประเด็นให้เห็นถึงความสำคัญในการทำเพื่อให้นักศึกษาได้ตระหนักถึงความร่วมแรงร่วมใจและความสามัคคีที่เกิดขึ้น</p>
สิ่งที่ควรปรับปรุง	แนวทางที่ควรปรับปรุง
<p>เจ้าของกิจกรรม</p> <p>๑. ยังมีความสับสนในวัตถุประสงค์ของการมาเรียนรู้ของนักศึกษา ซึ่งอาจเกิดจากการสื่อสารที่คลาดเคลื่อนระหว่างพ่อกวนกับจนท.อพท.ในพื้นที่ หรือ จนท.อพท.ในพื้นที่กับคณะทำงาน ผลที่ตามมาคือ ทางเจ้าของกิจกรรมมิได้จัดเตรียมอุปกรณ์การทำต้นผึ้งไว้ หากแต่ทำสำเร็จครบตามจำนวนที่ระบุพร้อมให้นำไปถวาย</p> <p>๒. จัดเตรียมสถานที่สำหรับการเรียนรู้ไม่เหมาะสม ทำให้ไม่สะดวกในการที่นักศึกษาจะเรียนรู้พร้อมกัน เนื่องจากพื้นที่ค่อนข้างแคบและเป็นลานหน้าตึกที่ประทับพ่อกวน มีผู้คนเข้าออกตลอดเวลา ส่วนพื้นที่การทำดอกผึ้งกลับอยู่ด้านในใต้ถุนบ้าน ต้องเสียเวลาเดินไปมาเพื่อนำดอกผึ้งมาประดับบนต้นผึ้ง เกิดความไม่สะดวกในการเรียนรู้</p> <p>๓. เวลาที่จัดการเรียนรู้ไม่เหมาะสม เนื่องจากเป็นช่วงเวลาเช้าและจะต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จก่อนเที่ยงเพื่อนำไปถวายที่พระธาตุศรีสองรักให้ทัน ทำให้รีบเร่งจัดทำผลงานที่ทำจึงขาดคุณภาพตามที่ควรจะเป็น</p> <p>๔. ค่าใช้จ่ายในการดำเนินการขาดการตกลงและพูดคุยกันเป็นที่แน่นอนก่อนพานักศึกษามาเรียนรู้ ทำให้การกำหนดราคาค่าเรียนรู้เป็นการคิดราคาจากจำนวนต้นผึ้งที่นักศึกษาทำและทางพ่อแสนผู้รับผิดชอบจัดทำเป็นพิเศษเพิ่มเติมและคิดเป็นค่าใช้จ่ายโดยไม่สอบถามคณะเรียนรู้ก่อน</p>	<p>- พุดคุยกับพ่อกวนเจ้าของกิจกรรมร่วมกับจนท.อพท.ในพื้นที่เพื่ออธิบายถึงวัตถุประสงค์ของการนำนักศึกษาหรือนักท่องเที่ยวในอนาคตที่จะเข้ามาเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ให้เข้าใจถึงหัวใจสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และการมีส่วนร่วมทั้งจากนักท่องเที่ยวและเจ้าของกิจกรรมโดยมีจนท.ในพื้นที่ (นักพัฒนาการท่องเที่ยว) ประสาน</p> <p>- เสนอให้ใช้พื้นที่ใต้ถุนบ้านจัดเป็นแหล่งเรียนรู้การทำต้นผึ้งตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งได้ต้นผึ้งพร้อมจะไปถวาย เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวค่อนข้างกว้างและอยู่ในบริเวณที่แยกออกจากคนที่มาขอคำปรึกษาจากพ่อกวน จึงเหมาะที่จะเป็นพื้นที่ใช้จัดการเรียนรู้ สามารถรองรับนักศึกษาหรือนักท่องเที่ยวได้จำนวนมาก</p> <p>- ควรจัดการเรียนรู้วิธีการทำในช่วงบ่ายถึงเย็น เมื่อจัดทำแล้วเสร็จ รุ่งเช้าจึงค่อยนำไปถวายที่พระธาตุเพื่อจะได้มีเวลาเรียนรู้อย่างเต็มที่และซึมซับกับขั้นตอนและกระบวนการตั้งแต่เริ่มผลิตจนถวายอย่างจริงจัง</p> <p>๕. ควรมีการตกลงเรื่องค่าใช้จ่ายในการพานักศึกษามาเรียนรู้และรายละเอียดอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องให้เรียบร้อยและเป็นที่แน่ชัดก่อนพานักศึกษาลงพื้นที่ ที่สำคัญให้เน้นถึงคุณค่าของการทำกิจกรรมดังกล่าวมากกว่าที่จะคิดถึงผลกำไรกับเจ้าของกิจกรรม ซึ่งสิ่งที่ตามมาภายหลังจากนักศึกษาเหล่านี้ได้เรียนรู้คือความภาคภูมิใจและการดำรงความเป็นเอกลักษณ์และวัฒนธรรมอันดีงามของคนในชุมชน</p>
<p>นักศึกษาที่เข้ามาเรียนรู้</p>	<p>- ให้ความรู้ความเข้าใจก่อนที่นักศึกษาจะเดินทางมาเรียนรู้</p>

ได้รับทุนสนับสนุนงบประมาณ ประจำปี ๒๕๕๔

จาก องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน)

<p>๑. ขาดความเข้าใจในกิจกรรมที่เรียนรู้ว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เช่น มีการวางต้นผึ้งไว้บนพื้นจนทำให้มีลูกศิษย์มาทักว่าวางตรงนี้ไม่ได้ ระหว่างทำดอกผึ้งต้องมีจิตใจที่มีสมาธิ ตั้งใจและอธิษฐาน หากแต่นักศึกษากลับพูดคุยหยอกล้อเล่นกันกับเพื่อน เป็นต้น</p> <p>๒. มีความกังวลเรื่องคะแนนที่อาจารย์ประจำวิชากำหนดจะต้องเรียนรู้และจะต้องกลับไปจัดทำรายงานส่งในวิชา ทำให้ขาดซึ่งความสนใจที่จะเรียนรู้และเข้าถึงจิตวิญญาณของกิจกรรมที่ทำจริง</p>	<p>การทำกิจกรรมดังกล่าว พร้อมทั้งก่อนลงมือปฏิบัติหรือทดลองทำควรให้เจ้าของกิจกรรมบอกเงื่อนไขข้อจำกัดและสิ่งพึงระมัดระวังในการทำต้นผึ้งแก่นักศึกษาเพื่อทำความเข้าใจร่วมกันก่อนเรียนรู้จริง</p> <p>- คัดเลือกนักศึกษาที่มีความสนใจจริงในกิจกรรมดังกล่าวเพื่อมาเรียนรู้จริงก่อนลงภาคสนาม ตลอดจนกำหนดการวัดผลที่ทำให้ความสำคัญกับการเข้าถึงจิตวิญญาณของกิจกรรมการทำต้นผึ้งมากกว่าการวัดที่ผลผลิตเป็นต้นผึ้ง</p>
<p>นักศึกษาช่วยงาน/นักพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์</p> <p>๑. ไม่สามารถเข้าถึงทั้งเจ้าของกิจกรรมและนักศึกษาที่มาเรียนรู้ จึงเป็นลักษณะของการสังเกตการณ์มากกว่าจะเป็นผู้ช่วยสอนหรือทำความเข้าใจกิจกรรมการทำต้นผึ้งให้กับนักศึกษาเพิ่มเติม</p> <p>๒. ขาดการประสานและติดต่อในระดับนักศึกษาช่วยงานกับ จนท.อพท.ในพื้นที่เพื่อมุ่งไปสู่การสร้างนักพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ร่วมกัน</p>	<p>- ควรมีการแนะนำและให้นักศึกษาช่วยงานได้รู้จักและเรียนรู้จากเจ้าของกิจกรรมก่อนที่จะเกิดการเรียนรู้จริงของนักศึกษาเพื่อจะได้เป็นผู้ช่วยจริงในการสาธิตและทดลอง เสมือนเป็นตัวแทนเจ้าของกิจกรรมในการถ่ายทอด</p> <p>- จนท.อพท.ในพื้นที่ควรมีส่วนร่วมในการมุ่งพัฒนาทั้งตนเองและนักศึกษาช่วยงานให้เป็นนักพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในอนาคต</p>

กิจกรรม “ผ้าห่มนวมฝ้าย”

จุดเด่น	แนวทางการส่งเสริม
<p>๑. กำหนดผู้เป็นเจ้าของกิจกรรมให้ความร่วมมือและรักในการถ่ายทอดเพื่อให้นักศึกษาได้เรียนรู้ด้วยความตั้งใจและเต็มใจจริง</p> <p>๒. มีความพร้อมในด้านสถานที่ อุปกรณ์การเรียนรู้และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างมาก</p>	<p>- ดำเนินการเรื่องการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่โดยชักชวนกำหนดผู้เป็นเจ้าของกิจกรรมร่วมคิดร่วมทำและร่วมแบ่งผลประโยชน์อย่างแท้จริงกับอพท.</p> <p>- สนับสนุนในเรื่องค่าใช้จ่ายที่เป็นวัตถุดิบและอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในเบื้องต้นให้เห็นว่าอพท.ให้การสนับสนุนเรื่องการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยอาศัยกิจกรรมการทำผ้าห่มนวมฝ้ายของกำหนดเป็นต้นแบบอย่างจริงจัง</p>
สิ่งที่ควรปรับปรุง	แนวทางที่ควรปรับปรุง
<p>เจ้าของกิจกรรม</p> <p>- ขาดรายได้ เสียเวลา เนื่องจากไม่มีการซื้อของใด ๆ และให้ค่าตอบแทนใด ๆ แก่เจ้าของกิจกรรมเลย</p>	<p>- จำเป็นต้องตกลงและพูดคุยถึงการเรียนรู้ของนักศึกษาจะมีค่าตอบแทนหรือค่าเสียเวลาให้แก่เจ้าของกิจกรรมในเบื้องต้นเป็นค่าจัดเตรียมอุปกรณ์หรือจัดทำโดยนักศึกษาและซื้อสิ่งที่ตนเองทำกลับไปตามแต่จะให้โดยอพท.สนับสนุนเรื่องค่าวัตถุดิบคิดต่อชิ้น</p>
<p>นักศึกษาที่เข้ามาเรียนรู้</p> <p>๑. ขาดความเอาใจใส่เป็นส่วนใหญ่ มีเพียงคนเดียว (กิตติพิชญ์) ที่เอาใจใส่เรื่องนี้อย่างจริงจัง โดยการเรียนรู้และ</p>	<p>- คัดเลือกนักศึกษาที่มีความสนใจในกิจกรรมดังกล่าวจริงและให้เรียนรู้เพื่อผลิตผลงานที่เป็นผ้าห่มของตัวเองจริง</p>

ได้รับทุนสนับสนุนงบประมาณ ประจำปี ๒๕๕๔

จาก องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน)

<p>ทดลองทำจริงทุกขั้นตอนในการทำผ้าหม่นนมฝ้าย ในขณะที่อีก ๔ คนที่เหลือได้แต่ยืนดูและถ่ายรูป/วิดีโอเพียงเพื่อจัดทำรายงานส่งในวิชา</p> <p>๒. ให้ความสำคัญกับการบันทึกวิดีโอเพื่อจัดส่งในวิชามากกว่าที่จะเรียนรู้และทดลองทำด้วยตนเอง ซึ่งรูปแบบคล้ายมาจัดทำสารคดี/แนะนำสถานที่ท่องเที่ยวมากกว่าที่จะมาเรียนรู้การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ผ่านกิจกรรมดังกล่าว</p>	<p>- สร้างความเข้าใจให้กับนักศึกษาที่จะมาเรียนรู้ใหม่ให้ตระหนักถึงการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ก่อนจะมาเรียนรู้จริง พร้อมกำหนดวิธีการนำเสนอในรูปแบบที่ไม่รบกวนการเรียนรู้จริง เช่น ทำบันทึกภาคสนาม รายงานความเข้าใจ เป็นต้น</p>
<p>นักศึกษาช่วยงาน/นักพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์</p> <p>๑. ไม่สามารถเข้าถึงทั้งเจ้าของกิจกรรมและนักศึกษาที่มาเรียนรู้ จึงเป็นลักษณะของการสังเกตการณ์มากกว่าจะเป็นผู้ช่วยสอนหรือทำความเข้าใจกิจกรรมการทำผ้าหม่นนมฝ้ายให้กับนักศึกษาเพิ่มเติม</p> <p>๒. ขาดการประสานและติดต่อในระดับนักศึกษาช่วยงานกับ จนท.อพท.ในพื้นที่เพื่อมุ่งไปสู่การสร้างนักพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ร่วมกัน</p>	<p>- ควรมีการแนะนำและให้นักศึกษาช่วยงานได้รู้จักและเรียนรู้จากเจ้าของกิจกรรมก่อนที่จะเกิดการเรียนรู้จริงของนักศึกษา เพื่อจะได้เป็นผู้ช่วยจริงในการสาธิตและทดลอง เสมือนเป็นตัวแทนเจ้าของกิจกรรมในการถ่ายทอด</p> <p>- จนท.อพท.ในพื้นที่ควรมีส่วนร่วมในการมุ่งพัฒนาทั้งตนเองและนักศึกษาช่วยงานให้เป็นนักพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในอนาคต</p>

อาจารย์ ดร.ธีระ สิ้นเดชารักษ์
//ผู้จัดทำรายงาน

อาจารย์ สุตแดน วิสุทธิลักษณ์
//ผู้รับรองรายงาน

ภาคผนวก ค.

ผลการทดลองกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่พิเศษ ๔ อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย-ศรีสัชนาลัย-กำแพงเพชร

ข้อมูลส่วนบุคคล

เพศ	ชาย ๔ คน	หญิง ๑๖ คน
กลุ่มอายุ	ต่ำกว่า ๓๐ ปี ๙ คน	๓๑ - ๔๔ ปี ๔ คน
	๔๕ - ๕๙ ปี ๗ คน	๖๐ ปีขึ้นไป ๐ คน
สถานภาพสมรส	โสด ๑๕ คน	สมรส/คู่ ๔ คน
	หม้าย/หย่า/แยก ๑ คน	
วุฒิการศึกษา	ต่ำกว่าปริญญาตรี ๐ คน	ปริญญาตรีหรือเทียบเท่า ๑๓ คน
	สูงกว่าปริญญาตรี ๗ คน	
การทำงาน	วิทยากร ๑ คน	นิตยสาร ๔ คน
	หนังสือพิมพ์ ๑ คน	นักวิชาการ ๑ คน

ได้รับทุนสนับสนุนงบประมาณ ประจำปี ๒๕๕๔

จาก องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน)

ผู้ประกอบการท่องเที่ยว (ภาคเอกชน) ๓ คน
 ประกอบธุรกิจส่วนตัว ๔ คน
 อื่น ๆ เป็นนักศึกษา ๕ คน และเจ้าหน้าที่รัฐ ๑ คน
รายได้ต่อเดือน ต่ำกว่า ๑๕,๐๐๐ บาท ๘ คน ๑๕,๐๐๐ - ๓๐,๐๐๐ ๕ คน
 ๓๐,๐๐๐ - ๕๐,๐๐๐ บาท ๔ คน มากกว่า ๕๐,๐๐๐ บาท ๓ คน

ข้อมูลด้านการท่องเที่ยวภายในประเทศ

ในช่วง ๑ ปีที่ผ่านมา ท่านเดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศบ่อยครั้งเพียงใด

น้อยกว่า ๓ ครั้ง ๑ คน ๓-๕ ครั้ง ๑๐ คน
 ๖-๑๐ ครั้ง ๓ คน มากกว่า ๑๐ ครั้ง ๖ คน

ระยะเวลาในการท่องเที่ยวโดยเฉลี่ยในแต่ละครั้ง

ไปเข้าเย็นกลับภายใน ๑ วัน ๒ คน ๒ วัน ๑ คืน ๒ คน
 ๓ วัน ๒ คืน ๑๓ คน ๔ วัน ๓ คืนขึ้นไป ๔ คน

หมายเหตุ มีคนตอบ ๒ ข้อ ทั้งไปเข้าเย็นกลับภายใน ๑ วัน และ ๓ วัน ๒ คืน ๑ คน

ค่าใช้จ่ายโดยเฉลี่ยในการเดินทางท่องเที่ยวในแต่ละครั้ง

น้อยกว่า ๑,๐๐๐ บาท ๐ คน ๑,๐๐๐ - ๓,๐๐๐ ๕ คน
 ๓,๐๐๐ - ๖,๐๐๐ ๘ คน ๖,๐๐๐ - ๑๐,๐๐๐ ๔ คน
 มากกว่า ๑๐,๐๐๐ ๓ คน

ท่านนิยมเดินทางท่องเที่ยวไปกับใคร (ตอบได้มากกว่า ๑ ข้อ)

คนเดียว ๕ คน คนรัก ๒ คน
 เพื่อน ๑๕ คน ครอบครัว/ญาติ ๑๓ คน

โปรดเรียงลำดับรูปแบบการท่องเที่ยวท่านชื่นชอบ ๓ อันดับ

เลือกท่องเที่ยวธรรมชาติเป็นอันดับ ๑ - ๘ คน อันดับ ๒ - ๙ คน อันดับ ๓ - ๑ คน
 เลือกท่องเที่ยวเชิงสุขภาพเป็นอันดับ ๑ - ๐ คน อันดับ ๒ - ๐ คน อันดับ ๓ - ๒ คน
 เลือกกิจกรรมกลางแจ้งเป็นอันดับ ๑ - ๕ คน อันดับ ๒ - ๑ คน อันดับ ๓ - ๒ คน
 เลือกท่องเที่ยววัด โบราณสถานเป็นอันดับ ๑ - ๕ คน อันดับ ๒ - ๗ คน อันดับ ๓ - ๔ คน
 เลือก Shopping เป็นอันดับ ๑ - ๐ คน อันดับ ๒ - ๐ คน อันดับ ๓ - ๓ คน
 เลือกท่องเที่ยวศิลปวัฒนธรรมเป็นอันดับ ๑ - ๔ คน อันดับ ๒ - ๑ คน อันดับ ๓ - ๗ คน

จากการเข้าร่วมทดลองกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่ สพพ.๔

ก่อนที่จะได้เข้าร่วมกิจกรรม คิดว่าการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์คืออะไร

- การท่องเที่ยวที่ไม่ทำลายวิถีชุมชน
- ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ธรรมชาติ มีแหล่งความรู้ต่าง ๆ ในสถานที่นั้น ๆ
- การท่องเที่ยวในเชิงวัฒนธรรม ชุมชนท้องถิ่น และการเพิ่มมูลค่าของการท่องเที่ยวโดยการให้ความรู้กับนักท่องเที่ยวโดยคนในชุมชนท้องถิ่น
- เที่ยวแบบอนุรักษ์ธรรมชาติ

- ไม่ทราบ แต่คิดว่าน่าจะเป็นการท่องเที่ยวที่ไม่ต้องมีโปรแกรม แต่เป็นการ***ที่มีในพื้นที่
- ไม่เคยคิดถึงประเด็นนี้ เพราะการเดินทางทุกครั้งคือการทำงาน ไปเรียนรู้ในชุมชนอยู่แล้ว
- ท่องเที่ยวได้ความรู้
- น่าจะเป็นการท่องเที่ยวเชิงเรียนรู้ สร้างความเข้าใจชุมชน-ท้องถิ่น แต่ไม่แน่ใจว่าต่างจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างไร
- การที่นักท่องเที่ยวที่ได้เข้าไปท่องเที่ยวในชุมชนต่างๆ ได้ไปสัมผัสกับชีวิต วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของผู้คน ในชุมชนนั้น ๆ เรียนรู้วัฒนธรรมของท้องถิ่นนั้น ๆ
- น่าจะหมายถึงรูปแบบการท่องเที่ยวแบบมีคุณภาพ ในความรู้ความเข้าใจในรายละเอียดของแหล่งสถานที่ มากกว่าความสนุกแต่เพียงเดียว มีกิจกรรมน่าสนใจเกี่ยวกับวิถีชุมชนท้องถิ่น เน้นกิจกรรมเชิงอนุรักษ์เพื่อจะต่อยอดไปสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน
- เป็นการท่องเที่ยวที่เกี่ยวกับการมาเปลี่ยนสถานที่ท่องเที่ยวที่เป็นธรรมชาติ มาสัมผัสกับชีวิตและความเป็นอยู่ของคนในชุมชนนั้น ๆ
- การท่องเที่ยวแบบที่นักท่องเที่ยวได้เข้าไปแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ กับเจ้าของวัฒนธรรม
- ไม่ชัดเจนในเรื่องนิยาม
- การท่องเที่ยวที่แตกต่างจากการท่องเที่ยวโดยทั่วไป ให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่างๆ ไม่เหมือนเซโงกทัวร์ที่เพียงแต่เข้าไปถ่ายรูปตามสถานที่ต่างๆ แต่ต้องรู้จักถึงประเพณีวัฒนธรรม และวิถีชีวิตของพื้นที่นั้นๆ ด้วย
- ยังไม่ชัดเจนในความหมายของ CT ตอนแรกคิดว่าเป็นการท่องเที่ยวทั่วไป แต่เน้นการทำกิจกรรมและไปเยี่ยมชมในสถานที่ใหม่ ๆ โดยอาจไม่ต้องมีส่วนร่วมกับชุมชน
- การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ลงลึกในข้อมูลของท้องถิ่นต่าง ๆ
- เพิ่งเคยได้ยินชื่อกิจกรรมนี้ คิดว่าเป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรมด้านการท่องเที่ยว ให้สืบสานถึงคนรุ่นหลัง
- คือการท่องเที่ยวเพื่อการพักผ่อน
- เป็นการท่องเที่ยวโดยเน้นรักษาวถีชีวิตของชุมชน และไม่เข้าไปทำให้วัฒนธรรมชุมชนล่มสลาย
- คือการเรียนรู้ อนุรักษ์ชุมชนพื้นที่

หลังจากได้เข้าร่วมกิจกรรม คิดว่าการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์คืออะไร

- คือชุมชนมีการอนุรักษ์และรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่น
- มีความเข้าใจมากขึ้น ซึ่งคำว่าสร้างสรรค์ไม่เฉพาะแค่การรักษาวัฒนธรรมชุมชน แต่ทั้งชุมชนและนักท่องเที่ยวต้องเกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ที่ทั้ง ๒ ฝ่าย สามารถนำไปต่อยอดให้เกิดความคิดหรือผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ จากความรู้/ภูมิปัญญาเดิมได้
- คือการท่องเที่ยววิถีชีวิตของชุมชนต่างๆ เรียนรู้การใช้ชีวิตของผู้คนในแต่ละท้องถิ่น เช่น การอยู่อาศัย การประกอบอาชีพ อาหาร ศิลปะหัตถกรรม และนักท่องเที่ยวได้ร่วมกิจกรรมกับผู้คนในท้องถิ่นนั้น ๆ ได้ใช้ชีวิตตามแบบท้องถิ่นนั้น ๆ
- ความเข้าใจลึกซึ้งขึ้น ได้เข้าถึงชีวิตความเป็นอยู่ของคนในพื้นที่ที่เราไปเยี่ยมชม ได้เปิดโลกทัศน์ออกไปรับรู้ถึงวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่น
- คือการท่องเที่ยวเข้าไปอย่างลึกซึ้ง ให้เห็นถึงตัวตนของสถานที่ที่เราได้ไป

- Get involve กับชุมชน เน้นความยั่งยืน เน้นภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งการสนับสนุนชุมชนในกิจกรรมต่าง ๆ
- การท่องเที่ยวที่เน้นให้นักท่องเที่ยวลงไปปฏิบัติและแลกเปลี่ยนความรู้ วัฒนธรรม วิถีชีวิตของชุมชนที่เข้าไปท่องเที่ยว และนำการแลกเปลี่ยนที่ได้มาสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ
- คิดว่าคล้าย ๆ กับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แต่มีความละเอียดในการสื่อความหมายมากกว่า
- เป็นการท่องเที่ยวแบบที่ให้นักท่องเที่ยวเข้าไปแลกเปลี่ยนความรู้/ประสบการณ์กับชุมชนแล้วนำประสบการณ์/ความรู้ที่ได้จากการท่องเที่ยวนั้นไปสร้างสรรค์สิ่งใหม่
- เพื่อที่จะให้การท่องเที่ยวได้เข้าใจถึงหลักการและเหตุผลของคนในชุมชนนั้นๆ และได้มีการเรียนรู้และเห็นถึงความสำคัญของความเป็นอยู่ตลอดจนชีวิตและได้สัมผัสกับวิถีชีวิตพื้นบ้าน และดำรงรักษาวัฒนธรรม อาชีพของคนในพื้นที่นั้นๆ ต่อไป
- เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่ลงลึกถึงวิถีแห่งชุมชน สร้างความรู้ความเข้าใจเรื่องวัฒนธรรม ความเป็นอยู่ ทำให้รู้สึกถึงคุณค่าทางด้านศิลปวัฒนธรรมและทรัพยากร ความสร้างสรรค์เหล่านี้จะทำให้การท่องเที่ยวดำรงอยู่ได้ไปอีกนาน
- การที่นักท่องเที่ยวได้นำเอาประสบการณ์ของตนเองมาแลกเปลี่ยน สร้างสรรค์ จนเกิดประสบการณ์ใหม่กับชุมชน ได้เข้าไปทำความเข้าใจวัฒนธรรมของชุมชนโดยที่แก่นแท้ของมัน ไม่ใช่การท่องเที่ยวโดยผิวเผิน
- เป็นการท่องเที่ยวเชิงเรียนรู้ที่ลึกซึ้ง ได้ลงมือปฏิบัติจริง แลกเปลี่ยนความคิดและความรู้สึกกับคนที่ให้ความรู้เรา ทำให้เกิดความรู้สึกดี ๆ ขึ้นทั้งสองฝ่าย ซึ่งลึกซึ้งกว่าการเป็นผู้ดูหรือผู้ถามเฉย ๆ
- การท่องเที่ยวให้มีคุณค่ามากกว่าการท่องเที่ยวในรูปแบบอื่น ๆ
- เป็นการศึกษาเรียนรู้มากกว่าเที่ยวเล่นเฉย ๆ
- เป็นการท่องเที่ยวร่วมกันระหว่างผู้มาเยือน เจ้าของชุมชน สถานที่ และความเป็นมิตรที่มีให้แก่กัน
- การท่องเที่ยวแบบนี้ต้องใช้ระยะเวลาในการท่องเที่ยว มีเวลาทำความเข้าใจ และศึกษาถึงที่มาและที่ไปของแหล่งท่องเที่ยวนั้น ๆ
- มีความเข้าใจวิถีชีวิตชาวบ้าน ชุมชนนั้น ๆ ทั้งความเป็นอยู่ อาหารการกินของชุมชน
- การท่องเที่ยวที่เป็นลักษณะของการแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน ทำให้นักท่องเที่ยวสามารถนำความรู้ที่ได้ไปสร้างสรรค์ให้เกิดสิ่งใหม่ นอกจากนี้ ยังเป็นการท่องเที่ยวที่ทำให้ได้เห็นถึงวิถีชีวิตของชาวบ้าน

ท่านคิดว่าประโยชน์ของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์คืออะไร

- พัฒนาชุมชนให้พึ่งพาตัวเอง และรักษาอนุรักษ์พื้นที่ของแต่ละจังหวัด
- เกิดความยั่งยืนและไม่ทำลายวงจรวิถีชีวิตชุมชน
- เป็นการพัฒนาการท่องเที่ยว เช่น การรักษาขนบธรรมเนียมประเพณี การใช้ชีวิต/ดำเนินชีวิตของแต่ละท้องถิ่น ให้สืบสานต่อไปในอนาคต ไม่ให้สูญหายหรือเปลี่ยนแปลงไปโดยเร็ว
- ช่วยให้การท่องเที่ยวมีชีวิตชีวา มีรสชาติมากขึ้น ไม่จำเจ ช่วยให้เข้าถึงวัฒนธรรมท้องถิ่นได้อย่างกลมกลืน เหมือนญาติ
- การได้เข้าใจตัวตน จิตวิญญาณของท้องถิ่นอย่างแท้จริง เข้าใจถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรม
- ได้รับภูมิปัญญา และองค์ความรู้ดั้งเดิม ศิลปะ วัฒนธรรม และวิถีชีวิต

- ได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้วัฒนธรรม ทำให้ได้ประสบการณ์และแนวความคิดใหม่ๆ เพื่อมาปรับใช้กับตนเอง
- ทำให้ภูมิปัญญา/วัฒนธรรมของท้องถิ่น ยังคงถูกรักษา และถ่ายทอดต่อไปเรื่อย ๆ รุ่นต่อรุ่น
- ได้เรียนรู้วิถีชีวิตความเป็นอยู่ เข้าใจและอยากจะช่วยอนุรักษ์วัฒนธรรมของคนในชุมชนให้ยั่งยืนต่อไป
- เป็นการท่องเที่ยวอย่างเข้าใจ เข้าใจสถานที่ เข้าใจคน และศิลปวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตในแต่ละท้องถิ่น ปลูกสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรและวัฒนธรรมไม่ให้หายสูญ ลดช่องว่างของความเป็นคนเมืองกับคนท้องถิ่น ที่สำคัญเป็นการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน
- ทำให้ได้เรียนรู้ที่ตัววัฒนธรรม วิถีชีวิต การสร้างสรรค์ผลงานของชุมชนจริงๆ ว่ามีที่มาที่ไปอย่างไร และเราจะมีวิธีการรักษาอย่างไรให้มันคงอยู่ต่อไป
- ทำให้เห็นคุณค่าของวัฒนธรรมท้องถิ่นแต่ละที่ ได้รับความรู้สึกซึ้ง และเกิดความสัมพันธ์กับคนที่เราไปเที่ยว เป็นการพักผ่อนที่อัมเอิบใจ และเมื่อได้ปฏิบัติ-ลงมือทำจริง ๆ เกิดความภาคภูมิใจ กลายเป็นความทรงจำที่ดีต่อไป
- เข้าใจวัฒนธรรมท้องถิ่น ได้รู้จักโลกที่ต่างจากที่เราเคยเห็นมา
- ได้เห็นความหลากหลายของมนุษย์ - ชีวิต - วัฒนธรรม สามารถยอมรับความแตกต่างได้มากขึ้น พร้อมรับฟังคนอื่นได้มากขึ้น
- ได้ความรู้ + แลกเปลี่ยน + เพลิน
- เข้าถึงชุมชนและการอยู่ร่วมกัน การทำกิจกรรมร่วมกัน
- เน้นการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน สร้างมูลค่าเพิ่มให้แหล่งท่องเที่ยว สนับสนุนชุมชน ท้องถิ่น ให้มีรายได้ และได้เรียนรู้เรื่องราวในชุมชน
- สามารถเข้าถึงชุมชนต่าง ๆ ได้มากขึ้น
- การได้เห็นถึงวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของผู้คน ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และอนุรักษ์สิ่งที่มีอยู่ในท้องถิ่น อีกทั้งยังสร้างรายได้เพิ่มให้ชุมชน

ราคา Package ที่เหมาะสมต่อคน พร้อมเหตุผลประกอบ

- ขึ้นอยู่กับนักท่องเที่ยวว่าต้องการระดับไหน แต่ถ้าราคาที่เหมาะสมผลน่าจะประมาณ ๕๐๐๐ บาท
- ไม่เกิน ๖๐๐๐ บาท เพราะมูลค่าของกิจกรรมที่นำมาทดลองในครั้งนี้ ดูแล้วยังไม่ค่อยมีความดึงดูด เป็นลักษณะของการเรียนรู้มากกว่า และวัตถุประสงค์ที่นำมาใช้หาได้ในท้องถิ่น
- ๒๐๐๐ - ๓๐๐๐ บาท
- ๒๕๐๐ - ๓๐๐๐ บาท (มีตอบราคานี้โดยไม่ให้เหตุผล ๓ คน)
- ๒๐๐๐ บาท
- ๓๐๐๐ - ๓๕๐๐ บาท
- ๔๐๐๐ - ๕๐๐๐ บาท
- ๔๙๐๐ บาท เพราะถ้าแพงเกินไปนักท่องเที่ยวอาจจะเลือกไปที่อื่นที่ไกล ๆ กว่านี้ อีกทั้งอาหาร/ที่พัก ส่วนใหญ่มาจากชุมชนจึงน่าจะมีราคาที่ถูกลงกว่าไปทานอาหารที่โรงแรม
- ๓๐๐๐ - ๔๐๐๐ บาท เนื่องจากระยะทางไม่ไกลมาก และการเข้าชมแหล่งท่องเที่ยวในเส้นทางไม่ได้ใช้งบประมาณสูง เน้นชุมชนเป็นหลัก ส่วนค่าใช้จ่ายในการซื้อผลิตภัณฑ์ของฝากต่างๆ นักท่องเที่ยวควรมีค่าใช้จ่ายสำรองไว้เองอยู่แล้ว

- ประมาณ ๒๐๐๐ - ๓๐๐๐ บาท เนื่องจากราคาจะไม่สูงมากไป ทำให้นักท่องเที่ยวมีความสนใจ
- ๒๕๐๐ - ๓๐๐๐ บาท เพราะรู้สึกว่ามันแพงเกินไป เมื่อพิจารณาจากค่ารถ+ค่ากิน+ค่าโรงแรมในการมาเที่ยวสุขุขทัยด้วยตัวเองครั้งก่อนๆ
- ๕๐๐๐ บาท
- ไม่ทราบ (ตอบ ๒ คน)
- ๓๕๐๐ บาท
- ประมาณ ๓๐๐๐ ไม่เกิน ๔๐๐๐ เนื่องจากเป็นการเที่ยวระยะสั้น และไม่ได้ไปหลายสถานที่มากนัก
- ๒๕๐๐ - ๓๐๐๐ บาท เนื่องจากการเข้าชมอุทยานต่างๆ เสียค่าใช้จ่ายน้อย
- ไม่น่าเกิน ๔๐๐๐ บาท เพราะถ้าแพงกว่านี้อาจไม่น่าสนใจ

ท่านจะแนะนำ Package ดังกล่าวให้บุคคลที่ท่านรู้จักหรือไม่ เพราะเหตุใด

- คิดว่าจะแนะนำ เพราะเห็นว่าน่าจะดีมาท่องเที่ยวแบบนี้ เพื่อจะได้รู้ประวัติความเป็นไปของประเทศไทยที่เราได้อยู่ น่าสนใจมาก ๆ
- อาจแนะนำให้สำหรับบุคคลที่สนใจ เช่น คนรู้จักที่กำลังเรียนอยู่ หรือขอการท่องเที่ยวแบบการเรียนรู้ และมีเวลา เพราะกิจกรรมใน Package ดูเป็นกิจกรรมที่เฉพาะกับคนที่สนใจจริง ๆ
- แนะนำ เพราะเป็นการเพิ่มประสบการณ์ ให้รู้จักเรียนรู้กว้างขึ้น
- แน่นนอน จัดเอง เหมาะกับนักท่องเที่ยวกลุ่มเล็ก ๆ ที่ชอบธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่น มีคนไทยอีกมากมายอยากท่องเที่ยวแบบนี้ แต่ยังไม่มีโอกาส
- คงจะ เพราะโปรแกรมน่าสนใจ แต่ไม่ใช่ทุกคนที่อยากจะมา
- แนะนำเพราะได้สัมผัสชุมชนโดยตรง แต่ Home stay ควรมีระบบมากกว่านี้
- แนะนำ เพราะเป็นการท่องเที่ยวสุขุขทัย กำแพงเพชร ที่ทำให้เราได้เรียนรู้ศิลปะ วัฒนธรรม และวิถีชีวิต ซึ่งในตอนแรกถ้าจะให้นึกถึงสุขุขทัย ก็จะนึกถึงโบราณสถานต่าง ๆ แต่การท่องเที่ยวในครั้งนี้ ทำให้เราได้ไปเห็นถึงวิถีการทำ ทั้ง ผ้าหมักโคลน สังกโลก และการทำพระเครื่อง ซึ่งได้เปิดมุมมองใหม่ ๆ ให้แก่เรา
- แนะนำ เพราะน่าสนใจในเรื่องคำอธิบาย
- แนะนำ เพราะส่วนมากถ้าคนไปสุขุขทัยก็คงจะไปเยี่ยมชมแค่โบราณสถาน คงมีน้อยคนที่จะมีงานฝีมือของชุมชน ทั้ง ๆ ที่สิ่งเหล่านี้ก็มีคุณค่าไม่น้อยไปกว่าโบราณสถาน
- อยากจะแนะนำให้รู้จักการท่องเที่ยวแบบนี้มากขึ้น เพราะคนไทยจะได้มีการส่งเสริมและอนุรักษ์สถานที่ท่องเที่ยวพร้อมไปกับเข้าใจถึงสภาพความเป็นอยู่ที่ดียิ่งขึ้น
- แนะนำแน่นอน ทริคการเดินทางนี้ให้ความรู้สึกที่ประทับใจมากๆ จนอยากบอกต่อ มากกว่าความสนุกคือการได้เรียนรู้ ทั้งศิลปวัฒนธรรมที่เราหลงลืม การนอนโฮมสเตย์บ้านนาต้นจั่นก็ทำให้เราใกล้ชิดกับชาวบ้าน และทุกคนก็ต้อนรับเราอย่างเป็นกันเอง กิจกรรมอื่น ๆ ก็น่าสนใจ แลมนได้ทดลองทำ เชื่อว่าถ้าคนอื่น ๆ ได้มาต้องประทับใจไม่ต่างกัน
- แนะนำ เนื่องจากเป็น Package ที่เหมาะสมกับราคา และคุ้มค่าในการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ใหม่ ๆ
- แนะนำ เพราะเป็นกิจกรรมที่ให้ความรู้และประทับใจ
- แนะนำ เพราะได้ประโยชน์สุข

- แนะนำ
- จะบอก เพราะมีเพื่อนที่ชอบเที่ยวสไตล์ธรรมชาติ โฮมสเตย์
- คิดว่าจะแนะนำการท่องเที่ยวแบบนี้ให้คนรู้จักและเพื่อ เพราะแม้จะเป็นเส้นทางผ่านเพื่อขึ้นไปภาคเหนือ แต่หากแวะพักโฮมสเตย์ คุณจะได้เรียนรู้วิถีของชุมชน
- แนะนำ เพราะบุคคลส่วนใหญ่ไม่ค่อยได้เรียนรู้ถึงการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์มากนัก
- แนะนำ เพราะคิดว่าเป็นการท่องเที่ยวอีกรูปแบบหนึ่งที่น่าสนใจ

ท่านสนใจที่จะเข้าร่วมกิจกรรมในพื้นที่อื่นหรือไม่ เพราะอะไร

- ถ้ามีโอกาสจะเข้าร่วมอีก เพราะได้ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นๆ ซึ่งโดยปกติเราจะไม่มีโอกาสได้รู้เลย
- สนใจ เพราะพื้นที่อาจอาจเป็นอีกรูปแบบหนึ่ง
- สนใจ เพราะแต่ละพื้นที่นั้นแตกต่างกันออกไป จะได้เรียนรู้การใช้ชีวิตของแต่ละชุมชน ศิลปะวัฒนธรรม ฯลฯ ที่แตกต่างกันออกไป
- สนใจ เพราะแต่ละพื้นที่ก็จะมีวัฒนธรรมที่น่าสนใจแตกต่างกันไป
- สนใจ เพราะจะได้ศึกษาตัวตนของท้องถิ่นอื่น ๆ
- สนใจ เพราะได้รับองค์ความรู้ เรียนรู้ไปกับชุมชนและผู้นำชุมชน
- สนใจ เพราะในแต่ละพื้นที่ก็จะมีลักษณะที่แตกต่างกันไป การที่เราได้เข้าไปท่องเที่ยวจะทำให้เราพบประสบการณ์ใหม่ ๆ
- สนใจ อยากรู้วิธีร้อยเรื่องราวและการอธิบายสิ่งนั้น
- สนใจ เพราะในแต่ละพื้นที่ก็จะมีวัฒนธรรม และเอกลักษณ์ของท้องถิ่นที่แตกต่างกันออกไป ถ้ามีโอกาสได้เข้าร่วมกันจะทำให้ได้รับความรู้/ประสบการณ์มากขึ้น
- สนใจ เพราะจะได้สัมผัสความแตกต่างด้านสังคมและวัฒนธรรมได้ดียิ่งขึ้น เพื่อจะได้มีโอกาสนำไปเผยแพร่ให้แก่คนรุ่นหลังต่อไป
- สนใจ เพราะแต่ละพื้นที่มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่ต่างกัน การเดินทางไปท่องเที่ยวในหลาย ๆ พื้นที่ จะช่วยให้เรามองโลกกว้างอย่างเข้าใจมากขึ้น
- สนใจ เพราะเห็นว่ากิจกรรมแบบนี้มีคุณค่า ทำให้ได้เรียนรู้ถึงวัฒนธรรมพื้นเมืองจริง ๆ
- สนใจ หากมีกิจกรรมหรือเส้นทางหรือคอนเซ็ปต์ที่น่าสนใจ
- ต้องดูโปรแกรมในแต่ละพื้นที่
- ยินดีไปดู เพราะการจัดโปรแกรมของ มธ. ร่วมกับ อพท. ได้เข้าถึงชุมชนอย่างแท้จริง
- สนใจ น่าจะมีอะไรแปลกใหม่
- สนใจ เพราะได้เรียนรู้เพิ่มเติม
- สนใจ เพราะในแต่ละพื้นที่กิจกรรม มีประวัติความเป็นมาแตกต่างกัน ความคิดเห็น ภูมิปัญญาของแต่ละคนก็ย่อมแตกต่างกัน
- สนใจ เพราะแต่ละพื้นที่มีความเป็นอยู่แตกต่างกัน ขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ อาหารพื้นบ้านต่าง ๆ จะแตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่
- สนใจ เพราะอยากไปเรียนรู้อะไรใหม่ ๆ ตามสถานที่ต่าง ๆ

ในการเดินทางครั้งนี้ ประทับใจกิจกรรมใดมากที่สุด เพราะเหตุใด

- โฮมสเตย์ เพราะได้ไปอยู่กับชาวบ้าน รู้ชีวิตความเป็นอยู่ของเขาจริง ๆ

- การเสวนาจากดินสู่ดาว เพราะเป็นความรู้ที่แปลกใหม่ ไม่เคยมีใครสังเกตหรือทำความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง มี story เรื่องเล่าที่น่าสนใจ สอดคล้องกับตัวสถานที่ท่องเที่ยว
- บ้านนาต้นจั่น เพราะเป็นชุมชน/สังคมที่เข้มแข็ง มีการสร้างรายได้ให้กับชุมชน มีการอนุรักษ์การทำผ้าหมักโคลน ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของที่นี่
- Home stay รวบรวมผู้สูงอายุ ทำให้รู้ว่าเราควรจะใช้ชีวิตอย่างไรให้มีความสุข
- สนทนาจากดินสู่ดาว สนใจด้านปรัชญา จักรวาลวิทยาอยู่แล้ว ฟังแล้วได้ความรู้ดี
- ผ้าหมักโคลน และการทำพระเครื่อง เพราะได้รับเกร็ดความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างมากมาย เป็นการเปิดมุมมองและความเข้าใจที่ดีต่อชุมชน
- กิจกรรมสนทนาจากดินถึงดวงดาว เพราะในการสนทนาครั้งนี้ ทำให้เรารู้ว่าดวงดาวเป็นเรื่องใกล้ตัวของคนเรา
- Paint งาน เพราะได้รับชิ้นงานที่ส่งไปที่บ้าน
- การทำพระเครื่อง เพราะผู้ให้ความรู้ตั้งใจที่จะอธิบายเพื่อให้เข้าใจถึงขั้นตอนการทำ โดยไม่หวังความรู้และไม่หวังสิ่งตอบแทน ประกอบกับระยะเวลาที่ใช้ในการทำกิจกรรมนี้กำลังพอดี ไม่น้อยเกินไป
- บ้านนาต้นจั่น เพราะเป็นการแสดงให้เห็นถึงความสามัคคี ร่วมมือร่วมใจกันเพื่อให้คนในหมู่บ้าน ตั้งแต่ผู้สูงอายุ หนุ่มสาว ได้มารวมมือร่วมใจกัน และเป็นการสร้างรายได้ให้กับท้องถิ่นให้ดีขึ้นและยั่งยืน
- ชอบทุกกิจกรรม แต่ถ้าต้องเลือกก็คงเป็นการทำสังคโลก เพราะเคยเห็นมาตั้งนานแล้วแต่ไม่รู้วิธีการทำพอได้ทำก็รู้สึกสนุกดี เหมือนกลับไปเรียนศิลปะ
- การทำพระเครื่องโบราณ เนื่องจากผู้ถ่ายทอดความรู้มีความตั้งใจถ่ายทอดความรู้จริง ๆ โดยไม่ได้หวังผลกำไร ทำให้ได้เข้าใจถึงวัฒนธรรมแบบโบราณ
- การทำ+เขียนลายแก้วเซรามิก เพราะได้ลงมือทำจริง ได้เรียนรู้การทำ ได้เห็นว่าการเขียนลายนั้นไม่ยาก เสริ่งแล้วยังได้แก้วกลับบ้านไปด้วย รู้สึกดีใจภูมิใจ
- บ้านนาต้นจั่น ประทับใจที่ชาวบ้านต้อนรับอย่างเป็นมิตร มีรางวัล บายศรี และเป็นกันเองมาก ๆ
- ปั้นเซรามิก ได้ถ้วยกาแฟเป็นของที่ระลึก
- ย้อมผ้า บ้านนาต้นจั่น ได้นั่งพูดคุยกับชาวบ้าน มีความสุขมาก ได้ดูการย้อมผ้าที่เขาทำกันจริง ๆ ไม่ใช่การสร้างภาพจัดแสดงให้นักท่องเที่ยวชม
- สังคโลก - พระพิมพ์
- บ้านพักโฮมสเตย์ เพราะเจ้าของบ้านอภัยาศัยดี พุดคุยเป็นกันเอง
- ผ้าหมักโคลน บ้านนาต้นจั่น เพราะได้เรียนรู้วิธีการทำงานร่วมกันของคนในชุมชน
- การทำพระเครื่อง นอกจากจะได้ลองทำแล้ว ยังได้รับความคิดจากคุณสมหมาย ที่เป็นคนทำพระเครื่องที่จะหาวิธีใหม่ + อนุรักษ์การทำแบบเก่าๆ ไว้
- บ้านพักโฮมสเตย์ เพราะชาวบ้านให้การต้อนรับเป็นอย่างดี
- จากดินถึงดวงดาว ถึงแม้ว่าจะไม่ได้ดูดาวเพราะฝนตก แต่กิจกรรมนี้ก็ทำให้ได้ความรู้ในเรื่องที่ไม่เคยรู้มาก่อน ที่มาและความหมายของสิ่งต่างๆ ล้วนแต่เป็นความรู้ใหม่ที่นำเสนอใจ

โดยภาพรวม มีความพึงพอใจมากน้อยเพียงไร

- ได้รับความพึงพอใจมาก เพราะกิจกรรมดี ผู้ร่วมเดินทาง อาหาร ใช้ได้หมดทุกอย่าง
- ปานกลาง บางกิจกรรมยังไม่สามารถพักหรือดึงดูดให้คนสนใจอยู่ได้ตลอด

- พอใจมาก ถ้ามีโอกาสอยากเข้าร่วมโครงการอีก
- ได้รับมากมาย เพราะคงไม่มีโอกาสท่องเที่ยวต่างถิ่นด้วยตัวเองในบรรยากาศแบบนี้
- พอใจมากเพราะอาหารอร่อย ที่พักดี โปรแกรมดีมาก โดยมุ่งเน้นให้ชุมชนมีส่วนร่วม และนักท่องเที่ยวได้มีโอกาสศึกษาและทำกิจกรรมร่วมกับชุมชน
- พอใจ
- ปานกลาง
- พึงพอใจพอสมควร
- พอใจมาก ถ้ามีโอกาสจะได้เข้าร่วมอีก
- พอใจมากที่สุด คณาจารย์ น้อง ๆ สตาฟท์ น่ารักมาก ดูแลทุกรายละเอียดเป็นอย่างดี แต่ละสถานที่ที่ไปก็น่าสนใจ ชาวบ้านที่นาต้นจันทน์น่ารักมากๆ ได้ชมโบราณสถานเก่าแก่ นอนสบายที่เดอะเลเจนด์ ได้ความรู้เรื่องดินและดาว ได้เรียนรู้วิธีการทำพระเครื่อง เป็นการเดินทางที่คุ้มค่าจริง ๆ
- ได้รับความพึงพอใจมาก
- ค่อนข้างพอใจ เพราะเส้นทางต่างก็น่าสนใจ คอนเซ็ปต์จากดินถึงดวงดาวก็น่าสนุก มาถึงแล้วก็ได้ทำกิจกรรม ชาวบ้านเป็นมิตร ได้ซื้อของฝากกลับบ้านราคาประหยัด ได้เปิดโลกความรู้ใหม่ ๆ ทั้งเรื่อง การดูดวง การทำผ้าหมักโคลน
- ๘๐%
- พอใจมาก แต่อิ่มเกินไป กินเยอะเกินไป
- ปานกลาง
- ปานกลาง แต่ที่พักถือว่าดีมาก ความสะอาด ความสะดวกสบาย
- จุดท่องเที่ยวบางแห่งมีเวลาให้ไม่มาก ทำให้เราไม่ได้สัมผัสกับวิถีชาวบ้าน เช่น ที่บ้านนาต้นจันทน์ แต่โดยภาพรวมก็ไม่เสียหาย
- มาก เพราะเรามีเวลาในการศึกษาแต่ละพื้นที่เป็นเวลาอันเหมาะสม
- ปานกลาง เพราะยังดูติด ๆ ชัด ๆ

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

- วิทยากรควรมีความถนัดในการนำเสนอมากกว่านี้ รวมถึงสร้าง story ให้คนที่มาเที่ยวรู้สึกเห็นคุณค่า เกิดอารมณ์ร่วมไปกับตัวกิจกรรมและสถานที่
- อยากให้ อพท. ทำการท่องเที่ยวนี้ให้ครบทุกจังหวัด ถ้าเป็นไปได้
- โดยรวมออกมาดีแล้ว ควรหาโอกาสเจาะเข้าไปในชุมชนกลุ่มอื่นๆ ทุกภูมิภาคที่มีเอกลักษณ์วัฒนธรรมของตนเอง เพื่อเผยแพร่ให้คนทั่วไปได้รู้จักมากขึ้น
- ยังรู้สึกว่ารื้อเรียงสถานที่ต่าง ๆ รวมกันเป็น story ได้ไม่ดีพอ จากดินสู่ดาว ก็ยังคงโยงเข้าสู่ขั้วขั้วได้ไม่กลมกล่อมเท่าไร
- เวลายังไม่ค่อยลงตัว (เรื่องมื้ออาหาร) โฮมสเตย์ยังไม่ค่อยมีระบบจัดการ
- ด้านเวลา บางกิจกรรมเวลาสั้นเกินไป ไม่ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน
- ระยะเวลาในการเดินทางวันแรกยาวเกินไป ทำให้เหนื่อยล้า
- จำนวนคนที่จะเดินทาง ถ้าจะให้เหมาะสมควรเป็นกลุ่มเล็กๆ เพื่อที่จะได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูลในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้อย่างทั่วถึง อาจจะประมาณกลุ่มละ ๑๐ คน

- ระยะเวลาที่ใช้ในแต่ละสถานที่ที่ไปน้อยเกินไป เจ้าของวัฒนธรรมไม่ค่อยอธิบายถึงความสำคัญ ที่มาที่ไป ส่วนใหญ่จะเน้นไปที่ขั้นตอนการทำ ทำให้ขาดความเข้าใจถึงคุณค่า/รากเหง้าของสิ่งนั้น ๆ
- จำนวนคนที่ร่วมทริปมีมากเกินไป
- อยากให้มีการโปรโมททางสื่อต่าง ๆ ให้มากกว่านี้ เพราะไม่ค่อยจะรู้จักองค์การนี้มากนัก และควรจะทำให้ต่อเนื่องในสถานที่ต่าง ๆ ในโอกาสต่อไป
- ควรจัดทริปนำร่องการท่องเที่ยวในแต่ละพื้นที่อื่น ๆ อีก
- ระยะเวลาสั้นเกินไป น่าจะจัดประมาณ ๕-๖ วัน มีปัญหาเรื่องสภาพอากาศ ทำให้กิจกรรมหลาย ๆ อย่างต้องล้มไป
- อยากให้มีเวลาลงมือทำมากกว่านี้ เช่น อยู่ที่บ้านนาต้นจันทน์ขึ้น ได้ลงมือทำผ้าหมักโคลนเองบ้าง จะได้อรรถรสมากกว่านี้
- อยากให้อาจารย์อธิบายคอนเซ็ปต์ “จากดินถึงดวงดาว” มากขึ้นกว่านี้ ยังรู้สึกไม่ค่อยชัดเจนกระจ่างเท่าไร
- อยากให้มีกิจกรรมที่ทำให้คนมาท่องเที่ยวร่วมกิจกรรมกัน ค่อนข้างรู้จักกันมากกว่านี้
- คณะเดินทางกลุ่มเล็กกว่านี้ ๔-๑๐ คน น่าจะเหมาะสมกว่า จะได้รับการดูแล และมีการแวะเที่ยวที่อื่น จุดพักเที่ยวต่าง ๆ มากกว่านี้
- ควรปรับปรุงเรื่องเวลาที่แจ้งให้ลูกค้าทราบ เพราะมีความล่าช้าทุกครั้งที่จะจองรถพัก
- ควรปรับเวลาให้เหมาะสมขึ้น บางสถานที่ใช้เวลามากเกินไป บางที่น้อยเกินไป
- ตารางกิจกรรมดูแน่นเกินไป ทำให้ใช้เวลาในแต่ละสถานที่ได้น้อย และต้องเร่งรีบ รวมทั้งเหนื่อยจากการเดินทาง ทำให้ไม่สามารถเรียนรู้อะไรได้มาก

ประวัติคณะทำงาน

หัวหน้าคณะทำงาน อาจารย์ สุดแดน วิสุทธิลักษณ์

ประวัติการศึกษา

DEA (Ethnologie) Université Paris ๑๐ (Nanterre), France

สม.ม. (มานุษยวิทยา) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

รบ. (การระหว่างประเทศ) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ความสนใจทางวิชาการ

- ๑) ชาติพันธุ์, กลุ่มชาติพันธุ์ไทและชาติพันธุ์นิพนธ์
- ๒) มนุษย์กับการเดินทาง – วัฒนธรรมกับการท่องเที่ยว
- ๓) พิพิธภัณฑสถานและพิพิธภัณฑสถานวิพากษ์
- ๔) ภาพถ่ายและภาพยนตร์ทางชาติพันธุ์
- ๕) ประวัตินานุษยวิทยาสยาม-ไทย

สถานที่ติดต่อ

คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

(ศูนย์ท่าพระจันทร์)

๒ ท่าพระจันทร์ เขตพระนคร กรุงเทพฯ ๑๐๒๐๐

(ศูนย์รังสิต)

๙๙ ม.๑๘ ต.คลองหนึ่ง อ.คลองหลวง จ.ปทุมธานี ๑๒๑๒๑

ได้รับทุนสนับสนุนงบประมาณ ประจำปี ๒๕๕๔

จาก องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน)

หมายเลขโทรศัพท์ที่ทำงาน	๐ ๒๖๑๓ ๓๓๓๓	(ศูนย์ท่าพระจันทร์)
	๐ ๒๖๙๖ ๕๘๐๐	(ศูนย์รังสิต)
หมายเลขโทรศัพท์มือถือ	๐๘ ๕๖๕๔ ๖๑๐๐	
โทรสาร	๐ ๒๖๙๖ ๕๘๑๒	
E-mail	suddan_frontier@yahoo.com	

ผู้รับผิดชอบในพื้นที่ อาจารย์ ดร.พิเชฐ สายพันธ์
ประวัติการศึกษา

Ph.D. (Anthropology), The University of Social Sciences & Humanities, Hanoi (Vietnam National University)

สม.ม. (มานุษยวิทยา) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

บช.บ. (บัญชี) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ความสนใจทางวิชาการ

๑) เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Culture & Social in SEA)

๒) เอเชียตะวันออก (Culture & Social in EA)

๓) ชชาติพันธุ์ (Ethnic Study)

๔) เมือง (Urban Anthropology)

๕) เพศสถานะทางวัฒนธรรม (Gender / Masculinity)

สถานที่ติดต่อ คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

(ศูนย์ท่าพระจันทร์) ๒ ท่าพระจันทร์ เขตพระนคร กรุงเทพฯ ๑๐๒๐๐

(ศูนย์รังสิต) ๙๙ ม.๑๘ ต.คลองหนึ่ง อ.คลองหลวง จ.ปทุมธานี ๑๒๑๒๑

หมายเลขโทรศัพท์ที่ทำงาน	๐ ๒๖๑๓ ๓๓๓๓	(ศูนย์ท่าพระจันทร์)
	๐ ๒๖๙๖ ๕๘๐๐	(ศูนย์รังสิต)

ได้รับทุนสนับสนุนงบประมาณ ประจำปี ๒๕๕๔

จาก องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน)

หมายเลขโทรศัพท์มือถือ ๐๘ ๑๘๓๕ ๔๒๘๑
 โทรศัพท์ ๐ ๒๖๙๖ ๕๘๑๒
 E-mail piminh@yahoo.com

ผู้รับผิดชอบในพื้นที่ อาจารย์ อรอุมา เตพละกุล
 ประวัติการศึกษา

M.Sc. (Urban Environmental Management), Asian Institute of Technology, Thailand
 ศศ.บ. (สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ความสนใจทางวิชาการ
 สังคมวิทยาสิ่งแวดล้อม
 การวิจัยเชิงปริมาณ

สถานที่ติดต่อ คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
 (ศูนย์ท่าพระจันทร์) ๒ ท่าพระจันทร์ เขตพระนคร กรุงเทพฯ ๑๐๒๐๐
 (ศูนย์รังสิต) ๙๙ ม.๑๘ ต.คลองหนึ่ง อ.คลองหลวง จ.ปทุมธานี ๑๒๑๒๑

หมายเลขโทรศัพท์ที่ทำงาน ๐ ๒๖๑๓ ๓๓๓๓๓ (ศูนย์ท่าพระจันทร์)
 ๐ ๒๖๙๖ ๕๘๐๐ (ศูนย์รังสิต)

หมายเลขโทรศัพท์มือถือ ๐๘ ๙๑๑๔ ๒๐๙๖
 โทรศัพท์ ๐ ๒๖๙๖ ๕๘๑๒
 E-mail L_Ornuma@hotmail.com

ผู้จัดการโครงการ อาจารย์ ดร.ธีระ สิ้นเดชารักษ์
 ประวัติการศึกษา

Ph.D. (Demography), Institute for Population and Social Research, Mahidol University,
 Thailand

วท.ม. (สถิติประยุกต์) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
 วท.บ. (สถิติ) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ความสนใจทางวิชาการ
 ๑) ประชากรศาสตร์สังคม
 ๒) สถิติการสังคม
 ๓) แรงงานกับการพัฒนา
 ๔) จินตศึกษา
 ๕) สถิติประยุกต์สำหรับการวิจัย

สถานที่ติดต่อ คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
 (ศูนย์ท่าพระจันทร์) ๒ ท่าพระจันทร์ เขตพระนคร กรุงเทพฯ ๑๐๒๐๐
 (ศูนย์รังสิต) ๙๙ ม.๑๘ ต.คลองหนึ่ง อ.คลองหลวง จ.ปทุมธานี ๑๒๑๒๑

หมายเลขโทรศัพท์ที่ทำงาน ๐ ๒๖๑๓ ๓๓๓๓๓ (ศูนย์ท่าพระจันทร์)
 ๐ ๒๖๙๖ ๕๘๐๐ (ศูนย์รังสิต)

หมายเลขโทรศัพท์มือถือ ๐๘ ๑๐๐๑ ๙๓๙๒
โทรศัพท์ ๐ ๒๖๙๖ ๕๘๑๒
E-mail teera.sd@gmail.com, tera@tu.ac.th

ผู้ประสานงานโครงการ คุณอักรินทร์ โมกโธสง
ประวัติการศึกษา

ศศ.บ. (สื่อสารมวลชน) มหาวิทยาลัยรามคำแหง
สถานที่ติดต่อ สำนักงานเลขานุการกรม ฝ่ายวิเทศสัมพันธ์ กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตร
และสหกรณ์
๖๙/๑ พญาไท เขตราชเทวี กรุงเทพฯ ๑๐๔๐๐
หมายเลขโทรศัพท์ที่ทำงาน ๐ ๒๖๕๓ ๔๙๑๒ ต่อ ๑๓๕๑-๕๓
หมายเลขโทรศัพท์มือถือ ๐๘ ๙๑๔๐ ๗๐๑๗
โทรศัพท์ ๐ ๒๖๕๓ ๔๙๑๒
E-mail akarin2k@hotmail.com